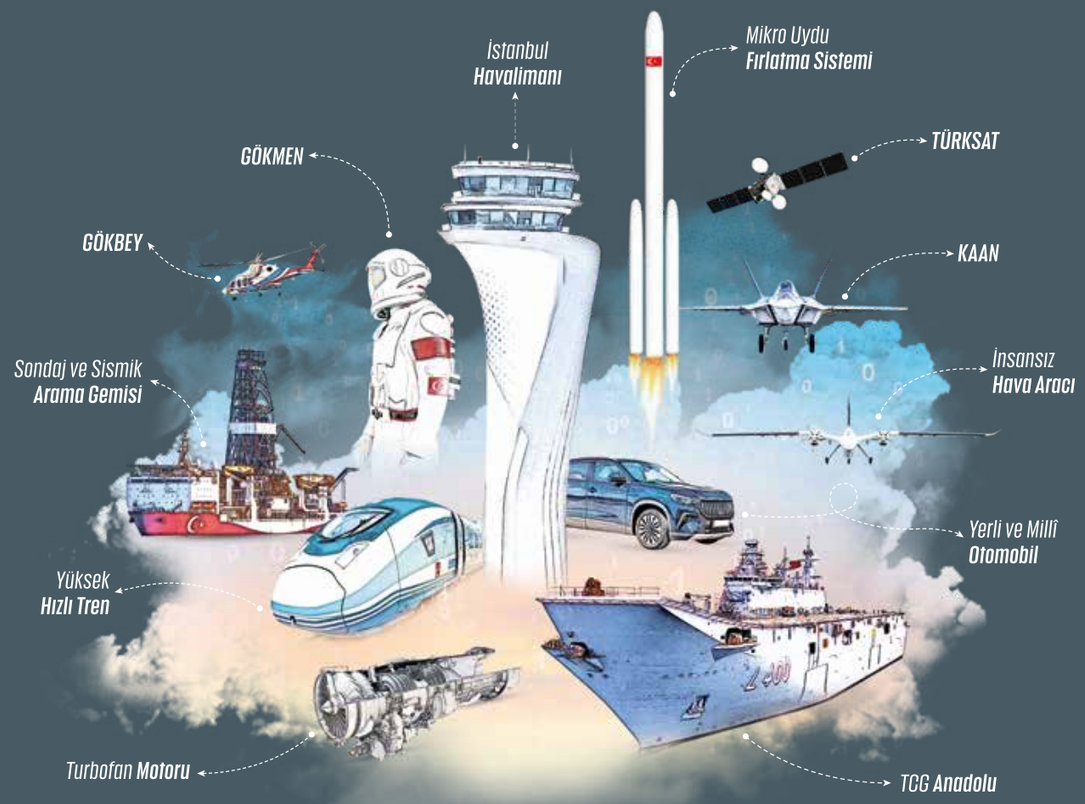
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
TEFSİR OKUMALARI
Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

Tefsir Okumaları

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

Tefsir Okumaları

Ders Kitabı

Yazarlar

Dr. Necdet AYDOĞDU
Hatice Kübra AKAY
Özlem ÇİL
Yusuf ÖZTÜRK

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No ..... : 9836
Ders Kitapları Dizisi No ..... : 2095

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Dr. H. İsmail DOĞAN

Dil Uzmanı
Ufuk AYBORAN

Görsel Tasarımcı
Dilek ÖZDEMİR
Ferdi COŞKUN

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Muhammet KILINÇ

Program Geliştirme Uzmanı
Mustafa ARSLANTAŞ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Şafak Cansu CİRİT

Rehberlik Uzmanı
Hacer KAPTAN

ISBN 978-975-11-8950-9

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.02.2025 tarih ve 127839769 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yazınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

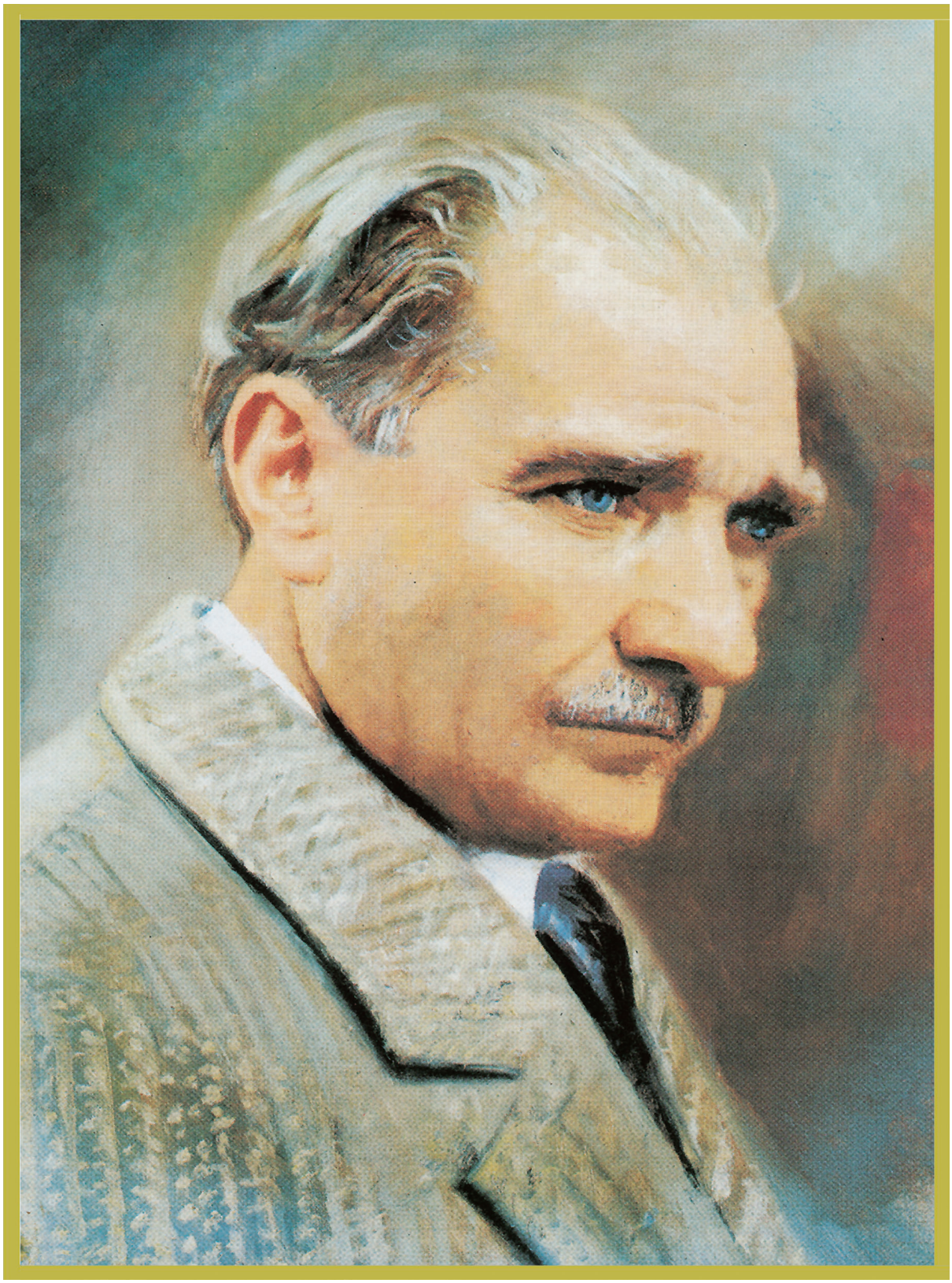
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İçindekiler

Kitabın Tanıtımı..... 8

1. ÜNİTE Kur'an'ı Anlamaya Giriş 12

1.1. Kur'an'ın Tanımı 14
1.2. Kur'an'ın Hayatımızdaki Yeri ve Önemi 16
1.3. Kur'an-ı Kerim'in Temel Özellikleri 18
1.3.1. Kur'an Vahiydir 18
1.3.2. Kur'an Arapçadır 19
1.3.3. Kur'an Hz. Muhammed'e İndirilmiştir....21
1.3.4. Kur'an Mucizedir 22
1.3.5. Kur'an Evrenseldir.....24
1.3.6. Kur'an Son Kitaptır 27
1.3.7. Kur'an Hayatı Kuşatıcıdır 28
1.4. Kur'an'ı Anlamada Mealler.....31
1.5. Kur'an'ı Anlamada Tefsirler.....33
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları.....37

2. ÜNİTE Meal ve Tefsiri Yapılacak Bazı Sureler 44

2.1. Duha Suresi 46
2.2. İnşirah Suresi 51
2.3. Tin Suresi 54
2.4. Alak Suresi 59
2.5. Kadir Suresi.....65
2.6. Beyyine Suresi 68
2.7. Zilzal Suresi.....73
2.8. Adiyat Suresi 77
2.9. Karia Suresi.....82
2.10. Tekâsür Suresi 86
2.11. Asr Suresi 90
2.12. Hümeze Suresi 93
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları.....97

3. ÜNİTE Meal ve Tefsiri Yapılacak Bazı Ayetler 106

3.1. Marifetullahla İlgili Ayetler 108
3.1.1. Bakara Suresi 256-257. Ayetler.....108
3.1.2. Haşr Suresi 22-24. Ayetler 111
3.1.3. Enam Suresi 59. Ayet.....116
3.1.4. Lokman Suresi 27. Ayet 118
3.1.5. Yasin Suresi 77-83. Ayetler 119
3.2. Namazla İlgili Ayetler.....122
3.2.1. Bakara Suresi 238. Ayet.....122
3.2.2. İsra Suresi 78-79. Ayetler.....123
3.2.3. Ankebut Suresi 45. Ayet.....126
3.2.4. Meryem Suresi 30-33. Ayetler.....127
3.2.5. Müddessir Suresi 42-47. Ayetler 129
3.3. Sünnetin Önemiyle İlgili Ayetler 132
3.3.1. Nisa Suresi 59. Ayet.....132
3.3.2. Ahzab Suresi 36. Ayet.....134
3.3.3. Araf Suresi 157. Ayet.....135
3.3.4. Bakara Suresi 151. Ayet.....137
3.4. Güzel Ahlakla İlgili Ayetler.....139
3.4.1. Furkan Suresi 63-67. Ayetler 139
3.4.2. İsra Suresi 23-24. Ayetler.....141
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları.....144

4. ÜNİTE Örnek Tefsir Metinleri 150

4.1. Türkçe Tefsirlerden Örnek Metinler.....152
4.1.1.Hak Dini Kur'an Dili.....152
4.1.2. İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri 156
4.1.3. Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir 160
4.1.4. Hakk'ın Daveti 163
4.2. Tercüme Tefsirlerden Örnek Metinler 167
4.2.1. el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an 167
4.2.2. Ruhu'l-Beyan Tefsiri.....170
4.2.3. Tefhimü'l-Kur'an 172
4.2.4. Tefsir-i Kebir 174
4.2.5. Fi Zilali'l-Kur'an 177
4.3. Arapça Tefsirlerden Örnek Metinler.....182
4.3.1. Camiü'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an ...182
4.3.2. Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil 184
4.3.3.Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim.....185
4.3.4. Safvetü't-Tefasir 187
4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları.....190

Sözlük 197
Kaynakça 199
Cevap Anahtarı ve Görsel Kaynakça Karekodu 203
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 204
Türk Dünyası Haritası 205

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da sayfa numaralarına tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

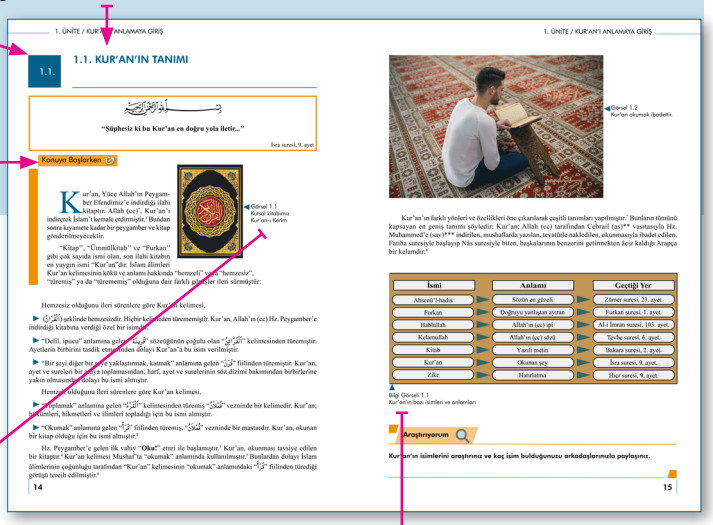
Kitabın Tanıtımı

Kitap ünitelerden oluşmaktadır. Her ünite başında ünite kapak sayfası yer almaktadır.

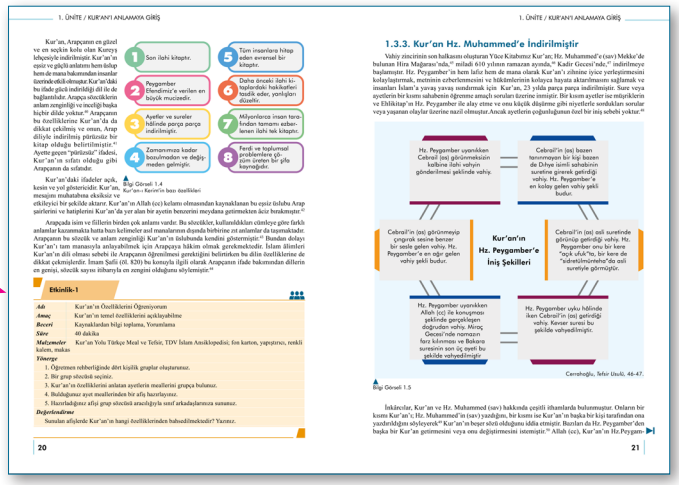
Ünite kapaklarında o ünite adı, ünite alt konu başlıkları, öğrenilecek kavramlar, öğrenciden beklenen öğrenme hedefleri, ünite sonunda öğrenciden yapması beklenen görev ya da sorumluluklar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca ünite ile ilgili hazırlanan sunum ve diğer e-içeriklere ulaşmak amacıyla karekodlar yerleştirilmiştir.

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak kitaba ait e-içeriklere ulaşılabilmektedir.

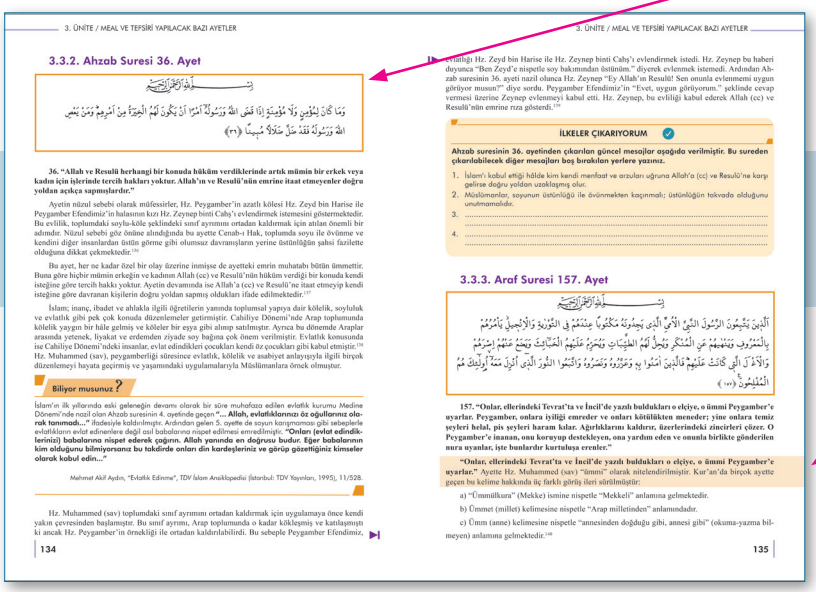

Kitap genelindeki “Etkinlik, Okuma Parçası, Örnek Çözüm ve benzeri” çalışmalara ünite içinde sıra numarası verilmiştir.

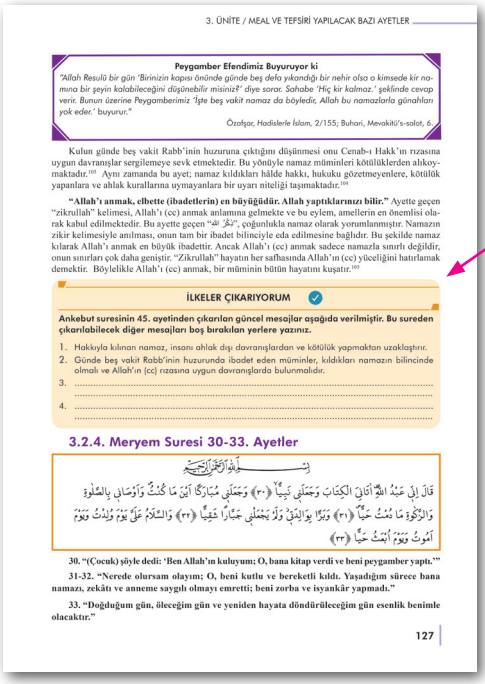
Ayetlerin Arapça yazımlarının gösterildiği bölüm.

Önemli görülen ifadeler arka fon renklendirilerek verilmiştir.

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

“Üniteye Başlarken” alanı	*“Konuya Başlarken” alanı*	*Ders öncesi hazırlık gerektiren çalışma*
Etkinliğin başladığı yer	*Etkinliğin bittiği yer*	*Etkinliğin süresi*
Sonraki sayfada devam eden çalışma	*Bireysel etkinlik*	*Çalışmanın bittiği yer*
Önceki sayfadan devam eden çalışma	*Grup etkinliği*	*“İlkeler Çıkarıyorum” alanı*

3. ÜNİTE / MEAL VE TEFSİRİ YAPILACAK BAZI AYETLER

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Allah Resulü bir gün 'Birinizin kapısı önünde günde beş defa yıkandığı bir nehir olsa o kimsede kir namına bir şeyin kalabileceğini düşünebiliyor musunuz?' diye sorar. Sahabe 'Hiç kir kalmaz.' şeklinde cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz 'İşte beş vakit namaz da böyledir, Allah bu namazlarla günahları yok eder.' buyurur."

Özafşar, Hadislerle İslam, 2/155; Buhari, Mevakitü's-salat, 6.

Kulun günde beş vakit Rabb'inin huzuruna çıktığını düşünmesi onu Cenab-ı Hakk'ın rızasına uygun davranışlar sergilemeye sevk etmektedir. Bu yönüyle namaz mü'minleri kötülüklerden alıkoymaktadır.[102] Aynı zamanda bu ayet; namaz kıldıkları hâlde hakkı, hukuku gözetmeyenlere, kötülük yapanlara ve ahlak kurallarına uymayanlara bir uyarı niteliği taşımaktadır.[104]

"Allah'ı anmak, elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir." Ayette geçen "zikrullah" kelimesi, Allah'ı (cc) anmak anlamına gelmekte ve bu eylem, amellerin en önemlisi olarak kabul edilmektedir. Bu ayette geçen "ذِكْرُ اللهِ", çoğunlukla namaz olarak yorumlanmıştır. Namazın zikir kelimesiyle anılması, onun tam bir ibadet bilinciyle eda edilmesine bağlıdır. Bu şekilde namaz kılarak Allah'ı anmak en büyük ibadettir. Ancak Allah'ı (cc) anmak sadece namazla sınırlı değildir, onun sınırları çok daha geniştir. "Zikrullah" hayatın her safhasında Allah'ın (cc) yüceliğini hatırlamak demektir. Böylelikle Allah'ı (cc) anmak, bir mü'minin bütün hayatını kuşatır.[105]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Ankebut suresinin 45. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Hakkıyla kılınan namaz, insanı ahlak dışı davranışlardan ve kötülük yapmaktan uzaklaştırır.
2. Günde beş vakit Rabb'inin huzurunda ibadet eden mü'minler, kıldıkları namazın bilincinde olmalı ve Allah'ın (cc) rızasına uygun davranışlarda bulunmalıdır.
3. .....
4. .....

3.2.4. Meryem Suresi 30-33. Ayetler

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

30. "(Çocuk) söyle dedi: 'Ben Allah'ın kuluyum; O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı.'"

31-32. "Nerede olursam olayım; O, beni kutlu ve bereketli kıldı. Yaşadığım sürece bana namazı, zekâtı ve anneme saygılı olmayı emretti; beni zorba ve isyankâr yapmadı."

33. "Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden hayata döndürüleceğim gün esenlik benimle olacaktır."

127

Konularla ilgili güncel çıkarımların yer aldığı bölümdür.

4. ÜNİTE / ÖRNEK TEFSİR METİNLERİ

4.1.4. Hakk'ın Daveti

Prof. Dr. Ömer Çelik'i Tanıyalım

Görsel 4.10
Prof. Dr. Ömer ÇELİK

1966 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesinde doğan yazar, 1989 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora çalışmasını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Anabilim Dalında tamamladı. 2001 yılında doçent, 2007 yılında profesör oldu. Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi Araşan İlahiyat Fakültesinde 2004-2007 yılları arasında misafir öğretim üyesi ve dekan olarak görev yaptı. Hâlen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Tefsir Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.[24]

Eseri Tanıyalım

Görsel 4.11
Prof. Dr. Ömer ÇELİK'in *Hakk'ın Daveti* isimli tefsiri

Yazar, tefsirine surelerin içeriğini tanıtan kısa bir açıklama ile başlamıştır. Ayetlerin tefsirinde yer yer işari yorumlar yapmış ve nakilden çok telif usulünü benimsemiştir. Ayetlerin anlaşılması için nüzul sebeplerine yer vermiş ve değişik tefsir kaynaklarından yararlanmıştır. Bunlarla birlikte eser yazılırken kelam, hadis, siyer ve fıkıh gibi ilim dallarının kaynaklarından faydalanılmıştır. Ayrıca sureler ve ayetler arasındaki münasebete değinilmiş, ara ara yer verilen menakıp, kıssa ve şiirlerle esere edebî bir incelik verilmeye çalışılmıştır.[25]

Bakara Suresinin 83. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayeti tefsir ederken öncelikle insanın yaratılış amacının Allah'a (cc) kulluk görevini yerine getirmek olduğunu vurgulamıştır. Ayette yer alan hitaba uygun olarak ana baba hakkına ve akraba ilişkilerinin önemine değinmiştir:

"Sadece Allah'a (cc) kulluk yapılması" emri aslında bütün insanlara yöneliktir ve onlar bunun için yaratılmışlardır. Allah'a (cc) ait olan bu hak, hakların en üstünü ve en yücesidir. Sonra diğer varlıkların hakları gelir. Yaratıklar içinde ise en mühim hak anne babaya aittir. Bu sebeple Kur'an'ın pek çok yerinde ve hadislerinde Allah'ın (cc) hakkı olan 'şirk koşmamaktan' hemen sonra anne baba hakkı zikredilir.

Anne babadan sonra akrabaya iyilik gelir. Dinimiz silayırahim denilen akrabayla münasebetleri devam ettirip onlara yardımda bulunmayı ısrarla teşvik etmiş ve bu konuda sorumluluklar koymuştur. Nitekim Resulullah, *"Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse akrabasına iyilik etsin."* buyurmuştur.[26]

Bir sahabinin *"Ya Resulallah, benim akrabam var. Ben kendilerini ziyaret ediyorum, onlar gelip gitmiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar. Ben onlara anlayışlı davranıyorum, onlar bana kaba davranıyorlar." demesi üzerine de af ve rahmet Peygamber'i (sav) "Sen böyle davrandıkça Allah'ın (cc) yardımı seninledir."*[27] buyurmuştur.[28]

Yazar, daha sonra yetim kavramını ve yetimliğin içtimai yönünü açıklamış; yetimin ve yoksulun hakkının korunmasından, insanlara iyi davranmanın ve güzel söz söylemenin öneminden bahsetmiştir. İsrailoğullarının Allah'a (cc) verdikleri söz karşısındaki tutumlarını açıklamıştır:

Yetimler, kendilerine bakacak babaları olmayan küçük çocuklardır. Yetimlere iyilik ve yardımda bulunmak çok önemli bir içtimai ibadettir. Bu sebeple pek çok ayet ve hadiste insanlar yetimlere bakmaya teşvik edilirler. Yoksullar ise kendileri ve aileleri için harcayacak bir şey bulamayan kişilerdir. Cenab-ı Hak, yoksullara en güzel şekilde davranmayı onları iyilikte bulunmayı emretmektedir.

Cenab-ı Hak, insanlara iyi davranmayı emrettikten sonra yine insanlara güzel söz söylemeyi emretmiştir. Bu uygulamalı ve sözlü iyiliği büyük bir uyum içinde bir araya getirmiştir. Yani insan hem dilüyle hem de uygulamalarıyla iyilik üzere olmalı, devamlı iyilik düşünüp iyilik konuşmalı ve herkese güzel muamele etmelidir. Daha sonra ayette Allah'a (cc) ibadetle insanlara iyilik mevzuları birer misalle müşahhas hâle getirilerek namazın doğru kılınması ve zekâtın verilmesi emredilmiştir.

163

Doğrudan alıntı yapılan bölümler içerlek paragraf şeklinde gösterilmiştir.

Kitap genelinde kullanılan metinlerin imla ve noktalamasında aslına sadık kalınmıştır. Ara metin ve etkinlik metinleri aslına sadık kalınarak kısaltılmıştır.

Alana özgü kelime, kavram veya tamlamalar, Talim ve Terbiye Kurulu mütalaası ile uygulamaya konulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu'na göre yazılmıştır.

Sonnotlar İSNAD atıf sisteminin 2. edisyonuna göre hazırlanmıştır.

KISALTMALAR

öl.	Ölüm tarihi	**MEB**	Millî Eğitim Bakanlığı
sav	Sallallahü aleyhi vesellem	**bk.**	Bakınız
ra	Radıyallahüanh	**cc**	Cellecelalüh
TDK	Türk Dil Kurumu	**çev.**	Çeviren
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı	**DİB**	Diyanet İşleri Başkanlığı
thk.	Tahkik eden	**ed.**	Editör
ty.	Tarih yok	**Hz.**	Hazreti
vb.	Ve benzeri	**haz.**	Hazırlayan
Yay.	Yayınları	**MÖ**	Milattan önce
yy.	Yüzyıl	**MS**	Milattan sonra
b.	Bin (oğlu) ifadesinin kısaltması		

Öğrencilerin kitapta verilen bilgileri defterine yazması için ayrılan alanlardır.

Not Ediyorum

Sure Hakkında

Öğrencilere sure ile ilgili önemli bilgilerin kısaca verildiği alanlardır.

Öğrenciler için önemli olduğu düşünülen ve dikkat çekilmek istenen bilgilere yönelik ayrılan alanlardır.

Biliyor musunuz?

Etkinlik

Öğrencilerin öğrenmelerini pekiştiren etkinlik alanlarıdır.

Öğrencilerin araştırma yaptıktan sonra bilgilerini kitap üzerine yazması için ayrılan alanlardır.

Yazıyorum

Kelime İlişkilendirme Testi

Öğrencilerin kavramlar arası ilişkileri anlamasına yönelik alandır.

Öğrencileri araştırma yapmaya yönlendiren veya verilen görevleri açıklayan metin alanlarıdır.

Araştırıyorum

Okuma Parçası

Konuyu pekiştirmek için verilen okuma alanıdır.

Öğrencilerin öğrendiklerinden hareketle yorum yaptıkları alanlardır.

Yorumluyorum

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

Konu ile ilgili hadislerin verildiği alanlardır.

Öğrencilere konu ile ilgili ayet ve hadislerin verildiği alanlardır. Renk, ünite rengine göre değişmektedir.

Bir Ayet/Bir Hadis

Azamet: Büyüklük, ululuk.

Doğan, "Azamet", 64.

Kelimelerin veya terimlerin anlamlarının verildiği sözlük kutusudur. Renk, ünite rengine göre değişmektedir.

1. ÜNİTE
Kur'an'ı Anlamaya Giriş

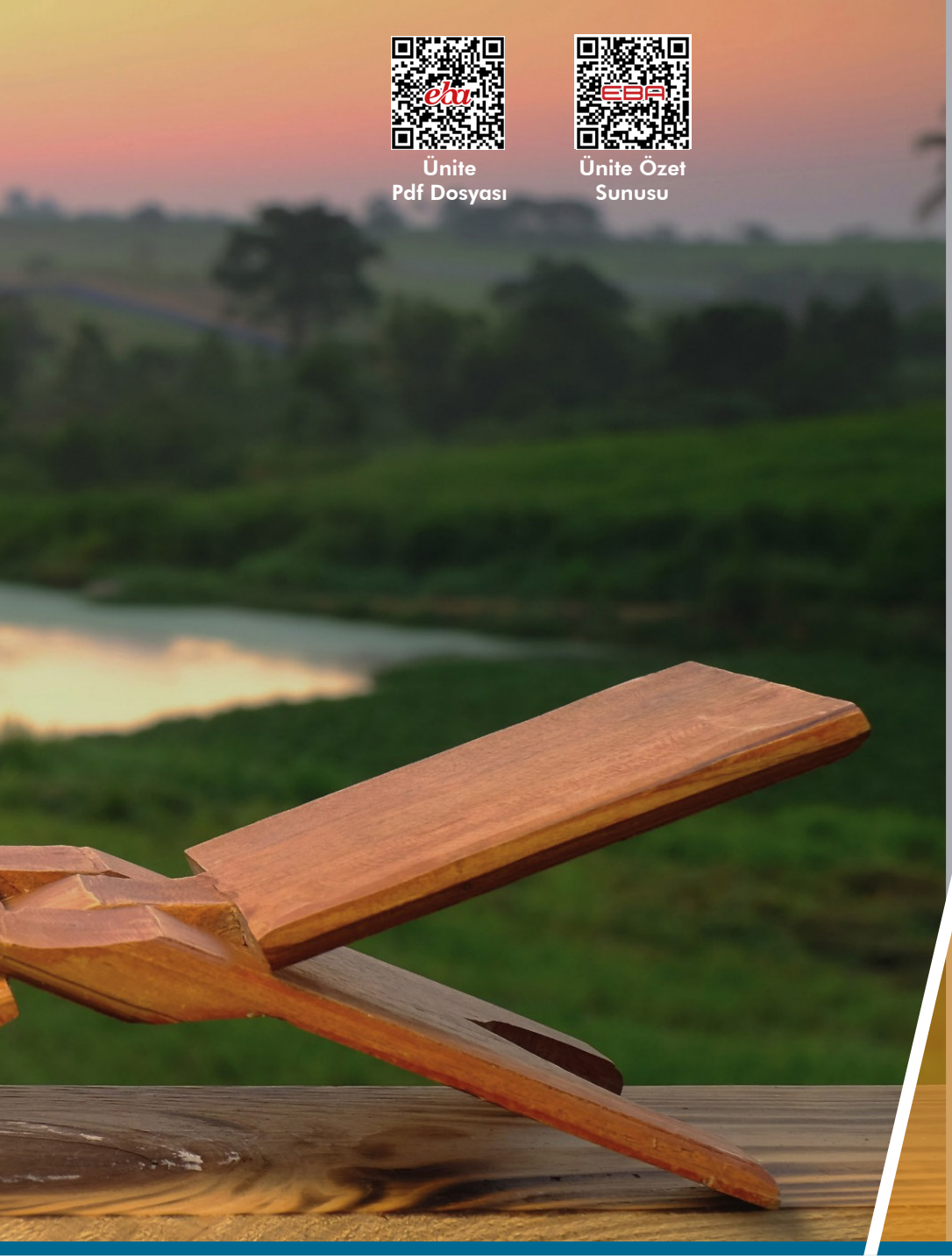
1.1. Kur'an'ın Tanımı
1.2. Kur'an'ın Hayatımızdaki Yeri ve Önemi
1.3. Kur'an-ı Kerim'in Temel Özellikleri
1.4. Kur'an'ı Anlamada Mealler
1.5. Kur'an'ı Anlamada Tefsirler

Bu temada sizden, ünitede yer alan

- Kur'an-ı Kerim ile hayat arasındaki bağlantıyı,
- Kur'an-ı Kerim'in insan hayatındaki önemini,
- Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerini,
- meallerden faydalanmanın önemini,
- meallerden nasıl yararlanılabileceğini,
- Kur'an'ı anlamada tefsir kitaplarından faydalanmanın önemini,
- tefsir kitaplarından nasıl faydalanılacağını

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizden ölçme ve değerlendirme soruları ile etkileşimli içerikleri cevaplamanız istenecektir.

Ünite Pdf Dosyası

Ünite Özet Sunusu

Üniteye Başlarken

1. Kur'an-ı Kerim'de yer alan ahlaki ilkelerden hangilerini biliyorsunuz?
2. Kur'an-ı Kerim'in evrensel olmasından ne anlıyorsunuz?
3. Anlamını bildiğiniz sure var mı?
4. Tefsirlerdeki anlam farklılıklarına dair bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1.

1.1. KUR'AN'IN TANIMI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

"Şüphesiz ki bu Kur'an en doğru yola iletir..."

İsra suresi, 9. ayet

Konuya Başlarken

Kur'an, Yüce Allah'ın Peygamber Efendimiz'e indirdiği ilahi kitaptır. Allah (cc)*, Kur'an'ı indirerek İslam'ı kemale erdirmiştir.[1] Bundan sonra kıyamete kadar bir peygamber ve kitap gönderilmeyecektir.

"Kitap", "Ümmülkitab" ve "Furkan" gibi çok sayıda ismi olan, son ilahi kitabın en yaygın ismi "Kur'an"dır. İslam âlimleri Kur'an kelimesinin kökü ve anlamı hakkında "hemzeli" veya "hemzesiz", "türemiş" ya da "türememiş" olduğuna dair farklı görüşler ileri sürmüştür:

Görsel 1.1
Kutsal kitabımız
Kur'an-ı Kerim

Hemzesiz olduğunu ileri sürenlere göre Kur'an kelimesi,

▶ (اَلْقُرَانُ) şeklinde hemzesizdir. Hiçbir kelimeden türememiştir. Kur'an, Allah'ın (cc) Hz. Peygamber'e indirdiği kitabına verdiği özel bir isimdir.

▶ "Delil, ipucu" anlamına gelen "قَرِينَةٌ" sözcüğünün çoğulu olan "اَلْقَرَائِنُ" kelimesinden türemiştir. Ayetlerin birbirini tasdik etmesinden dolayı Kur'an'a bu isim verilmiştir.

▶ "Bir şeyi diğer bir şeye yaklaştırmak, katmak" anlamına gelen "قَرَنَ" fiilinden türemiştir. Kur'an, ayet ve sureleri bir araya toplamasından; harf, ayet ve surelerinin söz dizimi bakımından birbirlerine yakın olmasından dolayı bu ismi almıştır.

Hemzeli olduğunu ileri sürenlere göre Kur'an kelimesi,

▶ "Toplamak" anlamına gelen "اَلْقَرْءُ" kelimesinden türemiş "فُعْلَانُ" vezninde bir kelimedir. Kur'an; hükümleri, hikmetleri ve ilimleri topladığı için bu ismi almıştır.

▶ "Okumak" anlamına gelen "قَرَأَ" fiilinden türemiş, "فُعْلَانُ" vezninde bir mastardır. Kur'an, okunan bir kitap olduğu için bu ismi almıştır.[2]

Hz. Peygamber'e gelen ilk vahiy "**Oku!**" emri ile başlamıştır.[3] Kur'an, okunması tavsiye edilen bir kitaptır.[4] Kur'an kelimesi Mushaf'ta "okumak" anlamında kullanılmıştır.[5] Bunlardan dolayı İslam âlimlerinin çoğunluğu tarafından "Kur'an" kelimesinin "okumak" anlamındaki "قَرَأَ" fiilinden türediği görüşü tercih edilmiştir.[6]

Görsel 1.2
Kur'an okumak ibadettir.

Kur'an'ın farklı yönleri ve özellikleri öne çıkarılarak çeşitli tanımları yapılmıştır.[7] Bunların tümünü kapsayan en geniş tanımı şöyledir: Kur'an; Allah (cc) tarafından Cebrail (as)** vasıtasıyla Hz. Muhammed'e (sav)*** indirilen, mushaflarda yazılan, tevatürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen, Fatiha suresiyle başlayıp Nâs suresiyle biten, başkalarının benzerini getirmekten âciz kaldığı Arapça bir kelamdır.[8]

Kur'an'ın bazı isimleri ve anlamları

İsmi	Anlamı	Geçtiği Yer
Ahsenü'l-hadis	Sözün en güzeli	Zümer suresi, 23. ayet
Furkan	Doğruyu yanlıştan ayıran	Furkan suresi, 1. ayet
Hablullah	Allah'ın (cc) ipi	Al-i İmran suresi, 103. ayet
Kelamullah	Allah'ın (cc) sözü	Tevbe suresi, 6. ayet
Kitab	Yazılı metin	Bakara suresi, 2. ayet
Kur'an	Okunan şey	İsra suresi, 9. ayet
Zikr	Hatırlatma	Hicr suresi, 9. ayet

Bilgi Görseli 1.1
Kur'an'ın bazı isimleri ve anlamları

Araştırıyorum

Kur'an'ın isimlerini araştırınız ve kaç isim bulduğunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.2. KUR'AN'IN HAYATIMIZDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

"Biz Kur'an'dan öyle şeyler indiriyoruz ki o, müminler için bir şifa ve rahmettir..."

İsra suresi, 82. ayet

Yorumluyorum

Aşağıdaki ayetleri insanın yaratılış özellikleri ve sorumlulukları çerçevesinde yorumlayınız.

"İncire ve zeytine ant olsun! Sina Dağı'na ant olsun! Bu güvenli şehre (Mekke'ye) ant olsun ki biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."

Tin suresi, 1-4. ayetler

"Ant olsun; biz âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık."

İsra suresi, 70. ayet

"Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."

Ahzab suresi, 72. ayet

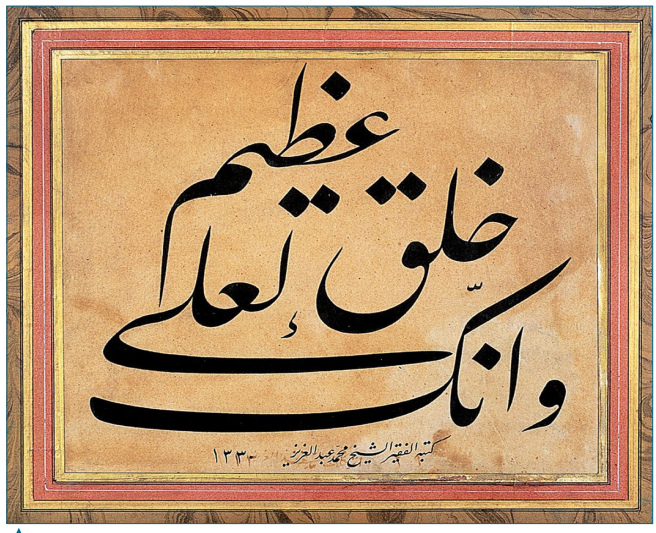
Yüce Allah, insanı bedensel ve zihinsel yetenekler bakımından en özel ve en seçkin olarak yaratmıştır.[9] İnsanın, ilahi gerçeği kabul edip bu minval üzere yaşamaya eğilimli temiz bir fıtratı vardır.[10] Akıl ve irade sahibi olan insanın yaratılış gayesi, Allah'a (cc) kulluk etmektir.[11]

İnsan Allah'ın (cc) varlığı ve birliği inancına aklıyla ulaşabilir. Kendisine verilen iradesiyle ise iyi ve kötü arasında tercih yapabilir. Buna karşın insan; nefsinin, şeytanın ve çevresindeki bazı kötü niyetli insanların yönlendirmelerine de açıktır.[12] Ayrıca insanın yanılma, unutma gibi zayıf yönleri vardır. Bundan dolayı Allah (cc), insanlara yol gösterici olarak peygamberler göndermiş ve insanların anlaşmazlığa düştükleri konularda çözüm bulmak için kitaplar indirmiştir.[13]

Kur'an, toplumsal birliği ve huzuru getirdiği ilkeler ile temin eder. İnsanların farklılıklarına rağmen huzur içinde yaşamalarını mümkün kılacak kurallar en güzel şekilde Kur'an'da yer alır: Anne ve babaya iyilik etmek, yaşam hakkına saygı göstermek, ölçü ve tartıda dürüst olmak ve verilen sözü tutmak gibi erdemli davranışları emreder. Allah'a (cc) ortak koşmak, cana kıymak, yetim malı yemek gibi ahlaka aykırı her türlü düşünce ve davranışı yasaklar.[14]

Kur'an; insanın zayıf yönlerini kontrol edebilmesi, doğru kararlar alabilmesi ve sağlıklı bir yaşam sürebilmesi için insanlığa rehberdir. O, inananların hep birlikte sımsıkı tutunmaları istenen Allah'ın (cc) ipi[15] ve kendine uyanları istikamet üzere yürütecek, sapasağlam bir kulptur.[16] İnsanlar için bir şifa kaynağı, hidayet rehberi ve rahmet vesilesidir.[17] Kur'an, insanın hem dünyada hem de ahirette mutlu olmasını hedefler. Bundan dolayı inananlar; inanç, ibadet ve güzel ahlak üzere hayatını Kur'an'a göre planlamalıdır. Kur'an'ın rehberliğinden uzaklaşan insan, ebedî mutluluğa ulaşamaz.

Kur'an; dünya hayatının geçici, ahiret yurdunun ise kalıcı ve daha hayırlı olduğuna vurgu yapar.[18] Bununla birlikte ikisine bir bütün olarak bakar zira insanın ahiret yurdundaki huzuru, dünya hayatındaki emek ve gayretine bağlıdır. Bundan dolayı insan, ahiretteki sonsuz mutluluğa ulaşmak için çalışmalıdır. İnsan, dünyanın geçici ve aldatıcı zevklerine aldanmadan kendisini güzel işlere adadığında dünyasını daha anlamlı kılacaktır. Bu anlayışla yaşayıp salih amel yapanlar, Yüce Allah'ın takdirini kazanacak ve ahiret hayatında ödüllendirilecektir.[19]

Görsel 1.3 Aziz Efendi'nin yazdığı Hz. Peygamber'i öven ayet kompozisyonu (Muhittin Serin koleksiyonu)
"Sen elbette, üstün bir ahlaka sahipsin."
Kalem suresi, 4. ayet

Allah (cc), Hz. Peygamber'i bize güzel örnek olarak göstermiştir.[20] O, üstün ahlakı ile âdeta yaşayan Kur'an'dır. Kur'an'ı öğrenen ve onun ilkelerine göre yaşayan ilk insandır. Kur'an, onun hayatında her zaman bir rehber olmuştur. Hz. Peygamber, Kur'an'dan asla uzak kalmamış;[21] mescitte, evde hatta yolculukta onu sürekli okumuştur. Peygamber Efendimiz, müminlerin Kur'an ile bağlarını canlı tutmaları gerektiğini değişik vesilelerle dile getirmiştir. Onları Kur'an okumaya, ezberlemeye teşvik etmiş ve Kur'an ile eğitmiştir.

Yüce Allah; ayetlerinin okunmasını istemekle birlikte anlaşılmasını, üzerinde düşünülmesini ve araştırılmasını emretmiştir. **"Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar, diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır."**[22] ayetinde Kur'an'ın, ayetler üzerinde düşünme ve onlardan öğüt alma amacı ile indirildiğine vurgu yapılmıştır. Müfessirlerce ayetteki düşünme ifadesi zihinsel bir eylem olmanın ötesinde Kur'an'ın emir ve yasaklarına uyma şeklinde yorumlanmıştır. Nitekim *"Bir kimsenin Kur'an okuması sizi aldatmasın. O, bir kelam olup onu hepimiz okuruz. Siz amel eden kimseye itibar ediniz."*[23] ifadelerini kullanan Hz. Ömer, Kur'an'ı okumanın kişiyi amele sevk ettiği ölçüde istenen ve amacına uygun bir okuma olabileceğine dikkat çekmiştir. Kur'an'a bu anlayışla yaklaşan sahabe, Kur'an'ı öğrenip ona uygun yaşamaya önem vermiş; öğrendiklerini davranışa dönüştürerek ilim ve ameli birleştirmiştir.[24] Onlar; Kur'an'ın emirlerine uyma, yasaklarından kaçınma konusundaki duyarlılıklarından, iyilik ve takvadaki yarışlarından dolayı Yüce Allah'ın övgüsüne mazhar olmuştur.[25]

Kur'an, mümini Allah'a (cc) yaklaştırır. Onun kalbine dokunarak yaratıcısına saygı, yaratılana sevgi ve merhamet duygularını yerleştirir. Allah'a (cc) ve Kur'an'a gönülden inanan insanlar hidayete erer. Kur'an'ı gönülden okuyarak Allah'ı (cc) zikredenlerin kalpleri huzur, ruhları sükûnet bulur.[26] Kur'an ile huzura kavuşan kalp; şirkten, şüpheden, cehaletten ve diğer kötü huylardan arınmış olur.

Araştırıyorum

Sahabe, ilahi bir ferman olan ve Peygamber Efendimiz'in kendilerine tebliğ edip bilfiil tatbik ettiği Kur'an'ı onun rehberliğiyle anlayıp kavramıştır. Sahabenin Kur'an anlayışını gösteren örnekler bularak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.3. KUR'AN-I KERİM'İN TEMEL ÖZELLİKLERİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

"Ant olsun ki Kur'an'ı düşünülsün diye kolaylaştırdık. Düşünecek yok mu?"

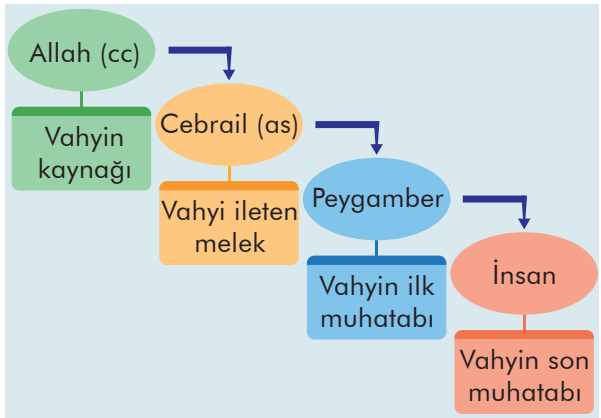
Kamer suresi, 17. ayet

Bütün insanlık için yol gösterici ve ilahi bir rehber olan Kur'an'ın kendine özgü özellikleri vardır.

1.3.1. Kur'an Vahiydir

Vahiy, sözlükte "gizli konuşmak, emretmek, ilham etmek, ima ve işaret etmek, seslenmek, fısıldamak, mektup yazmak ve göndermek" anlamlarına gelir. Terim olarak "Allah'ın (cc), peygamberlerine iletmek istediği mesajlarını doğrudan doğruya veya Cebrail (as) vasıtasıyla bildirmesi" demektir.[27]

Vahiy kelimesi, Kur'an'da "Allah'ın (cc) meleklere,[28] yeryüzüne, gökyüzüne,[29] Hz. Musa'nın annesine,[30] Hz. İsa'nın havarilerine[31] ve bal arısına[32] vahyettiği" şeklindeki ifadelerle geçmektedir. Bu ayetlerde ifade edilen vahiy; emretmek, ilham etmek, belli bir bilgi ve beceriye programlamak gibi farklı anlamlara gelmektedir.

Bilgi Görseli 1. 2
Vahiy, Yüce Allah'tan insana ulaşan bilgilendirme sürecidir.

Vahiy; Yüce Allah'ın peygamberleri ile iletişime geçmesi ve onları bilgilendirmesi yoludur. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir:

"Herhangi bir beşer ile Allah'ın konuşması ancak vahiy ile yahut perde arkasından ya da bir elçi gönderip izni ile dilediğini vahyetmesi şeklinde olabilir. Muhakkak ki O, çok yücedir; engin hikmet sahibidir."[33]

Bilgi Görseli 1.3
Vahiy türleri

Kur'an, bütün lafızlarıyla Allah'ın (cc) kelamıdır. Hakka suresi 41-47. ayetlerinde Kur'an'ın Allah (cc) tarafından Hz. Peygamber'e indirildiği, Cebrail'in (as) veya Hz. Peygamber'in sözü olmadığı belirtilmiştir. Kur'an, lafız ve mana olarak vahyedildiği için indirildiği şekliyle Hz. Peygamber tarafından insanlara tebliğ edilmiş; ezberlenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Hz. Muhammed'in (sav) güvenilir ve asla yalan söylemeyen bir kişi olması, Kur'an'ı Yüce Allah'tan vahiy yolu ile aldığının ispatıdır. Hz. Peygamber'e karşı çıkanlar, kendilerine yapılan tebliğe inanmamalarına rağmen onun asla yalan söylemediğini belirterek bir bakıma Kur'an'ın ona vahyedildiğini doğrulamıştır. Kur'an'ın içeriğinin doğruluğu ve insanın ihtiyaçları ile uyumlu olması da onun vahiy ürünü olduğunu desteklemektedir.[34]

1.3.2. Kur'an Arapçadır

Allah (cc), tarihe ve topluma vahiy ile müdahale etmiştir. Vahyin mekânını, dilini ve iletileceği peygamberi seçmek sadece O'na aittir.[35] Son Peygamber Hz. Muhammed'i (sav) de Arap toplumu içinden seçen ve son vahyi onların dili ile Hz. Peygamber'e gönderen O'dur.

Görsel 1.4
Hüsnühat: Abdullah Furkan Yaman
"Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik."
Yusuf suresi, 2. ayet

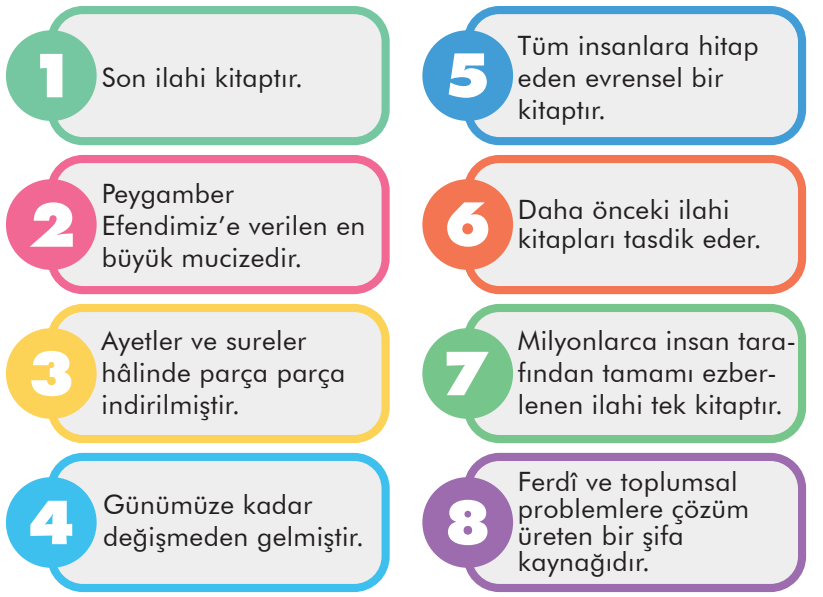
Yüce Allah, peygamberleri kendi kavimlerinden seçmiş; emir ve yasaklarını onlara açıkça anlatmaları için peygamberlerine onların diliyle hitap etmiştir.[36] Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimiz'e Arapça olarak indirilmiştir. Bu durumu Allah Teala, **"(Ey Muhammed!)Biz, Allah'a karşı gelmekten sakınanları Kur'an ile müjdeleyesin; inat eden bir topluluğu da uyarasın diye onu senin dilin ile (indirip) kolaylaştırdık."**[37] ayetiyle bizlere bildirmiştir. Ayrıca peygamberlerin kendi kavimlerinden seçilmesi, onları tanımama ve onlara güvenmeme şeklinde yöneltilecek bahaneleri de ortadan kaldırmıştır. Kur'an'da inkârcıların çeşitli bahane ve iftiralar ile peygamberlerine cephe aldıklarına dair örnekler yer almaktadır. Ancak peygamberlerini tanımadıkları için onlara güvenmediklerini söyleyen ve onlar ile farklı dili konuştukları için sözlerini anlamadıklarını ileri sürerek getirdiklerini yalanlayan bir topluluktan bahsedilmemiştir.[38]

Vahyin tebliğinde güven kadar aynı dili konuşmak da önemlidir. Bundan dolayı sağlıklı bir iletişim için peygamberin muhatapları ile aynı dili konuşması gerekir. Aksi hâlde peygamberler, vahyi tebliğ ve açıklama görevini yerine getiremez. Kur'an, Arapça olarak indirildiği için kolaylıkla ve güvenle muhataplarına ulaştırılmıştır. Böylece Hz. Peygamber, Allah'tan (cc) aldığı ilahi mesajları kavmine anlaşılır bir şekilde tebliğ ederek ve açıklayarak peygamberlik görevini yerine getirmiştir.

Kur'an'ın Arapça konuşan bir topluma başka bir dilde indirilmesi, ilahi mesajı reddetmek için bahane arayanları haklı duruma getirecektir. Yüce Allah, Kur'an'da bu gerçeği şu şekilde ortaya koymuştur: **"Şayet biz onu yabancı dilde okunan bir kitap olarak indirseydik mutlaka şöyle diyeceklerdi: 'Ayetlerinin açık seçik, anlaşılır olması gerekmez miydi? Bir Arap'a yabancı dilden bir kitap, öyle mi!' …"**[39]

Kur'an, anlaşılması ve hükümlerinin yerine getirilmesi için indirilmiştir. İnsanlardan anlamadığı bir kitabın mesajlarına inanması ve onun getirdiği ilkeleri benimseyip yaşamına aktarması beklenemez. Bununla birlikte Kur'an'ın, onu okuyan ama anlamayan bir insana rehberlik etmesi de düşünülemez. Dolayısıyla okuduğu kitabı anlayarak yaşamaya çalışan örnek bir toplumun, onu başka insanlara tanıtması ve öğretmesi daha kolay olacaktır.

Kur'an, Arapçanın en güzel ve en seçkin kolu olan Kureyş lehçesiyle indirilmiştir. Kur'an'ın eşsiz ve güçlü anlatımı hem üslup hem de mana bakımından insanlar üzerinde etkili olmuştur. Kur'an'daki bu ifade gücü indirildiği dil ile de bağlantılıdır. Arapça sözcüklerin anlam zenginliği ve inceliği başka hiçbir dilde yoktur.[40] Arapçanın bu özelliklerine Kur'an'da da dikkat çekilmiş ve onun, Arap diliyle indirilmiş pürüzsüz bir kitap olduğu belirtilmiştir.[41] Ayette geçen "pürüzsüz" ifadesi, Kur'an'ın sıfatı olduğu gibi Arapçanın da sıfatıdır.

Bilgi Görseli 1.4
Kur'an-ı Kerim'in bazı özellikleri

Kur'an'daki ifadeler açık, kesin ve yol göstericidir. Kur'an, mesajını muhatabına eksiksiz ve etkileyici bir şekilde aktarır. Kur'an'ın Allah (cc) kelamı olmasından kaynaklanan bu eşsiz üslubu Arap şairlerini ve hatiplerini Kur'an'da yer alan bir ayetin benzerini meydana getirmekten âciz bırakmıştır.[42]

Arapçada isim ve fiillerin birden çok anlamı vardır. Bu sözcükler, kullanıldıkları cümleye göre farklı anlamlar kazanmakta hatta bazı kelimeler asıl manalarının dışında birbirine zıt anlamlar da taşımaktadır. Arapçanın bu sözcük ve anlam zenginliği Kur'an'ın üslubunda kendini göstermiştir.[43] Bundan dolayı Kur'an'ı tam manasıyla anlayabilmek için Arapçaya hâkim olmak gerekmektedir. İslam âlimleri Kur'an'ın dili olması sebebi ile Arapçanın öğrenilmesi gerektiğini belirtirken bu dilin özelliklerine de dikkat çekmişlerdir. İmam Şafii (öl. 820) bu konuyla ilgili olarak Arapçanın ifade bakımından dillerin en genişi, sözcük sayısı itibarıyla en zengini olduğunu söylemiştir.[44]

Etkinlik-1

Adı	Kur'an'ın Özelliklerini Öğreniyorum
Amaç	Kur'an'ın temel özelliklerini açıklayabilme
Beceri	Kaynaklardan bilgi toplama, Yorumlama
Süre	40 dakika
Malzemeler	*Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, *TDV İslam Ansiklopedisi*; fon karton, yapıştırıcı, renkli kalem, makas

Yönerge

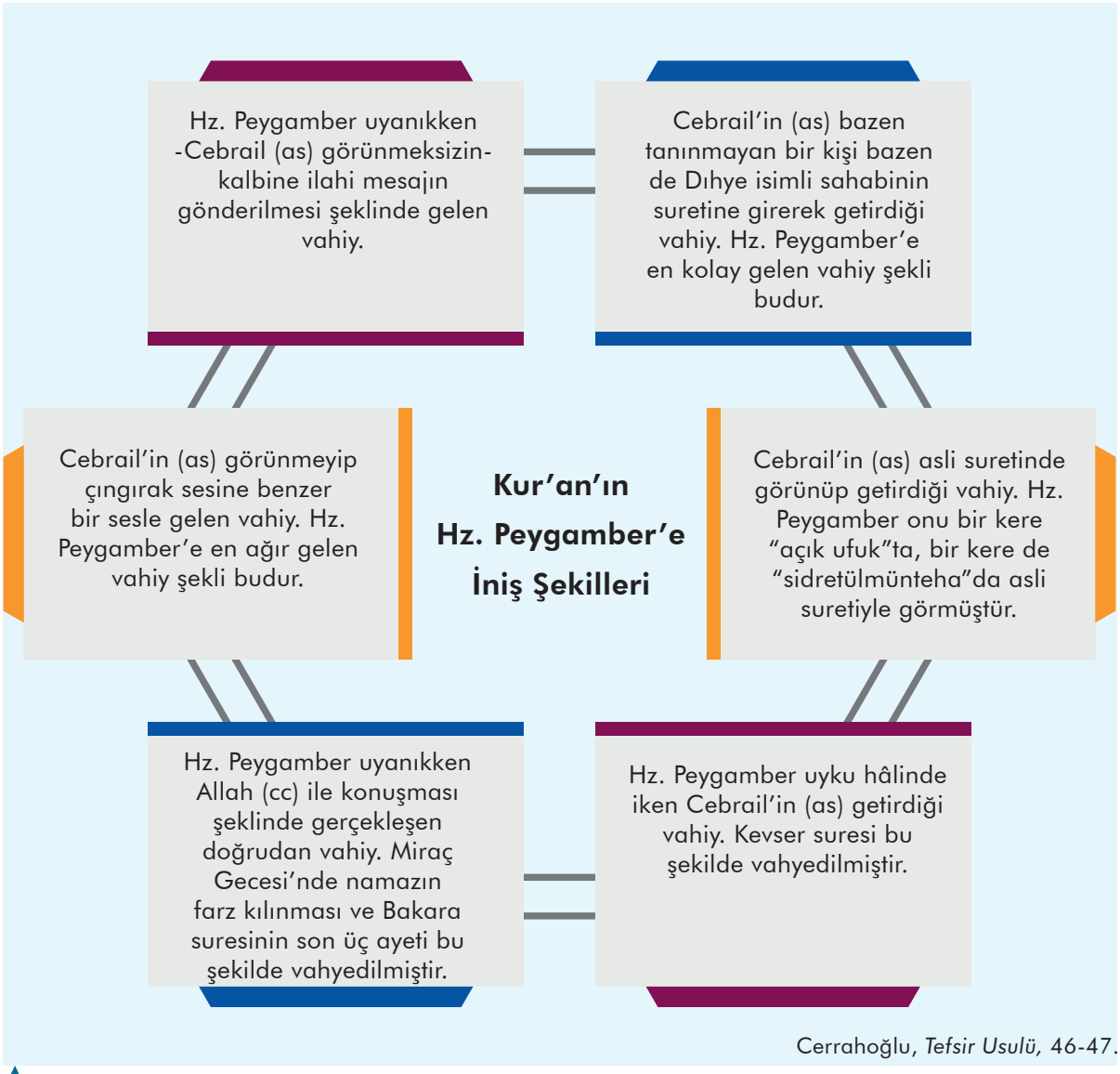
1. Öğretmen rehberliğinde dört kişilik gruplar oluşturunuz.
2. Bir grup sözcüsü seçiniz.
3. Kur'an'ın özelliklerini anlatan ayetlerin meallerini grupça bulunuz.
4. Bulduğunuz ayet meallerinden bir afiş hazırlayınız.
5. Hazırladığınız afişi grup sözcüsü aracılığıyla sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

Değerlendirme

Sunulan afişlerde Kur'an'ın hangi özelliklerinden bahsedilmektedir? Yazınız.

1.3.3. Kur'an Hz. Muhammed'e İndirilmiştir

Vahiy zincirinin son halkasını oluşturan yüce kitabımız Kur'an; Hz. Muhammed'e (sav) Mekke'de bulunan Hira Mağarası'nda[45] miladi 610 yılının ramazan ayında,[46] Kadir Gecesi'nde,[47] indirilmeye başlamıştır. Hz. Peygamber'in hem lafız hem de mana olarak Kur'an'ı zihnine iyice yerleştirmesini kolaylaştırmak, metninin ezberlenmesini ve hükümlerinin kolayca hayata aktarılmasını sağlamak ve insanları İslam'a yavaş yavaş ısındırmak için Kur'an, 23 yılda parça parça indirilmiştir. Sure veya ayetlerin bir kısmı sahabenin öğrenme amaçlı soruları üzerine inmiştir. Bir kısım ayetler ise müşriklerin ve Ehlikitap'ın Hz. Peygamber ile alay etme ve onu küçük düşürme gibi niyetlerle sordukları sorular veya yaşanan olaylar üzerine nazil olmuştur. Ancak ayetlerin çoğunluğunun özel bir iniş sebebi yoktur.[48]

Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 46-47.

Bilgi Görseli 1.5

İnkârcılar, Kur'an ve Hz. Muhammed (sav) hakkında çeşitli ithamlarda bulunmuştur. Onların bir kısmı Kur'an'ı; Hz. Muhammed'in (sav) yazdığını, bir kısmı ise Kur'an'ın başka bir kişi tarafından ona yazdırıldığını söyleyerek[49] Kur'an'ın beşer sözü olduğunu iddia etmiştir. Bazıları da Hz. Peygamber'den başka bir Kur'an getirmesini veya onu değiştirmesini istemiştir.[50] Allah (cc), Kur'an'ın Hz.Peygamber'e

bu iddialara karşı indirildiğine ve onun, Kur'an'ı uydurup Allah'a (cc) isnat etmesinin mümkün olmadığına vurgu yapmıştır. Böyle bir şey yapması durumunda onun cezalandırılacağını belirtmiştir.[51] Hz. Peygamber de kendisine vahyedilen Kur'an'a herhangi bir müdahalede bulunmamış ve yaşamı boyunca ona tam bir teslimiyetle uymuştur.

Kur'an, Hz. Peygamber'e farklı şekillerde indirilmiştir. Bunların bir kısmı Cebrail (as) aracılığıyla gerçekleşmiştir. Nitekim Allah Teala bu hususta şöyle buyurmaktadır: **"De ki: 'Cebrail'e kim düşmansa bilsin ki Allah'ın izniyle önce gelen kitapları doğrulayıcı, müminler için bir hidayet rehberi ve müjdeci olarak Kur'an'ı senin kalbine indiren odur."**[52] Bu ayet, Kur'an'ı Allah'ın (cc) emri ile Hz. Peygamber'in kalbine Cebrail'in (as) yerleştirdiğini bildirmektedir. Böylece Kur'an, Peygamber Efendimiz'in bütün benliğini kuşatmış; onun diline ve hayatına yansıyarak ahlakı hâline gelmiştir.[53]

1.3.4. Kur'an Mucizedir

Mucize, sözlükte "âciz bırakan, güçsüz kılan, karşı konulmaz, harika olay" anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise "peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin gösterdiği ve herkesi benzerini meydana getirmekten âciz bırakan tabiatüstü olaylar" demektir.[54] Mucizenin asıl maksadı peygamberlik iddiasını ispat etmektir. Mucizeler, peygamberlerin elinden ortaya çıkar fakat Allah'ın (cc) izni ile gerçekleştiğinden mucizelerin asıl sahibi Yüce Allah'tır.

Gönderildikleri kavimler tarafından iddialarını ispat etmeleri için peygamberlerden mucize göstermeleri istenmiştir.[55] Allah (cc), bu isteklere karşı peygamberlerini vahiyle bilgilendirerek eğitmiş ve mucizelerle desteklemiştir.[56] Peygamber Efendimiz'e verilmiş en büyük mucize, Kur'an'dır.[57] Hz. Peygamber de bu durumu çeşitli vesilelerle ifade etmiştir.[58] Kur'an, Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemden kıyamete kadar bütün insanları muhatap alan ilahi bir mucizedir. [59]

Kur'an; üslubu, ses uyumu ve içeriği bakımından eşsiz bir kitaptır. Bu özellikleriyle Kur'an hem akla hem de duygulara hitap ederek sadece inananları değil, ona ön yargısız yaklaşan farklı inançtaki insanları da derinden etkilemiştir. Kur'an okunurken onun bu eşsiz üslubundan etkilenmemek için parmakları ile kulaklarını tıkayan ve bağırarak gürültü çıkaran müşrikler, Kur'an-ı Kerim'in dinlenilmesini engellemeye çalışmıştır.[60] Buna rağmen Hz. Peygamber'e en sert muhalefet gösteren kimseler dahi Kur'an'ın eşsiz cazibesine kapılmış ve onu gizlice dinlemekten kendilerini alıkoyamamıştır.[61]

Kur'an'ın mucize olmadığını iddia eden müşrikler, kendilerinin de benzer sözler söyleyebileceklerini dile getirmiştir. Yüce Allah, Kur'an'da müşriklerden bütün yardımcılarını çağırıp ona benzer bir kitap, on sure, bir sure hatta onun gibi bir söz[62] yazarak iddialarını ispat etmelerini istemiştir. Bunu asla yapamayacaklarını belirterek onlara meydan okumuştur.[63] Ancak onlar, bütün çabalarına rağmen ayetlerden herhangi birine benzer bir tek söz dahi söyleyememiştir.[64] Tarih boyunca Kur'an'ın bir benzerinin meydana getirilememesi bundan sonra da asla getirilemeyeceğinin delilidir.

Araştırıyorum

Peygamberlere verilen mucizeleri meal veya tefsirlerden araştırınız. Ulaştığınız bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslam tarihinin öncü şahsiyetleri arasında yer alan çok sayıda sahabi; Kur'an'ın fesahati, belagati ve insanlık için getirdiği temel ilkeler karşısında sağlam bir teslimiyetle İslam'a girmiştir.[65] Cesareti ve sert mizacı ile bilinen, Hz. Peygamber'i öldürmeyi bile düşünen Hz. Ömer'in kalbini yumuşatıp onu İslam ile şereflendiren şey, dinlediği Kur'an olmuştur.[66] Bununla birlikte Kur'an'a ön yargı ile yaklaşanlar, onun her yönüyle eşsiz ve mükemmel bir kitap olduğunu görüp, anlamalarına rağmen büyüklük taslayarak onu kabule yanaşmamışlar;[67] onun sihir olduğunu söyleyerek kendilerine yapılan tebliği ve uyarıları geçiştirmişlerdir.

Kur'an; muhteva, söz sanatları, üslup ve şekil gibi pek çok özelliğiyle özgün bir kitaptır. Kur'an'ın mucize olduğunu gösteren birçok özelliği vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. *Kur'an, ilmî gerçeklikler bakımından mucizedir.* Kur'an, indirildiği dönemde Arapların ve başka milletlerin bilmediği, yakın zamana kadar bilimin keşfetmediği bazı bilimsel gerçeklere değinmiştir. Kur'an'da Allah'ın (cc) varlığı ve birliği, kâinattan deliller ile ispat edilmiştir. Kâinattaki ölçü ve dengeye dikkat çekilmiş, her şeyin yerli yerinde olduğu bu eşsiz düzenin tesadüf ile oluşamayacağı ortaya konmuştur. Kâinatın yaratılışına dair bilgiler verilerek[68] insanlar düşünmeye davet edilmiştir. Kâinatın yaratılışından bahseden ayetlerde gökyüzünün duman (gaz) hâlinde olduğu, gökler ile yerin bitişikken sonradan ayrıldığı belirtilmektedir. Güneş ve Ay'ın bir yörünge üzerinde hareket ettikleri bilgisi verilmiştir.[69] Yine Dünya'nın atmosfer tarafından korunması, rüzgârların aşılayıcı olması,[70] yükselti arttıkça oksijenin azalması (atmosfer basıncı),[71] iki denizin sularının birbirine karışmaması[72] gibi pek çok bilimsel husus Kur'an'da dile getirilmiştir.

Görsel 1.5

"(Ama) aralarında bir engel vardır, birbirlerine karışmazlar."

Rahman suresi, 20. ayet

Kur'an, kâinatın Allah (cc) tarafından kurulduğu ve sürekli genişlediği bilgisini vermektedir. **"Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz onu genişletmekteyiz."**[73] ayetiyle dile getirilen bu husus, yapılan bilimsel araştırmalar neticesinde XX. yüzyılın başlarında tespit edilmiştir.[74] Bu durum; Kur'an'ın beşer kaynaklı olmadığını, Allah'ın (cc) vahyi olduğunu gösterir. İlahi kaynaklı olduğu için Kur'an'ın evren ve insan ile ilgili verdiği bilgiler gerçeklerle bire bir örtüşmektedir. Kur'an'ın dile getirdiği konuların modern bilim tarafından yüzlerce yıl sonra keşfedilmiş olması onun mucize bir kitap olduğunu göstermektedir. Varlık hakkında aklını kullanmayı ve ondan ibret almayı tavsiye eden Kur'an, birçok ayetinde insanları ilmî araştırmalara teşvik etmesine ve bilimsel bilgiler içermesine rağmen bir bilim kitabı değildir.

2. *Kur'an, içerik bakımından mucizedir.* Kur'an'ın zengin bir içeriği vardır. Kur'an'ın bu geniş muhtevasında hiçbir çelişki yoktur. Nitekim Kur'an'ın, Allah (cc) kelamı olduğunu kabul etmeyen müşriklere Kur'an'ı incelemeleri tavsiye edilmiştir. Onda hiçbir çelişki ve tutarsızlık bulamayacakları belirtilerek iddialarının gerçeği yansıtmadığı ortaya konmuştur.[75] Yirmi üç yılda zamana yayılarak parça parça indirilmiş olmasına rağmen Kur'an'ın ayetleri arasındaki anlamsal ilişki ve bütünlük dikkat çekicidir. Kur'an'ın varlıklar ve olaylar hakkında verdiği bilgiler tutarlıdır ve dinî öğretisi akla uygundur. Kur'an'daki bu tutarlılık onun mucizelerinden biridir.[76]

3. *Kur'an, gayba dair verdiği bilgiler yönünden mucizedir.* Kur'an hem geçmişte yaşanan hem de gelecekte yaşanacak olaylar hakkında doğru bilgiler vermiştir. Hz. Âdem'den başlayarak insanlık tarihine ışık tutan Kur'an'da Ad ve Semud kavimleri ile helak olmuş diğer toplumlar hakkında haberler yer almaktadır. Bahsedilen bu toplulukların medeniyet anlayışlarına, kurdukları şehirlere ve mimari tarzlarına Kur'an'ın işaret ettiği bilgiler, tarihî keşiflerle doğrulanmıştır. Kur'an'ın değindiği, gelecekte yaşanacak bazı hadiselere dair haberler de aynı şekilde gerçekleşmiştir. Örneğin Rumların yenildikleri bir savaştan sonra yakın bir gelecekte galip geleceklerini ve bunun Allah'ın (cc) vaadi olduğunu haber vermiştir.[77] Kur'an'ın geleceğe dair verdiği bu haber aynen gerçekleşmiştir. Rumlar (Bizans), İranlılar karşısında önce yenilmiş daha sonra onları yenilgiye uğratmıştır. Yine Kur'an; Bedir Savaşı'nda inananların müşriklere galip geleceğini, Müslümanların Mekke'yi fethedeceklerini ve Kâbe'ye gireceklerini[78] haber vermiştir. Kur'an'da bahsedilen bu haberler de gerçekleşmiştir. Ümmi bir peygamberden nakledilen bu haberlerin gerçekleşmiş olması, Kur'an'ın mucize bir kitap olduğunun delillerindendir.

Okuma Parçası

Muaviye bin Ebu Süfyan (ra) halifeliği döneminde Vadilkura'ya (Medine'nin kuzeybatısında eski bir ziraat bölgesi) uğradığında **"Siz burada bahçelerin, pınarların içinde; ekinlerin, meyveleri uç vermiş hurma ağaçlarının arasında güven içinde bırakılacağınızı ve dağlardan ustaca evler oyup yapmaya devam edebileceğinizi mi sanıyorsunuz?"** (Şuara suresi, 146-149. ayetler) ayetlerini okuduktan sonra "Bu ayetler, bu memleket halkı hakkında inmiştir. Burası da Semud kavminin memleketlerindendir. Ayetlerde haber verilen su kaynakları hani nerededir?" diye sordu. Bir adam ona "Allah'ın (cc) sözü doğrudur. Su kaynaklarını ortaya çıkarmamı istiyor musun?" diye cevap verdi. Muaviye bin Ebu Süfyan (ra) "Evet!" deyince hemen kazıya başlayıp 80 tane su kaynağını ortaya çıkardı. Bunun üzerine Muaviye bin Ebu Süfyan (ra) "Allah (cc), Muaviye'den daha doğrudur." dedi.

Hamevi, *Mu'cemü'l-Buldan*, 4/338.

4. *Kur'an, dil ve üslup açısından mucizedir.* Kur'an; Arapların söz sanatlarındaki maharetleri ile övündüğü, sözlü kültürün yaygın ve edebiyatın zirvede olduğu bir dönemde indirilmiştir. Kur'an-ı Kerim, nazil olduğu ilk günden itibaren sözlü ya da yazılı edebî türlerin hiçbirine benzememesiyle dikkat çekmiştir.[79] Kur'an, tam olarak nesir de şiir de değildir. Bununla birlikte hem nesrin hem de şiirin bütün özelliklerini bir araya getirmiştir. Anlatım yönüyle monotonluktan uzaktır, bununla birlikte onu hem okuyanı hem de dinleyeni etkileyen bir üslubu ve akıcı bir ritmi vardır. Bu ritim; özellikle kısa surelerde, ayet sonlarında ve tasvirlerde çok açık bir şekilde görülür.[80] Kur'an'ın yukarıda saydığımız dil, üslup, içerik özellikleri onun mucize bir kitap olduğunun kanıtıdır. Bununla birlikte Kur'an'a inanıp hayatlarını onun ilkelerine bağlı kalarak sürdüren insanlara kazandırdığı yüksek karakter ve üstün ahlak seviyesi, Kur'an'ın mucize olduğunun en canlı delilidir.

Yazıyorum

Kur'an, pek çok açıdan mucize bir kitaptır. Buna göre Kur'an'ın mucizevi özelliklerine üç örnek yazınız.

1. Dil ve üslup açısından mucizedir.
2. .....
3. .....
4. .....

1.3.5. Kur'an Evrenseldir

Evrensellik, doğruluğun ve geçerliliğin ölçüsü olarak bütün insanların onayını temel alan; zaman ve mekân itibarıyla bütün çağları kapsayan ilke ve değerler bütünüdür.[81] Dinin kemale erdiğini, nimetin tamamlandığını ve din olarak İslam'ın seçilip ondan razı olunduğunu[82] bildiren Kur'an; Allah'ın (cc) sözünün doğruluk ve adaletle tamamlandığını, O'nun sözlerini değiştirebilecek kimsenin olamayacağını[83] vurgulamaktadır. Bu durum, Kur'an'ın evrensel olduğunun en önemli göstergesidir.[84]

Kur'an'ın evrensel yönüne işaret eden çok sayıda ayet vardır. Kur'an'da 23 ayette **"Ey İnsanlar!"**[85] ve 89 ayette **"Ey İnananlar!"**[86] şeklinde hitapların yer alması; Kur'an'ın insanların tümüne gelmiş, evrensel bir mesaj olduğunu göstermektedir. Kur'an'ın muhatabı sadece Hz. Peygamber'in içinde yaşadığı toplum değildir. Gelen ayetlerin hükmü onların şahsında, kıyamete kadar gelecek bütün insanlar için geçerlidir. Kur'an'ın gayesi insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkarmaktır.[87]

Kur'an'da peygamberlerin tümünün, tevhit anlayışını tebliğ ile görevlendirildiği belirtilmiştir.[88] Peygamberleri anneleri ayrı, babaları bir kardeşlere benzeten Hz. Muhammed (sav), dinlerinin de aynı olduğuna dikkat çekmiştir.[89] Bazı özel durumlar dışında Hz. Peygamber vasıtasıyla gelen hükümlerin ondan önceki peygamberlere de vahyedilmiş olması Kur'an'ın bütün âlemlere hitap ettiğinin açık delillerindendir. Önceki ilahi kitapların özellikle din adamları tarafından tahrif edilmesine karşın Kur'an, Yüce Allah'tan geldiği şekliyle yazıya geçirilmiş; aynı zamanda ezberlenerek bugüne kadar ulaşmıştır. İnsanların tümüne indirildiği belirtilen ve korunacağı vadedilen[90] bir kitabın getirdiği hükümlerin evrensel olması tabiidir.

Görsel 1.6
"Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Enbiya suresi, 107. ayet

Kur'an, toplumsal düzeni sağlayan ve toplumda çıkabilecek sorunlara çözüm üreten çok sayıda evrensel ilkeye yer vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

İnanç Özgürlüğü: Barış dini olan İslam; insanların farklılıkları ile bir arada, özgürce yaşamalarını garanti eder. Herkesin inanma, öğrenme, yaşama ve öğretme hakkına saygı duyar. Bu duruma **"Dinde zorlama yoktur..."**[91] ayeti ile dikkat çeken Kur'an, Hz. Peygamber'in sadece bir uyarıcı olduğunu ve insanları zorlayamayacağını belirtir.[92] İmanı, kalbin tasdiki olarak gördüğü için Kur'an'ın çağrısında hikmet ve güzel öğüt esastır.

Düşünce Özgürlüğü: Kur'an'ın öğretileri içinde düşünmenin önemli bir yeri vardır. Kur'an; insanı Allah'ın (cc) varlığı, birliği, gücü ve yarattıkları üzerinde düşünmeye davet eder. Hurafelere bulanmış, ataları taklitle sınırlandırılmış bir düşünce şeklini reddeder. Devlet yönetimi başta olmak üzere her türlü kurumsal yapıda düzenleme ve karar yolu olarak şûrayı emreden Kur'an,[93] böylece düşünce özgürlüğünü sağlar. İyi, güzel ve faydalı düşünceleri değerli bulan Kur'an; başkalarının haklarının ihlal edilmesine, yok sayılmasına ya da inançların aşağılanmasına müsaade etmez.

Can Dokunulmazlığı: Allah Teala'yı **"...Âlemlerin Rabb'i..."**[94] olarak tanıtan Kur'an her insana yaşam hakkı tanır ve bu hakkın gözetilmesini ister. İnsan canına değer verir. Haksızca cana kıyılmasını yasaklar.[95] İnsanın hem ruh hem de beden olarak korunmasını, ihtiyaçlarının karşılanmasını ve onurunun güvence altına alınmasını zorunlu kılar. Kur'an'a göre bir canı korumak, bütün insanlığı korumak kadar değerlidir. Buna karşılık bir cana haksız yere kıymak, bütün insanları öldürmeye eş değer tutulan büyük bir suç ve günahtır.[96]

Mülk Edinme Hakkı: Kur'an, mülkün gerçek sahibinin Allah (cc) olduğunu bildirir. Bununla birlikte herkese meşru yollarla mülk edinme hakkı tanır. Haksız ve gayrimeşru yollarla kazanç elde etmeyi, başkalarının mallarını haksızca yemeyi yasaklar.[97] Mülke sahip olana harcama yetkisi tanır ancak malın kazanılmasında olduğu gibi kullanılmasında da ölçüler koyar. Malın, ihtiyaç sahipleri ile uygun ölçülerde paylaşılmasını, israf edilmeden harcanmasını ister. Böylece servetin bir zümrenin elinde sömürü aracı olmasına müsaade etmez.[98]

Eşitlik: Kur'an, sınıf farklılığını kabul etmez; dil ve ırk ayrımı yapmaz. Kur'an'a göre insanlar bir erkek ve dişiden yaratılmış, birbirlerini tanımaları için kavimlere ayrılmıştır. Bütün insanlar yaratılış itibarıyla eşit haklara sahip olarak doğar. Kur'an'a göre üstünlük ölçüsü renk, dil, cinsiyet, sosyal statü ya da engelli olup olmamak değildir. Allah (cc) katında en değerli kişiler, O'ndan en fazla korkan ve sorumluluk bilinci ile hareket eden kimselerdir.[99]

İLKELER ÇIKARIYORUM

"Ey iman edenler! Sözleşmeleri yerine getirin. İhramda bulunduğunuz sırada avlanmayı helal saymamanız şartıyla size bildirilecek olanlar dışındaki "enam" denen hayvanlar sizin için helal kılınmıştır. Şüphesiz Allah dilediği gibi hükmeder."

Maide suresi, 1. ayet

"Mallarınızı aranızda haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin."

Bakara suresi, 188. ayet

"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

Maide suresi, 8. ayet

Bu ayetlerden çıkarılabilecek mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

Doğruluk: Yüce Allah, Kur'an'da insanlara doğru söz söylemesini ve onların doğrularla beraber olmasını emretmiştir.[100] Kur'an, peygamberlerden bahsederken onların doğruluktan asla ayrılmadıklarını belirterek doğruluğa vurgu yapmıştır.[101] Yüce Allah, Kur'an'da tüm insanlara Hz. Muhammed'i (sav) örnek göstererek insanların onun gibi dosdoğru yaşamasını istemiştir.[102]

Görsel 1.7
"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol..."
Hud suresi, 112. ayet

İstişare: Yöneticilerin, özellikle devlet başkanının görev kapsamına giren konularda uzmanlara danışıp onların fikirlerini göz önünde bulundurmasıdır.[103] Yüce Allah, rehber olarak görevlendirdiği Hz. Peygamber'in şahsında, bütün ümmete ve özellikle yöneticilere büyük sorumluluklar yüklemiş ve onların işlerini istişare ile yapmalarını emretmiştir.[104] İstişare, Müslümanların üstün meziyetlerindendir ve İslam'a göre toplum yönetiminin bu temele dayanması gerekir.[105]

Cezaların Şahsiliği: Kur'an, Arap toplumunda asabiyet anlayışından kaynaklanan ortaklaşa sorumluluk anlayışını reddetmiş; cezanın şahsiliği ilkesini hâkim kılmıştır.[106] Bundan dolayı babanın suçundan evlat, çocuğun suçundan baba cezalandırılmaz. Kur'an, yargılamalarda ve cezalarda hiçbir kişi ya da zümreye ayrıcalık tanımamayı bir hukuk ilkesi olarak belirlemiştir. Cezalandırmada adaletin gözetilmesine vurgu yapmış, işlenen suç ile suçluya verilecek ceza arasında makul bir denge olması gerektiğine hükmetmiştir.[107]

Yazıyorum

Bütün insanlığa gönderilen Kur'an'da yer alan evrensel ilkelere dört örnek yazınız.

1. Dil ve ırk üstünlüğü yoktur.
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

1.3.6. Kur'an Son Kitaptır

Peygamber Efendimiz, insanları sadece Allah'a (cc) kulluk etmeye çağıran ve sahte tanrılardan uzak durmalarını isteyen nebiler silsilesinin son halkasıdır. Hz. Peygamber'in bu durumu Kur'an'da "hatemünnebiyyin" tamlaması ile ifade edilmiştir: **"Muhammed sizin adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir fakat o, Allah'ın elçisidir ve peygamberlerin sonuncusudur (hatemünnebiyyin). Allah her şeyi bilmektedir."**[108]

Araştırıyorum

Hicr suresinin 9. ayeti ile Kıyamet suresinin 16-19. ayetlerinin tefsirlerini okuyunuz. Okuduğunuz tefsirlerde bahsedilen konuları sınıf arkadaşlarınız ile paylaşınız.

Ayette geçen (خاتم) kelimesi, "mühürlemek, sonuna gelmek" anlamına gelen (ختم) kelimesinden türemiştir.[109] Dolayısıyla ayet, Hz. Peygamber'in Allah'ın (cc) Resulü ve nebilerin sonuncusu olduğunu açık şekilde belirtmektedir. Kur'an, dinin tamamlandığını, din olarak sadece İslam'ın kabul edileceğini, İslam'dan başka din arayanların isteklerinin kabul edilmeyeceğini de belirtmiştir.[110] Hz. Peygamber de değişik vesilelerle kendisinin peygamberlerin sonuncusu olduğunu, risalet ve nübüvvet görevinin kendisi ile sona erdiğini ifade etmiştir.[111]

Görsel 1.8
Kur'an insanlığın son ilahi kitabıdır.

Hz. Peygamber'e indirilen Kur'an, bütün insanlara gönderilmiştir ve Yüce Allah'ın koruması altındadır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim indirildiği şekli ile günümüze kadar ulaşmıştır. Kur'an'dan önce gönderilen ilahi kitapların ise anlam ve bağlamları din adamları eliyle tahrif edilmiştir.[112] Kur'an'dan önceki kitapların başına gelen bu durumdan dolayı Hz. Peygamber, Kur'an'ı korumaya yönelik tedbirler almıştır. İndirilen her bir ayeti vahiy kâtiplerine yazdırmış, hangi surenin hangi kısmına[113] yazılacağını da belirtmiştir. Kayıt altına alınan her ayet, Hz. Peygamber ve vahiy kâtipleri tarafından ezberlenmiştir. Hz. Peygamber'in tavsiye ve teşvikleri ile bazı sahabiler Kur'an'ın bir kısmını, bazıları da tamamını ezberlemiştir.[114]

Daha sonraki dönemlerde de bu uygulama artarak devam etmiştir. Kur'an, ilkelerinin hayata geçirilmesi ve hükümlerine uyulup gereğinin yapılması ile manevi olarak da korunmuştur. Bu şekilde birçok yönden korunma başka hiçbir ilahi kitaba nasip olmamıştır.

Kur'an'ın kendinden önce gönderilen ilahi kitapları denetleyici bir misyonu vardır. Kur'an'ın bir sıfatı olan "müheymin" kelimesi;[115] onun önceki kitaplarla ilgili neyin gerçek olduğuna, neyin ise gerçek olmadığına şahitlik eden, onlardaki hakikatleri gözeten ve kontrol eden bir kitap olduğunu ifade etmektedir.[116] Yüce Allah'ın korumasında olan Kur'an, önceki ilahi kitapların tahrif edilmeyen inanç, ahlak ve öğretilerinin yok olmasını engellemiş; amel edilmesi gereken bölümlerini de korumuştur. Kur'an onların Allah kelâmı olduğuna dair şahitlik etmiş; insanların yaptığı eklemelerden, aykırı yorum ve tahriflerden onları arındırmıştır. Dolayısıyla Kur'an bu konularda kendisine başvurulacak bir kaynaktır.[117]

1.3.7. Kur'an Hayatı Kuşatıcıdır

Kur'an; insanın çamurdan yaratıldığını, sonra ona ruh üfürüldüğünü belirterek[118] maddi ve manevi yönüne vurgu yapmıştır. Yeryüzünün halifesi kılınarak[119] dünyayı imar ve ıslah etme sorumluluğu verilen insan, bunun üstesinden gelebilecek yetenek ve güçlerle donatılmıştır.

Kur'an, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarması ve insanların Allah'ın (cc) koyduğu ilkeler doğrultusunda yaşaması için indirilmiştir.[120] Kur'an'ın nihai hedefi, adil ve ahlaki temeller üzerine inşa edilmiş ideal bir toplumsal düzen oluşturmaktır. Bundan dolayı Kur'an, insan hayatını bütün yönleri ile içine alan kapsayıcı bir yaklaşım ortaya koymaktadır. İnsanın Allah'la (cc), hemcinsleriyle ve diğer tüm canlılarla nasıl bir iletişim kurması gerektiği ayrıntılı olarak Kur'an'da ele alınmıştır. Kur'an'da ilahi çağrıya uyup günahtan korunanların rahmete erişeceği, dünya ve ahiret için yararlı işler yapan müminlerin büyük mükâfatlar elde edeceği, aksi tutum sergileyenlerin ise cezalandırılacağı bildirilmiştir.[121]

Belirlediği emir ve yasaklar, koyduğu ilkeler ve verdiği öğütlerle insan hayatında dokunulmadık alan bırakmayan Kur'an'ın ele aldığı konular ana hatları ile şu şekildedir:

İman

Bütün dinlerin temelinde inanç vardır. İnançlar; ahlaki, toplumsal, psikolojik alanlarda kişinin iradesine ve davranışına yön verir. Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de öncelikle tevhit inancını merkeze almıştır. Mekke Dönemi'nde ilk inen ayet ve surelerin ana konusu Allah'ın (cc) varlığı, birliği ve yalnızca O'na kulluk edilmesidir.

Görsel 1.9
İmanın temeli kelimeitevhittir.

En yaygın inanç şeklinin şirk olduğu Cahiliye toplumunda Yüce Allah, ilk önce insanlardan kendisinin doğru bir şekilde konumlandırılmasını istemiştir. Kur'an'da insan ve kâinat üzerinden deliller sunularak Allah'ın (cc) kudret, azameti, insanlara karşı lütuf ve ihsanı sıklıkla vurgulanmıştır.[122] Bununla birlikte küfür ve şirkin çelişkileri, evren ve insan üzerinden verilen delillerle ortaya konmuş, ahiret hayatının varlığı ve dünya hayatının varoluş sebebi mantıklı delillerle gözler önüne serilmiştir. Böylelikle insanların gerçeğe teslim olmalarının önü açılmıştır.

İbadet

İslam, sadece inanç esaslarından oluşan bir düşünce sistemi değildir. Kur'an'ın imandan sonra üzerinde en çok durduğu konu ibadetlerdir. İnancın hayata yansıması olan ibadetler, dinin pratik yönünü oluşturur. İslamiyet'te inanç ve ibadet birbirini tamamlayan iki temel unsurdur zira insanın yaratılış gayesi, yaratıcısını tanıyıp ona kulluk etmektir.[123]

İbadet; kulun Allah'a (cc) yönelişini ve O'na bağlılığını ifade eden duygu, düşünce ve eylemler bütünüdür. İbadetlerin asıl amacı, Allah'ın (cc) rızasını kazanmaktır.[124] İbadetlerin şart ve şekilleri öz olarak Kur'an ile belirlenmiş, Hz. Peygamber tarafından ayrıntılı olarak açıklanmış ve uygulanmıştır. Bu sebeple ibadetler, Allah'ın (cc) emrettiği ve Hz. Peygamber'in gösterdiği şekilde yapılmalıdır. Bu iki esasa aykırı hiçbir düşünce ya da eylemin Allah (cc) katında değeri yoktur.

Görsel 1. 10
Namaz, kulu Allah'la (cc) buluşturan en önemli ibadettir.

Yazıyorum

İman ve ibadetin birlikte ele alındığı ayetleri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan meallerden araştırınız. Bulduğunuz ayetleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ahlak

Ahlak, insanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesine sebep olan manevi özelliklerin, huyların ve bunların etkisi ile ortaya konan iradeli davranışların bütünüdür. İslam ahlakının temel kaynağı Kur'an'dır.[125] Kur'an'ın ana konulardan biri olan ahlak, olgun bir mümin olmanın en önemli şartıdır. Kur'an'daki ahlak ilkeleri fıtrata uygun olduğundan her toplum için geçerlidir. Kur'an; adalet, sabır, doğruluk, alçak gönüllülük, yardımlaşma, paylaşma gibi ahlaki erdemleri emretmektedir. Yalan söylemek, zulüm, iftira, aldatma, gıybet, gayrimeşru kazanç, alay, kibir ve bozgunculuk gibi toplumsal düzeni bozan gayriahlaki davranışları ise yasaklamaktadır. Böylece toplumların sağlam temeller üzerinde ayakta durmasını sağlamaktadır. Bunun için Kur'an, ahlaki olgunluğun zirvesinde olan Hz. Peygamber'i[126] insanlara en güzel örnek olarak sunmaktadır.[127]

Muamelat (Beşerî İlişkiler)

Muamelat, sosyal bir varlık olan insanın diğer fertlerle ve toplumlarla ilişkilerini düzenleyen fıkıh kurallarını ifade eder.[128] Kur'an; iman, ibadet ve ahlaki ilkelerin yanı sıra toplumsal işleyişi düzenleyen kuralları da belirlemiştir. Evlenme, boşanma, miras gibi aile hukuku ile ilgili hükümler, Kur'an'da ayrıntılı şekilde ele alınarak ailenin korunması amaçlanmıştır. Alışveriş, borçlanma ve ortaklık gibi ticari ilişkilerle ilgili hukuk kurallarının amacı ise insanların hakkının korunmasıdır. Suç ve cezaya dair konular ceza hukukunda ele alınmıştır. Cezalarla ilgili hükümlerin amacı; din, mal, can, nesil ve aklı korumaktır. Şahitlik, yemin ve davaların görülmesi gibi hususlar, kazai hükümler ile düzenlenmiştir. Bu hükümlerin amacı da insanlar arasında adaleti sağlamaktır. Kur'an, devlet yönetimi başta olmak üzere yönetime dair her alanda emaneti, istişareyi, adaleti, liyakati, dayanışmayı ve yardımlaşmayı esas almakta; bununla birlikte emanetleri ehline vermeyi ve insanlar arasında adaletle hükmetmeyi emretmektedir.[129]

Görsel 1.11
Adalet, beşerî ilişkilerde Kur'an'ın en önemli ilkesidir.

Kıssalar

Kur'an'ın ana konularından biri de kıssalardır. Allah'ın (cc) varlığı, birliği, peygamberlerin tevhit mücadelesi, örnek ahlakı ve Allah'a (cc) isyan eden geçmişteki kavimlerin başlarına gelen olaylar kıssalarda ele alınır. Kıssaların amacı sadece belli olayları anlatmak değildir. Nihai amaç, toplumların başlarına gelen olaylardan hareketle itikadi, ahlaki ve sosyal konularda insanların ibret almalarını, Müslümanların zor zamanlarda sabırlı olmalarını ve tevekkülle Allah'a (cc) yönelmelerini desteklemektir.[130]

Yazıyorum

Aşağıdaki tabloda verilen düşünce ve davranışların Kur'an'ın hangi konusu ile ilgili olduğunu karşısına yazınız.

Düşünce / Davranış	İlgili Olduğu Konu
Gıybet etmemek	Ahlak
Rüşvet almamak	
Allah'a (cc) ortak koşmamak	
Zekât ve sadaka vermek	
Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i yarması	
Alınan borcun kaydedilmesi	
Emaneti korumak	

1.4.

1.4. KUR'AN'I ANLAMADA MEALLER

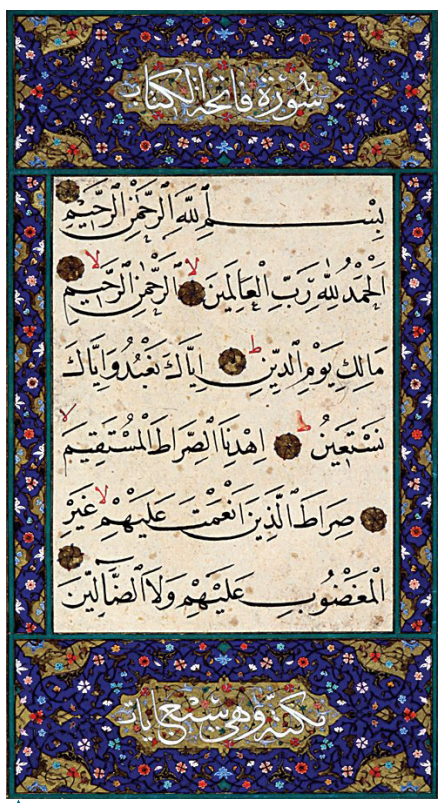
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

"Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım ayetleri muhkemdir ki bunlar kitabın esasıdır, diğerleri ise müteşabihtir. Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) tevil etmek için ondaki müteşabihlerin peşine düşerler. Hâlbuki onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar 'Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır.' derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar."

Al-i İmran suresi, 7. ayet

Meal, sözlükte "bir şeyin varacağı gaye ve bir şeyi eksiltmek" olarak açıklanmaktadır. Terim olarak ise "bir sözün manasının her yönüyle değil, biraz noksanıyla ifade edilmesi" anlamında kullanılmaktadır.[131] Meal, Kur'an ayetlerini her yönüyle aynen çevirme iddiası olmaksızın başka bir dile aktarmak anlamında da kullanılır.[132] Kur'an, hayatlarını ona göre düzenlemek isteyenler tarafından iyi kavranmalıdır. Zira mesajı anlaşılmayan bir kitabın ilkeleri hayata aktarılamaz. Muhatabı insanlık olan Kur'an'ı herkesin anlayabilmesi ve İslam'ı birinci kaynağından öğrenilebilmesi için onun başka dillere çevrilmesi zorunludur.

Kur'an'ın çevirisi Hz. Peygamber zamanına kadar dayanır. Hz. Peygamber, İslam'a davet için başka devletlere gönderdiği mektuplarda o halkın diline tercüme yapılacağını bilerek ayetlere de yer vermiştir.[133] Ayrıca Peygamber Efendimiz, Selman Farisi'nin (öl. 36/656) Fatiha suresini Farsçaya çevirmek istemesine de onay vermiştir.[134] Hz. Peygamber Dönemi'nde bu şekilde başlayan çeviri faaliyetleri daha sonra Kur'an'ın tamamının Farsçaya çevirisi ile devam etmiş ve zamanla başka dillere de tercümesi yapılarak Kur'an'ın ilahi mesajı farklı coğrafyalara ulaşmıştır.

Görsel 1.12
Nesih hattıyla yazılmış Fatiha suresi

Kur'an'ın Türkçeye tercüme çalışmaları IX-X. yüzyıllarda Türklerin Müslüman olmaları ile başlamıştır. İlk dönemlerde Uygur alfabesi kullanılarak yapılan Türkçe çeviriler, daha sonra Arap harfleri kullanılarak devam etmiştir. Türkçe ilk Kur'an tercümesi, Oğuz Türkçesiyle yapılmıştır.[135] Selçuklular Dönemi'nde Arapçanın ilim dili olmasından dolayı Türkçe meal çalışmalarında kayda değer bir gelişme olmamıştır. Osmanlıların ilk dönemlerinde ise bazı dinî eserlerle birlikte çoğunlukla kısa sureler Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan milliyetçilik akımının bir sonucu olarak Kur'an'ın Türkçeye tercüme çalışmaları ilgi görmeye başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra birkaç Kur'an çevirisi yapılmıştır. Ancak çeviri yapanların hem dinî bilgilerinin yetersizliğinden hem de Arapçaya hâkim olmamalarından dolayı yazdıkları bu meallere güvenilmemiştir. Bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisinin talimatıyla Diyanet İşleri

Görsel 1. 13
Hasan Basri Çantay'ın *Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerim adlı eseri*

Başkanlığı güvenilir bir mealin hazırlanması için görevlendirilmiştir. Bu vesileyle Diyanetin Türkçe tefsir için teklif götürdüğü Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, (öl. 1942) *Hak Dini Kur'an Dili* adlı tefsiri yapmıştır. Daha sonra İsmail Hakkı İzmirli'nin (öl. 1946) *Meaniyi Kur'an,* Ömer Rıza Doğrul'un (öl. 1952) *Tanrı Buyruğu: Kur'an-ı Kerim Tercüme ve Tefsiri,* Hasan Basri Çantay'ın (öl. 1964) *Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerim,* Ömer Nasuhi Bilmen'in (öl. 1971) *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal-i Alisi ve Tefsiri* gibi birçok Kur'an tercümesi yapılmıştır.[136] Türkiye'de yazılan meal sayısı günümüzde üç yüz civarındadır.

Batı'da 1143 yılında ilk defa Kur'an'ın Latinceye tercümesi yapılmış ancak yayımlanmamıştır. Daha sonra bu çeviri 1543'te İsviçre'de basılmıştır. Bundan sonra İslam coğrafyası dışında gerek Doğu'da gerekse Batı'da çok sayıda Kur'an tercümesi yapılmıştır. Günümüzde gerek Müslümanlar gerekse gayrimüslimler tarafından yüz altmış farklı dile Kur'an tercümesi yapılmıştır. Ancak gayrimüslimler tarafından yapılan çeviriler "Kur'an'ın Hz. Peygamber'in sözü olduğu, onun vefatından sonra Kur'an'ın orijinalliğini kaybettiği ve bazı bölümlerinin çıkarıldığı" gibi gayrimüslimlere ait ön yargılarla yazıldığından bu çevirilerin güvenilirliği şüphelidir.[137]

Not Ediyorum

Muhkem: Herkesin anlayabileceği şekilde manası apaçık, anlaşılmasında zorluk olmayan, ayrıca tefsire gerek duyulmayan Kur'an ifadeleridir.

Müteşabih: Manası herkesin anlayabileceği şekilde açık olmayan, yorumu zor, birçok manaya gelme ihtimalinden dolayı hangi mananın kastedildiğini belirlemek için delile ve tefsire ihtiyaç duyulan ifadelerdir.

İsfahani, *Müfredat (Kur'an Kavramları Sözlüğü)*, 302, 537.

Herhangi bir eserin içeriğini bire bir koruyarak başka bir dile çevirmek zordur. Eşsiz bir kitap olan Kur'an'ın mealinin yapılması bundan dolayı büyük sorumluluk ister. Kur'an'ın diğer eserlere benzemeyen dil ve üslup özellikleri, onun tam olarak tercüme edilmesini zorlaştırmaktadır. Kur'an'da yer alan müteşabih ayetler, çok anlamlı kelimeler, özel açıklama gerektiren ayetler ve kıraat farklılıkları çeviriyi zorlaştıran başlıca etkenlerdir.

Kur'an'ın hakkıyla tercüme edilebilmesi için bu işi üstlenecek kişinin bazı şartları taşıması gerekir. Çeviri yapacak kişi, vahyin indiği dönemin -nasların tarihî bağlamında ilk muhatapların vahyi nasıl anladıkları önemli olduğu için- dilini ve kültürünü iyi bilmelidir. Arapçanın yanında çevirinin yapılacağı dilde de yetkin olmalı, aynı zamanda tercüme tekniklerini ve bu ilmin kurallarını da bilmelidir. Dinî ilimler ile sosyal bilimler ve fen bilimleri konusunda derin bir bilgiye ayrıca geniş bir sanat birikimine, edebî zevk ve estetiğe sahip olmalıdır.[138]

Hem lafız hem de mana yönüyle Allah (cc) kelamı olduğu için Kur'an'ın tam olarak tercümesi yapılamaz.[139] Mealler; çeviri yapanın kişisel anlayışına, yetiştiği ilmî ve kültürel çevreye, dili kullanma yeteneğine ve İslami ilimlerdeki yetkinliğine bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Dolayısıyla mealler, çeviri yapanın ayetlerden kendi anladığı ile sınırlı olduğu için Kur'an'ın yerini tutamaz. Bununla birlikte mealler, Kur'an'ın mesajına ulaşmanın en kısa yolu ve Arapça bilmeyen kişilerin başvuracağı ilk kaynaktır. Kur'an'ın iniş gayesine uygun olarak okunup anlaşılması ve rehberliğinden istifade edilmesi için güvenilir kişilerin yaptığı meallerin okunması gerekir. Meallerin, Kur'an'ı anlamaya katkısının çok olmasının yanında onlardan dinî bir anlayış ve yaşantı oluşturmak hata olur. Bunun yerine Kur'an ve sünnet bütünlüğünü esas alan tefsirlere başvurmak daha doğrudur.

Yazıyorum

Kur'an'ın tercümesinin tam manasıyla yapılamamasının pek çok sebebi vardır. Bu sebeplerden dört tanesini aşağıdaki boşluklara yazınız.

1. Kur'an'da müteşabih ayetler vardır.
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

1.5. KUR'AN'I ANLAMADA TEFSİRLER

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

"O peygamberleri apaçık delillerle ve kutsal metinlerle gönderdik. İnsanlara indirdiklerimizi kendilerine açıklaman için ve (ola ki üzerinde) düşünürler diye sana da uyarıcı kitabı indirdik."

Nahl suresi, 44. ayet

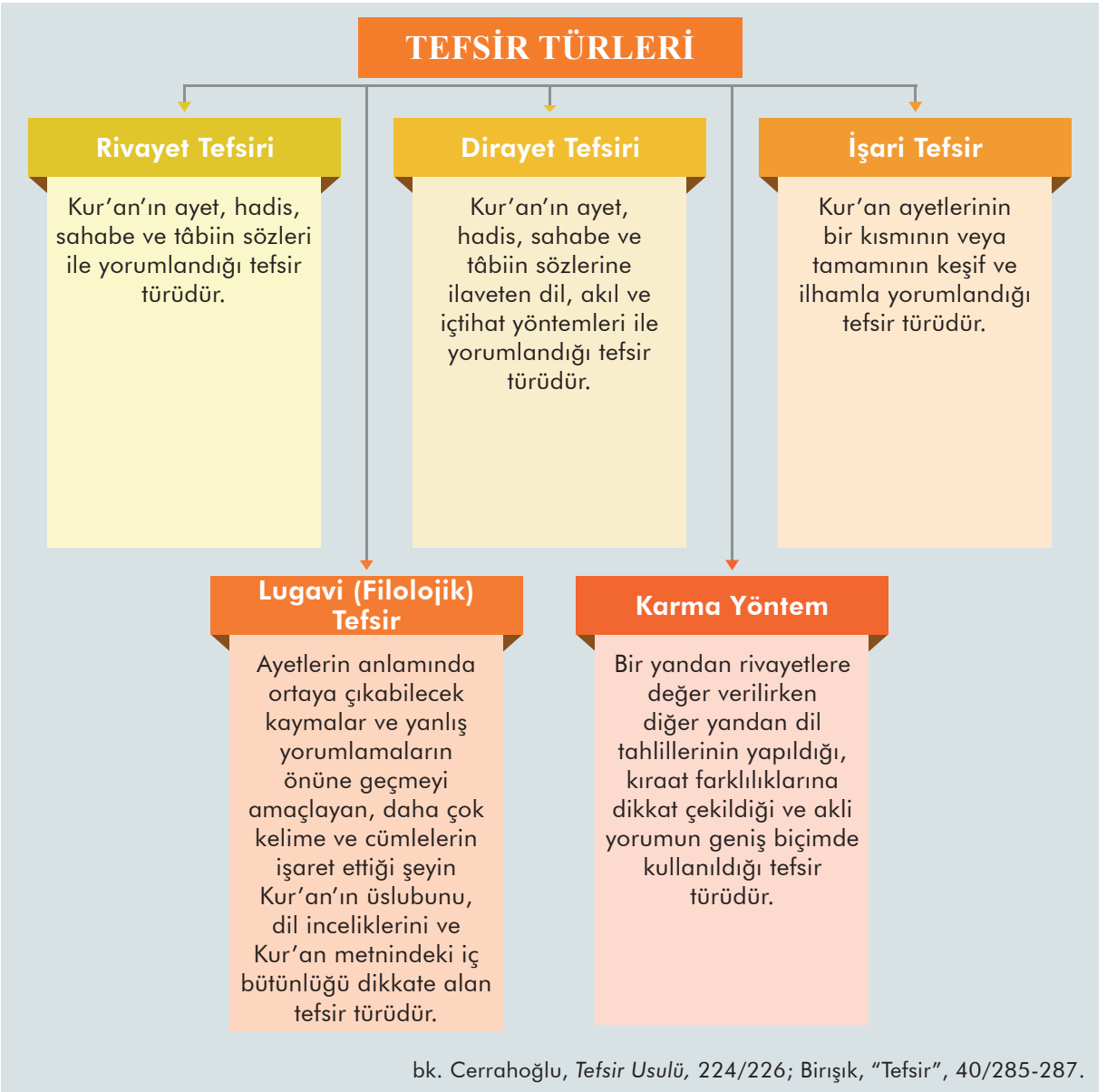
Tefsir, sözlükte "açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek" anlamına gelir.[140] Terim olarak ise "insanın bilgi birikimi ve Arapçaya hâkimiyeti ölçüsünde Kur'an-ı Kerim'in içerdiği manaları ortaya çıkarması ve ayetleri yorumlaması" demektir.[141]

Kur'an; insanlığı dalaletten hidayete, karanlıktan aydınlığa çıkarmak ve batıldan hakka yönlendirmek için indirilen rehber kitaptır.[142] Yüce Allah, Kur'an'ın anlaşılması için Hz Peygamber'e onu açıklama görevini vermiştir.[143] Kur'an'da başka dillerden geçmiş kelimelerin varlığı, bazı kavramlara Kur'an'ın yeni anlamlar yüklemesi, sahabenin Arap olmasına rağmen anlayış seviyesi ve dini kavrayış düzeylerinin farklı olması gibi hususlar Kur'an'ın tefsir edilmesini zorunlu hâle getirmiştir. Daha iyi anlaşılması için başka bir delile ihtiyaç duyulan müteşabih ayetlerin varlığı, ibadetlerin genellikle özünün verilip açıklanmasına ihtiyaç duyulması gibi sebeplerle Kur'an'ın tefsirine ihtiyaç vardır.

Kur'an'da sure ve ayetler arasında anlam ilişkisi, bir bütünlük vardır. Ayetler birbirini doğrulayıp tasdik etmektedir. Kur'an'ın bir ayetinde kısa ve öz olarak geçen bir konu, başka bir ayet ya da surede geniş olarak anlatılmıştır.[144]

Allah'ın (cc), gönderdiği vahyin insanlara ulaştırılmasını emretmesinden dolayı[145] tebliğ görevi peygamberliğin esaslarından biridir. Bu görevle birlikte Kur'an'ı insanlara açıklama görevi de verilmiştir.[146] Hz. Muhammed (sav), Kur'an'ı en iyi bilen kişidir. Bu sebeple Hz. Peygamber'in açıklamaları dikkate alınmadan Kur'an tam olarak anlaşılamaz.

Kur'an, muhataplarını kâinat ve onun eşsiz düzeni üzerinde düşünmeye ve ilahi mesajları anlamaya sevk etmiştir.[147] Sahabe bundan dolayı Hz. Peygamber'e sorular yönelterek Kur'an'ı anlamaya çalışmış, Peygamber Efendimiz de bu soruları cevaplandırmıştır. Ancak Hz. Peygamber'in Kur'an'a dair açıklamaları sadece kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplardan ibaret değildir. Kendisine Kur'an ile beraber onun bir benzerinin verildiğini[148] belirten Hz. Peygamber, Kur'an tefsirini farklı şekillerde yapmıştır. Onun tefsir usulü Kur'an'da kısa ve öz olarak ifade edilen hususları açıklamak, bazı emir ve yasakları genel ifadelerle verilen hükmün dışında tutmak, Kur'an'ın değinmediği bazı konularda hüküm koymak şeklindedir. Örneğin Kur'an'da namaz ile ilgili emirler öz olarak yer alır.[149] Namazın kılınış şekli, vakitleri, rekât sayısı, namazı bozan şeyler hadislerle açıklığa kavuşturulmuştur.[150] Hz. Peygamber'in tefsiri sadece sözlü değil, aynı zamanda davranışlarıyla gösterdiği uygulamalı bir tefsirdir.

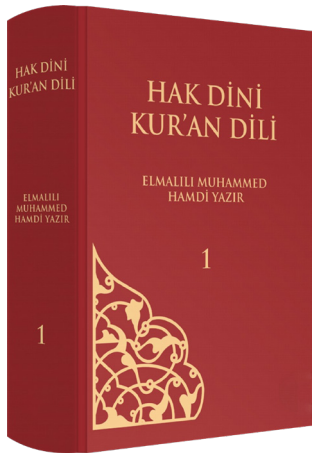

bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü,* 224/226; Birışık, "Tefsir", 40/285-287.

Bilgi Görseli 1.6

Sahabenin, tefsir yönteminde öncelikli kaynakları Kur'an ve sünnettir. Bununla birlikte onlar "içtihat" ve "rey"e de başvurmuştur. Sahabe Dönemi'nde Kur'an'ın tamamı Mushaf sırasına göre tefsir edilmemiştir. Tâbiin Dönemi'nde ise daha geniş tefsirler yapılmış; tefsir yapılırken ayetlere, sünnete, sahabe görüşlerine ve reye müracaat edilmesi benimsenmiştir. Mezhebî ihtilafların çoğaldığı bu dönemde tefsirler kitaplaştırılmaya başlanmıştır.[151] Hicri IV. asırdan itibaren tefsir faaliyetleri hızlanmış farklı tefsir türleri ortaya çıkmıştır.

Sahabe ve tâbiin ile başlayan tefsir faaliyetleri, günümüze kadar artarak devam etmiştir. Ülkemizde de Türkçe tefsir çalışmaları XX. yüzyılın başlarında yapılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde Konyalı Mehmet Vehbi Efendi'nin *Hülasatü'l-Beyan,* Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili,* Ömer Nasuhi Bilmen'in *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali ve Tefsiri* gibi eserler öne çıkmıştır. Yazıldığı dönemin dil ve anlatım özelliklerini taşıyan bu eserler, ilerleyen zamanlarda sadeleştirilerek halkın hizmetine sunulmuştur. Ayrıca yeni tefsir eserleri yazılırken daha yalın bir dil kullanılmasına dikkat edilmektedir.

Görseli 1.14 Cumhuriyet Dönemi ilk tefsirlerden *Hak Dini Kur'an Dili*

1 Enfal suresinin 59.ayetinde düşmana karşı "**Onlara karşı elinizden geldiği kadar güç ve savaş atları hazırlayın...**" şeklinde buyrulurken Hz. Peygamber, buradaki "kuvvet"ten maksadın "ok atmak" olduğunu ifade etmiştir.

2 Kur'an, sıratımüstakim dışında olan herkesin (sapıtan ve kendilerine gazap edilenler) olduklarını belirtirken Hz. Peygamber ise kendilerine gazap edilen kimselerin Yahudiler, sapıtan, dalalette olan kimselerin ise Hristiyanlar olduğunu belirtmiştir.

Bilgi Görseli 1.7 Peygamber Efendimiz'in tefsir ettiği ayetlere örnekler

3 **"Allah, faizi haram; ticareti helal kıldı..."** (Bakara suresi, 275.ayet) ayeti ile mutlak anlamda faiz haram, ticaret ise helal kılınırken Hz. Peygamber, haram olan şeylerin ticaretinin de haram olduğunu belirtmiştir.

bk. Çelik, "Hz. Peygamber'in (sas) Kur'an'ı Tefsir Etme Şekilleri", 119-137.

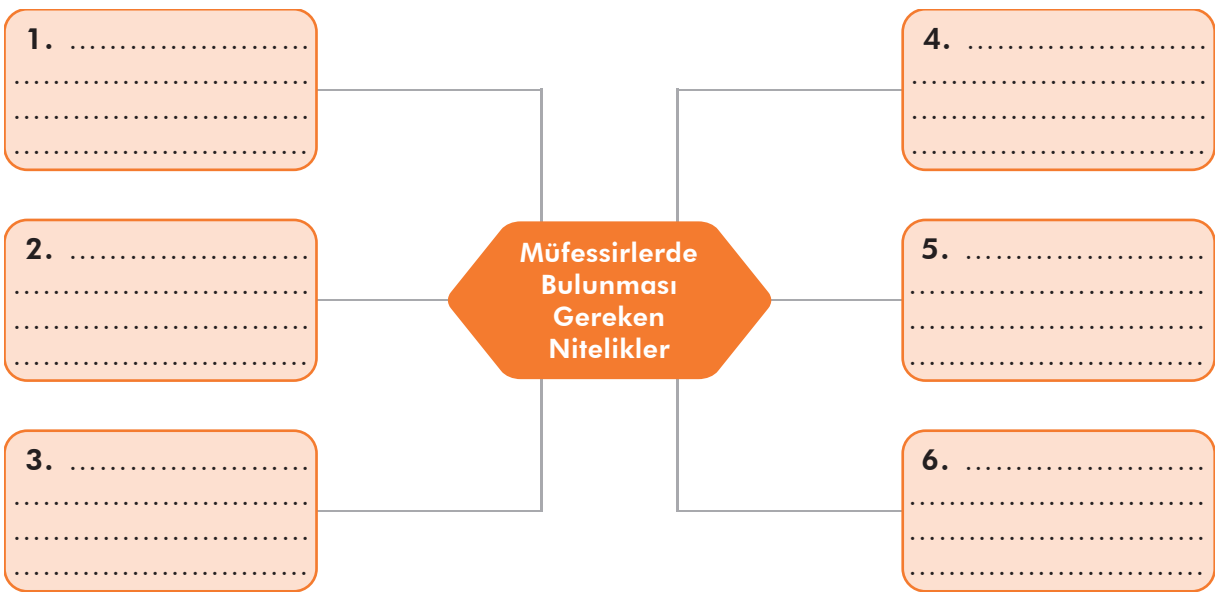
Tefsir ilminin Kur'an ve sünnetten hareketle oluşturulmuş ilkeleri ve Hz. Peygamber'den günümüze uzanan bir yöntemi vardır. Müfessirler, bu ilke ve yönteme bağlı kalmalıdır. Tefsir yapılırken öncelikle sure ve ayetlerin iniş sebebi hakkında bilgi verilmelidir. Açıklanmasına ihtiyaç duyulan kelime ve kavramlar açıklanmalı ancak ayetlerin zahir anlamına ters düşecek yorumlardan uzak durulmalıdır. Kur'an'ın evrensel değerleri göz ardı edilmemelidir. Herhangi bir kapalı ifade, başka bir ayette tefsir edilmiş veya bir yerde kısa bir şekilde geçen husus, başka ayette geniş bir şekilde ele alınmış olabileceğinden diğer ayetlere başvurulmalıdır. Kur'an'da bir açıklama yoksa Hz. Peygamber'in sünnetine bakılmalıdır. Arapçayı iyi bildikleri, ayetlerin iniş sebeplerine vâkıf oldukları ve ilim-amel birliğini sağladıklarından dolayı sahabe görüşlerine yer verilir.[152] Ayetlerden çıkarılabilecek fıkhi hükümlerin genel ve özel durumlarına dikkat edilmeli, bilimsel içerikli ayetler, bilimsel yöntem ve verilerle açıklanmalı, ayrıca tarihsel içeriği olan ayetler, günümüze verdiği mesaj boyutuyla değerlendirilmelidir.

Tefsir gelişigüzel yapılan bir anlama/anlamlandırma çalışması değildir. Samimiyet, sorumluluk bilinci, yeterlilik ve dikkat isteyen dinî ve ilmî bir faaliyettir. Müfessirin sağlam ve isabetli bir tefsir yapabilmesi için birtakım şartları taşıması gerekir. Müfessirler itikadı sağlam, ahlakı güzel, samimi, alçakgönüllü ve dürüst olmalı; taassuptan uzak durmalı ve ilmi ile amel etmelidir. Dili Arapça olduğundan bu dilin yapısına ve inceliklerine, Kur'an'ın geneline hâkim ve Kur'an ilimlerine vâkıf olmalıdır. Ayetlerin iniş sebeplerini, indiği ortamı, sahabe ve tâbiinin ayetlerle alakalı olarak dile getirdikleri görüşleri bilmelidir. Dinî ilimlerin yanı sıra sosyoloji, psikoloji, tarih gibi ilimlerin verilerinden haberdar olmalıdır.[153]

Hadisle yapılan az sayıda açıklama dışında sahabe; Kur'an'ın Allah (cc) kelamı olması, özgün yapısı ve üstün özelliklerinden dolayı Kur'an'ı tefsir etmekten genellikle uzak durmuştur. Kur'an'ın ilahi kelam oluşu hiçbir zaman dikkatten kaçmamalıdır. Kur'an'a beşer kelamı gibi yaklaşanların onu doğru anlaması ve isabetli şekilde tefsir etmesi beklenemez. Çünkü Kur'an ona samimiyetle yaklaşan, hakkı ile Allah'tan (cc) sakınan müminler için ilahi bir rehber, şifa ve rahmettir. Dolayısıyla Müslüman olmasına rağmen İslam'a aykırı bir hayat yaşayan, inancını hayatına yansıtmayan kimselerin Kur'an'ın derinliğine inmesi zordur.

Yazıyorum

Müfessirlerde bulunması gereken nitelikleri araştırınız. Bulduğunuz niteliklerden altı tanesini aşağıdaki kutulara yazınız.

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu testte cevaplamanız için farklı soru çeşitlerinden toplam 20 soru verilmiştir.
Daha fazla soru çözmek için testin sonunda verilen karekodu okutarak ek sorulara ulaşabilirsiniz.

A. 1-5. çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "O peygamberleri apaçık delillerle ve kutsal metinlerle gönderdik. İnsanlara indirdiklerimizi kendilerine açıklaman için ve (ola ki üzerinde) düşünürler diye sana da uyarıcı kitabı indirdik."

Nahl suresi, 44. ayet

Bu ayette asıl vurgulanan husus aşağıdakilerden hangisidir?

A) Peygamberlerin Allah (cc) tarafından seçildiği
B) Peygamberlere kutsal kitap verildiği
C) Kur'an'ın uyarıcı bir kitap olduğu
D) Kur'an üzerinde düşünmek gerektiği
E) Hz. Peygamber'in Kur'an'ı açıklaması gerektiği

2. I. Korunmuş bir kitaptır.
II. Hz. Peygamber'e indirilmiştir.
III. Son ilahi kitaptır.
IV. Arapça olarak indirilmiştir.

Verilen özelliklerden hangileri Kur'an'ın evrensel yönüne aittir.

A) I ve III B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3. I. Lafzı ve manası ile Kur'an olması
II. Gayb âlemine dair bilgiler içermesi
III. Çok anlamlı kelimelerin kullanılması
IV. Bilimsel bazı konulara yer vermesi
V. Araplara indirilmesi

Kur'an'ın tam bir tercümesinin yapılamamasının nedeni olarak numaralanmış cümlelerden hangileri gösterilebilir?

A) I ve III B) II ve IV C) III ve IV
D) I, II ve III E) I, III ve V

4. "Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinde de kalın bir perde bulunmaktadır ve onlar için büyük bir azap vardır."

Bakara suresi, 7. ayet

"Kendisine Rabb'inin ayetleri hatırlatılıp da ona sırt çevirenden ve kendi elleriyle yaptığını unutandan daha zalim kim vardır? Biz onların kalplerine bu uyarıyı algılamalarına engel olan bir örtü koyduk, kulaklarına da sağırlık verdik. Sen onları hidayete çağırsan da artık ebediyen hidayete eremeyecekler."

Kehf suresi, 57. ayet

Bu ayetlerde inkârcılara yönelik eleştirilerin ortak noktası nedir?

A) İnkârcıların azap görecekleri
B) Kendi yaptıkları şeyleri unuttukları
C) Kur'an'a ön yargılı yaklaştıkları
D) Hidayete eremeyecekleri
E) Zalim oldukları

5. "Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik."

Yusuf suresi, 2. ayet

"Şüphesiz, bu Kur'an âlemlerin Rabb'i tarafından indirilmiştir. Onu senin kalbine uyarıcılardan olasın diye açık bir Arapça ile Ruhulemin indirmiştir."

Şuara suresi, 192-195. ayetler

Yukarıdaki ayetlerde Kur'an'ın hangi özelliğine değinilmemiştir?

A) Allah (cc) tarafından indirildiğine
B) Hayatı kuşattığına
C) Hz. Peygamber'e indirildiğine
D) Cebrail (as) aracılığı ile indirildiğine
E) Arapça olarak indirildiğine

B. 6-10. açık uçlu soruları ilgili alana cevaplayınız.

6. Kur'an'ın temel özelliklerini yazınız.

7. Kur'an'ın korunmasına yönelik alınan tedbirler nelerdir? Açıklayınız.

8. Kur'an'ın anlaşılmasında tefsirlerin rolü nedir? Açıklayınız.

9. Kur'an'ın beşerî ilişkilerdeki yeri nedir? Örnek vererek açıklayınız.

10. Kur'an'ın eksiksiz olarak çevirisinin mümkün olmamasının sebepleri nelerdir? Yazınız.

C. 11-15. kısa cevaplı soruları verilen kelimelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

• Furkan	• meal	• okumak	• Sahabe
• Tâbiiler	• tefsir	• vahiy	

11. Kur'an kelimesi, ……..…… anlamına gelen (karae) fiilinden türemiştir.

12. Kur'an'ın tamamının tefsiri ……..…… Dönemi'nde gerçekleşmiştir.

13. Hak ile batılı birbirinden ayıran anlamına gelen ……..…… kavramı aynı zamanda bir sure ismidir.

14. Tam olarak tercümesi mümkün olmadığı için Kur'an'ın çevirisine ……..…… denmiştir.

15. Tefsir ilminin temel kavramlarından olan ……..…… Allah'ın (cc) peygamberlere mesajlarını bildirmesidir.

Ç. 16-20. ifadelerden doğru olanın başına (D), yanlış olanın başına (Y) getiriniz. Yanlış olan ifadelerin doğrusunu alttaki boşluğa yazınız.

16. (.....) Kur'an, Allah (cc) tarafından korunduğundan onu korumak için ayrı bir tedbire ihtiyaç duyulmamıştır.

……..……
……..……

17. (.....) Kur'an anlaşılır bir kitap olduğundan onu anlamak için başka bir kaynağa başvurmaya gerek yoktur.

……..……
……..……

18. (.....) Cebrail (as), asli (melek) sureti ile görünerek Hz. Peygamber'e vahiy getirmiştir.

……..……
……..……

19. (.....) Meal okunarak Kur'an tümüyle anlaşılabilir.

……..……
……..……

20. (.....) Kur'an'ın tamamı Hz. Peygamber tarafından tefsir edilmemiştir.

……..……
……..……

Daha fazlası için...

Sonnotlar

* "Cellecelalüh" ifadesinin kısaltmasıdır. "Şanı yüce olan" anlamına gelir.
** "Aleyhisselam" ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun." demektir.
*** "Sallallahü aleyhi vesellem" ifadesinin kısaltmasıdır. "Allah'ın (cc) salatı ve selamı onun üzerine olsun." demektir.

1. bk. Maide suresi, 3. ayet.
2. İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü* (Ankara: AÜİF Yayınları, 1971), 31-32.
3. bk. Alak suresi, 1. ayet.
4. bk. Buhari, Zekât, 5; Müslim Müsafirin, 268.
5. bk. Kıyamet suresi, 17-18. ayetler.
6. bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 32.
7. bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 34.
8. bk. Abdülhamit Birışık, "Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/383.
9. bk. Tin suresi, 4. ayet.
10. bk. Rum suresi, 30. ayet.
11. bk. Zariyat suresi, 56. ayet.
12. bk. Yusuf suresi, 53. ayet.
13. bk. Bakara suresi, 213. ayet.
14. bk. Enam suresi, 151-153. ayetler.
15. bk. Al-i İmran suresi, 103. ayet.
16. bk. Bakara suresi, 256. ayet.
17. bk. Yunus suresi, 57. ayet.
18. bk. Ankebut suresi, 64. ayet.
19. bk. Nisa suresi, 124. ayet; İbrahim suresi, 23. ayet.
20. bk. Ahzab suresi, 21. ayet.
21. bk. Nesai, Taharet, 171.
22. Sad suresi, 29. ayet.
23. Hatib el-Bağdadi, *İktidau'l-İlm el-Amel*, thk. Muhammed Nasıruddin el-Elbani (Beyrut: el-Mektebü'l-İslami, 1404/1984), 71.
24. bk. Muhammed bin Cerir et-Taberi, *Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'an*, thk. Abdullah bin Abdülmuhsin et-Türki (Kahire: Daru Hecer, 1422/2001), 1/74.
25. bk. Enfal suresi, 74. ayet.
26. bk. Rad suresi, 28. ayet.
27. Fikret Karaman vd., *Dinî Kavramlar Sözlüğü* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005), "vahiy", 678.
28. bk. Enfal suresi, 12. ayet.
29. bk. Zilzal suresi, 4-5. ayetler.
30. bk. Kasas suresi, 7. ayet.
31. bk. Maide suresi, 111. ayet.
32. bk. Nahl suresi, 68-69. ayetler.
33. Şûra suresi, 51. ayet.
34. bk. Recep Kılıç, "Vahiy: Mahiyeti, İmkânı ve Doğrulanması Üzerine", *MİLEL VE NİHAL İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 8/1 (Ocak – Nisan 2011), 44-45.
35. bk. Kasas suresi, 68. ayet.
36. bk. İbrahim suresi, 4. ayet.
37. Meryem suresi, 97. ayet.
38. bk. Mahmut Öztürk, "Peygamberlerin Tebliğ Sürecinde Bazı Ortak Noktalar", *Harran İlahiyat Dergisi* 46 (Aralık 2021), 139-140.
39. bk. Fussilet suresi, 44. ayet.
40. Ebülhasan Ahmed İbni Faris, *es-Sahibi fi fikhi'l-lüga* (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 19.
41. bk. Zümer suresi, 27-28. ayetler.
42. bk. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. İsmail Karaçam vd., (İstanbul: Zehraveyn Yayıncılık, 1992.), 5/29-30.
43. bk. Emanullah Polat, "Kur'an Dili Arapçanın Bazı Özellikleri", *Turkish Studies* 9/2 (2014), 1795-1804.

44. Ebu Abdillah Muhammed b. İdris Şafii, *er-Risale*, thk. Halid es-Seb'ü'l-İlmi - Züheyr Şefik el-Kebbi (Beyrut: Darü'l-Kitabi'l-Arabi, 2004), 62.
45. bk. Buhari, Bed'ü'l-vahy, 1.
46. bk. Bakara suresi, 185. ayet.
47. bk. Kadir suresi, 1. ayet.
48. Celaleddin es- Süyuti, *el-İtkan fi ulumi'l-Kur'an Kur'an İlimleri Ansiklopedisi*, çev. Sakıp Yıldız - Hüseyin Avni Çelik, (İstanbul: Hikmet Neşriyat, 1987), 1/59.
49. bk. Nisa suresi, 13-14. ayetler.
50. bk. Yunus suresi, 15. ayet.
51. bk. Hakka suresi, 44-47. ayetler.
52. Bakara suresi, 97. ayet. Ayrıca bk. Şuara suresi, 192-195. ayetler.
53. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1/360; 6/117.
54. Bekir Topaloğlu – İlyas Çelebi, *Kelam Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2017), "Mucize", 220.
55. bk. Enam suresi, 37. ayet; Yunus suresi, 20. ayet.
56. bk. Maide suresi, 110. ayet; Enbiya suresi, 69. ayet.
57. bk. Ankebut suresi, 50-51. ayetler.
58. Buhari, İ'tisam, 1.
59. bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 158-163.
60. bk. Fussilet suresi, 26. ayet.
61. bk. Ebu Muhammed Cemalüddin Abdülmelik b. Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, thk. Ömer Abdüsselam et-Tedmüri (Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabi, 1410/1990), 1/342-343.
62. bk. Kasas suresi, 49. ayet; Hud suresi, 13. ayet; Yunus suresi, 38. ayet; Tur suresi, 34. ayet.
63. bk. Bakara suresi, 23-24; Yunus suresi, 37-39; Hud suresi, 13; İsra suresi, 86-88. ayetler.
64. bk. Karaman, Hayreddin vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 1/32.
65. bk. İhsan Arslan, "Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Peygamber ve Mucize", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/50 (Haziran 2007), 895-899.
66. İbnü'l-Esir, İslam Tarihi *el-Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, çev. M. Beşir Eryarsoy (İstanbul: Bahar Yayınları, 1991), 2/86-87.
67. bk. Ahkaf suresi, 10. ayet.
68. bk. Araf suresi, 54. ayet.
69. bk. Enbiya suresi, 32-33. ayetler.
70. bk. Hicr suresi, 22. ayet.
71. bk. Enam suresi, 125. ayet.
72. bk. Rahman suresi, 20. ayet; Furkan suresi, 53. ayet.
73. bk. Zariyat suresi, 47. ayet.
74. bk. Hüseyin Aydın, *İlim Felsefe ve Din Açısından Yaratılış ve Gayelilik* (Ankara: DİB Yayınları, 2012), 83-84.
75. bk. Nisa suresi, 82. ayet.
76. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/32-33.
77. bk. Rum suresi, 2-6. ayetler.
78. bk. Enfal suresi, 7-8. ayetler; Fetih suresi, 1 ve 27. ayetler.
79. M. Suat Mertoğlu, "Üslubü'l-Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/382.
80. bk. Seyyid Kutub, *Kur'an'da Edebi Tasvir*, *(et-tasviru'l-fenni fi'l-Kur'an*), çev. Ömer Aydın-Ertuğrul Özalp (İstanbul: İşaret Yayınları, 2015), 130.
81. Karaman vd., "evrensellik", 164.
82. bk. Maide suresi, 3. ayet.
83. bk. Enam suresi, 115. ayet.
84. bk. Ebu İshak İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Lahmi eş-Şatıbi, *el-Muvafakat fi Usuli'ş-Şeri'a*, çev. Mehmet Erdoğan (İstanbul: İz Yayınları, 1990), 1/32.
85. bk. Bakara suresi, 21. ayet; Nisa suresi, 1 ve 174. ayetler; Yunus suresi, 23, 57, 104, 108. ayetler.
86. bk. Bakara suresi, 104, 153, 172, 178. ayetler; Al-i İmran suresi, 100, 102, 118, 130, 149, 156, 200. ayetler.
87. bk. İbrahim suresi, 1. ayet.
88. bk. Enbiya suresi, 25. ayet.

89. bk. Buhari, Enbiya, 48.
90. bk. Hicr suresi, 9. ayet.
91. bk. Bakara suresi, 256. ayet.
92. bk. Bakara suresi, 256. ayet; Gaşiye suresi, 21-22. ayetler.
93. bk. Al-i İmran suresi 159. ayet; Şûra suresi, 38. ayet.
94. bk. Fatiha suresi, 2. ayet.
95. bk. İsra suresi, 33. ayet.
96. bk. Maide suresi, 32. ayet.
97. bk. Nisa suresi, 29. ayet.
98. bk. Haşr suresi, 7. ayet.
99. bk. Hucurat suresi, 13. ayet.
100. bk. Tevbe suresi, 119. ayet.
101. bk. Meryem suresi, 41. ayet.
102. bk. Hud suresi, 112. ayet; Ahzab suresi, 70. ayet; Tevbe suresi, 119. ayet.
103. bk. Talip Türcan, "şûra", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/230.
104. bk. Al-i İmran suresi, 159. ayet.
105. bk. Şûra suresi, 38. ayet.
106. bk. Fatır suresi, 18. ayet.
107. bk. Yunus suresi, 27. ayet; Şûra suresi, 40. ayet.
108. Ahzab suresi, 40. ayet.
109. Ragıb el-İsfahani, "h-t-m", *Müfredat (Kur'an Kavramları Sözlüğü)*, çev. Abdülbaki Güneş-Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 330-331.
110. bk. Maide suresi, 3. ayet; Al-i İmran suresi, 85. ayet.
111. bk. Buhari, Menaḳıb, 18; Müslim, Mesacid, 5, İman, 327, Fezail, 20-23, 125.
112. bk. İbrahim suresi, 1. ayet; Hicr suresi, 9. Ayet; Bakara suresi, 75. ayet; Maide suresi, 13. ayet.
113. bk. Ahmed bin Hanbel, *Müsned,* 1/57.
114. bk. Muhsin Demirci, *Kur'an Tarihi*, 119.
115. bk. Maide suresi, 48. ayet.
116. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/284-285.
117. bk. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/253-254.
118. bk. Sad suresi, 71-72. ayetler.
119. bk. Bakara suresi, 30. ayet; Enam suresi, 165. ayet.
120. bk. İbrahim suresi, 1. ayet.
121. bk. Ankebut suresi, 58. ayet; Sebe suresi, 8. ayet.
122. bk. Rum suresi, 21. ayet.
123. bk. Zariyat suresi, 56. ayet.
124. bk. Fatiha suresi, 5. ayet.
125. Karaman vd., "ahlak", 13-14.
126. bk. Kalem suresi, 4. ayet.
127. bk. Ahzab suresi, 21. ayet.
128. Mehmet Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü,* ed. Ahmet Nedim Serinsu (Ankara: MEB Yayınları, 2009), "muamelat", 242.
129. bk. Nisa suresi, 58. ayet.
130. bk. Ömer Faruk Yavuz, *Kur'an'da Sembolik Dil* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2006), 356.
131. İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi* (Ankara: Fecr Yayınevi, 1996), 1/32.
132. Karaman vd., "meal", 413.
133. Hidayet Aydar, *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Tarihi* (İstanbul: Kur'an Okulu Yayıncılık, 1996), 88.
134. bk. Ebu Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebi Sehl Ahmed es-Serahsi, *el-Mebsut* (Beyrut: Daru'l-Marife, ts.), 1/37.
135. bk. Muhsin Demirci, *Kur'an Tarihi* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 268.
136. bk. Hidayet Aydar, "Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/405-407.
137. bk. Sabri Çap, "Gayr-i Müslimlerin Kur'an Tercümelerindeki Hatalarının Batı'da İslam ve Hz. Peygamber İmajına Olumsuz Etkileri", *Tefsir Araştırmaları Dergisi,* 5/1 (Nisan 2021), 23-60.
138. bk. Muhsin Demirci, *Konulu Tefsire Giriş* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2013), 163; Hidayet Aydar, *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Tarihi* (İstanbul: Kur'an Okulu Yayıncılık, 1996), 230.
139. Demirci, *Kur'an Tarihi,* 258.

140. Karaman vd., "tefsîr ve te'vîl", 642.
141. Sürmeli vd., "tefsir", 356.
142. bk. Bakara suresi, 257. ayet.
143. bk. Nahl suresi, 44. ayet.
144. Süyuti, *el-İtkan*, 2/451.
145. bk. Maide suresi, 67. ayet.
146. bk. Nahl suresi, 44. ayet.
147. bk. Muhammed suresi, 24. ayet.
148. bk. Ebu Davud, Sünnet, 6, İmare, 33; Tirmizi, İlim, 10.
149. bk. Bakara suresi 43, 238. ayetler.
150. bk. Buhari, Ezan, 18, Edeb, 27; Müslim, Salat, 42.
151. Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi,* 1/65-68; Menna Halil Kattan, *Mebahis fi Ulumi'l-Kur'an* (Kahire: Mektebetü Vehbe, ts.), 327-333.
152. Süyuti, *el-İtkan,* 2/451-452.
153. bk. Abdülhamit Birışık, "Müfessir", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/ 499; Menna Halil Kattan, *Mebahis fi Ulumi'l-Kur'an,* 321-324.

2. ÜNİTE
Meal ve Tefsiri Yapılacak Bazı Sureler

2.1. Duha Suresi
2.2. İnşirah Suresi
2.3. Tin Suresi
2.4. Alak Suresi
2.5. Kadir Suresi
2.6. Beyyine Suresi
2.7. Zilzal Suresi
2.8. Adiyat Suresi
2.9. Karia Suresi
2.10. Tekâsür Suresi
2.11. Asr Suresi
2.12. Hümeze Suresi

▶ **Bu temada sizden, ünitede yer alan**

- surelerin meal ve tefsirini,
- surelerde yer alan kavramları,
- surelerde ele alınan temel konuları,
- meal ve tefsiri yapılan surelerden çıkan sonuçları

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizden ölçme ve değerlendirme soruları ile etkileşimli içerikleri cevaplamanız istenecektir.

Ünite
Pdf Dosyası

Ünite Özet
Sunusu

Üniteye Başlarken

1. Kur'an-ı Kerim'de yer alan kısa surelerden hangilerini ezbere biliyorsunuz?
2. Kısa surelerin meal ve tefsirini daha önce okudunuz mu?
3. Kur'an-ı Kerim'in ilk inen ayetleri hangileridir?
4. Kadir Gecesi'nin önemi hakkında neler biliyorsunuz?
5. Asr suresinin mealinden hareketle kurtuluş yollarının neler olduğunu arkadaşlarınızla paylaşınız?

2.1. DUHA SURESİ

2.1.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Duha suresi / Kuşluk vakti.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Vedduha.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	93	▶ **Ayet Sayısı**	11
▶ **Nüzul Sırası**	11	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	ail, dall, duha, sail, seca.		

Duha suresinde İslam davetinin başlangıcında yaşanan zorlukların geçici olduğu ve uzun sürmeyeceği ayrıca inananları gelecekte büyük başarıların beklediği müjdelenmiştir.[1] Bununla birlikte Hz. Muhammed'e (sav) yetimliği ve yaşadığı fakirlik hatırlatılarak onun Allah (cc) tarafından barındırılmasından ve ona maddi, manevi zenginlikler verilmesinden bahsedilmiştir. Sure; kendisine verilen bu nimetlere karşılık yetimi ezmeme, yoksulu azarlamama ve Rabb'inin nimetini minnetle anma buyruklarıyla sona ermiştir.[2]

Surenin sebebinüzulüne dair bir rivayete göre Fecr suresinin inişinden sonra kısa bir süre vahiy kesilmiş, müşrikler bu olayı kullanarak Hz. Peygamber'e "Herhâlde Rabb'in sana darıldı ve seni terk etti." demişlerdi.[3] Müşriklerin bu sözlerine cevap olarak ve Hz. Peygamber'in duyduğu üzüntü üzerine Duha suresi inmiştir.[4] İmam Matüridi'ye göre Allah Teala, peygamberini asla bırakmamış ve ona gücenmemiştir. Ona göre bu ayetler müşriklerin iddialarını reddetmek için gelmiştir.[5]

2.1.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالضُّحٰى ۙ ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى ۙ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى ؕ ﴿٣﴾

1. "Yemin olsun, kuşluk vaktine"

2. "Kararıp sakinleştiğinde geceye ki"

3. "Rabb'in seni bırakmadı ve sana darılmadı."

"الضُّحٰى" kelimesi "kuşluk vakti" anlamına gelmektedir. Müfessirler, ayetteki "وَالضُّحٰى" (yemin olsun, kuşluk vaktine) ifadesiyle ilgili iki görüş dile getirmiştir: Bazı müfessirler, duha kelimesinin sözlük anlamından hareketle bu ifadenin Güneş ışınlarının Dünya'ya en etkili geldiği kuşluk vakti; bazıları ise duha kelimesinin ikinci ayette gecenin karşıtı olarak kullanıldığı için gündüz anlamına geldiği kanaatindedir.[6]

İkinci ayette geçen "الَّيْلِ" kelimesi hem karanlığın artıp ses sedanın kesildiği yatsı vaktini hem de bütün geceyi ifade etmektedir. "سَجٰى" fiili ise "bastırmak, sakinleşmek" anlamlarına gelmektedir.

Görsel 2.1
Gece ve gündüz, Allah'ın (cc) ayetlerindendir.

Gecenin sakinleşip karanlığın dinginleştiği bu vaktin ardından "duha" vaktinin başlangıcı gelmektedir. Duha ve leyl kavramlarından biri kederi, diğeri neşeyi yahut kederin yok oluşunu ifade etmektedir.[7] Duha vakti; Hz. Peygamber'in evde veya Kâbe çevresinde sesli olarak Kur'an okuduğu, müşriklerin ise onu gizlice dinledikleri vakit olup bundan dolayı bu vakit üzerine yemin edilmiştir. Yeminin amacı; putperestlerin Hz. Peygamber'e artık vahiy gelmediği, Allah'ın (cc) onu terk ettiği iddialarının gerçekle ilgisinin bulunmadığını kesin bir dille ortaya koymaktır.[8]

"Rabb'in seni bırakmadı ve sana darılmadı." Kısa bir süre vahiy alamayan Hz. Peygamber'in çevresindeki müşriklerin "Rabb'i onu terk etti ve unuttu." şeklindeki rahatsız edici ifadelerine Yüce Allah bu ayet ile cevap vermiştir. Bu ayet ile Hz. Peygamber'in sahipsiz bırakılmadığı, onu koruyup gözetenin Yüce Allah olduğu hatırlatılmıştır.[9]

وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْاُوْلٰى ۝٤ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى ۝٥

4. "Elbette, işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır."

5. "Rabb'in sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın."

"İşin sonu" diye çevrilen "الْاٰخِرَةُ" ile "öncesi" diye çevrilen "الْاُوْلٰى" kelimelerinin buradaki anlamları hakkında iki yorum yapılmıştır:

a) Senin bundan sonraki hayatın öncekinden daha güzel ve başarılı olacak; özellikle peygamberlik görevinin sonu, başlangıcından daha verimli olacaktır.

b) Ebedî olan ahiretteki hayat, geçici olan dünya hayatından daha güzel olacaktır.[10]

Allah (cc), bu ayeti indirdiğinde Resulullah'ın az sayıda Müslümanla müşriklerin zulmüne engel olma imkânı bile yoktu. Müşrikler, İslam'ı yok etmek için Mekke'de yaşayan Müslümanlara eziyet ediyorlardı.[11] Ayrıca putperestler "Artık Muhammed'e vahiy gelmiyor; Allah onu unuttu." sözleriyle Hz. Peygamber'in sonunun geldiğini ve davasında başarısız olacağını beklerken Allah Teala, Resul'ünün -sonunun gelmesi şöyle dursun- bundan sonraki hayatının, önceki yaşamından daha başarılı olacağını müjdelemiştir.[12]

"Rabb'in sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın." Müfessirler, bu ayette Hz. Peygamber'e verilecek olan lütuf ve onun bundan duyacağı memnuniyeti hem dünya hem de ahiret hayatıyla ilişkilendirmiştir. Seyyid Kutub, ayeti "Rabb'in seni hoşnut edecek her şeyi hazırlamıştır. Davanı yaymada seni başarıya ulaştıracak, yolundaki engelleri kaldıracak, savunduğun sistemi üstün getirecek, tebliğ ettiğin hakkı galip getirecektir."[13] şeklinde açıklamıştır. Sabuni ise ayeti şöyle yorumlamıştır: "Yüce Allah, dünyada düşmanlarına karşı ona yardım ederek zafer nasip etmiş, inananları yüceltmiş ve ümmetini insanların en hayırlısı kılmıştır. Ahirette de ona umumi şefaati ve övülen makamı vermiştir. Bunların dışında Hz Muhammed'e (sav) daha birçok dünya ve ahiret nimeti lütfetmiştir."[14]

اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَاٰوٰى ۝٦ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى ۝٧ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَاَغْنٰى ۝٨

6. "O, seni yetim bulup barındırmadı mı?"

7. "Seni yol bilmez hâlde bulup yol göstermedi mi?"

8. "Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi?"

Yüce Allah, altıncı ayette Hz. Muhammed'e (sav) peygamber olmadan önceki hayatında sunduğu nimetleri çocukluk döneminden bir örnekle hatırlatmaktadır. Hz. Peygamber, annesi ona hamileyken babasını, altı yaşındayken de annesini kaybetmiştir. Küçük yaşta yetim ve öksüz kalan Hz. Muhammed (sav), önce dedesi Abdülmuttalib'in, onun ölümünden sonra da amcası Ebu Talib'in himayesinde yetişmiştir. Amcası, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini kabul edip etmediğini açıkça ilan etmemekle birlikte düşmanlarına karşı onu her zaman korumuştur. Bu surede Allah (cc), o güne kadar Hz. Muhammed'e (sav) verdiklerini hatırlatarak ona geleceğinin daha iyi olacağını müjdelemiştir.[15]

Biliyor musunuz?

"Yetim", yalnız babası ya da hem babası hem annesi olmayan çocuk için kullanılan bir terimdir. Bundan dolayı benzersiz olan ve pek az bulunan kıymetli şeye Arapçada yetim denir. Bu anlamdan yola çıkılarak benzeri olmayan inciye de kıymetli anlamında "dürriyetim" yani "benzersiz inci" denilmiştir. O, bir yetim iken bu ümmetin biricik rehberi ve Yüce Allah'ın seçkin peygamberi olmuştur.

bk. Arı, "Yetim", 43/501.

"**Seni yol bilmez hâlde bulup yol göstermedi mi?**" diye çevrilen ayetteki "ضَآلًّا" kelimesi Arapçada "sapkın, şaşkın, yol bilmeyen kimse" gibi farklı anlamlara gelmektedir. Bu ayetteki "dallen" kelimesini müfessirlerin hepsi "şaşkın, yol bilmeyen kimse" anlamında yorumlamıştır. "Sapkın" anlamının verilmemesinin nedeni Resulullah'ın hayatının çocukluktan nübüvvete kadarki kısmında asla şirke girmemesidir. Ayetteki "فَهَدٰى" fiili ise rehberlik yapmak ve yol göstererek şaşkınlığın giderilmesi anlamına gelmektedir.[16]

Hz. Muhammed (sav), başta putperestlik olmak üzere insanların varlık amacına yakışmayan, inançlarındaki ve yaşayışlarındaki yanlışlıkları peygamber olmadan önce de görüyordu. Bu gidişatı asla beğenmiyor ve onların içine düştükleri bu durumdan nasıl kurtulacaklarını da bilmiyordu. Ayetteki deyimiyle bu konuda "yol bilmez bir hâlde" idi. Yüce Allah, Kur'an'ı göndererek onun yolunu aydınlattı; ona hem ulaşmasını istediği hedefi gösterdi hem de o hedefe nasıl varacağını öğretti.[17] Bu konu hakkında Yüce Allah, Kur'an'da şöyle buyurmuştur: **"İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir, bilmezdin. Fakat biz, onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola eriştirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermektesin."**[18]

Görsel 2.2
Kur'an, insanlığın yolunu aydınlatan ışık gibidir.

Müfessirler, sekizinci ayette bahsedilen fakirliğin sadece maddi değil; manevi de olabileceğini ifade etmiştir. Fakirlik kavramını maddi bir yoksunluk olarak yorumlayan müfessirler, bu görüşü Hz. Peygamber'in Kureyş'in soylu bir ailesine mensup olmasına rağmen çocukluk döneminin ve gençliğinin ilk yıllarının yoksulluk içinde geçmesi ve yetim olmasından dolayı himayeye muhtaç büyümesiyle açıklamışlardır. Maddi sıkıntılarla büyüyen Hz. Muhammed (sav), gerek kendisinin ticari faaliyetleriyle gerekse zengin bir tüccar olan Hz. Hatice ile evlenmesiyle fakirlikten kurtulmuştur.[19] Ayetteki fakirlik kavramı manevi yönden değerlendirildiğinde ise zenginleştirme ifadesini Allah Teala'nın Hz. Peygamber'e gönderdiği vahiy ile onun ruh ve kalp dünyasını zenginleştirmesini, onu hem kendisini hem insanlığı aydınlatabilecek düzeyde hakikatlere mazhar kılması şeklinde anlamak mümkündür.[20]

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۝٩ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝١٠ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۝١١

9. "O hâlde sakın yetimi ezme!"

10. "El açıp isteyeni de sakın azarlama."

11. "Rabb'inin lütuflarını şükranla an."

Cahiliye Dönemi'nin başlıca sosyal ve ahlaki problemlerden biri de insanların yetimlere ve yoksullara karşı tutumlarıydı. Onların hakları gözetilmez, malları ellerinden alınır hatta kendilerine zulmedilirdi. 9 ve 10. ayetlerin mesajının temel amacı, Resulullah'ın şahsında toplumun bütün dikkatini bu problemlerin üzerine çekmek ve bunları çözüme kavuşturmaktır. Bunun yanında özel olarak Resulullah'ın kendisine lütfedilen ihsanlar karşısında şükretmesi için ona bazı görevler hatırlatılmaktır. Burada sıralanan görevlerin, 6-8. ayetlerde Hz. Peygamber'e bahşedildiği bildirilen ilahi lütuflarla alakalı olduğu görülmektedir.[21]

Bu ayetlerden anlaşılacağı üzere Allah (cc), Hz. Peygamber'i yetim iken korumuştur; o da yetimi incitmemeli, himaye etmelidir. Hz. Peygamber, ne yapacağını bilmezken Allah (cc) ona yol göstermiştir, o da kendisine bir şeyler sorup aydınlanmak isteyeni geri çevirmemelidir. Allah (cc) onu yoksulken zengin kılmıştır; o da kendisinden yardım isteyeni azarlamamalı, elinden gelen yardımı yapmalıdır.[22]

Görsel 2.3
Yetimler, Allah'ın (cc) Müslümanlara emanetidir.

Kur'an, yetimleri topluma emanet etmiştir. Onların bakımıyla ilgilenmenin önemini Hz. Peygamber'in hayatıyla örneklendirmiş ve herkesi onlara iyilikle yaklaşılması hususunda görevlendirmiştir. Yetimlerin gözetilip ihtiyaçlarının giderilmesini ve onlara iyi davranılıp yetimlerin incitilmemesini emretmiştir. Hz. Muhammed (sav) yetim ve öksüz olarak büyüdüğü için özellikle yetimlere ayrı bir sevgi ve ilgi göstermiştir. Nitekim Resulullah yetimlerle ilgili şöyle buyurmuştur: "*Bana ve Yüce Allah'a karşı duyarlı olduğu sürece yetimi koruyup kollayan kişi ile ben cennette şu ikisi gibiyiz.*" buyurmuş, aralarını biraz açarak işaret ve orta parmağını göstermiştir."[23]

Bir Ayet/Bir Hadis

"Yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş dolduruyorlar. Zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir."

Nisa suresi, 10. ayet

"Müslümanların en hayırlı evi, içinde yetimin himaye edildiği ve ona ikramda bulunulduğu yerdir. Müslümanların en kötü evi ise içinde kendisine kötü muamele edilen yetimin bulunduğu yerdir."

İbni Mace, Edeb, 6.

Onuncu ayetteki "اَلسَّائِلَ" kelimesi "isteyen, dilenen ve soran" gibi anlamlara gelmektedir. Müfessirler, bu sözcüğü dünyaya dair bir şey isteyen dilenci veya ilim ve dinle ilgili soru soran kişi olarak yorumlamıştır.[24]

İslamiyet, dilenciliği hoş görmemekle birlikte başka bir kazanç yolu bulamayan kişinin ihtiyacı kadar dilenmesine izin vermektedir. İhtiyacından dolayı dilenmek zorunda kalan yoksulları eli boş çevirmeyi de tasvip etmemektedir.[25] Müslümanlara yakışan, muhtaç oldukları hâlde iffetlerinden dolayı dilenmekten çekinen insanlara yardım elini uzatmaktır. Aynı zamanda Müslümanlar, mecbur kaldığı için kapı kapı dolaşan fakirleri güler yüzle ve tatlı dille karşılayıp imkânları elverdiğince onları boş çevirmemelidir.[26] Peygamber Efendimiz konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: "*Yarım hurmayla da olsa miskini boş olarak geri çevirme*!"[27]

Eziyet ve saygısızlık derecesine varmamak şartıyla ilim öğrenmek için ısrar etmek ve soru sormak yüce dinimizde güzel görülmüştür. Öğrenmek amacıyla soru soran kimseye -ne kadar karışık soru yöneltirse yöneltsin- her hâlükârda şefkatle cevap verilmelidir. Yeter ki alay, hakaret ve gereksiz oyalama niyetiyle olmasın. Soru sorup bir şeyler öğrenmek isteyenleri azarlamamak ilim ahlakı gereğidir.[28] Soruya muhatap olan ilim insanı cevabı biliyorsa o zaman soruyu hemen cevaplamalıdır. Soruyu hemen cevaplayacak bilgiye sahip değilse durumu nazik bir ifadeyle söylemekten çekinmemeli, soruyu yönelten kişiye konuyu daha iyi bilen başka bir ilim insanını tavsiye etmelidir.[29] Nitekim Peygamber Efendimiz "*Her kim kendisine bir bilgi sorulur da onu gizlerse cehennem ateşinden bir gem ile gemlenir.*"[30] buyurmuştur.

Görsel 2.4
Soru sormak öğrenmenin başlangıcıdır.

"Rabb'inin lütuflarını şükranla an." ayetinde Hz. Peygamber'den Allah'ın (cc) lütuf ve ihsanını şükranla anması istenmiştir. Allah Teala, Hz. Muhammed'e (sav) nimetlerin en büyüğü olan Kur'an-ı Kerim'i okumasını ve insanlara anlatmasını emretmiştir.[31] İnsanoğlu, bütün nimetlere şükretmeli, bu nimetlerin kendilerine Allah'ın (cc) lütfu sayesinde verildiğini bilmeli ve lütfedilen bu nimetlere karşılık olarak minnettarlıklarını sorumluluklarının ölçüsünde davranışlarıyla göstermelidir. Nübüvvet nimetinin şükrü, davet ve tebliği yerine getirmektir. Kur'an nimetinin şükrü, onu anlayıp anlatmak ve onun talimatlarına uymaktır. Hidayet nimetinin şükrü ise dalalete düşen insanlara doğru yolu göstermek, ayrıca bu işi yaparken tüm zorluk ve zahmetlere sabırla tahammül etmektir. Allah'ın (cc) kullarına iyilik etmek ve ihsanda bulunmak da bir şükür göstergesidir.[32]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Duha suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İnananlar, yaşadığı zorluklar ve acılar sebebiyle umutsuzluğa kapılıp hayat ve iman mücadelesinden geri adım atmamalıdır.
2. Başlangıcında sıkıntı ve zorluk çekilen bütün hayırlı işlerin sonu Allah'ın (cc) yardımıyla iyi olacaktır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.2. İNŞİRAH SURESİ

2.2.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	İnşirah suresi / Açılmak, genişlemek.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Şerh.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	94	▶ **Ayet Sayısı**	8
▶ **Nüzul Sırası**	12	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	inşirah, sadır, usr, vizr, yusr, zikir.		

İnşirah suresinde Hz. Peygamber'e Yüce Allah'ın manevi lütufları özetlenmekte ve her güçlükle birlikte mutlaka bir kolaylığın olduğu bildirilmektedir. Mekke'de putperestlerin baskısı yüzünden sıkıntı çeken Resulullah ile Müslümanlara bu sureyle teselli ve ümit verilmekte, onlardan Allah'a (cc) ibadet ve itaatlerini sürdürmeleri istenmektedir. Nüzul sebebi açısından Duha suresine benzemesinden dolayı bu iki surenin hemen hemen aynı dönem ve şartlarda indiği düşünülmektedir.[33]

2.2.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾

1. "(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"

2-3. "Belini büken yükünü üzerinden kaldırmadık mı?"

4. "Senin şanını yükseltmedik mi?"

"(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" ayetindeki "شَرَحَ" fiili "açmak, yarmak, genişletmek"; "صَدْرٌ" kelimesi ise göğüs demektir. "Şerhisadır" kavramı, müfessirlerin büyük bir çoğunluğu tarafından Resulullah'ın göğsünün hidayet, iman ve Kur'an nuruyla rahatlaması ve genişlemesi olarak yorumlanmıştır. Ayrıca bu kavram; Resulullah'ın vahyi anlaması, koruması ve peygamberlik görevini yerine getirebilmesi için kendisine verilen zihin açıklığı ve maneviyat yüksekliği gibi manalarla açıklanmıştır.[34]

Görsel 2.5
"Rabb'im! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır."
Taha Suresi, 25-26. ayetler

"Göğsü açmak" ifadesi, Kur'an-ı Kerim'de iki farklı anlamda kullanılmıştır: **"Allah, kimin gönlünü İslam'a açmışsa o, Rabb'inden bir nur üzerinde değil midir?.."**[35] ayetinde geçen "şerhisadır" ifadesi, her türlü zihin karışıklığından ve tereddütten uzak bir hâlde sadece İslam'ın hak yol olduğuna inanmaktır. **"Musa dedi ki 'Rabb'im! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır.'"**[36] ayetlerinde ise "göğüs açmak" ifadesiyle anlatılmak istenen, nübüvvet gibi önemli bir görevi yerine getirmek ve kâfirlere yapayalnız karşı çıkmak için insana verilen cesaret ve kuvvettir. İnşirah suresinde geçen Resulullah'ın göğsünün açılması ifadesinin bu iki anlamı da taşıdığı müfessirlerce kabul görmüştür. Allah (cc), Hz. Muhammed'e (sav) nübüvvet vererek gönderdiği vahiyler ile doğru yolu apaçık göstermiştir. Ayrıca Allah (cc), Resulullah'a nübüvvet ile birlikte cesaret, himmet, yüksek irade ve kalp ferahlığı da vermiştir.[37]

Biliyor musunuz?

"Şerhisadır/göğsün açılması" kavramını bazı müfessirler, "şakkısadır/göğsün yarılması" şeklinde yorumlamıştır. "Şerhisadır" Hz. Peygamber'in küçükken göğsünün melekler tarafından açılarak manevi bir temizlikten sonra feyiz, rahmet, sevgi ve şefkatle doldurulması olarak müfessirlerce açıklanmıştır. "Şakkısadır" ise Hz. Muhammed'in (sav) İsra Gecesi'nde cismani bir ameliyat ile göğsünün yarılıp kalbinin yıkanması, sonra iman ve hikmetle doldurulup yerine konması olarak yorumlanmıştır.

bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/292.

"Belini büken yükünü üzerinden kaldırmadık mı?" ayetindeki "وِزْرٌ" kelimesi "yük, sıkıntı ve günah" anlamlarına gelmektedir. Bu ayette kullanılan "vizr" kelimesi "ağır yük" olarak anlaşılmalıdır. Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olmadan önceki hayatının da kötülüklerden uzak olmasından dolayı sırtından kaldırılan yük ifadesiyle anlatılmak istenen, günah değil; yaşadığı toplumun inanç ve ahlak yönünden içine düştüğü durumdan dolayı duyduğu ızdırabın ağır yüküdür. Mecazi olarak insanın içini daraltan ve ona hayatı zindan eden sıkıntılardan oluşan manevi ağırlık demektir. Cenab-ı Hak, gönderdiği vahiyle bu yükü Hz. Muhammed'in (sav) sırtından kaldırmış ve ona ne yapacağını öğretmiştir.[38]

"Senin şanını yükseltmedik mi?" Hz. Muhammed'in (sav) şanını yücelten, ona vahyedilen Kur'an'dır. Nitekim bugün dünyanın her yerinde aralıksız okunan ezanlarda Allah Teala'nın ismiyle beraber onun ismi de ufuklarda çınlamaktadır. Kelimeişehadette Rabbimizin adı ile onun ismi de büyük bir saygı ve edeple tekrarlanmaktadır. Kur'an, Resulullah'a itaatin Allah'a (cc) itaat olduğunu belirtmiş[39] ve onun âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ilan etmiştir.[40] Hz. Peygamber; gökyüzünde melekler, yeryüzünde ise müminler tarafından hürmetle anılmaktadır.[41] İşte ona nasip edilen bu şeref, saygı ve sevgi Allah'ın (cc) onu yüceltmesinin neticesidir.[42]

فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝٥ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝٦ فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ۝٧ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ۝٨

5. "Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır."

6. "Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır."

7. "Öyleyse bir işi bitirince diğerine koyul."

8. "Ancak Rabb'ine yönel ve yalvar."

Beş ve altıncı ayetlerde her zorluğun yanında bir kolaylığın olduğu iki kez tekrarlanarak vurgulanmıştır. Bu ilahi müjde; zorluklara göğüs germe, sabretme ve tahammül gösterme açısından müminlerin gönlünü gayret ve muhabbetle doldurmuştur. Nitekim bu ayetin indiği zamanda Allah Resulü ve beraberindeki az sayıda sahabi; müşriklerin binbir türlü eziyet, işkence ve baskısı altında ızdırap çekmiştir. Bu hâl hem Peygamber Efendimiz'i hem de müminleri üzmüştür. Yüce Allah, bu ayetlerle onlara şimdi pek çok zorlukla karşılaşsalar da sonunda İslam davasının başarıya ulaşacağını, bu zorlukların ardından kolaylıkların geleceğini müjdelemiştir.[43]

Bir Ayet/Bir Hadis

"Allah, size yardım ederse artık sizi yenecek hiçbir kimse yoktur; eğer sizi yardımsız bırakırsa ondan sonra size kim yardım edebilir? Müminler yalnız Allah'a güvensinler."

Al-i İmran suresi, 160. ayet

"Allah'tan başka ilah yoktur, O'nun ortağı da yoktur. Mülk ve hamt O'na aittir. O, her şeye kadirdir. Güç ve kuvvete ancak Allah'ın yardımı ile erişilir."

Müslim, Mesacid, 139.

Cenab-ı Allah zorluklarla beraber mutlaka kolaylıkları da yaratmıştır. Önemli olan, kul olarak üzerimize düşen görevi hakkıyla yapmaya çalışmaktır. İman edenler, bu hakikat gereğince hayırlı ve doğru işleri yapmaya gayret ettiğinde Yüce Allah onların yardımcısı olacaktır.

"Öyleyse bir işi bitirince diğerine koyul." Ayette Resulullah'tan ve Müslümanlardan bütün vakitlerini hayırlı ve yararlı faaliyetlerle değerlendirmeleri istenmiştir. Bir görevi yerine getirildikten sonra biraz dinlenip yine çalışılmalıdır. İbadetler yerine getirilirken farz eda edildiyse nafileye geçilmeli, namaz bittiyse dua etmek ihmal edilmeyip sürekli şükür hâlinde olunmalıdır. Kolaylık, insanları tembelliğe sevk etmemeli; daha fazla çalışmaya teşvik etmelidir.[44] Zorluktan kolaylığa geçişle mücadelenin sona erdiğini düşünmek çok yanlıştır. Zira bir insanın hiçbir şey yapmadan boş durması yahut hayrına olmayan lüzumsuz bir işle meşgul olması onun derin bir gaflet içinde bulunduğuna işarettir.

Görsel 2.6
Dua ve ibadetlerimizi yalnızca Allah'a (cc) yaparız.

Nitekim ayetikerimede Allah (cc), kurtuluşa erecek müminleri tarif ederken **"(Onlar) anlamsız, yararsız söz ve davranışlardan uzak dururlar."**[45] buyurmuştur. Bu ayetten anlaşılacağı üzere Müslümanların hayatlarının her anında Allah Teala'nın razı olacağı ibadet ve faydalı işler yapmaları gerekmektedir.[46]

Dünya hayatını amacına uygun olarak değerlendirmek için durmadan çalışmak gerekir. Kur'an'a göre hayat baştan sona kadar bilinçli, düzenli, dengeli ve yararlı eylemlerden ibarettir. Hareketsiz bir hayat canlılığını kaybetmiş ve karanlıktır. Ayrıca ahirete hazırlanmak için dünya terk edilmemeli, dünyayı kazanmak için de ahiret ihmal edilmemelidir. [47]

"Ancak Rabb'ine yönel ve yalvar." İlgimiz ve gayretimiz sadece Rabbimize yöneltilmelidir. Dua ve ibadetlerimiz yalnızca Allah'a (cc) yapılmalı, O'nun lütfundan istenmelidir. Cenab-ı Hak; kudret ve saltanatıyla, rahmet ve adaletiyle, hikmet ve ilmiyle hem dünyamızı hem de ahiretimizi kuşatmaktadır. Her şey, O'nun eseridir ve ancak O'nun kudretini yansıtmaktadır. Peygamberlerin ve müminlerin asıl gayesi, O'nun rızasını elde etmektir. Dolayısıyla insanlar, kendisine bahşedilen nimeti vereni hatırlayıp hep O'na doğru yürümeli ve O'nun için çalışmalıdır.[48]

İLKELER ÇIKARIYORUM

İnşirah suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Her zorlukla beraber bir kolaylığın olduğu iki defa vurgulanarak müminlere zorluklara karşı dayanma gücü aşılanmaktadır.
2. Müslümanlar, zamanı boş ve anlamsız bir şekilde geçirmemeli; sürekli çalışmalı ve faydalı işler yapmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.3. TİN SURESİ

2.3.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Tin suresi / İncir.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Başka bir ismi olduğuna dair rivayet yoktur.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	95	▶ **Ayet Sayısı**	8
▶ **Nüzul Sırası**	28	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	ahsenitakvim, Belediemin, esfelisafilin, Tur-i Sinin.		

Tin suresinde bazı varlıklar üzerine yemin edilerek insanın değeri vurgulanmış, kötü ahlakın insanın bu değerini düşürdüğü ifade edilmiştir. İman edip salih amel yapanlar övülmüş, hesap ve cezayı yalan sayanlar kınanmış, hüküm verenlerin en üstününün Allah (cc) olduğu bildirilmiştir.[49]

2.3.2 Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ۝١ وَطُورِ سِينِينَ ۝٢ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ۝٣

1-3. "Yemin olsun incire ve zeytine, Sina Dağı'na ve şu güvenli beldeye!"

Görsel 2.7
İncir ve zeytin Allah'ın (cc) ayetlerindendir.

Müfessirler, "وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ" ayetinde yer alan "tin ve zeytun" sözcükleri hakkında iki görüş ileri sürmüştür: Birinci görüşe göre bu iki kelimeyle incir ve zeytin ağaçları ya da onların yemişleri kastedilmiştir. Yüce Allah, bereketli ve çok yararlı oldukları için bunlar üzerine yemin etmiştir. Bu görüşte olanlar, ayette mecazi bir anlatım olmadığını, bundan dolayı da incir ve zeytinin kastedildiğini ifade etmiştir.[50] İbni Abbas, bu konuyla ilgili şöyle demiştir: *"Bu, yediğiniz incir ve sıkıp yağ çıkardığınız zeytininizdir yahut o, insanın yediği yemiştir."*[51]

İkinci olarak birçok müfessir, surenin ilk üç ayetinde üç peygamberin vahye muhatap olduğu mekânlara yemin edildiği görüşündedir. Bu üç mekândan ilki Beytülmakdis'tir. Burası; Hz. İsa'nın doğduğu, ikamet ettiği ve ona vahyin geldiği yerdir. İkincisi Tur-i Sina'dır. Burası ise Hz. Musa'nın Cenab-ı Hak ile konuştuğu ve Tevrat'ı aldığı dağın ismidir. Sonuncusu da Belediemin'dir. Bu yer ise Resulullah'a ilk vahyin geldiği Mekke-i Mükerreme'dir. İkinci görüşü ileri süren müfessirler, bundan dolayı "tin ve zeytun" kelimeleriyle kastedilenin yemiş değil; bu iki meyvenin bolca yetiştiği Şam ve Kudüs (Beytülmakdis) bölgeleri olduğunu ifade etmiştir. Aynı ayette geçen "Sina Dağı ile Belediemin" göz önünde bulundurulduğunda ikinci yorumun daha isabetli olduğu görülmektedir.[52]

Ayette Sina Dağı için kullanılan "سِينِينَ" kelimesinin "verimli, bereketli, bol ağaçlı veya mübarek" anlamlarına geldiği belirtilir. Mekke'nin "güvenli belde" olarak anılmasının sebebi ise Hz. İbrahim zamanından beri buraya saygı gösterilmesi ve buranın dokunulmaz kabul edilmesidir. Gerek İslam'dan önce gerekse İslamiyet'le birlikte Mekke, bir barış kenti kabul edilmiştir. Burada kan dökme yasaklanmış hatta şehre ticaret amacıyla gelen yabancıların mal ve can güvenliğini sağlamak üzere kabileler arasında anlaşmalar yapılmıştır.[53]

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْٓ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ ۝٤ ثُمَّ رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سَافِلِيْنَ ۝٥

4. "Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır."

5. "Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik."

"Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır." ayetinde, "en güzel biçim" diye çevrilen "اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ" tamlamasıyla insana Allah (cc) tarafından verilen en güzel ve en mükemmel biçim ve yapı kastedilmektedir. Yüce Allah, insanı yeryüzündeki varlıklar içinde gerek fizyolojik gerekse ruhsal ve zihinsel yetenekler bakımından en mükemmel şekilde yaratmıştır. İnsan; öğrenen, irade sahibi olan, konuşan, dinleyen, gören, düşünüp tedbir alan ve hikmetle hareket edebilen bir varlıktır. Bütün bu özellikleri sayesinde insan, fiziksel bakımdan kendisinden daha güçlü varlıklar üzerinde egemen olmuş; büyük medeniyetler kurabilmiştir.[54]

Görsel 2.8
İnsan öğrenerek kendini geliştirebilen bir varlıktır.

"Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik." ayetindeki "اَسْفَلَ سَافِلِيْنَ" ifadesini müfessirler iki türlü yorumlamıştır. Birinci olarak yaratılış amacına uygun hareket etmeyip ahlaki değerleri hiçe sayanları ve hakkı inkâr edenleri cehenneme indirmek anlamına gelmektedir. İman etmeyen, salih amel yapmayan, Allah'ın (cc) kendilerine verdiği imkânları kötüye kullanan ve heveslerine uyarak doğru yoldan sapan kişiler, böylece insandan aşağı canlılar âlemine doğru gitmiş; dolayısıyla alçalmış olacaklardır.[55]

Araştırıyorum

Kötülükte ısrar edenlerin, doğru yoldan sapanların ve bunların sonucunda Allah'ın (cc) gazabına uğrayanların düşecekleri durum hakkında bilgi edinmek için Bakara suresinin 65-66. ayetlerini, Maide suresinin 60. ayetini ve Araf suresinin 166. ayetini *Diyanet Kur'an Yolu Tefsiri*'nden araştırınız.

İnsanın aşağıların aşağısına indirilmesiyle ilgili ikinci görüş ise onun bedensel ve zihinsel gelişimini tamamladıktan sonra fizyolojik ve psikolojik olarak gerilemeye başlamasıdır. Bu süreç; algı, hafıza ve düşünme fonksiyonları gittikçe zayıflayan insanın en zayıf ve sıkıntılı dönemidir. Gençlikten sonraki yaşlılık, güçlülükten sonraki güçsüzlük, bilgiliyken zamanla bildiklerini unutur bir hâle geldiği bu dönem "erzeliömür" olarak adlandırılır.[56] Bu konuyla ilgili Hac suresinin 5. ayetinde **"…İçinizden kimi erken vefat ettirilirken kimi de önceden bildiklerini bilmez hâle gelinceye kadar ömrün en düşkün çağına eriştirilir…"** buyrulmaktadır.

Allah'ın (cc) en güzel şekilde yarattığı insanı aşağıların aşağısına indirmesinin sebebi; insanın yanlış tutumları, iradesiyle yaptığı çirkin işler ve haddi aşmasıdır. En güzel şekilde yaratılan insan, fiziksel ve zihinsel yetilerini kötülük için kullanmakta ısrar ederse Yüce Allah da onların kötülükte yol almasına izin verir. Bundan dolayı o insan öyle bir alçak duruma düşer ki hiçbir mahluk o kadar alçalamaz.[57] Konuyla ilgili Furkan suresinin 44. ayetinde şöyle buyrulur: **"Yoksa sen onların çoğunun (söz) dinleyeceklerini yahut akıllarını kullanacaklarını mı sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler, belki yolca onlardan daha da şaşkındırlar."**

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝٦

6. "Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar başka, onlar için kesintisiz bir ödül vardır."

İman edip salih amel işleyen insanlar, aşağıların aşağısına indirilenlerden olmayacaktır. Ayette iman ile birlikte salih amele yer verilmesi, iki kavram arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Hidayet yolunun ilk adımı iman, ikinci adımı ise salih amellerdir. Bundan dolayı iman, salih amel ile desteklenmelidir. Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine iman edenler cennette ebedî nimetlere kavuşacaktır. İnananlara düşen, son nefeslerine kadar imanlarına sadakat göstermek ve Rabb'ine verdiği kulluk sözüne sahip çıkmaktır. İmanını söz ve davranışlarına yansıtmak ve güzel amellerle diri tutmaktır. İmanı ve onun özü olan kelimeitevhidi Allah Teala; kökü yerin derinliklerine sağlam bir şekilde yerleşmiş, gövdesi ve dalları gökyüzüne doğru yükselmiş, her zaman meyve veren bir ağaca benzetmiştir.[58] Ağacı kıymetli yapan ve güzel gösteren şeyin o ağacın meyvesi olduğu gibi Müslümanın imanını da güçlü ve güzel yapan şey, onun salih amelleridir.

Görsel 2.9
İman ve salih amel, meyve veren ağaç gibidir.

Yazıyorum

Salih amelin kişinin imanı üzerindeki etkileriyle ilgili hangi somut benzetmeler yapılabilir? Örnekler veriniz.

1. Salih amel, ateşi çevreleyerek koruyan cam fanus gibidir.
2. ……
3. ……
4. ……
5. ……

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ۝٧ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ۝٨

7. "Artık bundan sonra ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir?"

8. "Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?"

Tin suresinin ilk ayetlerinde insanlara verilen nimetlere, onların yaratılışına ve üstün yeteneklerine değinilmiştir. Yedinci ayette ise aklıselimin, insanı imana götürmesi gerektiği belirtilmiştir. Bütün bu kanıtlara rağmen inkâr etmenin, ilim ve akıl yönünden sağlam bir dayanağının bulunamayacağı vurgulanmıştır. Buna rağmen insanların bir kısmı küfre girerek dini yalanlamıştır. Ayetteki hitap ve uyarı her türlü delile rağmen inkârı tercih eden bu kâfirleredir.[59]

Biliyor musunuz?

Hz. Peygamber'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Her kim وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ*'yi okuyup* أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ *'Allah, hüküm verenlerin en adili değil midir?' ayetine geldiğinde* بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ *'Evet, ben de ona şahitlik edenlerdenim, desin.'* buyurmuştur."

Tirmizi, Tefsir, 84.

Hiç kuşku yok ki insanı en güzel biçimde yaratan Allah (cc), hâkimlerin hâkimidir. Sekizinci ayet, Allah'ın (cc) göndermiş olduğu elçiler aracılığıyla dünyada en doğru ve adil hükmü verdiğini, ahirette de hâkimlerin hâkimi olarak hüküm vereceğini bildirmektedir. O, iman edip samimiyet ve ihlasla güzel ameller yapan müminleri cennetle mükâfatlandıracak; kâfirleri ve zalimleri ise aşağıların aşağısı olan cehennemle cezalandıracaktır. O hâlde insan, dini yalanlamamalı; cezayı inkâr etmemeli ve her yaptığının yanına kâr kalacağı yanılgısına düşmemelidir. Rabb'inin hükmüne boyun eğmeli, kudretinden korkmalıdır. Allah'ın (cc) kullarına adalet ve merhametle yaklaştığını unutmayarak o tükenmez mükâfata ermek için çabalamalıdır. Yoksa insanı en güzel biçimde yaratan Allah'ı (cc) hâkimlerin hâkimi olarak görmeyen insan, kendine yazık etmiş olur.[60]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Tin suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Vahyin indirildiği mekânlar nasıl ki kutsal ve değerliyse hayatını Allah'ın (cc) gönderdiği emir ve yasaklar doğrultusunda yaşayan insanlar da o derece kıymetlidir.
2. Allah (cc), insanı en güzel şekilde yaratmıştır. İnsanın Allah (cc) katındaki derecesi kendi tercihlerine bağlıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.4. ALAK SURESİ

2.4.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Alak suresi / Yapışmak, asılmak, pıhtılaşmış kan, zigot.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	İkra, İkra bismi rabbike.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	96	▶ **Ayet Sayısı**	19
▶ **Nüzul Sırası**	1	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	alak, Hüda, istiğna, kizb, nadiye, salat, takva, tuğyan, zebaniye.		

Alak suresinde okumanın önemi vurgulanmakta, insanın neden yaratıldığına dikkat çekilmekte, nankörlük eden insanın taşkınlığı ve bunun acı sonuçlarının olacağı anlatılmaktadır.[61] Hz. Peygamber'e gelen ilk vahiyler, Alak suresinin ilk beş ayetidir. Alak suresinin diğer ayetlerinin ise Resulullah'ın Mescid-i Haram'da namaz kılarken Ebu Cehil'in onu namazdan menetmek için tehdit ettiği zaman indiği rivayet edilmiştir.[62]

2.4.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝١ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝٢ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ۝٣
الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝٤ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝٥

1. "Yaratan Rabb'inin adıyla oku!"

2. "O, insanı alaktan (asılıp tutunan zigottan) yaratmıştır."

3-5. "Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren Rabb'in sonsuz kerem sahibidir."

Bu ayetler, Hz. Peygamber'e inen ilk vahiy olup ona ve onun şahsında bütün Müslümanlara okumayı emretmekte; onları okuma yazma öğrenmeye ve ilimde gelişip yetkinleşmeye teşvik etmektedir. İlk vahyin, "اِقْرَأْ" emriyle başlaması ve bu emrin iki defa tekrar edilmesi, okumanın ve ilim sahibi olmanın İslam'da ve insan hayatında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.[63]

Bir şeye kitap denilebilmesi için o şeyin yazıya aktarılmış olmasının şart olmadığı gibi bir şeyin okunabilmesi için de mutlaka yazı şart değildir. Daha önceden kitap hiç okumamış ve yazı yazmamış olan "Ümmi Peygamber"e bu emir ile -bir mucize olarak- okunacak bir kitap verilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte kendisine yazmadan okuyabileceği ve okutabileceği ayrıca emir yoluyla yazdırtacağı bir kıraat kudreti ihsan edilmiştir.[64]

İlk ayette Hz Muhammed'in (sav) okuması emredilirken neyi okuyacağı ona belirtilmemiştir. Müfessirlerin tümü bu ayette geçen okumak ifadesiyle kastedilenin, Allah'ı (cc) hatırlatan, O'nun üstün kudretini yansıtan, insanı doğruya, güzele, iyiye ve faydalı olana yönelten her şey olduğu görüşündedir. Kuşku yok ki en başta Yaradan'ı tanımak, dinin de ilmin de temel gayesidir. Bundan dolayı **"Yaratan Rabb'inin adıyla oku!"** buyrularak Hz. Peygamber'in okuma faaliyetine veya herhangi bir işe sadece, yaratan Rabb'inin adıyla başlaması ve O'ndan yardım istemesi emredilmiştir.[65]

Görsel 2.10
"İkra" (Oku!) yazılı hat

Ayete **"Yaratan Rabb'inin adına oku!"** şeklinde de mana verilebilir çünkü okumanın veya herhangi bir faaliyetin Allah'ın (cc) adıyla ve Allah (cc) için yapılması emredilmiştir. Ayrıca "Yaratan Rabb'inin adıyla oku!" buyrularak Allah'ın (cc) özellikle yaratma sıfatına vurgu yapılmıştır çünkü hem insandaki okuma yeteneğini hem de onun okuduğu, incelediği ve kavramaya çalıştığı nesneleri yaratan Allah'tır (cc). O'nun yarattığı yeteneklerle O'nun yarattığı varlık âlemini incelerken, bütün bu lütufları görmezden gelerek Allah'a (cc) şükretmemek, O'nu tanımamak, üstelik bunu bilim adına yapmak büyük bir nankörlüktür.[66]

İkinci ayette yer alan ve sözlükte "yapışmak, asılmak, pıhtılaşmış kan, kan emen kurtçuk" gibi anlamlara gelen "عَلَق" kelimesi ile ana rahmindeki aşılanmış yumurtanın (zigot) kastedildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca "alak" kelimesinin "alaka, ilgi, sevgi, aşk" gibi manevi bir anlam boyutu da vardır. Alak sözcüğü bu manaya göre yorumlandığında ayette Yüce Allah'ın insanı sevgi hamuruyla yoğurup yaratmasından ve bu yaratmanın o sevginin sonucu gerçekleşmesinden söz edilmektedir.[67]

Cebrail (as), Hz. Peygamber'e **"Oku!"** dediğinde Resulullah, "Ben okuma bilmem." demişti. Üçüncü ayet, bir bakıma Resulullah'ın bu dolaylı özür beyanına bir cevap mahiyetindedir. Sonsuz kerem sahibi olan Yüce Allah, insanı "alak"tan yaratıp mükemmel bir varlık hâline getiren ve peygamberlik gibi yüce bir makama erdirendir. Kullarından dilediğine bir öğretici ve öğretim aracı olmaksızın bilgi öğretmeye kadirdir. Kullarına bilmediklerini öğretmesi, O'nun kereminin sonsuzluğunu göstermektedir.[68] Yüce Allah, insanı ilimle şereflendirmiş ve değerli kılmıştır. İlim öyle bir güç ve değerdir ki Âdem (as) onun sayesinde meleklerden üstün kılınmıştır.[69]

Dört ve beşinci ayetlerde kalemin önemi vurgulanmıştır çünkü "kalem" kelimesiyle kastedilen yazma araçlarının sayılamayacak kadar faydası vardır. Kalem vasıtasıyla değişik ilim dallarında ulaşılan bilgiler derlenmiş; hikmetler, önceki toplumlarla ilgili haberler ve bilgiler kaydedilmiştir. Kalem sayesinde insanlar, bilgilerini yazıya ve kitaba dönüştürüp başkalarına aktarmış; böylelikle kalıcı hâle getirebilmiştir. Allah (cc) tarafından indirilmiş olan kutsal kitaplar yine bu araçla yazılmıştır. Kısacası uygarlıklar kalem sayesinde süreklilik kazanmış ve medeni birikim kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Allah (cc), kalem vasıtasıyla insana bilmediklerini öğreterek onu cehalet karanlığından kurtarmış ve ilmin aydınlığına kavuşturmuştur. Burada "kalem" kelimesinin -işlevi ve amacı dikkate alındığında- kalemden bilgisayara kadar bütün okuma, yazma ve bilgi alıp verme araçlarını kapsadığını da belirtmek gerekmektedir.[70]

Görsel 2.11
Medeniyetler kalemle kurulmuş ve ayakta kalmıştır.

كَلَّآ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰٓى ۙ ٦ اَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰى ۭ ٧ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى ۭ ٨

6-7. "Hayır! Gerçek şu ki insan, kendini kendine yeterli gördüğü için çizgiyi aşar."

8. "Oysa (kuldaki) her şey yalnız Rabb'ine aittir (O'na dönecektir)."

"كَلَّآ" olumsuzluk edatı olup kullanıldığı bağlama göre anlam kazanmaktadır. "Sakın, hayır, asla" gibi anlamlara gelen "kella" sözcüğü burada "gerçek şu ki" anlamında kullanılmıştır. Bundan önceki ayetlerde reddedilmesi gereken herhangi bir husus bulunmadığı için "kella" kelimesiyle kendisinden sonra anlatılanların olmaması gerektiği ifade edilmektedir.[71] Ayetlerde geçen "يَطْغَى" fiili "azgınlaşmak, haddi aşmak", "اِسْتَغْنَى"fiili ise "kendini yeterli görmek" anlamına gelmektedir. Bu bağlamda zenginliğine güvenerek şımaran ve kendini yeterli görerek kibirli davranan, nankörlük edip Hakk'a sırt çeviren insanın böyle yapmaması gerektiği vurgulanmaktadır zira insan zayıf ve muhtaç bir varlıktır. Sağlık, huzur, sükûn ve emniyet içinde hayatını devam ettirebilmesi için o, öncelikle Allah'a (cc) ve içinde yaşadığı toplumun diğer fertlerine muhtaçtır. Bundan dolayı insan, sahip olduklarına aldanıp şımarmamalı; Allah'a (cc) itaatten uzaklaşmamalıdır. Kişinin kendini başkalarından üstün görmesi, kaderinin kendi elinde olduğunu iddia etmesi gibi küstahça tutumlar Allah (cc) tarafından kınanmıştır.[72] Müfessirlerin çoğunluğuna göre altı ve yedinci ayetlerde eleştirilen "insan" ile kastedilen kişi, İslam'ın en azılı düşmanlarından olan Ebu Cehil'dir.

Görsel 2.12
"Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Dönüş de ancak Allah'adır."
Nur suresi, 42. ayet

Sekizinci ayet, önceki iki ayetle bağlantılı olup burada yer alan "الرُّجْعٰى" kelimesi dönmek manasına gelmektedir. Bu ayette kibirlenerek kendini yeterli görüp azgınlaşan insan tipi başta olmak üzere bütün insanlara ahiretin varlığı ve orada vereceği hesap hatırlatılır. Buna göre ayetin manası "Ey insanoğlu! Herkes öldükten sonra tekrar dirildiğinde varacağın yer senin her şeyine malik olan Rabb'indir. İşte o zaman sen, azgınlığının akıbetini göreceksin." olur.[73] Bu ayet; böbürlenen, azıp yaratılış gayesinden sapan insana karşı bir uyarıdır. Aynı zamanda dünya hayatının geçiciliğini, sonunda herkesin hesap için mutlaka Allah'ın (cc) huzuruna getirileceğini vurgulamaktadır. Bu sebeple bu ayette azgınlık ve taşkınlıklardan sakınılması, ahiret hayatı için hazırlık yapılması ve hesabının verilebileceği bir hayat yaşanması gerektiği anlatılır.[74]

اَرَاَيْتَ الَّذِى يَنْهٰى ۙ ٩ عَبْدًا اِذَا صَلّٰى ۭ ١٠ اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰٓى ۙ ١١ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰى ۭ ١٢
اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ۭ ١٣ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى ۭ ١٤

9-10. "Gördün mü, bir kulu namaz kılarken engelleyen o adamı?"

11. "Peki, düşündün mü (ey inkârcı), ya o kul doğru yolda ise?"

12. "Yahut günahtan sakınmaya çağırıyorsa!"

13. "Düşündün mü (Ey Resul'üm), ya o adam Hakk'ı inkâr ediyor, sırt çeviriyorsa!"

14. "Allah'ın her şeyi gördüğünü bilmiyor mu o?"

Rivayete göre Ebu Cehil, "Lat ve Uzza'ya yemin olsun, Muhammed'i namaz kılarken görürsem mutlaka ensesine binip yüzünü toprağa sürteceğim!" diyerek onun namaz kılmasını engellemeye çalışacağını söylemişti. Hz. Peygamber'i namaz kılarken gördüğünde yeminini yerine getirmek isteyince hemen geri döndüğü ve garip bir şekilde elleriyle kendini korumaya çalıştığı görülmüş, niçin böyle tuhaf hareketler yaptığı sorulunca "*Benimle onun arasında ateşten bir hendek, korkunç bir varlık ve bazı kanatlı şeyler meydana geldi.*" demiştir. Hz. Peygamber, "*Eğer bana yaklaşsaydı melekler onu kapıp parça parça edeceklerdi!*"buyurmuş, bu olay üzerine 6-19. ayetler inmiştir.[75]

Elmalılı, "اَرَاَيْتَ" fiilinin "gördün mü, bir düşün" anlamına geldiğini ifade etmiştir. Bu ifade; görüşün, fikrin, bilgin ne ise bana haber ver manasında kullanılan bir sorudur. Burada anlatılmak istenen şey, gerçekten soru sorma ve haber alma olmayıp sorulan duruma dikkat çekmekle beraber kınama, azarlama ve şaşırtmadır.[76]

Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu ayetlerde doğrudan Hz. Peygamber'e hitap edilmektedir. Surenin bu bölümünde Hz. Peygamber'in ve müminlerin Kâbe önünde namaz kılmalarını engellemeye kalkışan Ebu Cehil'e bir eleştiri ve uyarı yapılmıştır. Bunları genel anlamda insanlık için bir uyarı olarak değerlendirmek de mümkündür. Ayetlerin içeriği dikkate alındığında bu uyarıların sadece söz konusu kişiye yönelik değil, bütün zamanlar için geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Sadece maddi imkânları amaç edinen ve bu sebeple Hakk'a karşı başkaldırıp dinin insan hayatı üzerindeki işlevini engellemek isteyen, insan hak ve hürriyetini çiğneyen her azgın, zorba ve zalim eleştirilmekte ve insanlık onlara karşı uyarılmaktadır.[77]

Araştırıyorum

Asıl adı, Amr bin Hişam olan Ebu Cehil'in İslam'ın yayılmasını engellemek için Peygamber Efendimiz'e ve Müslümanlara yaptığı zulümleri *TDV İslam Ansiklopedisi*'nden araştırınız.

Dokuz ve onuncu ayetlerden namaz henüz farz kılınmadan önce Resulullah'ın Cebrail'in (as) tarifiyle namaz kıldığı ve bazen ibadetini Mescid-i Haram'da yaptığı anlaşılmaktadır. Bu namazı hangi vakitlerde ve kaç rekât kıldığına, namazda neler okuduğuna dair ise Kur'an'da ve sünnette açıklayıcı bir ifade yoktur. İbni Abidin ve bazı fıkıh bilginleri, Resulullah'ın o dönemde Hz. İbrahim'in sünneti doğrultusunda iki rekât sabah, iki rekât da akşam vakti namaz kıldığını belirtmişse de bu konuda sağlam bir dayanak gösterememiştir.[78]

Görsel 2.13
Hz. Muhammed (sav), insanlığa doğru yolu gösteren bir pusula gibidir.

On bir ve on ikinci ayetlerde ise inkârcıların aksine müminlerin özelikle de Hz. Muhammed'in (sav) doğru yolda olduğuna ve üstünlüğüne dikkat çekilmiştir.[79] Bununla birlikte hem kendisi doğru yolda olan hem de başkalarına Allah'a (cc) saygılı olmayı emreden bir kimsenin ibadetten veya dinin emirlerini yerine getirmekten engellenmesinin kesinlikle yanlış ve haksız olduğu vurgulanmıştır.[80]

On üçüncü ayette Ebu Cehil'in Hakk'ı inkâr etmesine vurgu yapılmıştır. Fahreddin Razi'ye göre bu ayette Ebu Cehil'in inkârcılığı vurgulanarak "hükmün, hikmetin, adaletin

babası" anlamlarına gelen "Ebülhakem" lakabı ile yaşamı arasındaki çelişkiye dikkat çekilmiştir. Buradan hareketle Fahreddin Razi, bu ayeti Hak Teala'nın "Rab'lerine ibadetten kulları alıkoyan birisine böylesi bir lakap uygun düşer mi? Rahman'a itaatten yüz çevirip de putlara secde eden, hikmetle nitelenebilir mi?" demek istediği şeklinde yorumlamıştır.[81] On dördüncü ayette ise Cenab-ı Hakk'ın Ebu Cehil ve benzerlerinin yaptıklarından haberdar olduğu bildirilmiştir. Allah Teala, aynı zamanda bu ayette böyle davranan insanları azarlamak ve ikaz etmek için uyarı ifadeleri kullanmıştır.[82]

Bu ayetler özel bir durum üzerine inmiş olsa da esasında verdiği mesajlar, müminleri ibadet ve kulluktan fiilen engelleme teşebbüslerinin tümü için geçerlidir. Bu ayetler; Ebu Cehil'in şahsında, din hürriyetine karşı çıkan, Allah'ın (cc) kullarını ona kulluktan vazgeçirip kula kulluğa zorlayan zorbaların çirkin ve azgın tavırlarını çok güzel bir şekilde tasvir etmektedir. İnsanlık tarihi, Firavun ve Nemrut gibi binlerce zalime şahit olmuştur. Bunların nesilleri de tükenmiş değildir. Her dönemin çağdaş Ebu Cehilleri olmuştur ve kıyamete kadar da olmaya devam edecektir. Her şeyi bilen Allah (cc) ise bunların yaptıklarını yanlarına kâr bırakmayacak ve er ya da geç cezalarını verecektir.[83] Bu gerçek, İbrahim suresinin 42. ayetinde şu şekilde vurgulanmıştır: **"Sakın Allah'ı (cc) zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor."**

كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ۙ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۚ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ۙ ﴿١٧﴾
سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ۙ ﴿١٨﴾

15. "Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse mutlaka onu perçeminden yakalayıp sürükleriz!"

16. "O yalancı, günahkâr perçeminden!"

17-18. "O, hemen kurultayını çağırsın. Biz de zebanileri çağıracağız!"

Ayette geçen "Perçeminden yakalayacağız." sözü mecazi bir ifade olup "Onu tutup cehenneme atacağız, yüzünü kara çıkaracağız, alnını damgalayacağız, onu alçaltacağız." gibi değişik şekillerde açıklanmıştır. İnananların ibadet etmelerine, dinin emirlerini yerine getirmelerine engel olan kişi, imtihan gereği bir süre veya dünya hayatı boyunca serbest bırakılsa da sonunda hak ettiği cezayı göreceği bildirilmektedir. Ayette bu cezanın dünyada mı yoksa ahirette mi verileceğine dair bir açıklama yapılmadığına göre bu kişilerin yaptıklarının karşılığını her ikisinde de göreceği düşünülebilir. Nitekim Ebu Cehil ve benzerleri, Müslümanlar karşısındaki yenilgileri ve tükenişleriyle bu dünyada cezalarını görmüştür; ayrıca bunların ahirette de cezalandırılacakları birçok ayette haber verilmektedir.[84]

Ayetin başındaki "كَلَّا" ifadesi; Ebu Cehil'in engelleme, boynuna basma veya öldürme gibi tehditlerini hiçbir zaman yapamayacağına vurgu yapmaktadır. "كَلَّا" sözü, Ebu Cehil'in bu zulümlerinden vazgeçmeyip azgınlığa devam ederse Müslümanların onu perçeminden yakalayıp ölüme sürükleyeceğini müjdeleyen bir ifade olmuştur.[85]

Biliyor musunuz?

Kâbe'de müşriklerin bulunduğu bir sırada Rahman suresini okuduğu için Ebu Cehil tarafından ağır şekilde dövülen Abdullah bin Mesud, Bedir Savaşı'nda Ebu Cehil'i öldürerek "Eğer vazgeçmezse mutlaka onu perçeminden yakalayıp sürükleriz!" ayetinde vurgulanan bu tehdidi hayata geçiren sahabi olmuştur.

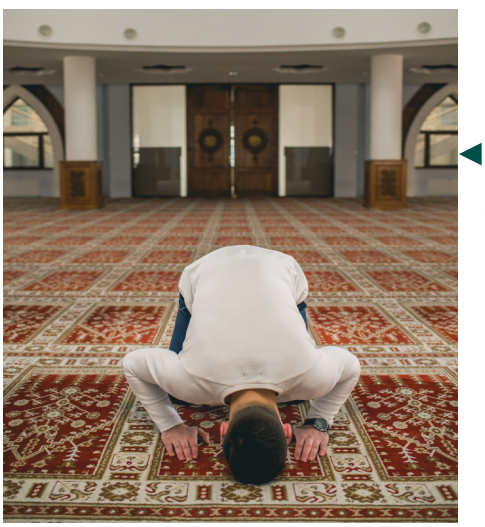
Razi, Tefsir-i Kebir, 23/271-272.

"Kurultay" olarak çevrilen "نَادِيَهُۥ" kelimesi, "bir konuda istişare etmek üzere toplanmak" anlamına gelen "nedve" kökünden türemiştir. Bu sözcük, ayette "kurultayda bir araya gelen heyet" anlamında kullanılmaktadır. Cahiliye Dönemi'nde Mekke'de bu tür toplantıların yapıldığı yere Darünnedve denilmekteydi. "Zebaniler" diye çevrilen "الزَّبَانِيَةَ" kelimesi ise "itmek, savmak" anlamlarına gelen "zeben" kelimesinden türemiş, çoğul bir isim olup dinî terim olarak azap meleklerini ifade etmektedir.[86] Rivayete göre Resulullah, İbrahim'in makamında namaz kılarken Ebu Cehil "Ben sana namaz kılma demedim mi!" diyerek onu tehdit edip engellemek istemiş, Hz. Peygamber de ona sert bir şekilde karşılık vermişti. Ebu Cehil "Sen beni ne ile tehdit ediyorsun? Vallahi ben bu memlekette adamları en çok olan kimseyim." demiş, bunun üzerine bu ayetler inmiştir. Allah Teala, **"O, hemen kurultayını çağırsın. Biz de Zebanileri çağıracağız."** buyurarak Hz. Peygamber'e meydan okuyan Ebu Cehil'in yetersizliğini ortaya koymuştur. Nitekim adamlarının çokluğuyla kibirlenen ve hiçbir tehdide aldırış etmeyeceğini ifade eden Ebu Cehil, bu ayetleri dinlediği hâlde kötü niyetini gerçekleştirme yönünde herhangi bir teşebbüste bulunmaya cesaret edememiştir.[87]

كَلَّا ۖ لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

19. "Sakın onun isteğine uyma! Secdeye kapan ve Allah'a yakınlaş."

Bu ayette Resulullah'a, Allah (cc) ve peygamber tanımaz, böylesine azgın bir kimseye boyun eğmemesi, namaz kılmaya ve secde etmeye devam ederek Allah'a (cc) yakınlaşma gayretlerini sürdürmesi emredilmiştir. Şüphesiz Allah'a (cc) yaklaşmak, O'nun emirlerine itaat etmekle ve bu itaatin en anlamlı ifadesi olan secde ile mümkündür.[88] Nitekim Hz. Peygamber, "*Kulun Rabb'ine en yakın olduğu an secdede bulunduğu andır. O hâlde secdede Allah'a çokça dua edin.*" buyurmuştur.[89]

Görsel 2.14
Secde kulun Rabb'ine en yakın olduğu andır.

Biliyor musunuz?

Tilavet secdesi, Hz. Peygamber'in sözlü ve fiilî sünnetiyle sabittir. Resulullah, secde ayetlerini okuyunca secde etmiş, onunla birlikte ashabı da secdeye varmıştır. Tilavet secdesi Hanefilere göre okuyana ve dinleyene vacip, diğer üç Sünni mezhebe göre ise sünnettir. Tilavet secdesinin sadece bir rüknü vardır, o da secdedir. Eller kaldırılmadan bir defa "Allahüekber" denilerek secdeye varılır ve secdede üç defa "sübhâne rabbiye'l-a'lâ" denildikten sonra yine tekbirle kalkılır. Secdeden kalkarken Bakara suresinin 285. ayetinde geçen "سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ" kısmının okunması müstehaptır.

Çetin, "Tilavet Secdesi", 41/157-158.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Alak suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İlim öğrenmek; insanı doğru, güzel, iyi ve faydalı olana yönelterek Yaradan'a yaklaştırmalıdır.
2. İnsan; sahip olduğu güce ve servete güvenerek, kibre kapılıp Allah'a (cc) itaatten uzaklaşmamalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.5.

2.5. KADİR SURESİ

2.5.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Kadir suresi / Her şeye gücü yeten, hüküm, şeref, güç, yücelik.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Leyletülkadir , İnnâ enzelnâ.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	97	▶ **Ayet Sayısı**	5
▶ **Nüzul Sırası**	25	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	fecir, Kadir Gecesi, melaike, ruh, selam.		

Kadir suresinde Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gecenin rahmet ve bereketlere vesile olduğuna işaret edilerek Kur'an'ın insanlık için taşıdığı değer ve öneme, insanlığın ona olan ihtiyacına dikkat çekilmektedir. Ayrıca insanların Allah'a yönelerek yaşamaları durumunda meleklerin kendilerine katılmasına varan bir yüceliğe ulaşabilecekleri vurgulanmaktadır. Allah'ın (cc) insanlara Hz. Muhammed (sav) vasıtasıyla son hitabı ve nihai mesajı olan Kur'an'ı indirmesi, insanlığın hidayetinde bir dönüm noktası olduğu için bu olayın gerçekleştiği gece de özel bir anlam taşımaktadır.[90]

2.5.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ۝١ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ۝٢ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ۝٣

1. "Biz, onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik."

2. "Bilir misin, nedir Kadir Gecesi?"

3. "Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır."

"الْقَدْر"kelimesi sözlükte "güç, hüküm, değer, şeref" gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'ın bu gecede indirilmesinin geceyi şereflendirdiğini ve gecenin kadrini yücelttiğini ifade etmek üzere ona bu isim verilmiştir. Duhan suresinin 3. ayetinde **"Biz, onu mübarek bir gecede indirdik."** buyrularak bu gecenin bereketli, hayırlı, uğurlu, önemli ve kutsal bir gece olduğu açıkça ifade edilmiştir. Surenin ilk ayetinde Kur'an'ın bu gecede indirildiği, Bakara suresinin 185. ayetinde ise **"Ramazan ayı; insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır…"** buyrularak Kur'an'ın ramazan ayında indirildiği bildirilmiştir.[91] Buna göre Kadir Gecesi'nin ramazan ayı içinde olduğu açıktır ancak ramazanın hangi gecesine denk geldiği konusunda farklı görüşler vardır. Bununla birlikte bir hadiste Hz. Peygamber'e ilk vahyin Ramazan'ın 27. gecesinde geldiği bildirilmiş[92] ve bu gecenin Kadir Gecesi olduğuna dair genel bir kanaat oluşmuştur. Bazı rivayetlere göre ise Kur'an, bu ayın son on günü içinde inmeye başlamıştır. Kadir Gecesi'nin hangi güne denk geldiğinin kesin olarak bildirilmemesi; insanların o gece kazanacakları sevaplara güvenip diğer zamanlarda kulluk görevlerini ihmal etmelerini önlemek, yaşanılacak zamanı iyi değerlendirmek Kadir Gecesi gibi geçirmek gibi bazı sebep ve hikmetlerle açıklanmıştır.[93]

"Biz indirdik onu." şeklinde çevrilen "اِنَّآ اَنْزَلْنَاهُ" ifadesindeki "azamet nunu" indirenin büyüklüğünün ve indirilenin şanının yüce olduğunu göstermektedir. Birinci ayette Kur'an'ın, ismi yerine "ه" zamiriyle ifade edilmesi; Kur'an'ın zamirle anlaşılacak derecede apaçık bilinen, şanı yüce bir kitap olduğuna işaret etmektedir.[94]

Araştırıyorum

Yüce Allah, Kur'an'da kendisini ifade ederken neden bazen "Ben", bazen "O", bazen de "Biz" zamirlerini kullanmaktadır? Araştırarak öğrendiklerinizi sınıfta paylaşınız.

Âlimlerin çoğu, ayette "peyderpey indirdik" anlamına gelen "nezzelnâ" yerine indirdik anlamındaki "enzelnâ" fiilinin kullanılmasını dikkate alarak Kur'an'ın tamamının bir defada uluhiyet makamından dünya semasına indirildiğine işaret edildiğini ileri sürmüştür. Bazı âlimler ise bu ayetle Kur'an'ın tümünün değil, Alak suresinin ilk ayetlerinin kastedildiği kanaatindedir.[95]

Kur'an'ın tamamı tek seferde inmemiştir, yirmi üç sene zarfında peyderpey inmiştir. O hâlde neden Allah (cc) "Biz onu Kadir Gecesi'nde indirdik." buyurmuştur? Çünkü Cebrail (as), onu Kadir Gecesi'nde levhimahfuzdan dünya semasındaki **Beytülizze**'ye bir defada indirmiştir. Orada gökteki yazıcı meleklere yazdırıldıktan sonra Kadir Gecesi'nden itibaren Resulullah'a parça parça indirilmiştir. Kur'an'ın peyderpey indirilişinin hikmeti, ilahi mesajı öğrenmeyi kolaylaştırmak ve Hz Peygamber'in gönlüne iyice yerleşmesini sağlamaktır.[96] Nitekim Allah Teala, Furkan suresinin 32. ayetinde şöyle buyurmuştur: **"İnkârcılar, 'Kur'an ona bütünüyle bir defada indirilseydi ya!' diyorlar oysa biz, onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık ve onu uygun aralıklarla parça parça gönderdik."**

Beytülizze: Mahiyeti hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamakla birlikte Kur'an-ı Kerim'in bir bütün hâlinde indirildiği ve dünya semasında bulunduğu rivayet edilen yerin adıdır.

Aydemir, "Beytülizze", 6/90.

"**Bilir misin, nedir Kadir Gecesi?**" İkinci ayette "وَمَآ اَدْرٰيكَ" "Bilir misin, nedir?" sorusuna cevap istenilmemektedir. Bu soru ifadesiyle aslında vahyin desteği olmadan Kadir Gecesi'nin öneminin insan idrakiyle bilinemeyeceği vurgulanmaktadır. Bundan dolayı cevap bir sonraki ayette bizzat Yüce Allah tarafından verilmektedir. Bu tarz anlatım Kur'an-ı Kerim'de tam on üç yerde geçmektedir. Bu tarz bir anlatımın sık kullanılmasındaki amaç; bildirilen olay veya hükmün azametine, insanın bilgi düzeyinin onu tespite yeterli olmadığına ve insan aklının bu gibi fizikötesi olayları ve hükümleri tek başına anlayamayacağına işaret etmektir. Ayette Kadir Gecesi'nin ne olduğunu Hz. Peygamber'in dahi bilemeyeceğinin belirtilmesiyle amaçlanan, büyük bir olay veya haberin gerçekleşeceğini zihinlere aksettirerek dikkatleri bir anda o yöne çekmektir.[97]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"İnanarak ve sevabını Allah'tan umarak ramazan orucunu tutan kimsenin geçmiş günahları bağışlanır. İnanarak ve sevabını Allah'tan umarak Kadir Gecesi'ni ihya eden kimsenin de geçmiş günahları bağışlanır."

Buhari, Fadlu leyleti'l-kadr, 1.

Kadir Gecesi'nin bin aydan hayırlı olduğunu bildiren 3. ayeti müfessirler iki farklı şekilde yorumlamıştır: Bazı müfessirler, bu ayeti hakiki manasında anlayarak bu gecede yapılan ibadet ve hayırların, içinde Kadir Gecesi'nin bulunmadığı bin ayda yapılanlardan daha çok sevap getireceği şekilde yorumlamıştır. Bazı müfessirler ise bu ayette geçen bin sayısının mecazi anlamda kullanıldığını ifade etmiştir. Nitekim birçok dilde olduğu gibi Arapçada bin sayısı çoklukları anlatmak için kullanılmaktadır.[98] Bu görüşü benimseyen müfessirlere göre ayette Kadir Gecesi'nde yapılan ibadet ve iyiliklerin diğer bütün zamanlarda yapılanlardan daha çok sevap getireceği ifade edilmektedir. Ayrıca bu hayrın sırf Allah Teala'nın Hz. Muhammed'e (sav) ve ümmetine bir lütfu olduğu ve sevabının miktarını ancak Allah'ın (cc) bileceği belirtilmiştir.[99]

تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۚ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ۝٤ سَلَٰمٌ ۛ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۝٥

4. "O gece melekler ve Ruh, Rab'lerinin izniyle her bir iş için iner dururlar."

5. "O gece tan yeri ağarıncaya kadar esenlik doludur."

Dördüncü ayette Kadir Gecesi'ni değerli kılan bir diğer sebebin ise Allah Teala'nın vereceği görevleri üstlenmek üzere o gece melekler ve Ruh'un -O'nun izniyle- yeryüzüne inmesi olduğu ifade edilmiştir. Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu ayetteki "ruh" sözcüğü ile kasdedilen, Cebrail'dir (as). Meleklerden biri olmakla birlikte makamının yüksekliğini ve şanının yüceliğini göstermek için Cebrail (as) ayrıca söylenmiştir. "Ruh" sözcüğüne "meleklerin ileri gelenleri, meleklerin dışında Allah'ın (cc) görünmez ordularından bir ordu, rahmet" vb. manalar verenler de vardır.[100]

Beşinci ayette bu gecenin esenlik ve mutluluk gecesi olduğu ifade edilmektedir. Zira bu gecede melekler, gecenin başından itibaren şafak sökünceye kadar gruplar hâlinde yeryüzüne inerek müminlere selam verir. Bu durum, gecenin karanlığı çekilinceye kadar devam eder. Melekler, bu geceyi ihya edenlerin üzerine yağmur misali yağar ve gönül kapısını açık tutanlar fecir doğuncaya kadar bu rahmetten istifade eder.[101] Bu sebeple ramazanın son on gününe girildiğinde Hz. Peygamber, dünyevi işlerden uzaklaşıp mescitte itikâfa çekilir; vaktini daha çok ibadet ve tefekkürle geçirirdi.[102] Dolayısıyla müminler de Kadir Gecesi'ni ibadet ve tefekkürle ihya etmelidir.

Biliyor musunuz?

Hz. Aişe, bu gecenin nasıl ihya edileceğini Hz. Peygamber'e sormuş. O da "اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي" "'Allah'ım! Sen affedicisin, affı seversin, beni affet!' diye dua et." şeklinde cevap vermiştir.

Tirmizi, *Deavat*, 84.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Kadir suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Kur'an, insanlığı karanlıktan çıkarıp aydınlığa kavuşturan ve yolunu şaşırmış herkese hakikati gösteren bir rehberdir.
2. Kur'an-ı Kerim, indirildiği geceye nasıl ki rahmet ve bereket kazandırıyorsa hayatını onun ilkelerine göre yaşayan insanlara da rahmet olacaktır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.6.

2.6. BEYYİNE SURESİ

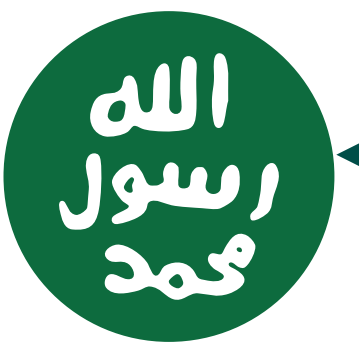
2.6.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Beyyine suresi / Apaçık delil, kesin belge.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Kayyime, Beriyye, İnfikâk, Lem Yekünillezîne keferû.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	98	▶ **Ayet Sayısı**	8
▶ **Nüzul Sırası**	100	▶ **Nüzul Zamanı**	Medine Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	Adn, beriyye, beyyine, Ehlikitap, hanif, kayyime, suhuf, şirk.		

Beyyine suresinde, Kur'an-ı Kerim'in indirilmesinin ve Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olarak gönderilmesinin gerekçesi açıklanmaktadır. Bununla birlikte surede Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliği karşısında Ehlikitap ve müşriklerin inkârcı tutumları eleştirilmektedir. Daha sonra Yüce Allah'a ihlasla ibadet etmek ve O'nun rızası için bütün söz ve fiillerde O'na yönelmekten bahsedilmektedir. Sure kötülerle iyilerin ahiretteki durumlarını özetleyen açıklamalarla son bulmaktadır.[103]

Beyyine suresi, Alak ve Kadir sureleriyle içerik bakımından ilişkili olması dolayısıyla Mushaf'ta bunlardan sonra yer almıştır. Çünkü Alak suresinde ilk vahiy, Kadir suresinde ilk vahyin geldiği gece konu edilmiş; bu surede ise Allah'ın (cc) kitap ve peygamber göndermesindeki hikmetler açıklanmıştır.[104]

Görsel 2.15
Peygamber Efendimiz'in temsilî mührü

2.6.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾
رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾

1. "Kitap ehlinden inkâr edenler ile Allah'a ortak koşanlar, kendilerine apaçık delil gelinceye kadar (küfürden) ayrılacak değillerdi."

2. "Bu delil; tertemiz sahifeleri okuyan, Allah tarafından gönderilen bir peygamberdir."

3. "O sahifelerde dosdoğru hükümler vardır."

Bu ayetlerde eleştirilen ve Ehlikitap olarak adlandırılan topluluk, önceki peygamberlerin getirdiği ve zamanla tahrif olsa da inandıkları bir kitaba sahip olan, özellikle o dönemde Medine ve çevresinde yaşayan Hristiyanlar ve Yahudilerdir. Müşrik olarak ifade edilenler ise hiçbir peygambere inanmayan ve kutsal kitabı bulunmayan, ateşe ve puta tapan kişilerdir.[105] Bu surede Hz. Peygamber'in yakın çevresinde bulunan, inkârcı iki grup söylenmişse de hüküm, geneldir; dolayısıyla insanların tümünü ilgilendirmektedir.[106]

Ehlikitap, Hz. Muhammed (sav) peygamber olmadan önce "Biz, üzerinde bulunduğumuz dinimizden ayrılmayız. Tevrat ve İncil'de yazılı olup gelmesi vadedilen o zat, peygamber olarak gönderilinceye kadar dinimizi bırakmayız..." demekteydiler. Onlar peygamberin kendilerine gelmesi hâlinde birlik olacaklarına ve hakikat üzerine ittifak edeceklerine dair söz vermiştiler. Buna rağmen Peygamber Efendimiz geldikten sonra da küfürlerinde devam ettiler. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, **"Kâfirler, kendilerine o beyyine gelinceye kadar küfürlerinden ayrılmadılar."** ayetiyle onlara verdikleri sözleri hatırlatmıştır. Daha sonra ise onların küfürlerinde devam etmesinin nedeni olarak, verdikleri sözlerin ve ortaya koydukları iddiaların aksine hareket edip bekledikleri o peygamberin gelişini inkâr etmeleri olduğu ifade edilmiştir.[107]

"مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ / Kitap ehlinden ve müşriklerden" ifadesinin başındaki "min" edatı, anılan insan gruplarının tamamının değil; bir bölümünün kastedildiğini göstermektedir. Nitekim bu gruplar içinde Hz. Peygamber'e ve onun tebliğ ettiği ilahi mesaja uyarak inkârı terk edenler olmuştur.[108]

Yazıyorum

Kur'an-ı Kerim'de Ehlikitap'ın şirki pek çok yerde geçmektedir:

"Ant olsun, 'Allah, Meryem oğlu Mesih'tir.' diyenler kesinlikle kâfir oldular..."[109]

"Ant olsun, 'Allah üçün üçüncüsüdür.' diyenler kâfir oldu..."[110]

"Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur.' dediler. Hristiyanlar ise 'İsa Mesih, Allah'ın oğludur.' dediler. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar!"[111]

Ehlikitap'ın küfre düşme sebeplerini verilen ayetlerden hareketle yazınız.

.....

.....

.....

Görsel 2.16
Hz. Muhammed (sav), hakkı batıldan ayıran apaçık delildir.

"Beyyine" sözcüğü "açık bir şekilde başkasını beyan eden, açıklayan" demektir. Ayrıca kendisiyle hakkın batıldan ayrıldığı apaçık delil anlamına da gelmektedir. Onun için davacının davasını açık bir şekilde ispat eden şahide, delile ve mucizeye "beyyine" denir. Burada da hakkı beyan ve ispat edecek, açık ve kesin delil "رَسُولٌ مِنَ اللهِ /Allah'tan (cc) bir Resul" apaçık beyyinedir. İkinci ayette bir önceki ayette geçen kanıtın, "tertemiz sayfalar"ı okuyup Allah'ın (cc) emirlerini insanlara tebliğ etmek üzere Allah (cc) tarafından gönderilmiş olan Hz. Peygamber olduğu bildirilmiştir. "Tertemiz sayfalar" ifadesiyle anlatılan ise Kur'an'ın sayfaları olup "tertemiz" nitelemesi "yalan, nifak, şüphe, sapkınlık, yanlışlık vb. kusurlardan arınmış" anlamlarını ifade etmektedir.[112]

Apaçık beyyineler geldikten sonra inkâra devam edenlerin sorumlulukları kendilerine aittir. Bundan sonra onlar, doğru yola dönebilmeleri için kendilerine hidayet edilmediği mazeretini ileri süremezler.[113] Yüce Allah, insanların kendisine karşı bir bahane sunmamaları için müjdeci ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdiğini bildirmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de insanlara **"Biz bir resul göndermedikçe azap edecek değiliz."**[114] buyurarak açık kanıt göndermediği ve mesajının ulaşmadığı kimseleri yaptıklarından dolayı cezalandırmayacağını haber vermiştir.

Bir Ayet/Bir Hadis

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik."

Ahzab suresi, 45-46. ayetler

"Benimle benden önceki peygamberlerin durumu, bir ev inşa eden kimseye benzer: O kimse evi güzelce yapıp mükemmel hâle getirmiş fakat bir köşede sadece bir tuğla yeri boş kalmıştır. İnsanlar, bu evi dolaşırlar; ona hayran olurlar ve şöyle derler: 'Keşke şu tuğla da konulmuş olsaydı.' Resulullah sözlerine şöyle devam etmiştir: 'İşte ben o tuğlayım. Ben peygamberlerin sonuncusuyum.'"

Buhari, Menakıb, 18.

Kur'an-ı Kerim, bütün insanlar için kıyamete kadar Allah'ın (cc) son mesajıdır. Allah'ın (cc) kudreti ve yardımıyla indirildiği gibi yazılmış ve korunmuştur. Bu bakımdan Kur'an'a "suhufimutahhara/tertemiz sahifeler" denilmektedir.[115] **"O, şerefli ve sadık yazıcı meleklerin elindeki yüksek, tertemiz ve çok değerli sahifelerdedir."**[116] Ayrıca **"Ona önünden de ardından da batıl gelemez. O; hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye layık olan Allah tarafından indirilmiştir."**[117] ayetlerinden anlaşılacağı üzere Kur'an, içine insan sözünün veya herhangi bir batılın karıştırılmasının hiçbir zaman mümkün olmadığı bildirilen dosdoğru bir kitaptır.

Üçüncü ayete göre bu sayfalarda dosdoğru, hakkı batıldan ayıran ayetler ve hükümler vardır. Bu ayette geçen sahifeler kelimesiyle içine Kur'an'ın yazıldığı kâğıtlar kastedilmektedir. Ayetteki "كُتُبٌ" kelimesiyle anlatılmak istenen şey ise o kâğıtlara yazılmış olan hükümlerdir. Aynı zamanda Kur'an, önceki kitapların değiştirilmemiş hükümlerini de içermektedir. Kur'an'ı Kerim, önceki ilahi kitapların hükümlerini de barındırdığı için "فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ" şeklinde nitelenmiştir.[118]

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

4. "Ehlikitap ancak kendilerine o açık kanıt geldikten sonra ayrılığa düştüler."

Yüce Allah'ın ayrılığa düşmek hususunda müşrikleri dışarıda tutarak sadece kitap ehline vurgu yapması, onların bilgi sahibi olduklarından dolayıdır çünkü bilenin inkârı, cahilin inkârından daha çirkin ve daha kötüdür. Hristiyan ve Yahudiler, kitaplarının verdiği bilgilere dayanarak ahir zamanda bir peygamber gelmesini bekliyorlardı. Onun sahip olduğu özellikleri biliyor ve onu kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanıyorlardı. Bu durum, Bakara suresinin 146. ayetinde **"Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Yine de içlerinden bir grup, bile bile gerçeği saklıyor."** ifadeleriyle açıklanmıştır.[119] Bir peygamberin geleceği hususunda ittifak eden ve gelmesini bekleyen Ehlikitap'ın bir kısmı, Hz. Muhammed (sav) peygamber olarak görevlendirilince ona inandı; çoğunluğu ise peygamberin kendi içlerinden geleceğini umduklarından dolayı kıskançlıkla onu inkâr edip ayrılığa düştü.[120] Nitekim Yüce Allah bu durumla ilgili şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz, Allah katında din İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse bilsin ki Allah, hesabı çok çabuk görendir."**[121]

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

5. "Hâlbuki onlara Allah'a kulluk etmeleri, hanifler olarak O'na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur."

"Allah'a (cc) yürekten inanıp itaat ederek" diye çevrilen "مُخْلِصِينَ" ifadesiyle "Allah'a (cc) gönülden inanıp tam bir dindarlık duygusuyla ve içtenlikle yalnız O'na boyun eğme" anlamı kastedilmiştir. Buna göre ibadetlerde şekil önemli olmakla beraber ibadetin özü ve ruhu; niyet, ihlas ve kulluk bilincidir.[122]

Tevrat ve İncil'in bozulmamış hâlinde onlara Kur'an'da olduğu gibi sadece tek olan Allah'a (cc) ihlasla ibadet etmeleri emredilmişti fakat onlar bunu tahrif edip haham ve rahiplerini ilah edindiler. Bu durumu Yüce Allah, bizlere şöyle bildirir: **"(Yahudiler) Allah'ı bırakıp hahamlarını (Hristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i Rab edindiler. Oysa bunlar da ancak bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunmuşlardır…"**[123] Bu ayetikerimeden anlaşılacağı üzere inkârcıların inandıkları dini bırakıp İslam'a -Hz. İbrahim'in (as) hanif dini üzerine son peygamber Hz. Muhammed'in (sav) getirdiğine- dosdoğru yürüyerek Allah'a (cc) ibadet etmeleri emredilmişti.[124]

Biliyor musunuz?

Hanif kavramı, Kur'an'da her şeyden önce tevhit inancını ifade eder. "Şirk kuşkusu taşıyan her türlü sapkın görüşten uzaklaşıp Allah'ın (cc) birliği inancına yönelen ve ihlaslı bir şekilde yalnız O'na kulluk eden" anlamına gelir.

Bakara suresi, 135. ayet; Rum suresi, 30. ayet

İbadet teriminin genel anlamı içinde yer alan namaz ve zekâtın ayette ayrıca zikredilmesi bunların çok önemli ve değerli olduklarını göstermektedir. Gerek önceki kutsal kitapların aslında gerekse Kur'an'da insanlara sadece bir olan Allah'a (cc) ihlasla ibadet etmeleri, O'nun için namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmiştir. Namaz Allah'a (cc) duyulan saygının, zekât ise insana gösterilen şefkat

ve sevginin en anlamlı ifadesidir. Bu sebeple ayette belirtildiği gibi tevhit inancı ve "Allah'a (cc) gönülden saygı ve itaat" anlamındaki ihlasın yanında namaz ve zekât da diğer ilahi dinlerin bozulmamış hâllerinde mevcut idi. Ayetin son cümlesinde bu vecibelerin, ilahi vahye dayanan "dosdoğru din"in kendisi ve doğru yolda giden toplumların dini olduğu vurgulanmıştır.[125]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ۝٦ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۙ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۝٧ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ۝٨

6. "Ehlikitap'tan ve müşriklerden hakkı inkâr edenler, içinde ebedî olarak kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte halkın en kötüsü onlardır."

7. "İman edip, dünya ve ahiret için salih ameller yapanlara gelince halkın en hayırlısı da onlardır."

8. "Onların, Rab'leri katındaki ödülleri; altından ırmaklar akan, içinde devamlı kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte bu, Rabb'ini sayıp O'ndan korkanlar içindir."

Altıncı ayette Ehlikitap ve putperestler arasında Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini inkârda ısrar edenlerin, cehennem ateşi içinde kalıcı olacakları bildirilmektedir. Ayetteki "شَرُّ الْبَرِيَّةِ" tamlaması "yaratıkların en kötüsü" anlamında kullanılmaktadır.[126] Yüce Allah'ın (cc) yarattıkları arasında daha kötü mahluk yoktur. Hatta onlar, hayvanlardan daha düşüktür çünkü akıl ve irade sahibi olmalarına rağmen Hak'tan yüz çevirmişlerdir.[127]

Görsel 2.17
"İnsanların faydalanacağı kurumlar ve mekânlar inşa etmek salih ameldir."
Mimar Sinan Çeşmesi ve Türbesi / İstanbul.

İman edip salih amel işleyenlere gelince işte onlar, Allah'ın (cc) yarattığı mahlukatın en hayırlısıdır. Ayetteki "خَيْرُ الْبَرِيَّةِ" tamlaması "yaratıkların en hayırlısı" demektir.[128] Ancak Müslüman bir ailede dünyaya gelmek ya da ben de Müslümanım diyerek dudakların ötesine geçmeyen bir iddiada bulunmak insanı yaratılanların en hayırlısı yapmaz. İmanını ibadet, ahlak ve güzel davranışlarla süsleyenler, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına dikkat edenler ile doğru ve yararlı iş yapanlar insanların en hayırlısıdır.[129]

Bu ayet; şeref, fazilet, iman ve itaatin zirvesi ile nitelenen insanın melekten daha üstün olabileceğine delil gösterilmiştir. Hasan Basri'ye Beyyine suresinin 7. ayetinde geçen **"…Onlar yaratılanların hayırlılarıdır."** ifadesi hatırlatılarak "Onlar mı yoksa melekler mi daha hayırlı?" diye sorulmuş, Hasan Basri

"Yazık sana! Melekler inanıp salih amel işleyenlere nasıl denk olabilir? Meleklerin ibadetleri fıtridir. İnsanların ibadetleri ise bir mücadele sonucudur. Onlar sürekli şeytan ve nefisle mücadele hâlindedir." demiştir.[130]

Sekizinci ayette müminlere dünyada yaptıkları iyi işlerin karşılığı olarak ahiret nimetlerinin en güzellerinden olan Adn cennetlerinin verileceği müjdelenmektedir. Müminler orada ebedî kalacak ne ölecek ne de oradan çıkacaktır. Onlar, tükenip bitmeyen daimi nimetler içinde olacaktır. Allah (cc) dünyada yaptıkları salih amellerinden ve gösterdikleri itaatten dolayı onlardan razı olmuştur. Allah'ın (cc) kendilerine lütfettiği ikramlar ve hayırlar sebebiyle onlar da Rab'lerinden hoşnut ve memnun olmuşlardır.[131] Surenin sonunda ise bütün bu nimet ve lütufların hangi müminlere sunulacağı belirtilmiştir: Onlar; kendisini yaratan, gözeten ve yaşaması için her türlü imkânı sağlayan Yüce Rabb'ine karşı **"haşyet"** içinde olanlardır. O'nun ululuğu karşısında derin bir saygı ve korku duyan, bu duygularla ürperip heyecanlanan müminlerdir. [132]

haşyet: Kulun işlediği günahlar sebebiyle veya Allah'ın (cc) celal sıfatlarının kendinde tecelli edeceği düşüncesiyle kalbinde duyduğu endişe.

Karagöz vd., "Haşyet", 662.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Beyyine suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İnkârlarında ısrar edenlere apaçık deliller gelse dahi onların içlerinde taşıdıkları olumsuz duygu ve ön yargılar hakikati kabul etmelerine engel olmaktadır.
2. İnsanların en hayırlıları, iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlardır ve onlar ebedî olarak cennet nimetleriyle mükâfatlandırılacaktır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.7.

2.7. ZİLZAL SURESİ

2.7.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Zilzal suresi / Deprem.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Zelzele.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	99	▶ **Ayet Sayısı**	8
▶ **Nüzul Sırası**	93	▶ **Nüzul Zamanı**	Medine Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	ahbar, eskal, hayır, sudur, şer, vahiy, zilzal.		

Zilzal suresinde, kıyamet koparken gerçekleşecek olan şiddetli yer sarsıntısı, sıkıntı ve dehşet verici hâller anlatılmaktadır. Bu surede ayrıca dünyada işlenen hayır veya şerrin karşılığının ahirette ödül veya ceza olarak alınacağı bildirilmektedir.[133]

Surenin nüzul sebebi olarak şu rivayet nakledilmiştir: Müslümanlardan bir kısmı, ihtiyaç sahiplerine az şey verdikleri zaman kendilerine bundan dolayı manevi ecir verilmeyeceğini sanıyordu. "Bu verdiğim bir şey sayılmaz. Biz ancak sevdiğimiz bir şeyi verince sevap kazanırız." derdi. Diğer bir kısmı ise az olduğu sürece günah işlemeye, yalan söylemeye ve harama bakmaya pek aldırış etmezdi ve şöyle derdi: "Bundan dolayı aleyhimize bir günah veya azap gibi bir şeyin gerçekleşeceğini sanmıyoruz. Cenab-ı Hak, ancak büyük günahlar sebebiyle cehennem ateşi vadetmiştir." Bunun üzerine yapılan iyilik az bile olsa insanların hayra teşvik edilmesi ve işlenen günah küçük bile olsa ondan sakınılması için bu sure Yüce Allah tarafından indirilmiştir.[134]

2.7.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ۙ ﴿١﴾ وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا ۙ ﴿٢﴾ وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا لَهَا ۚ ﴿٣﴾
يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ۙ ﴿٤﴾ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ؕ ﴿٥﴾

1. "Yer, o dehşetli sarsıntısıyla sarsıldığında;"

2. "Ve yer, ağırlıklarını dışarı attığında;"

3. "Ve insan, "Ne oluyor buna!" dediğinde"

4-5. "O gün yer, bütün haberlerini Rabb'inin ona vahyettiği şekilde anlatır."

Birinci ayette geçen "زُلْزِلَتْ" fiili "sarsılmak" anlamında kullanılmaktadır. "زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ" sözüyle ifade edilen yer sarsıntısı ise yeryüzünün bütün şiddet ve dehşetiyle arka arkaya sarsıldığı kıyamet depremini ifade etmektedir.[135] O gün "sûra birinci defa üflenmesiyle yerkürede şiddetli sarsıntılar meydana gelecek ve dağlar yerlerinden kopup savrulacak, yeryüzünde yıkılmayan hiçbir şey kalmayacaktır.[136] Allah (cc), kıyamet sarsıntısının büyüklüğünü ve dehşetini Hac suresinin 1 ve 2. ayetlerinde şu şekilde anlatmaktadır: **"Ey insanlar! Rabb'inize karşı gelmekten sakının. Kıyamet sarsıntısı gerçekten büyük bir olaydır. Onu göreceğiniz gün her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutacak, her gebe kadın karnındaki çocuğu düşürecektir ve insanları sarhoş olmadıkları hâlde sarhoş gibi göreceksin çünkü Allah'ın azabı (kıyametin dehşeti) çok çetindir!"** Herkesi etkileyecek bu büyük sarsıntı nedeniyle göklerde ve yerde bulu-

Görsel 2.18
Kur'an'ı Kerim'de birçok ayette kıyametten bahsedilir.

nanlar bayılacaktır ancak Yüce Allah'ın diledikleri bundan istisna edilecek ve o dehşetten etkilenmeyecektir. **"Sûra üflenince Allah'ın (cc) diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin; onlar ayağa kalkmış, bakıyorlar!"**[137]

İkinci ayette belirtilen "yerin ağırlıklarını dışarı atması" ifadesiyle ilgili şu iki görüş öne çıkmıştır:

a) Kabirlerdeki ölülerin dirilip dışarı çıkması

b) Yer altındaki madenler, gazlar ve lavların dışarı çıkması

Müfessirler yerin ağırlıklarını dışarı çıkarması olayının sûrun ikinci defa üflenmesiyle gerçekleşeceğini söylemiştir. Dünya, içerisinde barındırdığı her şeyi dışarı çıkarıp ortaya serecektir. Böylece gizli saklı hiçbir şey kalmayacaktır. Yerkürede meydana gelen bu dehşet verici olayları gören insan, "Ne oluyor buna!" diyerek korku ve şaşkınlığını ifade edecektir çünkü daha önce bu derecede şiddetli bir sarsıntı görülmemiştir.[138]

"O gün yer, Rabb'inin ona vahyettiği şekilde bütün haberlerini anlatır." mealindeki 4 ve 5. ayetler iki şekilde yorumlanmıştır:

a) O gün Allah (cc) yere konuşma ve anlatma yeteneği verecek, o da üzerinde olup bitenleri ve kimin ne yaptığını açık açık anlatacaktır. Nitekim bir hadiste kıyamet gününde arzın dile gelerek konuşacağı bildirilmiştir.[139]

b) Yer, o büyük sarsıntıyla âdeta dünyanın son bulduğunu ve ahiretin geldiğini haber verir.[140]

Bu ayetlerden çıkarmamız gereken asıl sonuç, arzın gerçek anlamda konuşup konuşmaması değil; dünya hayatının bittiği ve herkesin neler yaptığının ortaya çıkacağı ve artık orada hiçbir şeyin saklı kalmayacağı gerçeğidir. Allah'ı (cc) ve ahireti inkâr edenler, günah işleyenler kıyamet gününde günahlarını gizlemeye çalışacaktır. Allah (cc) da onların ağızlarını mühürleyecek; onların yaptıklarına el, ayak vb. organları konuşup şahitlik edecektir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulmaktadır: **"Nihayet oraya geldiklerinde vaktiyle yaptıklarından dolayı kulakları, gözleri ve derileri onların aleyhine şahitlik eder. Derilerine 'Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?' diye sorarlar. 'Her şeyi konuşturan Allah bizi de konuşturdu.' derler. İlk önce sizi O, yarattı; şimdi de yine O'na dönüyorsunuz."** [141] İnsanlar, bu gerçeği göz önüne alarak o gün kendisi hakkında iyi şeyler söylenilmesini sağlayacak bir hayat yaşamalıdır. Sonuç olarak bu surede kıyamet gününün ne kadar dehşet verici bir gün olduğu ve o sırada nelerin meydana geleceği anlatılarak o gün için hazırlık yapılması gerektiğine dikkat çekilmektedir.[142]

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ۝٦ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝٧

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۝٨

6. "İşte o gün insanlar; yaptıkları kendilerine gösterilsin, diye (bulundukları yerden) farklı gruplar hâlinde çıkarlar."

7. "Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür."

8. "Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür."

İnsanların kabirlerinden kaldırılıp mahşer alanına doğru sevk edilmeleri hakkında değişik yorumlar yapılmıştır. Bazı müfessirler; insanların dünyadaki amellerine göre mahşer alanına iyi veya kötü şartlar altında, yüz aklığıyla veya yüz karasıyla, selametle veya korku içinde gidecekleri görüşündedir. Bazı müfessirler de ayeti insanların yeryüzünün farklı bölgelerinden çıkıp bölük bölük mahşer yerine doğru ilerlemeleri şeklinde yorumlamıştır. **"Her insan topluluğunu önderleriyle birlikte çağıracağımız o günde…"**[143] ayeti gereğince mahşerde her din ve millet ayrı olarak kendi önderlerinin arkasında Allah'ın (cc) huzuruna sevk edilecektir.[144]

Ayetin bu anlamların hepsini içerdiğini düşünmek de mümkündür. Burada asıl anlatılmak istenen, kabrinden çıktığı andan itibaren her bir insanın ahiretteki durumunu, akıbetini, iyiler arasında mı yoksa kötüler arasında mı olacağını belirleyen şeyin bizzat kendisinin bu dünyadaki tercihi, inancı ve yaşayışı olduğudur. O hâlde bu tasvir, her insanın bireysel sorumluluğunun varlığını da göstermektedir. Bu ayetin "yaptıkları kendilerine gösterilsin, diye" şeklinde çevrilen bölümü ise tefsirlerde, insanların amel defterlerindeki kayıtları görmeleri veya yaptıklarının karşılığını ödül veya ceza olarak almaları şeklinde açıklanmaktadır.[145]

Ayetteki "مِثْقَالَ ذَرَّةٍ" sözü, "zerre kadar" anlamına gelmektedir. Müfessirler, zerreye karıncanın en küçüğü, güneş ışığı altında görülen toz parçacıkları gibi anlamlar vermiştir. Bu ayetler, dünyada yapılan en küçük hayır veya şerrin kaybolmayacağını, ahiret gününde bunların insanların önüne serilip hesabının sorulacağını ve herkesin eninde sonunda yaptıklarının karşılığını ödül veya ceza olarak göreceğini bildirmektedir.[146] Allah (cc), bu konuyla ilgili olarak Enbiya suresinin 47. ayetinde **"Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız; artık kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmez. Yapılan, bir hardal tanesi kadar dahi olsa onu getirir; ortaya koyarız. Hesap görücü olarak biz yeteriz."** buyurmuştur.

Bir Ayet/Bir Hadis

"Lokman, 'Sevgili oğlum!' (dedi), 'Yaptığın iş, bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa bir kayanın içinde saklansa veya göklerde yahut yerin dibinde bulunsa yine de Allah onu açığa çıkarır. Kuşkusuz, Allah her şeyi bütün gizlilikleriyle bilir; O, her şeyden haberdardır.'"

Lokman suresi, 16. ayet

Peygamber Efendimiz, hiçbir iyiliğin önemsiz olmadığını, hiçbir günahı basit görmemek gerektiğini şöyle ifade buyurmuştur: "Kardeşini güler yüzle karşılamak şeklinde bile olsa hiçbir iyiliği küçük görme."

Müslim, Birr, 144.

Madem insan, o gün zerre miktarı kadar bile olsa yaptığı bütün iyilikleri ve kötülükleri görecek; o hâlde dünyadayken hesabını ona göre yapmalı ve sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. "Küçüktür, bundan bir şey olmaz." demeyip mekruh olan eylemleri bile yapmaktan kaçınmalıdır. Aynı şekilde "Küçüktür, bunun bir faydası olmaz." demeyip, en küçük iyilikleri de elinden geldiğince yapmalıdır. Bu ayetten anlaşılacağı üzere günahın küçüğüne değil, onu kime karşı işlediğine; iyiliğin azlığına değil, kimin adına ve hangi amaçla yaptığına dikkat etmelidir.[147]

İnanmayanların dünyada yaptığı iyiliklerin hükümsüz, ahiret hayatı bakımından faydasız olduğunu bildiren ayetler[148] "zerre miktarı da olsa iyiliğin karşılığının görüleceği"ni bildiren bu ayetle çelişiyor gibi göründüğü için bu hususta tereddüdü gidermek üzere çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bunların bir kısmı şöyle özetlenebilir:

a) İnançsızlar, yaptıkları iyiliklerin karşılığını dünyada görür ve böylece yaptıkları karşılıksız kalmamış olur.

b) Mümine de inkârcıya da yaptıkları gösterilir. Allah (cc) müminin günahlarını bağışlar, iyiliklerini ödüllendirir. Kâfirin iyi işleri reddedilir çünkü bunları Allah (cc) rızası için yapmamıştır, böylece ortada sadece günahları kalır.

c) İnanmayanın iyi amelleri de hesaba girer, inkârına ait büyük günahından düşülür ama iyilikleri bu

günahı karşılayamaz ve bu bakımdan boşa gider. Kısaca söylemek gerekirse esas olan niyettir. Yapılan amel, az bile olsa niyet halis olduğunda netice elde edilmiş demektir ama yapılan amel, çok bile olsa niyet bozuk olduğu için maksada ulaşılamaz.[149] İslam âlimlerinin genel kabulüne göre ahiret âleminin ve orada olup biteceklerin hakikat ve mahiyetini ancak Allah Teala bilir. O, kullarının akıbetinin ne olacağını da kendi adalet ve hikmetine göre takdir ve tayin eder.[150]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Zilzal suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İçinde bulunduğumuz her mekânın yaptıklarımıza hesap gününde şahit olacağı gerçeği, hiçbir zaman unutulmamalıdır.
2. İşlenen günah -ne kadar küçük olursa olsun- basit ve önemsiz görülmemelidir. Bir kereden bir şey olmaz, denmemelidir.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.8. ADİYAT SURESİ

2.8.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

Surenin İsmi / Anlamı	Adiyat suresi / Hızlı koşan atlar.		
Diğer İsmi / İsimleri	Başka bir ismi olduğuna dair rivayet yoktur.		
Mushaf'taki Sırası	100	**Ayet Sayısı**	11
Nüzul Sırası	14	**Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
Temel Kavramlar	adiyat, habir, hayr, kenut, muğirat, muriyat, şehit.		

Adiyat suresinin ilk beş ayeti, kıyameti andıran bir savaş sahnesini canlandırmaktadır. Bu ayetlerde anlatılanlar, cesur gazilerin Allah (cc) katındaki değerlerini ve şanlarını yüceltmekte, müminleri de böyle olmaya teşvik etmektedir. Daha sonraki ayetlerde ise insanoğlunun genelde nankör ve menfaat düşkünü olduğuna dikkat çekilmektedir. Sure, insanların bir gün yeniden dirilip Allah'ın (cc) huzuruna döneceklerini ve Allah'ın (cc) her şeyi bütün yönleriyle bildiğini açıklayan ayetlerle son bulmaktadır. Ayetler bütünüyle değerlendirildiğinde Adiyat suresi, Allah (cc) yolunda canlarını bile feda etmekten çekinmeyen, inanmış ve fedakâr insanlarla en küçük bir çıkarı için başkalarının hakkını yiyen, açgözlü, nankör ve toplumu kemiren insanlar arasındaki farkı gözler önüne sermektedir.[151]

2.8.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ۝١ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ۝٢ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ۝٣ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ۝٤ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ۝٥

1-5. "Harıl harıl koşanlara, (nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara, (ansızın) sabah baskını yapanlara, orada tozu dumana katanlara derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki."

Birinci ayetteki "وَ" ifadesi yemin anlamına gelmektedir. "الْعَادِيَاتِ" sözcüğü ise "hızlı koşan atlar" demektir. "ضَبْحًا" kelimesi "atların koşu esnasında nefes alıp verirken çıkardığı ses" anlamına gelmektedir. Bazı âlimler, "adiyat" sözcüğüyle hacıları taşıyan develerin kastedildiği görüşündedir. Fahreddin Razi ise ayetlerdeki kelimelerden hareketle açıkça atların kastedildiğini belirtmiş, bu görüşüne dayanak olarak da "dabh" sesinin Arapçada ancak atlar için kullanıldığını ifade etmiştir.[152]

Görsel 2.19
Kur'an'ı Kerim'de üzerine yemin edilen şeylerden biri de atlardır.

"الْمُورِيَاتِ" ifadesi "ateş çıkaranlar", "قَدْحًا" kelimesi ise "hızla çarpmak, vurmak" anlamlarında kullanılmaktadır. Bu ifadelerle atların koşarken toynaklarıyla taşa vurup kıvılcım çıkarması anlatılmaktadır. Bu durum ise ancak geceleyin görüleceği ve atların hızından kaynaklanacağı için onların geceleyin koştuğuna ve kuvvetine işaret etmektedir. Ayrıca "çakarak kıvılcım saçanlara" ayeti daha sonra teknolojinin gelişmesiyle icat edilen savaş araçlarından hareketle süngüler ve silahlar olarak da tefsir edilmiştir. Buna göre zamanımızın ateşli silahları hiçbir mecazi anlam düşünülmeksizin bu ayetin yorumuna dâhil olmuştur. Böylece bu ayetle sonradan peyderpey icat edilen silahlarla geleceğin harp güçlerine de işaret edilmiştir. Özellikle surenin Mekki olduğunu bildiren rivayetlere göre ayetlerin nazil olduğu zaman Müslümanlarda ne at ne de silah olduğu için bu ayetlerin manasının ve kapsamının geleceğe dair olduğu açıktır.[153]

İlahi beyanların çoğu; belli bir çağa, kavme ve olaya bağlı kalmaz. Bütün çağları, sosyal gelişmeleri ve teknik imkânları kapsayan bir kudreti yansıtır. Bundan dolayı "adiyat" kelimesi, Allah (cc) yolunda koşturulan atları ifade etmekle birlikte bu yolda kıyamete kadar kullanılacak bütün savaş araç ve gereçlerini de kapsamaktadır. Nitekim Cenab-ı Hak, müminlere savaş için hazırlanmalarını emrederken belli bir silah, araç ve gereç ifade etmemiş; onlara muzaffer olmaları için gerekli olacak ve her türlü aracın bulunduğu bir "kuvvet" hazırlamalarını emretmiştir.[154] Enfal suresinin 60. ayetinde bu konuyla ilgili olarak Allah (cc) **"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez."** buyurmuştur.

"Sabah baskını yapanlara" ayetindeki "فَالْمُورِيَاتِ" ifadesi "baskın yapmak, hızlıca yürümek ve akın etmek" anlamlarına gelmektedir. Bu ayette sabah vakti düşmana baskın düzenleyen atlılar kastedilmektedir. Sabah vakti, düşmanın tam dalgınlık hâlinde olduğu ve harbe hazır olmadığı zamandır. Düşman neye uğradığını şaşırsın diye sabahın erken saatinde baskın yapılması gerektiği anlatılmaktadır.[155]

"Tozu dumana katanlara" şeklinde çevrilen 4. ayetteki "اَثَرْنَ" kelimesi "üzerine atılmak yani heyecanlandırıp savuşturmak", "نَقْعًا" sözcüğü ise "toz veya ses çıkaranlar" anlamlarında kullanılmıştır. Bu söz, savaşta düşmana yapılan topluca saldırı esnasında savrulan toz demektir. Ayrıca "نَقْعًا" kelimesi hücum esnasında koparılan feryatlara, dökülen terlere ve kanlara da işaret etmektedir. "Topluluğun ta ortasına girenlere" ayetindeki "جَمْعًا" kelimesi "ortası" anlamına, "وَسَطْنَ" sözcüğü ise "dalanlara" anlamına gelmektedir. Bu ifadelerle bir düşman ordusunu tam ortasından vurup içine dalarak veya düşmanın etrafını çevirip ortaya alarak mağlup edenler kastedilmiştir.[156]

İlk beş ayette savaş sırasında düşman üzerine saldıran atlar tasvir edilmekte ve onların eskiden savaşlarda insandan sonra en önemli unsur olmasından dolayı surede atlar üzerine yemin edilmektedir. Yeminin amacı, eski dönemlerde çok kıymet verilen atları insanlara bağışlayanın Allah (cc) olduğuna işaret etmektir.[157]

اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ۚ ﴿٦﴾ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ۚ ﴿٧﴾ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ﴿٨﴾

6. "İnsan, Rabb'ine karşı pek nankördür."

7. "Şüphesiz buna kendisi de şahittir."

8. "O, aşırı derecede mal sevgisine kapılmıştır."

Altıncı ayetteki "كَنُوْدٌ" kelimesi "çok kötüleyen, nankörlük eden, nimetleri inkâr eden ve hayırdan insanları meneden" anlamlarına gelmektedir. Ayrıca görevini yerine getirmeyen, uğradığı musibetleri ve müşkülleri anarak hep şikâyet edenleri anlatmak için de kullanılmaktadır.[158] Müfessirler ayette geçen "الْاِنْسَان" kavramını iki türlü yorumlanmıştır: Birinci yoruma göre insanların hepsinde bu tür olumsuz özellikler az veya çok bulunduğu için bu kelimeyle bütün insanlar kastedilmiştir. İkinci yoruma göre ise burada özellikle hidayetten nasibini alamamış insanlar söz konusudur. Razi, bu ikinci yorumun çoğunluğun görüşü olduğunu belirtmiştir.[159]

İnsan, yaratılış gayesinden uzaklaşıp başka amaçlar peşinde koşarsa ve özellikle hayatını nefsinin arzularına göre şekillendirirse yaratılış gayesini anlayıp gereğini yerine getiremeden dünya hayatını bitirir. Cenab-ı Hak, ölmeden önce hakikati idrak edip dönüş yapanları bağışlayan ve onlara çok merhamet edendir. Tuttukları yanlış yolda yürümekte ısrarlı olanlar ise nankör ve bahtsız kişilerdir çünkü onların isteği, Allah'ın (cc) rızası değil; tamamen dünyalıktır.[160]

Görsel 2.20

Mal ve servet düşkünlüğü, insanı cimrileştirir ve Rabb'ine karşı nankör eder.

Yedinci ayet, nankörlük yapan insanın özelliklerini açıklamaktadır. Buna göre ayet; söz konusu kişinin yaptığının farkında olduğunu, eylemlerini bilinçli olarak yaptığını ve kendi aleyhine ahirette şahitlik edeceğini beyan etmektedir. Müfessirler, bu ayetten sonra gelen **"O, aşırı derecede mal sevgisine kapılmıştır."** ayetindeki "o" zamiriyle insanın kastedildiğini ifade etmişlerdir. Bu ayete bazı âlimler ise "Şüphesiz buna Allah (cc) şahittir." şeklinde anlam da vermiştir. Allah Teala'nın insanın nankörlüğüne şahit olması, insanı kötülüklerden vazgeçmeye zorlamak için bir uyarı ve korkutma anlamına gelmektedir.[161] Nitekim Allah Teala, Tevbe suresinin 17. ayetinde şöyle buyurur: **"Allah'a ortak koşanlar, kendi kâfirliklerine bizzat kendileri şahitlik ederken Allah'ın mescitlerini imar etmeye layık değildir. Onların bütün işleri boşa gitmiştir ve onlar ateşte ebedî kalacaktır."**

"Mal" diye tercüme ettiğimiz 8. ayetteki "خَيْرٌ" kelimesi "akıl, adalet, fazilet, faydalı nesne gibi genellikle insanların rağbet ettiği şeyler" anlamlarında kullanılmaktadır.[162] "Hayır" kelimesinin nerede iyilik için, nerede de mal için kullanıldığı ayetlerin siyak ve sibakından anlaşılmaktadır. Üstteki ayette insanın Rabb'ine karşı nankörlüğünden bahsedilmesinden dolayı bu ayette geçen "hayır" kelimesi iyilik anlamında değil, mal ve servet düşkünlüğü anlamında kullanılmıştır. Aynı zamanda bu sözcüğün başka ayetlerde de bu anlamda kullanıldığı görülmektedir.[163] Dünya malını biriktirme hususunda hırslı olanlar, onun şükrünü yerine getirme noktasında nankördür. Bu insanlar, servetlerini iyilik yolunda sarf etmeye ve insanların yararına kullanmaya gelince vermekten kaçınır ve cimrilik ederler.[164] Peygamber Efendimiz, insanın mal biriktirmeye olan aşırı sevgisi hakkında şöyle buyurmuştur: "*Ademoğlunun iki vadi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Onun karnını ancak toprak doldurur.*"[165]

Görsel 2.21
Dünya malı biriktirme hırsı ve cimrilik insanlara mutluluk getirmez.

İnsan; fıtrat olarak mal, makam, servet ve ihtişama eğilimli yaratılmıştır. Bununla birlikte bu duyguyu meşru sınırlar içinde tutmaya yönelik hükümler indirilmiş ve insanın başıboş ve gayesiz yaratılmadığı belirtilmiştir. Bu açıdan bakınca dünya malının lüzumu ortaya çıkmakta fakat onun amaç olmadığı vurgulanmaktadır. Eğer o, amaç olsaydı insanın dünyada ölümsüz olması gerekirdi. Oysa bütün canlılar için vakti geldiğinde dünya hayatı son bulmaktadır. O hâlde dünya malı; meşru ölçülere göre kazanılıp harcanırsa, aynı zamanda onun insanı Hakk'a yaklaştıran bir araç olduğu bilinirse faydalı ve lüzumludur. Önemli olan bu ihtiyacın sınırlarını belirlemek ve ona göre hayatı düzenlemektir.[166] Fecr suresinin 15-20. ayetlerinde bu hususa şöyle değinilmiştir: **"İnsan var ya, Rabb'i kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğunda ve bol nimet verdiğinde 'Rabb'im bana ikram etti.' der. Onu imtihan edip rızkını daralttığında ise 'Rabb'im beni önemsemedi.' der. Hayır! Doğrusu siz, yetime ikram etmiyorsunuz; yoksulu yedirmeye birbirinizi teşvik etmiyorsunuz. Haram, helal demeden mirası yiyorsunuz. Malı aşırı biçimde seviyorsunuz."**

اَفَلاَ يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ۙ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ۙ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ﴿١١﴾

9. "O, bilmez mi ki kabirlerde bulunanlar diriltilip dışarı atıldığı zaman;"

10. "Ve kalplerde gizlenenler ortaya konduğu zaman;"

11. "İşte o gün (anlayacaklar ki) Rab'leri onlardan tam manasıyla haberdardır!"

Dokuz ve onuncu ayetlerde dünya servetini biriktirme hırsıyla cimrilik ve nankörlük eden kimse, bu hâliyle aslında kendisine ne kadar kötülük ettiğini düşünmeye davet edilmekte ve uyarılmaktadır. Uyarılara uyulmadığı durumlarda kabirlere gömülenlerin kıyamet gününde dışarıya fırlatıldığı, gizli olan her şeyin ortaya döküldüğü, kalplerde gizli tutulan niyet ve maksatların bile açığa çıkarıldığı zaman bu kişilerin perişan olacağı bildirilmektedir.[167] Kur'an'da bu duruma **"O gün bütün sırlar ortaya dökülecek, artık insanın ne bir gücü vardır ne de yardımcısı."**[168] ifadeleri ile dikkat çekilmektedir.

"Kalplerde gizlenenlerin ortaya koyulması" niyetin amellerdeki önemini göstermektedir. Ancak burada niyet hâlinde kalıp eyleme dönüşmeyen kötü düşüncelerin cezalandırılacağı değil; davranışların dayandığı niyet ve yöneldiği amaçların değerlendirileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte iyice tasarlanıp karar verilmiş ancak imkân ve fırsat oluşmadığı için hayata geçirilememiş kararlara "kalbin amelleri" denilmekte, bunların da karşılığını bulacağı belirtilmektedir.[169] "Allah (cc), 10. ayette niçin özellikle kalplerde gizlenenlerin ortaya koyulacağına vurgu yapıp diğer organların amellerini zikretmemiştir?" diye sorulursa buna şu şekilde cevap verilebilir: Dış organların amelleri, kalbin amellerine bağlıdır. Kalplerde sevk edici şeyler, irade ve düşünceler meydana gelmemiş olsaydı; uzuvların fiilleri de meydana gelmezdi. İşte bu yüzden Allah Teala; kalbin amellerini yermeyi esas almış ve "وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ ۚ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ ۗ **...Tanıklığı gizlemeyin. Kim onu gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır..."**[170] diyerek iyi ve kötü niyetten dolayı kalbi sorumlu tutmuştur. Methederken de kalbin işini esas alarak "إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ **Müminler o kimselerdir ki Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer..."**[171] buyurmuştur.[172]

Görsel 2.22
Kalp; hayatın, davranışların ve ahlakın merkezidir.

On birinci ayette **"İşte o gün (anlayacaklar ki) Rab'leri onlardan tam manasıyla haberdardır."** ifadesi, Allah Teala'nın onların niyetlerini ve yaptıklarını önceden bildiği gibi kıyamet gününde de her şeyden haberdar olduğunu ortaya koymaktadır. O'nun ilmi sonsuzdur. O, hiçbir şeyden gafil değildir. Gizli olanı da aşikâr olanı da öncekini de sonrakini de bilir. Allah (cc), verdiği nimetlere karşı dünya hayatında nankörlük ve cimrilik ederek bu nimetleri O'nun yolunda harcamamış olan kimselerin yaptıklarından haberdardır; ahirette ise bu tutum ve davranışların karşılığını verecektir.[173]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Adiyat suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Allah (cc) yolunda canını tehlikeye atan ve korkusuzca düşmanın üstüne saldıran mücahitler övülmüş, müminler de böyle olmaya teşvik edilmiştir.
2. Allah'ın (cc) dinini özgürce yaşamak ve vatanı düşman işgaline karşı korumak için çağın şartlarına uygun en gelişmiş savaş araçları yapılmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.9.

2.9. KARİA SURESİ

2.9.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Karia suresi / Sert nesne, korkunç ses, şiddetle çarpan, kapı çalan.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Başka bir ismi olduğuna dair rivayet yoktur.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	101	▶ **Ayet Sayısı**	11
▶ **Nüzul Sırası**	30	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	feraş, haviye, karia, mevazin.		

Karia suresinde kıyametin dehşetli manzaraları tasvir edilmiş ve ahiret bilinci aşılayan uyarılarda bulunulmuştur. Ayrıca iyilerle kötülerin ahiretteki akıbeti hakkında bilgi verilerek kıyamette terazinin sevap kefesinin ağır basması için insanoğlu, daha çok iyilik yapmaya teşvik edilmiştir.[174]

2.9.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾

1-3. "O dehşetli ses! O ne dehşetli ses! Nedir o dehşetli ses, bilir misin?"

"Korkunç ses" diye çevrilen "اَلْقَارِعَةُ" kelimesi, sözlükte "şiddetle vurmak, çarpmak" anlamlarına gelmektedir. Kıyametin dehşet verici hâlleriyle kalplere korku salmasından ve o günde suçluların cezaya çarptırılacak olmasından dolayı kıyamet "karia" sözcüğüyle ifade edilmektedir. Karia sözcüğü, Arapçada büyük felaket ve bela anlamlarına da gelmektedir.[175] Bu ayetler gerek üslup gerekse anlam bakımından kıyametin büyüklüğünü ve şiddetini ifade ettiği gibi ne zaman meydana geleceğinin bilinemeyeceğini de göstermektedir.[176]

"مَا الْقَارِعَةُ / Nedir o karia?" ayetindeki "مَا" soru anlamı veren bir edat olmasına karşın bu ayette kullanılmasının amacı, soru sormak değil; "o ne dehşetli kariadır." ifadesinden anlaşılacağı üzere açıkça korkutmaktır. Nitekim "وَمَا اَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُ / Ne bildirdi sana ki nedir o karia?" sorusu, onun hakikatinin insanların bilgisi dışında olduğunu göstermektedir. Yani fiilen o şiddet ve dehşetin büyüklüğü görülmedikçe hiç kimsenin hatta peygamberin bile onu tam anlamıyla kavrayamayacağı bildirilmektedir. Bu surede kıyametin dehşetini anlatmak için "karia" ismi zamir ile ifade edilmeyip üç defa açıkça tekrar edilmektedir. Buradan hareketle "Sakının kendinizi karia var! Çok korkunç karia! Öyle ki onun ne büyük karia olduğunu görmeyince asla bilemezsiniz." ifadeleriyle bu ayetlerde kıyametin dehşeti etkili bir biçimde anlatılmaktadır.[177]

KUR'AN'DA KIYAMETİN DİĞER İSİMLERİ

- **Yevmüddin**: Din günü, hesap günü — Fatiha suresi, 4. ayet
- **Yevmünazim**: Büyük gün — Enam suresi, 15. ayet
- **Yevmülkıyame**: Kalkış, diriliş günü — Bakara suresi, 85. ayet
- **Gaşiye**: Mahlukatı kuşatan — Gaşiye suresi, 1. ayet
- **Saat**: Kıyametin kopma zamanı — Rum suresi, 55. ayet
- **Vakıa**: Kesin olarak gerçekleşecek olan — Vakıa suresi, 1. ayet
- **Yevmülbas**: Yeniden diriltme günü — Rum suresi, 56. ayet
- **Nebeülazim:** Büyük haber — Nebe suresi, 2. ayet
- **Karia:** Dehşetiyle insanları çarpan — Karia suresi, 1. ayet
- **Ukba**: Dünyanın sonu — Rad suresi, 22,24,35. ayetler
- **Hakka**: Mutlaka gerçekleşecek olan — Hakka suresi, 1. ayet
- **Sahha**: Kulakları sağır eden dehşetli ses — Abese suresi, 33. ayet
- **Tammetülkübra**: Büyük felaket — Naziyat suresi, 34. ayet
- **Yevmünelim**: Acı veren, can yakan gün — Hud suresi, 26. ayet

Bilgi Görseli 2.1

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۝٤ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۝٥

4-5. "O gün insanlar, sağa sola dağılmış kelebekler gibi olur. Dağlar da atılmış renkli yüne dönüşür."

Bu ayetlerde kıyamet günü insanların kabirlerinden kalkarak mahşer yerine gidişleri tasvir edilmiştir. Ayetteki "اَلْفَرَاشِ" kelimesi "geceleri ışık ve ateş etrafında uçarak kendini ateş içine atan kelebekler" anlamına gelmektedir. "اَلْمَبْثُوثِ" sözcüğü ise "yayılmış" demektir. Bu ayetlerde kıyamet günü geldiğinde diriltilen insanların durumu, "yayılmış, sağa sola dağılmış kelebeklere" benzetilmiştir.[178] Kamer suresinin 7. ayetinde ise kıyamet gününün dehşetiyle kabirlerinden kalkan insanlar, büyük kalabalıklar oluşturacakları için **"etrafa yayılan ve dağılıp savrulan çekirgeler"** şeklinde betimlenmiştir.[179] Bu ayetlerde kabirlerinden kalkan insanlar; çokluklarından ve birbirini takip edeceklerinden dolayı çekirgeye, her birinin şaşkın bir şekilde sağa sola koşuşturacaklarından dolayı da kelebeklere benzetilmiştir. İnsanlar, o gün tıpkı çekirgeler ve kelebekler gibi sürüler hâlinde birbirlerine girerler.[180] Nitekim Yüce Allah **"O gün biz onları birbirine çarparak çalkalanır bir hâlde bırakmışızdır. Sûra da üfürülmüş, böylece onları bütünüyle bir araya getirmişizdir."**[181] buyurmuştur.

Beşinci ayette kıyamet gününde dağların yok olma safhalarından biri dile getirilmektedir. Ayetteki "اَلْعِهْنِ" sözcüğü "farklı renklerde olan yün", "الْمَنْفُوشِ" kelimesi ise "atılmış, didilmiş, savrulmuş, parmaklarla birbirinden ayrılıp dağıtılan veya hallaçta atılıp uçuşan yün" anlamlarına gelmektedir.[182] Başka ayetlerde anlatıldığına göre o gün dağlar parça parça olacak, akıp giden kum yığını hâline gelecek ve hallaçta atılmış, renkli yüne dönüşecektir. Sonra da serap olacaktır. Bütün azamet ve kudretiyle sarsılmaz gibi duran bu büyük kütleler yün gibi savrulacak, etrafa saçılıp un ufak olacak ve toz toprak hâline gelecektir.[183] Bu tasvirler, kıyamet gününde yerkürede meydana gelecek olan sarsıntının ne derece şiddetli olacağını anlatmaktadır.[184] Bu durum **"Sûrun üflendiği gün, Allah'ın dilediklerî dışında, göklerde ve yerde bulunanlar dehşete kapılır; hepsi boyunları bükük olarak O'na gelirler."**[185] ayetinde ifade edildiği üzere kıyametin bu dehşetinden sadece Yüce Allah'ın dilediği bazı kişiler korkuya kapılmayacaktır.

Görsel 2.23

Sarsılmaz gibi duran dağlar, kıyametin dehşetiyle toz toprak hâline gelecektir.

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۝٦ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۝٧

6-7. "Kimin tartılan amelleri ağır gelirse işte o, mutlu bir hayat içinde olur."

"مَوَازِينُهُ" kelimesinin anlamı hakkında "tartılan şey" manasına gelen ve dinî alanda amelleri ifade etmek için kullanılan mevzun kelimesinin ya da "terazi" anlamına gelen mizan sözcüğünün çoğulu olduğuna dair iki görüş vardır. Terazilerin ağır gelmesi, onlarda tartılan eşyanın ağır olduğu anlamına

gelmektedir. Tartılan amellerin ağır gelmesi, insanların dünya hayatında yaptıkları hayır ve iyiliklerin fazla olduğunu anlatmaktadır.[186] Yüce Allah, insanların dünyada yaptıkları amelleri kıyamette tartacaktır. Her hak sahibine hak ettiğini tastamam verip ilahi adaleti sağlayacaktır. **"Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız; artık kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmez. Yapılan; bir hardal tanesi kadar dahi olsa onu getirir, ortaya koyarız. Hesap görücü olarak biz yeteriz."**[187]

Yedinci ayetteki "عِيشَةٍ" kelimesi "yaşantı", "رَاضِيَةٍ"kelimesi ise "mutlu ve hoşnut olunan" anlamlarına gelmektedir. Bu ifadeler, iyilikleri kötülüklerinden çok olan kimselerin nimetlerle donatılmış cennetlerde ebedî olarak mutlu ve müreffeh bir hayat süreceklerini bildirmektedir.[188]

Görsel 2.24
İlahi adalet ile insanların dünyada yaptıkları amelleri ahirette tartılacaktır.

وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهٗ ۸ فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ ۹ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا هِيَهْ ۱۰ نَارٌ حَامِيَةٌ ۱۱

8-9. "Amelleri hafif olana gelince onu kucaklayacak olan haviyedir."

10-11. "O, nedir; bilir misin? Yakıp kavuran bir ateştir."

Bu ayetlerde geçen amellerin hafif olması sözüyle kulun dünyada yaptığı iyiliklerin az olması, sevaplarının bulunmaması veya günahlarının ağır basması ifade edilmektedir. Bu ve benzeri ifadeler, konuyu insanların kavramasına yönelik temsilî anlatımlardır. Aynı zamanda insanların adaletli bir şekilde yargılanıp, hesap vereceklerini bilerek doğru bir inanç üzere ve sorumluluk bilinciyle yaşamalarını sağlamak için kullanılmıştır.[189]

Dokuzuncu ayette "kucaklayacak olan" diye çevirdiğimiz "اُمٌّ" kelimesi sözlükte "anne" anlamına gelmektedir. Burada mecaz olarak "barınak, sığınılacak yer" manasında kullanılmıştır. "هَاوِيَةٌ" kelimesi ise "uçurum" anlamına gelir ve cehennemin isimlerindendir. Ayette, annenin çocuğuna kucak açıp onu bağrına basmaya can attığı gibi cehennemin de suçlulara kucak açarak onları içine almak için beklediğini ifade eden kinayeli bir anlatım söz konusudur.[190] Yüce Allah, bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de **"Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. Kim de Rabb'inin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa şüphesiz, cennet onun sığınağıdır."**[191] buyurmaktadır.

Onuncu ayetteki **"O, nedir; bilir misin?"** sorusuyla cehennem ateşinin insanın idrak edemeyeceği kadar büyük ve dehşetli olduğu vurgulanmak istenmiştir. O, bilinen sıcaklık sınırlarını aşmış, yakıp kavuran bir ateştir. Yeryüzünün bütün ateşleri bir araya gelse de cehennem sıcağına denk olamaz.[192] Allah'ı (cc) inkâr edip ahiret hayatını yalanlayanları ve dünyayı ebedî sığınağı kabul edip ona sımsıkı sarılanları kıyamet gününde kızgın ateş olan haviye kucaklayacaktır. Allah'a (cc) iman edip, O'nun emir ve yasaklarına uyarak sorumluluk bilinciyle yaşayanların sığınağı ise ebedî olarak kalacakları cennet olacaktır.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Karia suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İnsanoğlu, ne zaman meydana geleceğini bilmediği kıyametin dehşetinden her an sakınarak yaşamalıdır.
2. Kıyamet, gerçekten çok korkunç ve dehşet verici bir gündür. O gün gizli veya açık yapılan her davranışın ortaya çıkacağı unutulmamalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.10.

2.10. TEKÂSÜR SURESİ

2.10.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi / Anlamı**	Tekâsür suresi / Mal, mülk ve çocuk sayısının çokluğuyla övünmek.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Elhâküm, Makbûre.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	102	▶ **Ayet Sayısı**	8
▶ **Nüzul Sırası**	16	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	aynelyakin, ilmelyakin, mekabir, naim, tekâsür.		

Tekâsür suresinde insanların hayatın aldatıcı yönleriyle meşgul olmalarından, dünya malını biriktirmeye olan düşkünlüklerinden ve hırslarından söz edilmektedir. Dünyada kendilerine verilen nimet ve imkânlardan insanların sorumlu tutulacakları haber verilmiştir. Ahirette ise kayba uğrayacak kişilerin kimler olduğu belirtilmiştir. Âlimlerin çoğunluğuna göre Tekâsür suresi; Kureyş kabilesine bağlı Abdümenaf ile Sehm kollarının Mekke'de yaşayan mensupları ve ölüleriyle övünmeleri üzerine nazil olmuştur. Diğer âlimlere göre ise olay, Medine'de ensarın iki grubu arasında yaşanmıştır.[193]

2.10.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾

1-2. "Çoklukla övünme yarışı, sizi kabirlere varıncaya kadar oyaladı."

Ayetteki "اَلْهٰى" fiili "eğlemek, meşgul etmek, oyalamak" anlamlarında kullanılmaktadır. Ayette ise insanın arzuladığı şeylere yönelmesi anlamında kullanılmaktadır. "التَّكَاثُرُ" kelimesi ise "mal, makam, evlat ve şöhretin fazlalığıyla övünmek, gururlanmak" anlamlarına gelmektedir.[194]

Bu surede Mekke'nin kibirli eşrafının tutumları üzerinden temel bir insanlık sorununa ve bunun ağır bedeline dikkat çekilmiştir. Ayette geçen tekâsür kavramı, Cahiliye toplumunun zihniyet yapısını tanıtmakla birlikte evrensel bir mesaj da içermektedir. Nitekim çağımızda maneviyattan yoksun bazı toplumlar; serveti sınırsızca çoğaltmak ve durmadan tüketmek şeklinde bir dünya arzusunu taşımaktadır. İşte bu dünya anlayışı ve onun doğurduğu uygulamalar ayette eleştirilen "çoklukla övünme yarışı"nın günümüzde örnekleri görülmektedir. Bu yarış, her türlü gücü ve iletişim imkânlarını kullanarak insanlığın manevi ve ahlaki değerlerini tahrip etmiştir. Böylelikle bireysel ilişkilerden uluslararası ilişkilere kadar uzanan bir haksızlık ve adaletsizlik düzeninin oluşmasına sebep olmuştur.[195]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Âdemoğlu, 'Malım, malım!' diyor. Ey âdemoğlu! Senin yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve sadaka verip önceden (ahirete) gönderdiğin dışında bir malın mı var?"

Müslim, Zühd, 3.

İnsanlar, sahip oldukları servetten dolayı birbirlerinden üstün gibi görünebilir. Bilinmelidir ki bu tür üstünlüklerin insana gerçekten hiçbir yararı yoktur hatta aşırı zenginlik insanın nefsine uyup harama bulaşmasına dolayısıyla günahının artmasına bile sebep olabilmektedir. Hucurat suresinin 13. ayetinde **"…Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır…"** buyrularak gerçek üstünlüğün Allah'a (cc) karşı duyarlı ve kötülüklerden uzak durmak olduğu vurgulanmıştır.

Görsel 2.25
Dünyaya ait bütün arzu ve çabalar kabre varıncaya kadardır.

İkinci ayetteki "الْمَقَابِرَ" kelimesi "mezarlıklar" anlamına gelir ve kabir anlamındaki makberenin çoğuludur. Cahiliye Arapları mal, evlat, akraba ve hizmetçilerinin çokluğunu bir gurur ve şeref sebebi sayarlardı. Hatta bu hususta övünürken yaşayanlarla yetinmeyip kabilelerinin üstünlüğünü ispat etmek için kabirlere gider, "Bizde şu şerefli insanlar vardı." diyerek ölmüş akrabalarının kabirlerini gösterir ve onların dahi çokluğuyla övünürlerdi. Rivayet olunduğuna göre bu ayetikerime, hangilerinin daha kalabalık ve güçlü olduğu hususunda karşılıklı övünen Benî-Sehm ile Benî Abdülmenaf hakkında nazil olmuştur. "Onlardan her biri 'Biz sizden daha çok güçlüyüz ve sayımız sizden daha fazla.' dediler. Saydılar, sonunda Abdülmenafoğulları diğerlerinden daha çok geldi. Bunun üzerine Sehmoğulları 'Şüphesiz harpler yüzünden sayımız azaldı. Gelin dirilerimiz ile ölülerimizin toplamını mukayese edelim.' diyerek bunu uyguladılar. Bu defa ise Sehmoğulları daha kalabalık çıktı." "Kabirlere varıncaya kadar" diye ifade edilen ayet, onların çokluklarıyla övünürken ölülerini de saymalarını ifade ederek alay ve kinaye için kullanılmıştır. Böylece Cenab-ı Hak, onların düştükleri gülünç durumu kendilerinin de fark etmesi için Kur'an'da "Farz edin ki sizler, onlardan sayıca daha çoksunuz ama bu ne fayda sağlar?" anlamında ifadelere yer vermiştir.[196]

"Kabirlere varıncaya kadar sizi oyaladı." ayetine müfessirler tarafından "Malların ve çocukların çokluğu ile övünmek, ölünceye ve kabirlere gömülünceye kadar sizi meşgul etti." anlamı da verilmiştir. Ahiretiniz için çalışmaktan ve sizin için hayırlı olan şeylerden yüz çevirdiniz. Sayısal olarak fazla olmanızla üstünlük taslamak ve övünmek, sizi Allah'ı (cc) anmaktan ve O'na ibadet etmekten alıkoydu. Sürekli dünya hayatında daha fazlasını elde edip övüneyim derken, sonunda ömürlerinizi heba edip kabirlere girdiniz.[197]

Bir Ayet/Bir Hadis

"Bilin ki dünya hayatı; bir oyun, bir eğlence, bir gösteriş, aranızda bir övünme, mal ve evlatta bir çokluk yarışından ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibi ki bitirdikleri çiftçileri imrendirir, sonra kurumaya yüz tutar, bir de bakarsın ki sararmıştır, ardından da çer çöp hâline gelmiştir. Ahirette ise ya çetin bir azap yahut Allah'ın bağışlaması ve hoşnutluğu vardır. Dünya hayatı sadece aldatıcı bir yararlanmadan başka bir şey değildir."

Hadid suresi, 20. ayet

"Ölen kimseyi üç şey takip eder. Onlardan ikisi geri döner, biri ise onunla beraber kalır. Ev halkı, malı ve ameli onu takip eder. Ev halkıyla malı geri döner, ameli ise onunla birlikte kalır."

Buhari, Rikak, 42; Müslim, Zühd, 4-5; Tirmizi, Zühd, 46; Nesai, Cenaiz, 52.

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝٣ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝٤ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ۝٥

3. "Hayır! Yakında anlayacaksınız!"

4. "Hayır, hayır! Elbette yakında anlayacaksınız."

5. "Hayır! Keşke kesin bir bilgiyle bilmiş olsaydınız!"

Üç ila beşinci ayetlerin başındaki "hayır" anlamına gelen "كَلَّا" edatı; ebedî olan ahiret hayatını, orada verilecek hesabı ve bu hesap için hazırlık yapmayı umursamamanın korkunç bir gaflet olduğunu vurgulamak amacıyla üç defa tekrar edilmiştir. Bu tekrar, tehdidin ve uyarının sürekli olduğunu bildirmek için yapılmıştır.[198]

Beşinci ayette tehdit ve uyarı son kez vurgulanarak şu mesaj verilmiştir: Ey insanlar! Şüphesi olmayan gerçek bir ilim olan "عِلْمَ الْيَقِينِ" ile bilseydiniz dünya nimetlerine aldanıp ahiretin sıkıntılı ve korkunç hâllerinden gafil olmazdınız. Ölüm geldiğinde ve kıyamet gününün dehşetini açıkça gördüğünüzde sizi Allah'tan (cc) uzaklaştıran mal ve servetiniz ile övünmenizin ne kadar büyük bir yanlış olduğunu anlayacaksınız ve ebedî saadetinizi ihmal ettiğiniz için buna pişman olacaksınız.[199] Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "... *Benim bildiğimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.* [200]

İlmelyakin
İçinde yalan bulunmayan kesin ve şüphesiz bilgidir.

Aynelyakin
Duyu organlarının deney ve gözlemlerine dayanan bilgidir.

Hakkalyakin
Yaşayarak elde edilen bilgidir. Kesinlik bakımından en son merhaleyi teşkil eden doğru bilgi.

Bilgi Görseli 2.2

Karaman vd., "ilmelyakin", 45; "aynelyakin", 220; "hakkalyakin", 311.

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ۝٦ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ۝٧ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ۝٨

6. "Yemin olsun, cehennemi mutlaka göreceksiniz!"

7. "Sonra kuşkusuz onu gözünüzle ayan beyan göreceksiniz."

8. "Nihayet o gün nimetlerden elbette, sorguya çekileceksiniz."

Altıncı ayette "Cehennemi mutlaka göreceksiniz." ifadesinin mecazi bir görme şeklinde anlaşılmaması için yedinci ayette **"... onu gözünüzle ayan beyan göreceksiniz."** buyrulmaktadır. Böylece hem tehdit pekiştirilmekte hem de cehennem olayının büyüklüğü ifade edilmektedir. Ayetteki "عَيْنَ" kelimesi "göz" anlamına geldiği için cümlede "fiilen görmek" anlamında kullanılmaktadır. "عَيْنَ الْيَقِينِ" tamlaması gözlem yoluyla elde edilen ve doğruluğu apaçık olan bilgiyi ifade eder. Aynelyakin ile elde edilen bilginin ilmelyakin ile elde edilenden daha üstün ve kesin olduğu anlaşılmaktadır. Yüce Allah; dünya hayatında ahiret için hazırlık yapmayan, aksine fânî şeylere aldanıp onlarla başkalarına karşı övünenlerin ahirette cehennem azabıyla cezalandırılacağını yemin ederek haber vermektedir.[201]

Görsel 2.26
Aynelyakin gözlem yoluyla edinilen bilgidir.

İnsanlar, eğer ilmelyakinle ulaştığı gerçek bilgi ile hareket ederse dünyada yaptıklarının sonucunu idrak edecek ve kendilerini doğru yola götürecek adımları atacaktır. Fakat dünyada iken hakikati anlamayanlar ve ondan yüz çevirip dünya malıyla övünenler, aynelyakin olarak ahirette kendi gözleriyle ateşi görecektir. Hesaba çekildikten sonra ise hakkalyakin olarak bizzat cehennem azabını yaşayacaktır.[202]

Görsel 2.27
Okuyup araştırmak doğru bilgiye ulaşmanın önemli yollarından biridir.

Sekizinci ayetteki hitabın kimlere yönelik olduğu konusunda müfessirler farklı görüşlere sahiptir: Bazıları surenin genel konusunu göz önüne alarak muhatabın nankörler veya cehennemlikler olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşte olanlar ayetteki hitabın, Allah'ın (cc) bahşettiği zenginliği O'nun yolunda ve emrettiği şekilde değerlendirmeyip de onları başkalarına karşı övünme ve kendini üstün gösterme aracı yapanlara yönelik olduğunu söylemektedir. Buradan anlaşılacağına göre ayet; onların bu nimetlerden hesaba çekileceklerini, sonuçta şiddetli bir şekilde cezalandırılacaklarını anlatmaktadır.[203] Bazı müfessirler ise hitabın bütün kâfir, mümin ve fasık insanlara ait olduğu kanaatindedir. Bu görüşte olanlar, sorgudan maksadın yalnız azarlama ve ceza sorgusu olmayıp inkâr veya şükrü ortaya çıkaran ve ona göre ya ceza ya da mükâfat ile neticelenecek sorgu olacağı görüşündedir.[204] Bu konuyla ilgili olarak

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "*Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabb'inin huzurundan bir yere kımıldayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden.*"[205] Bu hadiste vurgulanan hususlar, insanoğlunun hayatının bütün evrelerini ve bütün meşguliyetlerini en ince ayrıntısına kadar kapsamaktadır. Bundan dolayı inananlar hayatlarının her anına dikkat etmeli, imanlarına sahip çıkıp güzel ameller yapmaya çalışmalı ve Allah'ın (cc) verdiği nimetlere şükretmelidir.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Tekâsür suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İnsan, ahirette gerçeği ayan beyan görüp, pişman olmadan önce hayatını Allah'ın (cc) uyarılarını dikkate alarak yaşamalıdır. Son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmelidir.
2. Allah (cc) yolunda harcanmayan, şükredilmeyen ve sürekli biriktirilen servet insanın azabına sebep olacaktır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.11.

2.11. ASR SURESİ

2.11.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi /Anlamı**	Asr suresi / Çağ, ikindi vakti, uzun zaman.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Başka bir ismi olduğuna dair rivayet yoktur.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	103	▶ **Ayet Sayısı**	3
▶ **Nüzul Sırası**	13	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	amelisalih, asr, hak, husr, iman, sabır.		

Asr suresi, sade ve kısa olmakla beraber İslam'ın özünü ortaya koymaktadır. Akıp giden zamana dikkat çekmekte, bunun farkına varmayan insanların ise ziyanda olacağını haber vermektedir. Bununla birlikte ancak Allah'a (cc) iman edip salih amel işleyen, hakkı ve sabrı tavsiye edenlerin ebedî hüsrandan kurtulacaklarını müjdelemektedir.[206]

Asr suresi; Kur'an-ı Kerim'deki bütün dinî ve ahlaki yükümlülüklerin, öğütlerin özünü içeren bir anlam zenginliğine sahiptir. Bundan dolayı İmam Şafii, sure hakkında "Şayet başka bir sure nazil olmasaydı, şu pek kısa sure bile insanlara yeterdi." sözüyle surenin içerik gücüne dikkat çekmiştir. Ayrıca ashabıkiramdan iki kişi karşılaştığı zaman biri diğerine Asr suresini okumadan ve ardından selam vermeden bu iki kişinin ayrılmadıkları da rivayet edilmiştir.[207]

2.11.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالْعَصْرِۙ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍۙ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

1-2. "Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyandadır."

3. "Ancak iman edip dünya ve ahiret için salih amel yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır."

"اَلْعَصْرِ" kelimesi, isim olarak "mutlak zaman, içinde bulunulan zaman, ikindiden güneşin batmasına kadar ki zaman, insan ömrü, 80 veya 100 yıllık zaman dilimi, hükümdarın veya peygamberin yaşadığı zaman dilimi" gibi anlamlarda kullanılır. Surenin mesajına en uygun olanı ve mesajı bütünüyle kapsayanı ise "mutlak zaman" manasıdır çünkü zaman insan ömrünün esasıdır. İnsan, bütün işlerini zaman içinde yapar. Geçen her an, insan ömrünü azaltır ve onu ölüme yaklaştırır. İnsan, kendisine bahşedilen zamanı nasıl değerlendirdiğine göre hesaba çekilecektir. Onu iyi bir şekilde değerlendirip değerlendirmemesi ise ahiretteki akıbetini belirleyecektir.[208]

Görsel 2.28

Zaman, insana verilen en büyük nimetlerdendir.

İkinci ayetin başındaki "الْاِنْسَانَ" kelimesinde bulunan "الْ" takısı, insan sözcüğüne cins veya belirlilik manası vermektedir. Bu anlamda kullanıldığında anlatılmak istenen bütün insanlar olabileceği gibi belirli bir grup insan da olabilir. Ayetteki "خُسْرٍ" kelimesi ise "zarar, kayıp" demektir. Zaman, insanın her türlü eylemini gerçekleştirebildiği bir fırsat alanıdır. Bundan hareketle zaman ile "insanın ziyanı" arasında çok yakın bir münasebetin olduğu anlaşılır. Cenab-ı Hak, zamana yemin ederek insanın büyük bir zarar ve ziyan içinde olabileceğini haber vermektedir.[209]

Görsel 2.29

Durmaksızın akıp giden zaman bir gün hepimiz için son bulacaktır.

İnsanın en kıymetli sermayesi ömrüdür, onun için her nefesle tükenen vaktinin kıymetini bilmelidir. Eğer o nefesler insanın kendisine ait olsaydı, ömür tükenmez ve insan onu dilediği gibi harcadığında hiçbir sıkıntıya düşmezdi. Ancak ömür sermayesi, insanın kendi mülkü olmayıp Allah Teala'nın ona emanetidir. O'nun adına tasarruf etmesi için insana sınırlı bir şekilde verilmiş sermaye gibidir. İnsanın bütün kazancı veya sermayesi; ömrünü nerede, nasıl ve kimin için tükettiğine bağlıdır. [210]

Biliyor musunuz?

Fahreddin Razi (ra), seleften birinin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben Asr suresinin manasını bir buz satıcısından öğrendim çünkü o satıcı pazarda şöyle bağırıyordu: 'Ana sermayesi eriyip yok olana merhamet ediniz! Ana sermayesi eriyip yok olana merhamet ediniz!' Onun bu sözünü duyunca 'İşte bu söz, Asr suresinin manasını izah etmektedir.' dedim." Aslında insana verilen ömür de güneşin altında eriyen buz gibi hızla tükenmektedir. Eğer insan verilen nimeti ziyan ederse bu durum insanın hüsranına sebep olur.

Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/389.

Görsel 2.30:
Ömür sermayesi güneşte eriyen buz gibidir.

Ömrünü Allah'ı (cc) inkâr ederek geçiren, iyilikleri bırakıp kötülüklerle meşgul olan ve ömrünü boş işlerle tüketen insan hem dünyada hem de ahirette ziyanda olacaktır. Cenab-ı Hak, bu elem verici sonucu şöyle buyurmaktadır: **"Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten ziyana uğramıştır. Nihayet onlara ansızın o saat (kıyamet) gelip çatınca bütün günahlarını sırtlarına yüklenerek 'Hayatta yaptığımız kusurlardan ötürü vay hâlimize!' diyecekler. Dikkat edin, yüklendikleri günah yükü ne kötüdür!"**[211]

Surenin üçüncü ayetinde bu ziyandan ancak şu dört özelliğe sahip olanların kurtulacağı ifade edilmiştir:

Bilgi Görseli 2.3

İmanlı olmak, hüsrandan kurtulmanın olmazsa olmaz şartıdır. İmandan yoksun bir davranışa salih amel denemez. Bir davranışın, Allah (cc) katında kıymetli olabilmesi için ilk önce O'nun rızasını kazanmak için yapılmış olması gerekir. İmandan yoksun davranışlar, ahirette insana yarar sağlamaz. Zaten Yüce Allah'a inanmayan insanın böyle bir beklentisi de olamaz.

Hüsrana uğramaktan kurtulanlar, değerli olana karşılık değersiz olan şeylere itibar etmemiştir. Geçici arzulara kapılmayıp salih ameller işlemiş, birbirlerine hakkı tavsiye etmiştir. Sıkıntı, musibet ve haramları terk etme hususunda ise birbirlerine sabır tavsiyesinde bulunmuştur.[212]

Mehmet Âkif Ersoy,
Asr suresini şöyle anlatmaktadır:

"Hâlikin nâ-mütenâhî adı var en başı Hak
Ne büyük şey kul için hakkı tutup kaldırmak
Hani ashâb-ı kirâm ayrılalım derlerken
Mutlaka sûre-i ve'l-Asr'ı okurmuş bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh
Başta îmân-ı hakîkî geliyor sonra salâh
Sonra hak sonra sebât: İşte kuzum insanlık
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık"

Ersoy, *Safahat*, 470.

Hâlik: Allah
nâ-mütenâhî: Sonsuz
meknûn: Gizli
esrâr-ı felâh: Kurtuluş sırları
salâh: İyilik
sebât: Kararından dönmeme

Bu ayette Allah Teala; iman edip salih amel işleyenler, hakkı ve sabrı tavsiye edenler hariç bütün insanların ziyanda olacağına dair uyarıda bulunmuştur. Bu uyarı, kurtuluşun ancak belirtilen hususların dikkate alınmasına bağlı olduğuna işaret etmektedir. Bu uyarıdan anlaşılacağı üzere bir Müslümanın üzerine düşenleri yapması gerektiği gibi diğer insanları da dine davet etmesi, onlara nasihat etmesi gerekmektedir. Ayrıca emir bilmaruf nehiy anilmünker görevini yerine getirmesinin ve kendisi için sevip arzu ettiği şeyleri, başkaları için de istemesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır.[213]

Hakkı ve sabrı tavsiye, toplumsal hayatın getirdiği bütün ahlaki görevleri içine alan geniş kapsamlı bir vazifedir. Hakkın karşıtı batıldır. Batıl, inanç ve bilgide asılsızlık ve yanlışlık ile ahlakta kötülüğü içine alan bir kavramdır. Bu açıdan bakıldığında ayette insanların adil olmaları ve adaletli bir toplumsal düzenin kurulmasına katkıda bulunmaları gerektiği de anlatılmaktadır. Sonuçta kul, surede sıralanan dört ilkeden iman ve salih amel sayesinde Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirmiş; hakkı ve sabrı tavsiye ile de kulların hakkını ödemiş olur.[214]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Asr suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Zaman, insana verilen en büyük sermayedir; onun kıymeti bilinmelidir.
2. İnsan, ölüm gelmeden önce kendisini hesaba çekmeli; hayatına çeki düzen verip faydalı işler yapmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

2.12.

2.12. HÜMEZE SURESİ

2.12.1. Sureyi Tanıyalım

Sure Hakkında

▶ **Surenin İsmi /Anlamı**	Hümeze suresi / İnsanları arkadan çekiştiren, ayıplayan kimse.		
▶ **Diğer İsmi / İsimleri**	Başka bir ismi olduğuna dair rivayet yoktur.		
▶ **Mushaf'taki Sırası**	104	▶ **Ayet Sayısı**	9
▶ **Nüzul Sırası**	32	▶ **Nüzul Zamanı**	Mekke Dönemi.
▶ **Temel Kavramlar**	hutame, hümeze, lümeze.		

Hümeze suresinde kusur arama, insanları küçümseme gibi davranışlar eleştirilmekte; servete güvenmenin ve onu yanlış yolda kullanmanın kişiye ne büyük zararlar getireceği anlatılmaktadır.[215]

Surenin insanları ayıplayan, onlarla eğlenen, onların gıybetini yapan, özellikle de Hz. Peygamber hakkında çirkin davranışlarda bulunan Ahnes bin Şerik hakkında indiği rivayet edilmektedir. Başka bir görüşe göre ise Hz. Peygamber'i gıyabında çekiştirip yüzüne karşı da ileri geri konuşan Velid bin Muğire hakkında nazil olduğu söylenmektedir.[216]

2.12.2. Surenin Tefsiri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾

1-2. "Arkadan çekiştiren, ayıp, kusur arayan, servet toplayan ve onu sayıp duran herkesin vay hâline!"

3. "O, malının kendisini sonsuza kadar yaşatacağını zanneder."

Ayetteki "وَيْلٌ" kelimesi "çetin azap, helak olma, rezil rüsva olma, cehennemde bir vadi" anlamlarına gelmektedir. Bu sözcük ayette, kınama ve öfkelenmeyi ifade etmekte; bununla birlikte sıkıntı anında veya beddua ederken söylenen "Yazıklar olsun!", "Vay hâline!" sözlerinin anlamını da vermektedir. "Hemz" kelimesi "iftira atmak, gıybet etmek, el hareketleriyle açıkça ayıplamak, insanlara lakaplar takmak, göz hareketleriyle karşısındakini kızdırmak ve kırmak" anlamlarına gelmektedir. "Lemz" sözcüğü ise "kusur aramak, dil ile incitmek, arkadan kaş gözle hakaret etmek" anlamlarında kullanılmaktadır. "هُمَزَة" kelimesi "insanların şeref ve haysiyetlerini yaralamayı alışkanlık hâline getiren, bundan zevk alan kimse" demektir. "لُمَزَة" kelimesi ise benzer davranışları arkadan değil kişinin yüzüne karşı gösteren kimseyi ifade etmektedir. Bu iki kelime mana olarak birbirine yakın olup insanların şeref ve haysiyetlerini alay konusu etme, ayıplarını ortaya dökme noktasında birleşmektedir.[217]

Görsel 2.31
İnsanın manevi şahsiyetine zarar veren davranışlar Kur'an'da yasaklanmıştır.

Bu ayetlerin; servetinin çokluğuyla gururlanıp, insanlarla alay ederek onların şahsiyetlerini zedeleyen putperest Araplar hakkında indiği rivayet edilmiştir. Ancak surenin iniş sebebinin özel olması, hükmünün genel olmasına engel değildir. Kur'an'da insanın kişiliğini ve gururunu zedeleyecek davranışlar kınanmakta ve böyle davranışlar sergileyenlerin ahirette ateşle cezalandırılacağı haber verilmektedir. Manayı değil maddeyi sevmek, ahireti bırakıp dünyaya sarılmak, malın mülkün çokluğu ile şımarıp başkalarını küçük görmek insanı böyle günahlara sevk etmektedir.[218]

Bir Ayet/Bir Hadis

"Olur olmaz yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp iğneleyen, durmadan laf götürüp getiren, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günahkâr, huysuz ve kaba üstelik karakteri bozuk kimselere serveti ve çocukları var, diye sakın boyun eğme."

Kalem suresi, 10-14. ayetler

Peygamber Efendimiz buyurdu ki: "Yüce Allah'ın kullarının en kötüleri başkalarının laflarını taşıyanlar, birbirlerini sevenlerin arasını bozanlar, suçsuz, günahsız kimselerin kusurlarını ortaya koymaya çalışanlardır."

Buhari, Edebü'l-müfred, 323.

İki ve üçüncü ayetler, insanlarla alay eden kimselerin aynı zamanda helal ya da haram demeden mal toplayan, fakirlik korkusuyla cimrilik eden, onu hayır yolunda harcamaktan kaçınan ve fakirin hakkını vermeyen kişiler olduğunu bildirmektedir. Aynı zamanda bu kişilerin "Benim malım, benim mülküm!" diyerek mal varlığının kendisini ebedîleştireceğini sanan bencil ve maddeci kimseler olduklarını da ifade etmektedir. Hâlbuki gerçek, onların sandığı gibi değildir. Ölümle bütün dünya malı dünyada bırakılacak ve insan ahirette sadece yaptıklarıyla baş başa kalacaktır.[219]

Görsel 2.32
İnsanlara verilen mal, mülk ve zenginlik gibi nimetler imtihan aracıdır.

كَلَّا لَيُنْۢبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝٤ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ ۝٦ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ۝٧
اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤْصَدَةٌ ۝٨ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝٩

4. "Hayır! Ant olsun ki o, hutameye atılacaktır."

5-6. "Nedir o hutame bilir misin? Allah'ın tutuşturulmuş ateşi!"

7-9. "Uzatılmış direklere bağlı olarak içine hapsedildikleri, yükselip yürekleri saran ateş!"

Görsel 2.33
Temsilî cehennem ateşi

"الْحُطَمَةُ" kelimesi, "kıran, parçalayan" anlamında bir sıfat olup cehennemi veya onun özel bir bölümünü ifade eder. 4. ayette "Hayır!" anlamına gelen "كَلَّا" kelimesi, asıl gerçeğin malının kendisini ebedîleştireceğini zanneden inkârcıların düşündüğü gibi olmadığını ifade etmektedir. İnsanı ebedîleştiren şey, sahip olduğu malı ve serveti değil; Hakk'a imanı, ilmi ve salih amelidir. O mala güvenen, onu sayıp duran, insanlarla eğlenircesine hukuk ve haysiyetiyle oynayan o gururlu "hümeze" ve "lümeze" tabii ki önüne geleni kırıp geçiren "hutame"ye atılacaktır.[220]

Beş ve altıncı ayetlerde "**Bu büyük ateşin hakikatinin ne olduğunu sana ne bildirdi?**" sorusuna "**O, Yüce Allah'ın (cc) emir ve iradesiyle tutuşturulan ateştir.**" cevabı verilerek cehennemin son derece korkunç bir yer olduğuna vurgu yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu ayetten başka hiçbir yerde cehennem ateşi için "Allah'ın ateşi" denmemiştir. Bunun sebebi de sadece o ateşin korkunçluğunu anlatmak değil, aynı zamanda dünyada mal varlığıyla kibirlenenlerin Allah (cc) indinde ne kadar nefretle karşılandıklarını belirtmektir. Onun için Allah (cc), bu ateşe özel olmak üzere onu kendine nispet etmiştir.[221]

Yedi ila dokuzuncu ayetlerde dünyada gönül incitip yürek yakan suçluların, günahkârların -zindandaki mahpuslar gibi- uzun direklere bağlandıkları, ateşten kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığı bir cehennem tasviri yapılmaktadır. Öyle ki her şeyi yakıp kavuran ateş ta yüreklere kadar bütün vücudu sarıp kuşatacaktır. Çünkü o günahkâr da dünyada zayıf, çaresiz masumların yüreklerini yakmıştır. Her kötülük önce kalptedir, oradan başlar ve sonrasında inkâr, hakaret, küfür, alay, aşağılama, çekiştirme, saldırı vb. eylemler olarak dışa taşar. Onun için ayette azabın da kalpleri saracağı belirtilmiştir.[222]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Hümeze suresinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

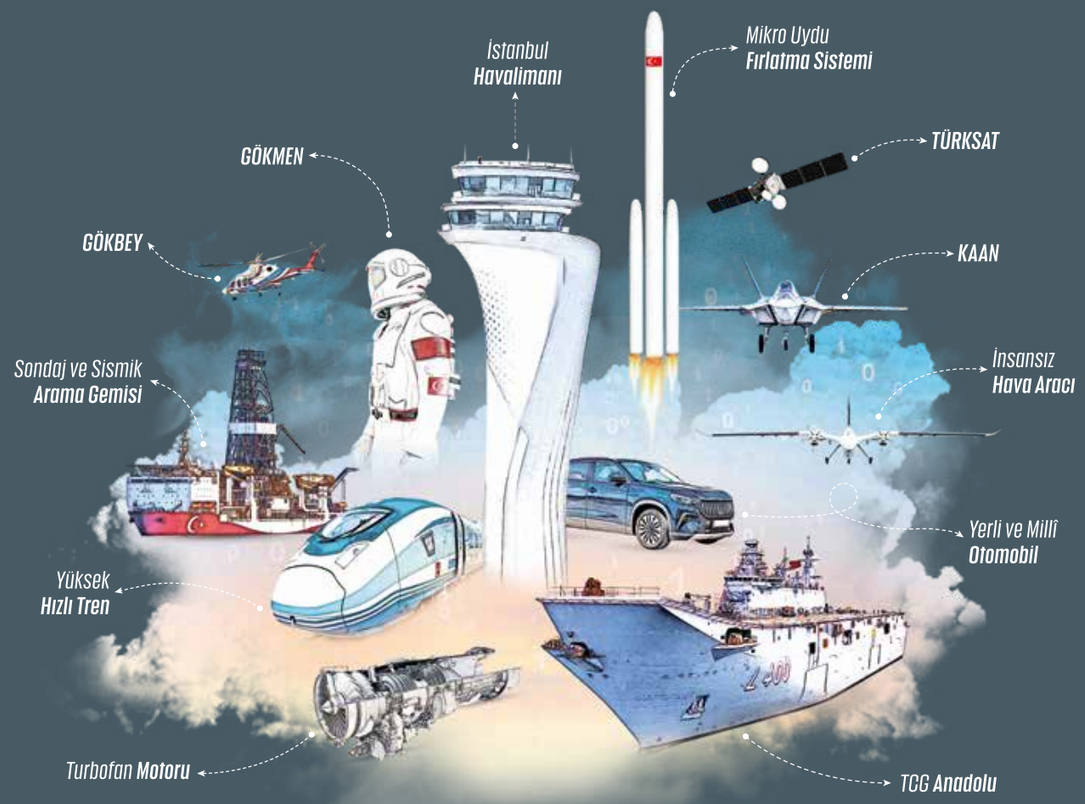
1. Gıybet etmekten, kusur aramaktan, küçümseyerek insanlarla alay etmekten ve insanlara iftira atmaktan uzak durulmalıdır. Allah (cc), bu yasaklarına uymayanları "Yazıklar olsun!" diyerek kınamıştır.
2. Emeller bitmeden ömrün biteceği unutulmamalıdır. Mal çokluğu, insana ebedî yaşam sunmayacaktır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
TEFSİR OKUMALARI
Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

Tefsir Okumaları

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu testte farklı soru çeşitlerinden toplam 20 soru verilmiştir.
Daha fazla soru çözmek için testin sonunda verilen karekodu okutarak ek sorulara ulaşabilirsiniz.

A) 1-5. çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Dünya insan için bir imtihan yeri olup yaşanan hayat tamamen kayıt altına alınmaktadır. İnsanın yaptığı her amelin dünya veya ahiret hayatında karşılığı bulunmaktadır. İnsanın işlediği amellere itiraz etmemesi ve bahanelerin ardına saklanmaması için melekler, peygamberler, yeryüzü, gökyüzü ve organlarının ahirette lehinde veya aleyhinde şahit olacağı Kur'an'da bildirilmiştir. Yaşantısı boyunca yaptıklarına bizzat şahitlik eden insan, bir gün her amelinden hesaba çekileceğini bilmelidir.

Verilen paragrafta aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) İnsan dünya hayatında yaptıklarına şahittir.

B) Dünya hayatı insan için bir imtihan yeridir.

C) İnsan, yaptıklarının hesabını vereceği bilinciyle hareket etmelidir.

D) İnsan özgürdür, yaptıklarına kimsenin müdahale hakkı yoktur.

E) İnsanın bütün amelleri kayıt altına alınmaktadır.

2. Aşağıdaki açıklamalardan hangisi parantez ( ) içinde verilen terimle uyuşmamaktadır?

A) İnsanları arkadan çekiştiren, ayıplayan ve insanların şeref ve haysiyetlerini yaralamayı alışkanlık hâline getiren, bundan zevk alan kimse (**Hümeze**)

B) Vuran, çarpan, kapıyı çalan, yürekleri hoplatan kıyamet (**Karia**)

C) Kötüleyen, nankörlük eden, nimetleri inkâr eden ve hayırdan insanları meneden (**Kenud**)

D) Allah'ın (cc) yüceliği karşısında kulun işlediği günahlar sebebiyle kalbinde duyduğu endişe, derin bir saygı ve ürpererek heyecanlanması (**Haşyet**)

E) İnsan ömrünün en güzel ve en verimli çağları olan gençlik dönemi (**Erzeliömür**)

3. Asr suresinde yer alan esaslar, insanın bütün zaman ve mekânda muhtaç olduğu dünya ve ahiret kurtuluşunun anahtarıdır. Bu esaslarda Allah (cc) hakkı ile kul hakkı bir araya toplanmıştır. Kişinin nefsini olgunluğa erdirmesi iman ve salih amelle olur. Bu da Allah (cc) hakkıyla ilgilidir. İnsanın başkalarına hakkı ve sabrı tavsiye etmekle nasihat ve irşat görevini yerine getirmesi ise kul hakkıyla ilgilidir. İnsanın gerçek manada mutluluğa ve kurtuluşa ermesi ise bu iki hakkı yerine getirmesine bağlıdır.

Yukarıdaki parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Asr suresi insanı kurtuluşa götüren esasları içinde toplamıştır.

B) Kişinin kurtuluşa ermesi, Allah (cc) hakkı ve kul hakkını yerine getirmesine bağlıdır.

C) Asr suresindeki esaslar tüm zamanları kapsamaktadır.

D) Allah'a (cc) iman eden her kişinin nefsi olgunluğa ermiştir.

E) Asr suresi Müslümanda bulunması gereken özellikleri anlatır.

4. I. Hz. İsa'nın doğduğu, ikamet ettiği ve ona vahyin geldiği yerdir.

II. Hz.Musa'nın Cenab-ı Hak ile konuştuğu ve Tevrat'ı aldığı dağın ismidir.

III. Hz. Muhammed'e (sav) ilk vahyin geldiği şehir Mekke-i Mükerreme'dir.

Peygamberlerle ilgili verilen bilgilerden yola çıkarak bu yerlere verilen isimlerin doğru sıralaması hangi seçenekte verilmiştir ?

	I	II	III
A)	Beytülmakdis	Tur-i Sina	Belediemin
B)	Cennetülmualla	Tuva Vadisi	Ravza-i Mutahhara
C)	Ravza-i Mutahhara	Belediemin	Beytülmakdis
D)	Tur-i Sina	Beytülmakdis	Belediemin
E)	Tuva Vadisi	Ravza-i Mutahhara	Cennetülmualla

5. "... Rabb'in seni bırakmadı ve sana darılmadı. Elbette, işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır. Rabb'in sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın. O, seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni yol bilmez hâlde bulup yol göstermedi mi? Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi? O hâlde sakın yetimi ezme! El açıp isteyeni de sakın boş çevirme! Rabb'inin lütuflarını şükranla an."

Duha suresi, 3-11. ayetler

Duha suresinden alınan bu ayetlerden aşağıdakilerden hangisi <u>çıkarılamaz</u>?

A) Cimrilik yapılması Allah Teala tarafından hoş görülmeyen bir davranıştır.

B) İnsanlar, çok zor durumda da olsa Allah'ın (cc) yardımından umudunu kesmemelidir.

C) Nefsî duygularla insanların yaptığı lüzumsuz harcamalar Allah (cc) katında makbul değildir.

D) Yüce Allah, verdiği üç lütfa karşılık insanlardan üç sorumluluğu yerine getirmesini emretmektedir.

E) İnsanlara yardımda bulunmak, Allah'ın (cc) vermiş olduğu nimetlere karşılık minnettarlık göstergesidir.

B) 6-10. açık uçlu soruları ilgili alana cevaplayınız.

6. Namazın en önemli rükünlerinden olan secdenin insan üzerindeki etkileri nelerdir? Yazınız.

7. Hz. Muhammed'in (sav) şanının yüceltilmesiyle ilgili örnekler veriniz.

8. Ahirette insanın yaptıklarına kimler ve neler şahitlik edecektir? Yazınız.

9. Kur'an-ı Kerim'in yirmi üç yıllık süreçte parça parça indirilmesinin sebepleri nelerdir? Yazınız.

10. Yetimlere karşı dikkat etmemiz gereken hususlar nelerdir? Yazınız.

C) 11-15. kısa cevaplı soruları aşağıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

• Adiyat	• Asr	• Hümeze	• İnşirah
• Tekâsür	• Yetim	• Zilzal	

11. Mekke'de putperestlerin baskısı yüzünden sıkıntı çeken Resulullah ile Müslümanlara her güçlükle birlikte mutlaka bir kolaylığın olduğu …….. suresinde bildirilmektedir.

12. Kusur arayarak insanları küçümseyen, insanları ayıplayan, onlarla eğlenen, onların gıybetini yapanlar …….. suresinde eleştirilmektedir.

13. Yalnız babası ya da hem babası hem annesi olmayan çocuğa …….. denir.

14. Kıyametin kopması sırasındaki şiddetli yer sarsıntısının ardından kıyamet gününde yaşanacak olan sıkıntı ve dehşet verici hâller …….. suresinde anlatılmaktadır.

15. Mal, makam, evlat ve şöhretin fazlalığıyla övünmek, gururlanmak anlamına gelen …….. kavramı aynı zamanda bir surenin de ismidir.

Ç. 16-20. ifadelerden doğru olanın başına (D), yanlış olanın başına (Y) getiriniz. Yanlış olan ifadelerin doğrusunu alttaki boşluğa yazınız.

16. (.....) Dünya hayatında insanın yaptığı zerre kadar hayır ve şer ahirette karşısına çıkacaktır.

……..……
……..

17. (.....) Karia suresinde geçen haviye kelimesi cennetin isimlerindendir.

……..……
……..

18. (.....) Beyyine suresinde "açık ve kesin delil" olarak Hz. Muhammed (sav) kastedilmiştir.

……..……
……..

19. (.....) Kur'an-ı Kerim'de sadece Hümeze suresinde "Allah'ın (cc) ateşi" ifadesi vardır.

……..……
……..

20. (.....) Esfelisafilin olarak iyi işler yapanlar nitelenmiştir.

……..……
……..

Daha fazlası için...

Sonnotlar

1. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 5/637.
2. Muhammed bin Cerir Taberi, *Taberî Tefsiri*, çev. Mehmet Keskin (İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2019), 6/339.
3. Buhari, Tefsir, 93; Müslim, Cihad, 114-115.
4. bk. Ebu'l-A'lâ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, çev. Muhammed Han Kayanî vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 2005), 7/151.
5. bk. Ebu Mansur Matüridi, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân Tercümesi*, çev. Bekir Topaloğlu vd. (İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 17/243.
6. bk. Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir Mefatihu'l-Gayb*, ed. Ahmet Hikmet Ünalmış (İstanbul: Huzur Yayınevi, 2002), 23/201.
7. bk. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. İsmail Karaçam vd. (İstanbul: Zehraveyn Yayınları, 1992), 9/268.
8. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/638.
9. Muhammed Ali Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, çev. Sadreddin Gümüş - Nedim Yılmaz (İstanbul: İz Yayıncılık, 2003), 7/290.
10. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/638.
11. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/155.
12. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/638.
13. bk. Seyyid Kutub, *Fi Zılâli'l-Kur'an*, çev. Salih Uçan - Vahdettin İnce (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991), 10/502.
14. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/291.
15. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/638.
16. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/156-157.
17. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/280.
18. Şuara suresi, 52. ayet.
19. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6860.
20. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/399.
21. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/639-640.
22. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/220.
23. Buhari, Edeb, 24; Talak, 14.
24. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/282-283.
25. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/284.
26. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6861.
27. Tirmizi, Zühd, 37.
28. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/159.
29. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6862.
30. Ebu Davud, İlim, 9; Tirmizî, İlim, 3.
31. bk. Matüridi, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân Tercümesi*, 17/251.
32. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/159.
33. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/641.
34. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/642-643.
35. Zümer suresi, 22. ayet.
36. Taha suresi, 25-26. ayetler.
37. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/161-162.
38. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/405.
39. bk. Nisa suresi, 80. ayet.
40. bk. Enbiya suresi, 107. ayet.
41. bk. Ahzab suresi, 56. ayet.

42. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/405.
43. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/406.
44. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/302.
45. Müminun suresi, 3. ayet.
46. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/406-407.
47. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6871.
48. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6872.
49. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/645.
50. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/305.
51. bk. İmam Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, çev. M. Beşir Eryarsoy (İstanbul: Buruc Yayınları, 2005), 19/199.
52. bk. İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa - Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2009), 15/8512.
53. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/647.
54. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/647.
55. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/648.
56. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/347.
57. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/171.
58. bk. İbrahim suresi. 24-25. ayetler.
59. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/648.
60. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/315-316.
61. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/650.
62. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/319.
63. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/651.
64. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/323.
65. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6893-6894.
66. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/651-652.
67. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/324.
68. bk. İsmail Hakkı Bursevi, *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*, thk. Muhammed Ali Sabuni (İstanbul: Damla Yayınevi, 2012), 10/108.
69. bk. İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 15/8523.
70. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/652-653.
71. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/221.
72. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/653-654.
73. bk. Bursevî, *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*, 10/109.
74. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/654.
75. bk. Müslim, "Münafikîn", 38; İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 8/461.
76. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/327-328.
77. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6898.
78. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6903.
79. bk. Taberi, *Taberi Tefsir*i, 6/353.
80. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/654.
81. bk. Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/265.
82. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/223.
83. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/424.
84. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/655.
85. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/270.
86. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/655.
87. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/227.
88. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/656.

89. Müslim, Salat, 215.
90. bk. M. Sait Özervarlı, "Kadr Suresi", *TDV Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/140-141.
91. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/233-234.
92. bk. Müslim, Salatü'l-müsafirin, 179-180.
93. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/658.
94. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/335.
95. bk. Özervarlı, "Kadr Suresi", 140.
96. bk. Bursevi, *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*, 10/120.
97. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6921.
98. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/659.
99. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/340.
100. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/659-660.
101. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/660.
102. Buhari, Ezan, 135; Mehmet Emin Özafşar vd. (ed.), *Hadislerle İslam* (İstanbul, DİB Yayınları, 2020), 2/437.
103. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/661.
104. bk. Emin Işık, "Beyyine Suresi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/98.
105. bk. İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 15/8562.
106. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/663.
107. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri*, 6/361.
108. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/300.
109. Maide suresi, 17. ayet.
110. Maide suresi, 73. ayet.
111. Tevbe suresi, 30. ayet.
112. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/254.
113. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/355-356.
114. İsra suresi, 15. ayet.
115. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6932.
116. Abese suresi, 13-16. ayetler.
117. Fussilet suresi, 42. ayet.
118. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/320.
119. Enam suresi, 20. ayet.
120. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/256.
121. Al-i İmran suresi, 19. ayet.
122. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/664.
123. Tevbe suresi, 31. ayet.
124. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/321.
125. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/665.
126. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/322.
127. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/195.
128. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/322.
129. bk. Seyyid Kutub, *Fi Zılâli'l-Kur'an*, 10/536.
130. bk. Bursevi, *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*, 10/134.
131. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/322.
132. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/666.
133. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/667.
134. bk. İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 15/8570-8571.
135. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/370.
136. bk. Kehf suresi, 47. ayet.

137. Zümer suresi, 68. ayet.
138. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/668-669.
139. bk. İbn Mace, "Zühd", 31.
140. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/335-336.
141. Fussilet suresi, 20-21. ayetler.
142. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/669.
143. İsra suresi, 71. ayet.
144. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/373-374.
145. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/669.
146. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/670.
147. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/443.
148. bk. Nur suresi, 39. ayet.
149. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/338-339.
150. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/670.
151. bk. Emin Işık "Adiyat Suresi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/386.
152. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/343-345.
153. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/377-378.
154. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6956.
155. bk. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-Kur'an*, 19/286.
156. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/380.
157. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/672.
158. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/380.
159. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/350.
160. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6958.
161. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/351.
162. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/673.
163. Bakara suresi, 180. ayet; Mearic suresi 21. ayet.
164. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/381.
165. Buhari, "Rikak", 10.
166. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 13/6960.
167. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/673.
168. Tarık suresi, 9-10. ayetler.
169. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/673.
170. Bakara suresi, 283. ayet.
171. Enfal suresi, 2. ayet.
172. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/354-355.
173. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/673.
174. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/451.
175. Rad suresi, 31. ayet.
176. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/675.
177. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/386.
178. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/387.
179. bk. Kamer suresi, 7. ayet.
180. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/362.
181. Kehf suresi, 99. ayet.
182. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/389.
183. bk. Fecr suresi, 21. ayet; Müzzemmil suresi, 14. ayet; Nebe suresi, 20. ayet.
184. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/676.
185. Neml suresi, 87. ayet.
186. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/676.

187. Enbiya suresi, 47. ayet.
188. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/676.
189. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/676.
190. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/394-395.
191. Naziat suresi, 37-41. ayetler.
192. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/341.
193. bk. İdris Şengül, "Tekâsür Suresi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/339.
194. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/369.
195. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/678.
196. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/371; Bursevi, *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*, 10/160; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/679.
197. bk. Bursevi, *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*, 10/160-161.
198. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/679.
199. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/346.
200. Buhari, Küsuf, 2; Nikah, 107; Rikak, 27; Eyman 3.
201. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/346; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/679-680.
202. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/376-377
203. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/680.
204. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/414-415.
205. Tirmizi, Kıyame, 1.
206. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/681.
207. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/683.
208. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/461.
209. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/682-684.
210. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/430.
211. Enam suresi, 31. ayet.
212. bk. Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 7/351-352.
213. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/396.
214. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/683.
215. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/685.
216. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/401.
217. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/401-403; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/686.
218. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/686; Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/467.
219. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 6/384; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/686-687; Çelik, *Hakk'ın Daveti*, 5/468.
220. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 23/406; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/687; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/444.
221. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/234.
222. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/687.

3. ÜNİTE

Meal ve Tefsiri Yapılacak Bazı Ayetler

3.1. Marifetullahla İlgili Ayetler
3.2. Namazla İlgili Ayetler
3.3. Sünnetin Önemiyle İlgili Ayetler
3.4. Güzel Ahlakla İlgili Ayetler

▶ **Bu temada sizden, ünitede yer alan**

- ayetlerin meal ve tefsirini,
- ayetlerde ele alınan iman, amel ve ahlaka dair temel konuları,
- ayetlerin meal ve yorumunu,
- meali ve yorumu yapılan ayetlerden sonuçlar çıkarmayı

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizden ölçme ve değerlendirme soruları ile etkileşimli içerikleri cevaplamanız istenecektir.

Ünite
Pdf Dosyası

Ünite Özet
Sunusu

Üniteye Başlarken

1. Allah'ın (cc) Kur'an-ı Kerim'de yer alan isimlerinden hangilerini biliyorsunuz?
2. Beş vakit namaz kılmanın günlük hayatımıza etkileri neler olabilir?
3. İslam, neden sünnet rehberliğinde yaşanmalıdır?
4. İslam'ın uygulanmasını istediği ahlak ilkeleri nelerdir?

3.1

3.1. MARİFETULLAHLA İLGİLİ AYETLER

Konuya Başlarken

Marifetullah; Allah'ın (cc) zatı, sıfatları, fiilleri ve isimleri hakkındaki bilgileri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Yüce Allah, akıl ve duyularla idrak edilen herhangi bir varlığa benzemekten ya da onunla mukayese edilmekten münezzehtir. O'nun sıfatlarında ve fiillerinde hiçbir eksiklik yoktur. O, tüm kemal sıfatlara sahiptir. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de bazı isim ve sıfatlarını zikrederek kullarına kendisini tanıtmıştır.[1]

3.1.1. Bakara Suresi 256-257. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لَآ اِكْرَاهَ فِى الدِّيْنِ قَدْ تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَنْ يَّكْفُرْ بِالطَّاغُوْتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ۗ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٥٦﴾ اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۙ يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۗ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَوْلِيٰٓـُٔهُمُ الطَّاغُوْتُ ۙ يُخْرِجُوْنَهُمْ مِّنَ النُّوْرِ اِلَى الظُّلُمٰتِ ۗ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢٥٧﴾

256. "Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O hâlde kim tağutu reddedip Allah'a inanırsa kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir."

257. "Allah, iman edenlerin velisidir; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlerin velileri ise sahte tanrılardır, onları aydınlıktan çıkarıp karanlıklara sokarlar. İşte bunlar, ateşliklerdir; bunlar, orada devamlı kalıcıdırlar."

Bu ayetin ensardan Husayn ile Hristiyan iki oğlu arasında geçen şu hadise üzerine nazil olduğu rivayet edilmiştir: "Bu iki kardeş, zeytinyağı ticareti yapmak için bir grupla Medine'ye gelmişti. Babaları yakalarına yapışarak 'Allah'a (cc) yemin ederim ki Müslüman olmadıkça sizi bırakmam.' dedi. Onlar, babalarının bu isteğini kabul etmediler ve Resulullah'a başvurdular. Babaları 'Ya Resulullah! Canımın yarısı, gözümün önünde ateşe mi girsin?' dedi." Bu olay üzerine **"Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır..."**[2] mealindeki ayet nazil oldu.[3]

Görsel 3.1
İslam, barış ve esenlik dinidir.

"Dinde zorlama yoktur." Din; bilgi, inanç ve amelden oluşan bir bütündür. İnsan özgür iradesiyle karar verdiğinde ve gönülden isteyerek tasdik ettiğinde iman geçerli olur. Baskı altında kalan bir kişinin iman ettiğini söylemesi, onu gerçek manada mümin yapmaz. Dolayısıyla bir kimse ne zorla iman ettirilebilir ne de baskı altındaki kişinin imanının samimiyetine güvenilebilir.[4]

İnsanların baskı ve savaş yoluyla iman etmeye zorlanması Allah'ın (cc) istediği bir yöntem değildir. İslamiyet'te savaş, insanlara dini zorla kabul ettirmek için değil; din ve vicdan hürriyetini sağlamak, gücü elinde bulunduranların yaptıkları zulme engel olmak ya da zulme uğramamak için başvurulan bir yöntemdir. Müslüman olmayanlar; hak, hukuk ve hürriyet düzenine uydukları müddetçe kendi inançlarında kalma ve İslam coğrafyasında yaşama hakkına sahiptir.[5]

Yüce Allah **"Eğer Rabb'in dileseydi yeryüzünde bulunanların hepsi topluca iman ederdi. Hâl böyleyken mümin olsunlar diye sen tutup insanları zorlayacak mısın?"**[6] buyurmuştur. Hz. Muhammed de (sav) bu ayet doğrultusunda insanlara İslam'ı tebliğ etmiş ancak kimseyi Müslüman olmak için zorlamamıştır. Tebliğe muhatap olan bu insanlardan dileyen İslam'ı kabul etmiş, dileyen ise inkâr etmiştir. Hz. Peygamber tarafından İslam toplumunda gayrimüslimlerin kendi dinlerini özgürce yaşamalarına karışılmamıştır.

"Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır." Ayette geçen doğruluk ve eğrilik, hak ve batıl olarak yorumlanmaktadır. Artık hak batıldan, hidayet sapıklıktan, iman ise küfürden açık bir şekilde ayrılmıştır. Müslümanın görevi, hak ile batılı ayırt edip doğru yolda ilerlemektir.[7]

"O hâlde kim tağutu reddedip Allah'a inanırsa kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır." İnsanoğlu belli nimetlere kavuştuğunda, istediğini yapabilecek güç, bilgi ve yeteneğe ulaştığında kibirlenebilir.[8] İnsan, bir adım daha ileri gittiğinde ise Allah'a (cc) ortak koşmaya, heva ve heveslerinin peşinden gitmeye başlar. İşte bu durum, tuğyan hâli; bu insanlar ise Kur'an'ın ifadesiyle tağî (tağut) olarak ifade edilmektedir. Firavunun ilahlık iddiası, Nuh kavminin inkârı, Lut kavminin taşkınlık ve sapkınlığı, Semud kavminin nimetler karşılığındaki nankörlüğü âlimler tarafından zulüm ve tuğyan olarak değerlendirilmektedir.[9]

tağut (tuğyan): Sözlükte haddi aşmak, azgınlık göstermek, zulüm ve küfürde çok ileri gitmek gibi anlamlara gelmektedir.

Karaman vd., "Tuğyan", 664.

Müfessirlere göre tağut; şeytanlar, kâhinler, sihirbazlar, cinler ve insanlardan haddini aşanlar için kullanılmaktadır. Bu ayette tağut kelimesi; Allah'a (cc) karşı tanrılık iddiasında bulunan, isyan eden ve halkına zulmeden firavunlar, nemrutlar ve krallar anlamında kullanılmıştır.[10] İnanan kimse, bütün tağutları reddetmedikçe Allah'a (cc) tam anlamıyla iman etmiş sayılmaz.

Not Ediyorum

Allah'a (cc) isyan üç derecede olabilir:

1) Eğer bir kimse, Allah'ın (cc) kulu olduğunu kabul eder fakat pratikte O'nun emirlerinin aksini yaparsa bu kişiye fasık denir.
2) Bir kimse, Allah (cc) ile irtibatı koparır ve başka birine bağlanırsa o zaman kâfir olur.
3) Eğer bir kimse, Allah'a (cc) isyan eder ve O'nun kullarını kendisine boyun eğmeye zorlarsa o zaman tağuttur.

Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 1/202.

Her türlü tağutu reddedip inancını inkâr ve şirkten temizleyenler sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Tefsirlerde sağlam bir kulp kelimesine iman, İslam, kelimeitevhit, Kur'an, Allah (cc) için sevmek ve Allah (cc) için buğzetmek anlamları verilmiştir.[11] Genel olarak değerlendirildiğinde İslam'a sarılan kimse; kopmayan, sağlam bir ipe tutunmuş kişiye benzetilmektedir.[12] Ona sarılan kişi helak olmaktan kurtulur ve selamete ulaşır. Başka bir ayette Yüce Allah **"Her kim kendini iyiliğe adayarak özünü Allah'a teslim ederse sağlam kulpa yapışmış demektir. İşlerin sonu Allah'a varır."**[13] buyurmaktadır.

"Allah işitir ve bilir." Allah'ın (cc) sıfatlarından olan Semi; gizli ve açık her şeyi duyan, insanın kalbinden geçenleri işiten, kullarının yapmış olduğu duaları boş çevirmeyen anlamlarına gelmektedir.[14] Âlim sıfatı ise her şeyi bilen, hiçbir şey kendisine gizli kalmayan ve kullarını her an gözetim altında tutan manasındadır.[15] Allah'a (cc) iman etmek ve tağutu reddetmek hem dil ile söylenerek hem de kalp ile tasdik edilerek gerçekleştirilir. O, Allah ki (cc) dile dökülen sözleri de kalplerde gizleneni de bilendir.[16]

Görsel 3.2
"... Allah işitir ve bilir."
Bakara suresi, 137. ayet

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

Ebu Musa'dan (ra) şöyle nakledilmiştir:"Biz Resulullah'la beraber (seferde) bulunduk. Bizler bir vadinin üzerine çıktığımızda tehlil ve tekbir getirirdik de seslerimiz yükselirdi." Bunun üzerine Nebi (sav) şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Kendinize acıyın. Siz ne sağıra dua ediyorsunuz ne de gaibe. Muhakkak O, sizinle beraberdir. O, sizi işitir ve size çok yakındır. İsmi ve zatı çok mübarek, celal ve azameti çok yücedir."

Buhari, Cihat ve Siyer, 131.

"Allah, iman edenlerin velisidir; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." Veli sözcüğü; dost, seven, yardım eden, koruyup gözeten, birinin işini üzerine alan, idare eden anlamlarına gelmektedir. Vali ve mevla kelimeleri de aynı anlamdadır.[17] Allah'ın (cc) veli vasfı sadece müminlere yöneliktir. Bu ayet, Allah'ın (cc) müminlerin velisi olduğuna kesin delildir.[18] Başka bir ayette Cenab-ı Hak **"…Bilin ki Allah sizin mevlanızdır; O ne güzel mevladır, ne eşi bulunmaz yardımcıdır!"**[19] buyurmaktadır.

"İnkâr edenlerin velileri ise sahte tanrılardır, onları aydınlıktan çıkarıp karanlıklara sokarlar. İşte bunlar ateşliklerdir, bunlar orada devamlı kalıcıdırlar." Sahte tanrıları veli edinenler, müminlerin aksine nur yerine zulmet; huzur yerine sıkıntı içinde olurlar. Bir başka ayette Cenab-ı Hak **"… Zalimlerin ise ne bir velisi (arka çıkanı) ne de bir yardımcısı olacaktır. Onlar Allah'tan başka veliler edindiler, öyle mi? Hâlbuki asıl dost ve koruyucu Allah'tır…"**[20] buyurarak inkâr edenlerin ahiretteki durumunu bildirmektedir.

Görsel 3.3
el-Velî, Allah'ın (cc) isimlerinden biridir.

Bu ayette küfür karanlığa, iman ise aydınlığa benzetilerek teşbihin güzel örneklerinden birine yer verilmektedir. Küfür, yürüyenlerin yollarını şaşırıp içinde kaybolduğu karanlık gibidir. İman ise doğruya ileten bir nurdur. İman müminin kalbine yerleştiği anda bütün varlığını aydınlatır. Müminin ruhu iman sayesinde arınır. İman edenlerin mükâfatı Cennetünnaim'dir. Küfrün karşılığı ise cehennem ve azaptır. Bundan dolayı ayette küfür "karanlık" olarak ifade edilmiştir. Ayetikerimede ayrıca "nur" kelimesi tekil, "zulümat" kelimesi ise çoğul olarak kullanılmıştır çünkü doğru tektir ve o, hak olan İslam'dır. İnsanı doğru yoldan ayıran karanlıklar (sapkınlık yolları) ise çoktur. Ayet küfür yolunu seçenlerin ebedî olarak cehennemde kalacaklarını bildirmektedir.[21]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Bakara suresinin 256-257. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Baskı ve tehdit yoluyla kalbe iman yerleştirilemeyeceği için zor kullanmayı İslam yasaklamıştır. Kalben inanmayarak ya da zorla yapılan ibadetlerin Allah (cc) katında değeri yoktur.
2. Yüce Allah'a tam anlamıyla iman etmek için Müslümanların hem kalben hem de davranışlarıyla tağutların tümünü reddetmesi gerekir.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.1.2. Haşr Suresi 22-24. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

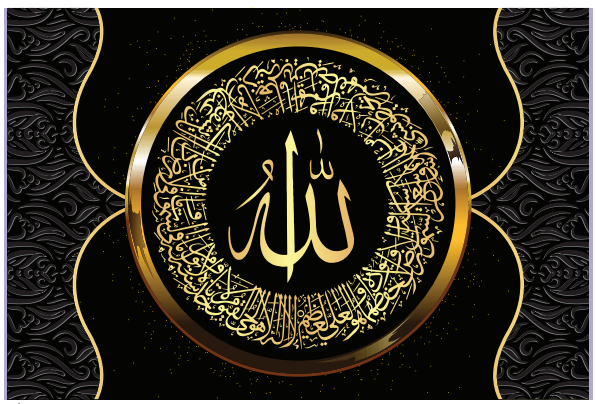
هُوَ اللّٰهُ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ۖ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ الْمَلِكُ
الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ
الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

22. "O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. Duyular ve akılla idrak edilemeyeni de edileni de bilir. O, Rahman'dır; Rahîm'dir."

23. "O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. O, Melik'tir (egemenliğin mutlak sahibidir); O, Kuddüs'tür (her türlü eksiklikten uzaktır); O, Selam'dır (esenlik verendir); O, Mümin'dir (güven sağlayan ve kendisine güvenilendir); O, Müheymin'dir (görüp gözeten ve yönetendir); O, Aziz'dir (üstündür); O, Cebbar'dır (iradesine sınır yoktur); O, Mütekebbir'dir (büyüklükte eşi olmayandır). Allah, onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamıyla münezzehtir."

24. "O, Halık'tır (takdir ettiği gibi yaratandır); O, Bâri'dir (canlıları örneği olmadan var edendir); O, Musavvirdir (biçim ve özellik veren Allah'tır). En güzel isimler O'nundur. Göklerdekiler ve yerdekiler hep O'nu tespih ederler. O, Aziz'dir (üstündür); O, Hakim'dir (hikmet sahibidir)."

"O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır." Yüce Yaratıcı'nın özel ismi olan Allah (cc) kelimesi, O'nun kemal, Cemal ve Celal sıfatlarının anlamsal olarak tümünü kapsar. Allah'ın (cc) diğer isimleri ise O'nun farklı özelliklerini ifade eder. Allah (cc) kelimesi tekildir, ikil veya çoğul yapılamaz. Tanrılar, ilahlar, rablar örneğinde olduğu gibi diğer isimler

Görsel 3.4
Allah (cc) kelimesi, Yüce Yaratıcı'nın özel ismidir.

ise çoğul yapılabilir. Allah (cc) ismi, sadece hak olan mabudu ifade etmek için kullanılır. Başka varlığa Allah (cc) ismi verilemez[22] çünkü O'nun dışındaki hiçbir varlık, mabut olmaya layık sıfat ve yetkilere sahip değildir.[23]

Biliyor musunuz?

Allah (cc) isminin hiçbir dilde tam karşılığı yoktur. Arapça ilah, Farsça hüda, Türkçe tanrı, İngilizce god (gad), Almanca gott (got) kelimeleri Allah (cc) ismi gibi özel bir isim değildir. Bunlar rab, ilah, mabut gibi cins isimlerdir.

Karaman vd., "Allah", 23.

"Duyular ve akılla idrak edilemeyeni de edileni de bilir." Gaybı bilen yalnızca Allah'tır (cc). O; mahlukatın gizli, açık her şeyini bilir. Böylelikle insan, Allah'ın (cc) her daim kendisini gördüğünü hisseder ve yalnız olmadığının farkına varır. Hayatını ve düşüncelerini bu yönde şekillendirmeye başlar. Bu bilince ulaşan mümin, bilinçsizce hareket etmez. Geçmişi, şimdiki anı ve geleceği bilen Allah'tır (cc).[24]

"O, Rahman'dır; Rahîm'dir." Rahman ve rahim kelimeleri "şefkat, acıma ve merhamet" anlamlarına gelen " رَحْمَة " kökünden türemiştir.[25] Allah'ın (cc) Rahman sıfatı "dünyada bütün canlılara şefkat gösteren, mümin ve kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan" anlamlarına gelmektedir.[26]

Allah'ın (cc) Rahîm sıfatı ise "yaratmış olduğu bütün varlıklara karşılıksız rızık veren, merhamet eden ve yarattıklarını koruyan, bağışlayan, ahirette ise sadece mümin kullarına şefkat edecek olan" anlamlarını içermektedir.[27]

Görsel 3.5
İnsanlardaki merhamet duygusu Allah'ın (cc) sonsuz rahmetinin bir parçasıdır.

O'nun rahmeti sınırsızdır. Sonsuz rahmeti ile insanların gönüllerine huzur veren Allah (cc), kullarını da yardımsız bırakmaz.[28] Tüm mahlukata verilen merhamet duygusu, Allah'ın (cc) rahmetinin cüzi bir kısmıdır. Allah (cc) ise sonsuz rahmet sahibidir.[29]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Allah'ın (cc) merhameti o kadar geniş ve kuşatıcıdır ki Hz. Muhammed (sav) bu durumu şöyle açıklamıştır: 'Allah, rahmeti yüz parça yaratmış; doksan dokuzunu kendi katında tutmuş, yeryüzüne sadece bir parçasını indirmiştir. İşte bütün mahlukat, bu bir parça merhametle birbirine acır. Bir hayvan bile (bu bir parçacık rahmetin eseri olarak yavrusunu emzirirken) üzerine basarım endişesiyle ayağını kaldırır.'"

Müslim, Tevbe, 17; Özafşar, *Hadislerle İslam*, 1/214.

"O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır." Konunun önemini vurgulamak için bir önceki ayette geçen ifadeler tekrar kullanılmıştır. Zira Allah (cc) kelimesi, diğer tüm sıfatların kendisine dayandığı isimdir.[30]

"Egemenliğin mutlak sahibidir." O, Melik'tir. "مُلْك" kökünden türeyen melik kelimesi,[31] Allah'ın (cc) sıfatlarından biridir. Emir, "hükümdar, yönetici ve sahip" anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında Malik, "bütün varlıkların sahibi" olarak tanımlanırken Melik, "bütün varlıkları, âlemleri yöneten, onlara dilediği gibi hükmeden" anlamlarına gelmektedir. Allah (cc) bütün kâinatın Melik'idir. Hem dünyada hem ahirette gerçek Malik ve Melik olan yalnızca Allah'tır (cc).[32]

"Her türlü eksiklikten uzaktır." O, Kuddüs'tür. "Temiz olmak" anlamındaki "قُدْس" kökünden türeyen kuddüs kelimesi,[33] sözlükte "temiz, mukaddes ve mübarek olan" anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında Kuddüs ismi "her türlü çirkinlik, noksanlık ve ayıptan uzak; tertemiz, bütün kemal sıfatları kendisinde toplayan, güzellik, iyilik ve faziletlerle övülen" anlamlarına gelmektedir.[34] Allah'ın (cc) sıfatı olarak Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmektedir.[35]

"Esenlik verendir." O, Selam'dır. "سَلِمَ" kökünden türeyen selam sözcüğü "bir işten kurtulmak, ayıp, afet, noksanlık ve acizlikten uzak olmak" anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (cc) sıfatı olarak "insanlarda bulunan ayıp, eksiklik, hastalık, âcizlik ve ölüm gibi şeylerden uzak olan, güven arayanlara güven veren, zulmetmeyen" anlamlarına gelmektedir.[36] Yüce Allah, tüm kâinata bu ismi ile emniyet ve huzur vermektedir.[37]

Biliyor musunuz?

Namazların sonunda okunan اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَ مِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ "Allah'ım! Sen Selam'sın ve selam sendendir. Sen yücesin. Ey ikram ve celal sahibi!" duası Allah'ın (cc) Selam isminin önemini vurgulamaktadır.

Müslim, Mesacid, 135.

"Güven sağlayan ve kendisine güvenilendir." O, Mümin'dir. "Korkusuz ve emin olmak; inanmak, güvenmek ve güvenilir olmak" anlamındaki "أَمَنَ" kökünden türeyen mümin kelimesi "tasdik eden, itimat eden, inanan, boyun eğen, güven veren, emin kılan" anlamlarına gelmektedir. Bu sözcük Kur'an'da hem Allah'ın (cc) hem de insanların sıfatı olarak kullanılmıştır. İnsanlar için kullanıldığında peygamberin bildirdiklerini kabul eden anlamına gelmektedir. Allah'ın (cc) sıfatı olarak ise yarattıklarına güven veren, onları zulümden uzak tutan, iman ve eman verici, şüpheleri gideren demektir.[38]

"Görüp gözeten ve yönetendir." O, Müheymin'dir. "هَيْمَنَ" kökünden türeyen[39] müheymin sözcüğü, sözlükte "gözetici ve koruyucu olan, hükmü altına alıp kontrol eden" anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında "kullarının bütün amellerini bilen, onları koruyan, ahirette onlara mükâfatını eksiksiz veren ve zulmetmeyeceğinden emin olunan" anlamlarına gelmektedir.[40] Allah'ın (cc), her an müminleri gözetip koruduğunu bilerek yaşamak, inananların kalbine güven ve huzur verir.

Görsel 3.6
el-Müheymin, Allah'ın (cc) isimlerinden biridir.

"Üstündür." O, Aziz'dir. "عِزَّ/ عِزَّة" kökünden türeyen aziz kelimesi "şerefli, kuvvetli, kerim ve cömert olmak, galip gelmek" anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında "âciz olmayan, üstün, güçlü, galip, şerefli, değerli, Kahhar ve Melik" demektir.[41] Kur'an-ı Kerim'de Cenab-ı Hak **"...Bütün izzet yalnızca Allah'a aittir."**[42] buyurmaktadır. Müslümanlar her durumda aziz olan Allah'ı (cc) hatırlamalı ve O'na yönelmelidir.

“İradesine sınır yoktur.” O, Cebbar’dır. “جَبْر” kökünden türeyen cebbar kelimesi[43] Allah’ın (cc) sıfatı olarak “asi ve azgınları kahredici, emir ve yasaklardan istediğini kullarına yaptırmaya gücü yeten” anlamlarına gelmektedir.[44] Allah’ın (cc) Cebbar sıfatıyla anılmasındaki amaç O’nun azametine vurgu yapmaktır.[45]

azamet: Büyüklük, ululuk.

Doğan, “Azamet”, 64.

“Büyüklükte eşi olmayandır.” O, Mütekebbir’dir. “كِبْر” kökünden gelen mütekebbir sözcüğü, sözlükte “büyük ve ulu” anlamlarına gelmektedir.[46] Allah’ın (cc) sıfatı olarak Mütekebbir “ihtiyaç ve noksanlığı gerektiren her şeyden münezzeh, yüce ve ulu” demektir.[47] Mütekebbir kelimesinin iki manası vardır: Bunlardan ilki gerçekte büyük olmadığı hâlde büyüklük taslayan demektir. Şeytan ve insanın büyüklük taslaması buna örnek olarak verilebilir. Diğeri ise gerçekten ve her daim büyük olandır. O da ancak Allah’tır (cc). Büyüklük ancak O’na mahsustur.[48]

“Allah, onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamıyla münezzehtir.” Allah (cc), ortak edinmekten münezzehtir. O’nun zatı, sıfatı ve yetkileri hakkında ortağı olduğunun iddia edilmesi büyük bir iftiradır. Hiç kimse ve hiçbir şey O’na ortak olamaz.[49]

Yazıyorum

Verilen esmayıhüsnaların anlamlarını karşılarına yazalım.

Kuddüs :……

Melik :……

Müheymin :……

Mütekebbir :……

Rahman :……

“O, takdir ettiği gibi yaratandır.” O, Allah (cc) ki Halık’tır. Yaratmak anlamındaki “خَلْق” kökünden türeyen halık sözcüğü, Allah’ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında “belli bir amaç doğrultusunda, planlı bir şekilde yaratan” anlamına gelmektedir.[50] Tüm kâinat ve onun içindekilerin yaratıcısı Allah’tır (cc). Hiçbir şey, kendiliğinden meydana gelmediği gibi tesadüf eseri de oluşmamıştır.[51]

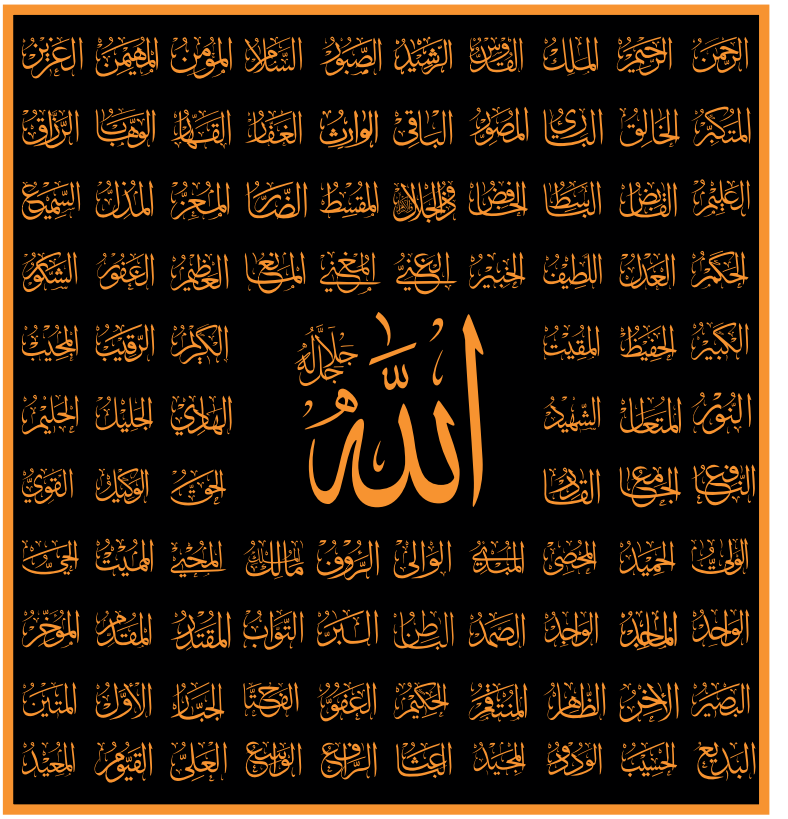
“Canlıları örneği olmadan var edendir.” O, Bâri’dir. “بَرْأ” kökünden türeyen bâri; Allah’ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında “maddesi ve modeli olmadan varlıkları yaratan, sıfatlarında yaratılmışlara benzemeyen, birçok farklılığına rağmen evrenin bütün parçalarını ahenk ve düzen içinde meydana getiren” anlamlarına gelmektedir.[52] O’nun yaratmasında hiçbir tutarsızlık yoktur.[53]

Görsel 3.7
Tüm canlıları yaratan Yüce Allah’tır.

“Biçim ve özellik veren, Allah’tır.” O, Musavvir’dir. “صَوْر” kökünden türeyen musavvir kelimesi[54] “bir şeye şekil ve suret veren, onu niteleyen, resim ve boya yapan” anlamlarında kullanılır. Allah’ın (cc) sıfatı olarak ise “varlıklara şekil ve suret veren” manasına gelmektedir.[55]

Ayetikerimede Allah'ın (cc) Halık, Bâri ve Musavvir isimleri peş peşe zikredilmektedir. Dolayısıyla ayette Allah'ın (cc) yaratması üç safhada anlatılmıştır: İlk aşama olan Halık, Cenab-ı Hakk'ın yoktan var etmesidir. İkinci safhada Bâri olan Allah'ın (cc) yarattıklarını kısımlara ayırması söz konusudur. Musavvir olan Allah (cc), son aşamada yarattıklarına şekil ve suret vermektedir. Mevdudi, bu aşamaları bir mühendisin binayı inşa süreciyle örneklendirmektedir. Mühendis ilk önce inşa edeceği binanın planını çizer. Ardından ikinci safhaya geçer ve çizdiği planı kısımlara ayırır yani binanın bölümlerini belirler. En sonunda mühendis inşa ettiği binaya son hâlini verir. Mevdudi bu örneği verirken Allah'ın (cc) yaratması ile kulların üretiminin asla benzer olamayacağını da ifade etmektedir. Nitekim insanlar var olanı üretip şekil verirken Allah'ın (cc) yaratması yoktan var etmektir, benzersizdir ve mükemmeldir.[56]

Görsel 3.8
Allah'ın (cc) doksan dokuz ismi (Esmayıhüsna)

"En güzel isimler O'nundur." Esmayıhüsna "en güzel isimler" anlamına gelmektir. Ayet ve hadislerde zikredilen esmayıhüsna; Allah'ın (cc) nasıl bir varlık olduğunu, O'nun özelliklerini ve hangi vasıflara sahip olduğunu beyan eden isim ve sıfatlardır.[57] Yüce Allah Kur'an'da bizlere **"En güzel isimler Allah'ındır. Bu güzel isimlerle O'na dua edin..."**[58] buyurmaktadır.

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Allah'ın (cc) yüzden bir eksik, doksan dokuz ismi vardır. Kim bu isimleri (öğrenip gereğiyle amel ederek) sayarsa cennete girer."

Buhari, Şurut, 18; Özafşar, *Hadislerle İslam*, 1/219.

"Göklerdekiler ve yerdekiler hep O'nu tespih ederler. O, üstündür." Gökte ve yerde bulunan her varlık Allah'ı (cc) zikretmektedir. Bu konu ile ilgili başka bir ayette Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır: **"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamt ile tespih eder. Ancak siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, Halim'dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır."**[59]

Allah (cc) Aziz'dir. O, saygındır ve izzet sahibidir. O'nun eşi ve benzeri yoktur. Bütün üstünlükler ve güçler O'nun üstünlüğünün yanında küçük kalır. O, izzetiyle yaratılmışların bütün ihtiyaçlarını karşılayacak kudrettedir.[60]

"Hikmet sahibidir." O, Hakim'dir. " حُكْم" mastarından türeyen hakim kelimesi,[61] Allah'ın (cc) sıfatı olarak kullanıldığında "haklı ile haksızı, suçlu ile suçsuzu ayırt eden, ihtilaflı konuları çözen ve her işi hikmetli olan" anlamlarına gelmektedir.[62] O'nun yaratmasında ve yaptığı her işte hikmet, denge ve düzen vardır.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Haşr suresinin 22-24. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Allah'ı (cc) tanımanın yolu O'nun isimlerini ve sıfatlarını öğrenmekten geçer. Müminler Yüce Allah'ın isimlerini anarak dua etmelidir.
2. Allah'ın (cc) kullarını her an görüp gözettiğini bilen müminler, bilinçsizce hareket etmekten uzak durur.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.1.3. Enam Suresi 59. Ayet

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾

59. "Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır, onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."

"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır." Bu ayette, Yüce Allah'ın ilminin ne kadar kapsamlı olduğu ifade edilmektedir. Gaybın anahtarları (hazineleri) Allah'ın (cc) yanındadır. Gayb, dinî bir terim olarak "nakle dayalı bilgi olmaksızın hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı" demektir. Bu kelime Kur'an'da altmış yerde geçmekte ve Allah'a (cc) nispet edildiğinde sadece Allah (cc) tarafından bilinebilen mutlak gaybı ifade etmektedir.[63]

Ayette yer alan " مَفَاتِح " kelimesi, "hazine" anlamındaki "mefteh" kelimesinin çoğulu olabileceği gibi "anahtar" anlamındaki "miftah" kelimesinin de çoğulu olabilir. Böylelikle gayb âlemi, kilitli hazinelere benzetilerek gaybın anahtarlarının ise sadece Allah (cc) katında olduğu belirtilmiştir. Ayetin **"Onları O'ndan başkası bilmez."** şeklinde devam etmesi de kendinden önceki cümleyi pekiştirmektedir.[64]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Gaybın hazineleri beştir ve onları ancak Allah (cc) bilir: Rahimlerdekilerin mahiyetini, yarın ne olacağını, yağmurun ne zaman yağacağını, kimin nerede öleceğini ve kıyametin ne zaman kopacağını sadece Allah (cc) bilir."

Buhari, İstiska, 28.

"O, karada ve denizde ne varsa bilir. O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır." Allah'ın (cc) ilmi, kara ve denizlerdeki her şeyi kuşatır. Ağaçtan düşen bir yaprak da toprağın altındaki bir tek tane de O'nun bilgisi dâhilindedir. Kelam âlimleri tarafından söz konusu ayet; Allah'ın (cc) ilminin, cüziyyatı (değişken varlık ve olayları) kapsamadığı yönündeki iddiaları çürüten en önemli delillerden biri olarak gösterilmektedir. **"Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."** "كِتَابٍ مُبِينٍ" ifadesi; müfessirler tarafından levhimahfuz, Hafaza melekleri tarafından tutulan amel defteri ya da Allah'ın (cc) her şeyi kuşatan ilmi olarak yorumlanmıştır.[65]

Görsel 3.9
Evrende var olan her şey Yüce Allah'ın bilgisindedir.

Müfessirlerin çoğuna göre bu ayette geçen yaprak, tane, kuru ve yaş kelimeleri gerçek anlamlarında kullanılmıştır. Düşen her bir yaprağın ne zaman ve nereye düşeceğini, havada ne kadar dolaşıp yere ineceğini, her bir tanenin de ne zaman yeşereceğini, kaç tane ürün vereceğini, onu kimin yiyeceğini, yaş ve kuru her şeyi bilen Cenab-ı Hak'tır. Tüm bunların bilgisini apaçık bir kitapta (levhimahfuzda) kaydeden ancak Yüce Allah'tır.[66] Her şeyin apaçık bir kitapta yazılmış olması, Cenab-ı Hakk'ın bunları unutmamak için yazmaya ihtiyaç duymasından değildir. Bilakis O'nun azametinin bir işaretidir. Nitekim hiçbir günah ve sevap işleme iradesi olmayan yaprağın, tohum tanesinin, yaş ve kuru her ne varsa onların da kayda geçirildiğini bilen insanoğlu; tüm yaptıklarının hesap gününde karşısına çıkacağını unutmamalıdır.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Enam suresinin 59. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Sonsuz ilmiyle her şeyi kuşatan Cenab-ı Hak, yarattığı bütün canlılardan haberdardır. Her şey O'nun bilgisi dâhilindedir.
2. Toprak altındaki ufacık bir tohumun dahi levhimahfuzda kaydedildiğini bilen Müslüman, yapıp ettiklerinin de hesap gününde karşısına çıkacağını bilerek yaşamalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.1.4. Lokman Suresi 27. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَلَوْ اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَّالْبَحْرُ يَمُدُّهٗ مِنْ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمٰتُ اللّٰهِ

اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٧﴾

27. "Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de –ardından ona yedisi daha eklenmek üzere- mürekkep olsaydı yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi; Allah Aziz'dir, Hakim'dir."

Bu ayetin müşriklerin "Kur'an'ı oluşturan vahiy tükenmek üzeredir." sözlerine karşılık nazil olduğu belirtilmiştir.[67] Bir başka rivayette ise Yahudiler, Hz. Peygamber'e gelerek Allah'ın (cc) Tevrat'ta her şeyin bilgisini verdiğini söylemiştir. Hz. Muhammed'in (sav) Yahudilere Tevrat'taki bilgilerin Allah'ın (cc) ilmine nazaran az olduğunu söylemesi üzerine bu ayet nazil olmuştur.[68]

"Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de –ardından ona yedisi daha eklenmek üzere- mürekkep olsaydı yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi." Yüce Allah'ın zatı ezelî ve ebedîdir. O'nun ilmi, kudreti ve kemal sıfatları da böyledir. O hâlde ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa Allah'ın (cc) sözleri, kudreti ve azameti yazıp bitirilemez. Hasan Basri bu ayeti şöyle açıklamıştır: "Eğer ağaçlar kalem olsa, denizler de mürekkep olsa Allah (cc) da 'Emrim şöyledir.' diye yazdırsa denizin suyu biter ve kalemler kırılırdı."[69]

Kâinatın büyüklüğü karşısında insanoğlunun ulaştığı ilim, büyük bir çölde karıncanın birkaç adımda katettiği mesafeye benzetilebilir. İşte fiziki âlem bu kadar geniş olunca insanoğlunun ulaştığı bilgi ne kadar olabilir? Bir de fizik ötesini düşününce kalemler ve mürekkepler, Allah'ın (cc) kudretini yazmaya yeter mi? Allah'ın (cc) kelimeleri, bilgisi sınırsızdır. Bu ayette Yüce Allah'ın sonsuz ilmi, bilgisi sınırlı olan insana ilgi çekici bir temsille bildirilmektedir.[70]

Görsel 3.10
Yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem, denizler de mürekkep olsa Yüce Allah'ın sonsuz ilmini anlatmaya yetmez.

Ayette yedi ifadesi, sınırlamak için değil; çokluk belirtmek için kullanılmıştır. Başka bir ayette Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır: **"De ki: 'Rabb'imin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave etsek (denizlere deniz katsak) Rabb'imin sözleri tükenmeden önce denizler tükenirdi.'"**[71]

"Allah Aziz'dir, Hakim'dir." Ayetikerime, Allah'ın (cc) Aziz ve Hakim sıfatlarıyla sona ermektedir. Aziz, Allah'ın (cc) üstün ve sınırsız kudretini; Hakim ise O'nun her şeyi bir amaca yönelik, belli bir düzene göre ilahi bir plan içinde hikmet ile yarattığını ifade etmektedir.[72]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Lokman suresinin 27. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İnsan -ne kadar çok bilgiye sahip olursa olsun- Cenab-ı Hakk'ın ilmi karşısında aciz olduğunu bilmelidir.
2. İlim öğrenmek, insanı Rabb'inden uzaklaştırmamalı; Allah'ın (cc) yaratmasındaki sonsuz kudreti görüp O'na daha fazla yaklaştırmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.1.5. Yasin Suresi 77-83. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَنَسِيَ خَلْقَهُ ؕ قَالَ مَنْ
يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ ؕ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ اَلَّذِي جَعَلَ
لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَا اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ اَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ
عَلٰى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ؕ بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ اِنَّمَا اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيْئًا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

77."İnsan, kendisini az bir sudan yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir."

78. "Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve 'Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?' diyor."

79. "De ki 'Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O, yaratmanın her türlüsünü bilir.'"

80. "Yemyeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte ondan yakıp durmaktasınız."

81. "Gökleri ve yeri yaratan Allah, onların benzerini yaratmaya kadir değil mi? Elbette, öyledir. O, eşsiz yaratıcıdır; her şeyi bilir."

82. "Bir şeyi istediğinde O'nun buyruğu 'Ol!' demekten ibarettir, hemen oluverir."

83. "Her şeyin egemenliği kendi elinde olan Allah, bütün eksikliklerden uzaktır ve hepiniz sonunda O'na döndürüleceksiniz."

Müşriklerden Übey bin Halef, çürümüş bir kemiği Resulullah'ın huzurunda parçalamış ve alaycı bir şekilde şöyle demiştir: "Ey Muhammed! Şu kemik gibi çürüyüp toprağa karıştıktan sonra Allah'ın bizi yeniden yaratacağını mı iddia ediyorsun?" Bu olay üzerine Yasin suresinin son ayetleri nazil olmuştur.[73] Ayetin iniş sebebi her ne kadar bu olay olsa da bu ayetler Allah'ın (cc) kudretini ve haşrı (yeniden dirilmeyi ve mahşerde toplanmayı) inkâr eden her insana bir cevap niteliği taşımaktadır.[74]

"İnsan, kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak; şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur." Cenab-ı Hak, haşrı inkâr eden kullarına onların basit bir nutfeden yaratıldığını hatırlatmakta ve ilk yaratılışın örneğini vermektedir. Ayette bu durum **"Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor."** şeklinde ifade edilmektedir. Üzerinde hiçbir deri ve et parçası kalmamış, çürümüş kemik parçalarını misal gösteren inkârcı insanın verdiği cevap ayette şöyle ifade edilmektedir: **"'Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?' diyor."**

"De ki; 'Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek.'" Onları yani o kemikleri ilk defa yaratan muhakkak ki tekrar diriltir. Nasıl ki Allah (cc), insan hiçbir şey değilken onu yaratmıştır. Aynen bunun gibi geride insandan hiçbir şey kalmadığı zaman da onu yeniden yaratır. Yüce Allah'ın yoktan yaratması, öldükten sonra insanları tekrar yaratma kudretine sahip olduğunun en büyük delilidir.[75]

Görsel 3.11
Baharda tabiatın canlanması, insana yeniden dirilişi hatırlatmaktadır.

"O, yaratmanın her türlüsünü bilir." Ayette geçen "خَلْق" kelimesi hem yaratma hem de yaratılanlar anlamına geldiği için bu iki manayı da karşılayacak şekilde şöyle açıklanmaktadır: Allah (cc); yaratılanların her birinin dağılan tüm parçalarını, hâllerini, niceliklerini, diğer tüm özelliklerini bütün ayrıntılarıyla bilir. Yüce Allah, yaratmanın da her türlüsünü -maddeli-maddesiz, örnekli-örneksiz, aletli-aletsiz, ilk ya da son bütün çeşitlerini- bilir.[76]

Cenab-ı Hakk'ın hilkat (yaratma) kanunu kusursuz işlemektedir. Bitkiyi ilk yaratan Yüce Allah, onun benzerini bütün özellikleriyle nasıl yaratıyorsa insanı da öldürdükten sonra bütün özellikleriyle tekrar yaratacaktır. Bitkinin benzerini yaratmak, O'na göre ne kadar kolaysa insanın da yaratılması öyle kolaydır.[77]

"Yemyeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte ondan yakıp durmaktasınız." ifadesinde Cenab-ı Hak, eşsiz kudretini zıtlıkları barındıran bir örnek üzerinden göstermektedir. Ölülerin diriltileceğine inanmayan ve itiraz edenlere böyle bir örneğin verilmesi Kur'an'ın muhteşem üslubunu ortaya koymaktadır. Yemyeşil ağaç ifadesiyle söylenmek istenen ağacın rengi değil, taze ve ıslak olmasıdır. Bu ayette Arap Yarımadası'nda çakmak taşı olarak kullanılan merh ve afar ağaçlarına vurgu yapıldığı da zikredilmektedir.[78]

Biliyor musunuz?

Arap Yarımadası'nda çakmak taşı olarak kullanılan merh ve afar adında iki ayrı tür ağaç vardır. Bu iki ağacın dalları kesilerek suyu akıtılır, ardından birbirine sürtünce ateş çıkardı. Bu özelliğinden dolayı Arap Yarımadası'nda ateş yakmak amacıyla kullanılırdı.

Kurtubi, *el- Cami li- Ahkami'l-Kur'an*, 14/455.

Ağaç ve ateş arasında çok daha açık olan bir ilişki oksijenle ilgilidir. Ayette geçen yanma olayının gerçekleşebilmesi için de oksijen gereklidir. İşte bu oksijeni yeryüzünü kaplayan bitki örtüsü üretmektedir. Ayrıca jeolojik devirlerde toprak altında kalan ağaçlar zamanla kömürleşerek büyük bir enerji kaynağına dönüşmüştür. Böylelikle bu ayette ağacın insanın hizmetine sunulan birçok özelliği zikredilerek Yüce Allah'ın kudreti anlatılmakta ve bu örnekler, O'nun tekrar diriltmeye gücünün yeteceğine delil olarak gösterilmektedir.[79] Suya doymuş yemyeşil bir ağaca yanma özelliğini veren de kurumuş dalların ateşe yakıt olmasını sağlayan da Yüce Allah'tır.

Görsel 3.12
Ağaç, Yüce Allah'ın tüm canlılara sunduğu eşsiz bir nimettir.

"Gökleri ve yeri yaratan Allah, onların benzerini yaratmaya kadir değil mi?" ifadesi ile Cenab-ı Hak; sayısız gezegenleri, yıldızları, yeryüzündeki varlıkları yaratanın, basit bir nutfeden var ettiği insanı tekrar yaratmaya muktedir olup olmadığına dair bir soru yöneltmektedir. Ayetlerde eşsiz örneklere yer verilerek hiçbir tereddüte yer bırakılmayacak şekilde bu soru cevaplanmaktadır: **"Elbette, öyledir. O, eşsiz yaratıcıdır; her şeyi bilir."**

Biliyor musunuz?

Yasin suresi, Kur'an'ın kalbi sayılmıştır çünkü imanın sıhhati, yeniden diriltilmeyi ve mahşerde toplanmayı kabullenmekle mümkündür. Bu durum, Yasin suresinde en güzel ve net bir şekilde ifade edilmiştir. Bundan dolayı hadisişerifte *"Her şeyin bir kalbi, özü vardır. Kur'an'ın kalbi de Yasin'dir."* buyrularak Yasin suresi vücut için en gerekli organ olan kalbe benzetilmiştir.

Bursevi, *Ruhu'l Beyan Tefsiri*, 7/96; Tirmizi, Fezailü'l Kur'an, 7.

"Bir şeyi istediğinde O'nun buyruğu 'Ol!' demekten ibarettir, hemen oluverir." Allah'ın (cc) olmasını dilediği şey -ister gökyüzü olsun ister yeryüzü ya da başka bir canlı varlık fark etmeksizin- O'nun emri karşısında hemen oluverir. O'nun için hiçbir zorluk yoktur.[80]

Son ayette varlık âlemiyle bu varlığı yaratan arasındaki ilişkiye vurgu yapılmaktadır. **"Her şeyin egemenliği kendi elinde olan Allah, bütün eksikliklerden uzaktır ve hepiniz sonunda O'na döndürüleceksiniz."** Ayette "egemenlik" diye çevrilen "مَلَكُوت " kelimesi ile varlık âlemindeki her şeyin mutlak sahibinin Allah (cc) olduğu bildirilmekte ve Yüce Allah'ın onlar üzerindeki tasarrufunu hikmetine uygun olarak dilediği gibi kullanabileceği anlatılmaktadır. Ayetin sonunda "herkesin Allah'a (cc) döndürülmesi" ifadesi mahşer günü verilecek hesap için bütün insanların O'nun huzuruna çıkarılması şeklinde açıklanmaktadır.[81]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Yasin suresinin 77-83. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İnsan, Yüce Allah tarafından basit bir nutfeden yaratıldığını unutmamalıdır.
2. Aklıselim her insan, ölümün ve yeniden dirilişin yeryüzünde her an gerçekleştiğini idrak eder.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.2

3.2. NAMAZLA İLGİLİ AYETLER

3.2.1. Bakara Suresi 238. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾

238.“Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın, huşu içinde Allah’ın huzurunda durun.”

Nesiller boyunca peygamberler tarafından emredilen namaz ibadeti, Hz. Muhammed’in (sav) peygamberliğinden önce de Mekke toplumu tarafından bilinmekteydi. Ancak zamanla ibadetlerin şekli ve amacı değişmişti. Mekkelilerin Beytullah’taki ibadetlerine şirk karışmış, Kur’an’da belirtildiğine göre namazları ıslık çalma ve el çırpma şekline dönüşmüştü.

Hz. Muhammed (sav), namaz beş vakit olarak farz kılınmadan önce namaz ibadetini iki vakit şeklinde yerine getirmiş; müşrikler ise onu engellemeye çalışmıştır. İki rekât olarak kılınan bu namazlar, Miraç hadisesiyle birlikte beş vakte çıkarılmıştır. Öğle, ikindi ve yatsı namazları, Hicret’ten kısa bir süre sonra dörder rekât olarak kılınmıştır.[82] Peygamber Efendimiz’e bugün bilinen hâliyle beş vakit namazların kılınış şeklini Cebrail (as) öğretmiştir.[83]

“Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın.” Orta namaz, beş vakit namazın içinde olduğu hâlde ayette ayrıca ifade edilmiştir. Bundan hareketle müfessirler “وُسْطَى” kelimesini yorumlarken farklı manalar vermiştir. En çok kabul gören üç görüş şu şekildedir:

1) Ayette geçen “vusta” sabah namazıdır.

2) “Vusta” ile kastedilen ikindi namazıdır.

3) Bütün namazlara önem verilsin diye hangi namaz olduğu belirtilmeden bırakılmıştır.

Medine fukahası, sabah namazının gece namazlarıyla (akşam ve yatsı) gündüz namazlarının (öğle ve ikindi) arasında yer almasından dolayı ayette geçen orta namaz ifadesini sabah namazı olarak yorumlamıştır.[84] Hz. Ali, Abdullah bin Mesud, İbni Abbas gibi bazı sahabiler ve Ebu Hanife ise orta namazın, ikindi namazı olduğu görüşünü kabul etmiş ve bu görüşlerini de şu hadislerle delillendirmişlerdir: Hz. Peygamber, Hendek Savaşı’nda düşman saldırılarını engellemeye çalışırken ikindi namazını güneş batıncaya dek kılma fırsatı bulamamıştır. Bu olay üzerine Hz. Muhammed (sav) *“Orta namazdan yani ikindi namazından bizi alıkoydular. Allah (cc) kabirlerini ve içlerini ateşle doldursun.”*[85] hadisini söylemiştir. Bir başka hadiste Peygamber Efendimiz *“Orta namaz, ikindi namazıdır.”*[86] buyurmuştur. Bu iki hadis orta namazın ikindi olduğuna delil olarak gösterilmektedir.[87]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

“İkindi namazını terk eden kimsenin ailesi ve malı eksiltilmiş gibidir.”

Buhari, Mevakitü’s- Salat, 14.

Bazı âlimler ise bütün namazlara önem verilsin diye orta namazın özellikle açıklanmadığını belirtmiştir. Nasıl ki Allah (cc); Kadir Gecesi'ni ramazan ayı içine, duaların kabul edildiği vakti de cuma gününe gizlediyse orta namazı da namazların içine gizlemiştir. Böylece müminlerin, namazların tamamını aynı huşu ve özenle kılmaları amaçlanmıştır.[88]

"Huşu içinde Allah'ın huzurunda durun." Ayetin başında geçen " حَافِظُوا " ifadesi, "namazların rükünleri ve şartları tam yerine getirilerek vaktinde kılınması" anlamına gelmektedir. Ayetin sonunda geçen "kunut" emri en çok tercih edilen görüşe göre "Namazda Allah'a (cc) saygılı olmak ve sırf O'nu anmakla meşgul olmak" anlamında müminleri uyarmak amacıyla kullanılmıştır. Müslümanlar, bu ayetten önce namaz esnasında ansızın gelişen olaylar karşısında konuşuyorlardı. Bu ayet nazil olduktan sonra namaz kılarken Allah'ı (cc) zikretmek ve O'na saygı duymaktan başka hiçbir şeyle meşgul olmadılar.[89]

Görsel 3.13
Müminler, namazlarını huşu içinde kılmalıdır.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Bakara suresinin 238. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Müslümanlar, namaz ibadetini hayatının merkezine almalı ve yaşamını namaza göre düzenlemelidir.
2. Günlük meşguliyetlerden dolayı -iş yoğunluğu ne kadar çok olursa olsun- Müslümanlar namazı kasten terk etmemelidir.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.2.2. İsra Suresi 78-79. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوْكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ ۗ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوْدًا ﴿٧٨﴾

وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً لَّكَ ۖ عَسٰٓى اَنْ يَّبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا ﴿٧٩﴾

78. " Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırıncaya kadar (belli vakitlerde) namaz kıl, bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir."

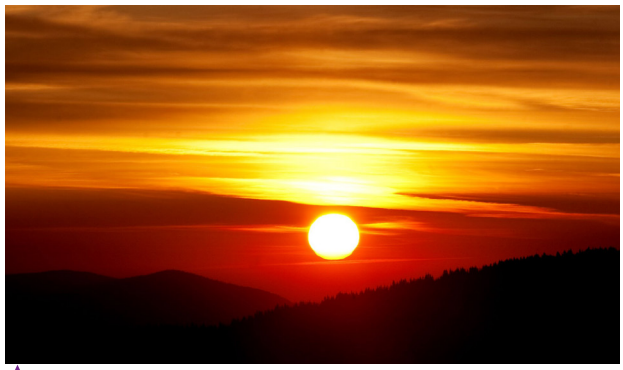
79. "Gecenin bir vaktinde kalkıp, kendine mahsus nafile bir ibadet olarak da namaz kıl ki Rabb'in seni övülmüş bir makama yükseltsin."

Ayette geçen "لِدُلُوكِ الشَّمْسِ" ifadesine müfessirler tarafından "Bir gün içinde Güneş'in en yüksek noktayı geçerek batmaya yönelmesini içeren zaman dilimi" anlamı verilmiştir. İbni Aşur'a göre "dülûküşşems" kelimesi; öğle, ikindi ve akşam vakitlerini içeren zaman dilimini ifade etmektedir. Nitekim "إلى" edatı da bu sözün birden fazla vakti içerdiğine işaret etmektedir. Şevkani ise bu ifadenin anlamıyla ilgili görüşleri şöyle sıralamaktadır: a) Zeval vakti, b) Gün batımı, c) Güneşin zevalinden batımına kadar geçen süre. Fahreddin Razi, bu görüşlerden ilkinin müfessirlerin çoğunluğu tarafından kabul gördüğünü ifade etmektedir. "قُرْاٰنَ الْفَجْرِ" ifadesi, sabah namazına işaret etmektedir. Ayrıca bu ifadeden namazda Kur'an okunması gerektiği manası da çıkmaktadır. Bütün namazlarda kıraat (Kur'an'dan bir parça okumak) farzdır ancak sabah namazının öneminden dolayı bu ifade özellikle belirtilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber, sabah namazının kıraatini diğer namazlardan daha uzun olacak şekilde yapmıştır.[90]

Yazıyorum

İsra suresinin 78. ayetinin beş vakit namaza işaret ettiği müfessirlerce kabul edilmektedir. Ayrıca Hud suresinin 114. ayeti, Taha suresinin 130. ayeti, Rum suresinin 17-18. ayetlerinde de namazın vakitleri belirtilmiştir. Namaz vakitlerinin belirtildiği bu ayetlerin meallerini Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu meallerden bulup defterinize yazınız.

"Çünkü sabah namazı şahitlidir." Sabah namazının diğer bir özelliği de şahitli olmasıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz *"Gece ve gündüz melekleri sabah namazında bir araya gelirler."*[91] buyurmuştur. Bu hadisten anlaşılacağı üzere sabah namazına gece ve gündüz melekleri birlikte şahitlik eder. Ayrıca sabah namazı vaktinde kâinat uyanmaya başlar. İnsan, kâinatın uyanışını görebilme zevkine ulaşarak o vakte tanıklık eder. Sabah namazının meşhut (şahitli) olmasının diğer manası da budur.[92]

Görsel 3.14
Güneşin doğuşu ile insan, kâinatın uyanışına şahitlik eder.

Namaz vakitlerinin belirlenmesinde çeşitli hikmetler vardır. Müslümanların günlük hayatını namaz vakitlerine göre ayarlaması bu hikmetler arasındadır. Müminler dünyevi işlerle meşgulken dahi kulluk vazifesini ihmal etmemeli ve vakti geldiğinde farz olan beş vakit namazını eda etmelidir. Namaz vakitlerinin belirlenmesindeki bir diğer hikmet de güneşe tapanların ibadet ettikleri zaman diliminde namaz kılınmamasıdır. Bu sebeple güneş doğarken, tam tepe noktasındayken ve batarken namaz kılmak yasaklanmıştır.[93]

"Gecenin bir vaktinde kalkıp, kendine mahsus nafile bir ibadet olarak da namaz kıl." Ayette "Kalkıp namaz kıl." diye çevrilen teheccüt kelimesi, kullanıldığı yere göre hem "uyumak" hem de "uyanmak" anlamına gelmektedir. Bu ayetteki teheccüt kelimesi "geceleyin uykudan kalkıp namaz kılmak" şeklinde açıklanmaktadır. Fıkhi literatürde yatsı, vitir ve teravih namazı dışında geceyi ihya etmek ve ibadet etmek için kılınan nafile namazlara teheccüt namazı denilmektedir. Ayette "kendine mahsus" ifadesinden hareketle teheccüt namazının Hz. Peygamber'e farz olduğunu kabul edenler olmakla birlikte hem Hz. Peygamber'e hem de ümmete nafile olduğu görüşünü kabul edenler de bulunmaktadır.[94]

Peygamber Efendimiz, her gece kalkıp teheccüt namazını kılmış ve Allah'ın (cc) rızasını kazanmaları için ümmetine de tavsiye etmiştir. *"Aman, gece kalkmaya gayret edin! Çünkü o, sizden önceki salih kimselerin âdeti ve Allah'a (cc) yakınlık vesilesidir. Bu ibadet, günahlardan alıkoyar; hatalara kefaret olur ve bedenden dertleri giderir."*[95]

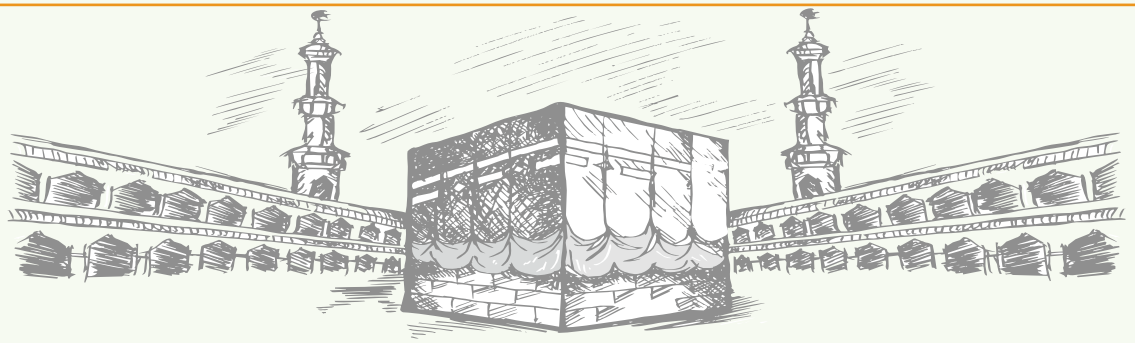
"Rabb'in seni övülmüş bir makama yükseltsin." Ayetteki "övülmüş makam" kelimesini Taberi, şefaat makamı olarak yorumlamıştır.[96] Mevdudi ise bu ayeti Hz. Muhammed'e (sav) düşmanları tarafından iftiralar atıldığı dönemde Yüce Allah'ın peygamberine bir müjdesi olarak değerlendirmiştir. Cenab-ı Hak, Hz. Muhammed'in (sav) yaratılanlar tarafından hem dünyada hem de ahirette övgü ile anılacağını Kur'an'da müjdelemiştir.[97] "Övülmüş makam" ifadesini kıyamette Hz. Muhammed'e (sav) hamt sancağının verilmesi olarak yorumlayanlar da olmuştur. Buna karşın övülen makamın dünyevi bir makam olduğunu kabul edenler de mevcuttur. Allah (cc), Peygamber Efendimiz'i "hatemülenbiya" (peygamberlerin sonuncusu) ve âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Üstelik Cenab-ı Hak, Cahiliye adı verilen bir devirden kısa sürede dünyaya yayılan bir uygarlığa geçişin onurunu Hz. Peygamber'e yaşatmıştır. Şevkani de Hz. Muhammed'i (sav) tanıyan herkesin onu övgüyle andığını belirtmiştir. Hatta Mekke putperestlerinin Hz. Muhammed'i (sav) "emin" (güvenilir, dürüst kişi) olarak anmalarını da buna örnek olarak göstermiştir.[98]

İLKELER ÇIKARIYORUM

İsra suresinin 78-79. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Farz kılınan namazların beş vakit olarak belirlenmesinde müminler için çeşitli hikmetler vardır.
2. Müslümanlar, namazlarını vaktinde kılmaya dikkat etmeli; özellikle sabah namazını uykuya yenik düşüp kaçırmamalıdır. Meleklerin bu namaza şahitlik ettiğinin şuurunda olmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

Okuma Parçası

Resullullah buyurdular ki *"Cibril (as), bana Beytullah'ın yanında iki kere imamlık yaptı. Bunlardan birinci de öğleyi gölge ayakkabı bağı kadarken kıldı. Sonra ikindiyi her şey gölgesi kadarken kıldı. Sonra akşamı güneş battığı ve oruçlunun, orucu açtığı zaman kıldı. Sonra yatsıyı ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolunca kıldı. Sonra sabahı şafak sökünce ve oruçluya yemek haram olunca kıldı. İkinci sefer öğleyi dünkü ikindinin vaktinde her şeyin gölgesi kendisi kadar olunca kıldı. Sonra ikindiyi her şeyin gölgesi kendisinin iki misli olunca kıldı. Sonra akşamı önceki vaktinde kıldı. Sonra yatsıyı gecenin üçte biri gidince kıldı. Sonra sabahı yeryüzü ağarınca kıldı.*

Sonra Cibril (as), bana yönelip 'Ey Muhammed! Bunlar, senden önceki peygamberlerin vaktidir. Namaz vakti de bu iki vakit arasında kalan zamandır.' dedi."

Tirmizi, Salât, 1; Ebu Davud, Salât, 2.

Bu hadisten anlaşılacağı üzere Cebrail (as), Peygamber Efendimiz'e ilk gün namazların başlangıç vakitlerini; ikinci gün ise bitiş vakitlerini göstermiştir.

3.2.3. Ankebut Suresi 45. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

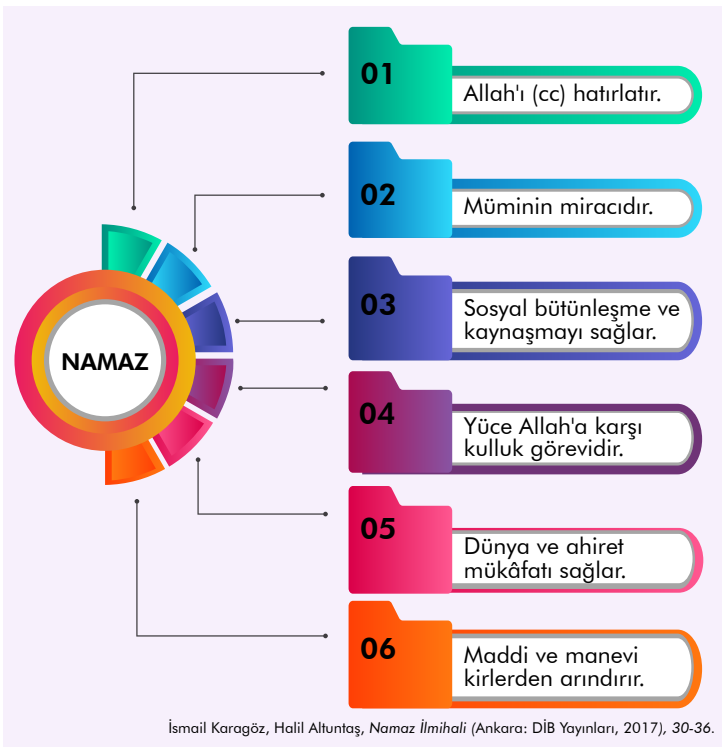
اُتْلُ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتٰبِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ ۭ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاۗءِ وَالْمُنْكَرِ ۭ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُوْنَ ﴿٤٥﴾

45. "(Resul'üm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak, elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."

"(Resul'üm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl." Ayette Hz. Muhammed'e (sav) hitap ediliyor olsa da ayetin muhatabı bütün müminlerdir. Bu ayette Kur'an okumak ve namaz kılmak birlikte zikredilmektedir. Çünkü Kur'an ve namaz, müminlerin batıla karşı cesaretli olmalarını sağlayan aynı zamanda da onlara güçlü ve mükemmel bir karakter kazandıran iki önemli vasıtadır.

Dilde kalıp kalbe ulaşmayan bir okumanın, küfre karşı mücadele etme gücü bir yana, imanı korumada dahi insana yeterli gücü veremeyeceği aşikârdır.[99] Bu konuda Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmaktadır: *"Kur'an'ı dilleri ile okuyacaklar ama köprücük kemiklerinden öteye geçmeyecek. Onlar, okun avı delip çıktığı gibi İslam'dan çıkacaklardır."*[100]

"Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar." Kur'an'ı yalnızca okumakla yetinmeyip hayatımıza uygulamamız gerektiği gibi namaz da sadece fiziksel hareketler şeklinde kalmamalıdır. Namaz, Allah'ın (cc) huzurunda olma bilinciyle ve ibadet amacıyla kılındığında ahlakı güzelleştirir; kişiyi hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. "Hayâsızlık" diye çevrilen "fahşa" kelimesi; Arapçada başta zina olmak üzere edep, iffet, hayâ gibi erdemlerle çelişen söz ve fiilleri ifade etmek için kullanılır. "Kötülük" olarak çevrilen "münker" kelimesi ise aklın ve sağduyunun çirkin bulduğu, erdemli toplumun yadırgadığı tutum ve davranışlar anlamına gelmektedir. Ayette Cenab-ı Hak, namazın ahlaki etkisine ve kötülüklere karşı koruyucu özelliğine vurgu yapmaktadır.[101] Namaz insanın ruhunu her türlü manevi kirden arındırır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır. Ona bir hayır dokunduğunda da eli sıkıdır. Ancak, namaz kılanlar başka."**[102] ayetleri de namazın insana kazandırdığı ahlaki değerlere ve olgunluğa işaret etmektedir.

İsmail Karagöz, Halil Altuntaş, *Namaz İlmihali* (Ankara: DİB Yayınları, 2017), *30-36.*

Bilgi Görseli 3. 1
Namazın insan hayatına etkileri

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Allah Resulü bir gün 'Birinizin kapısı önünde günde beş defa yıkandığı bir nehir olsa o kimsede kir namına bir şeyin kalabileceğini düşünebilir misiniz?' diye sorar. Sahabe 'Hiç kir kalmaz.' şeklinde cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz 'İşte beş vakit namaz da böyledir, Allah bu namazlarla günahları yok eder.' buyurur."

Özafşar, *Hadislerle İslam,* 2/155; Buhari, Mevakitü's-salat, 6.

Kulun günde beş vakit Rabb'inin huzuruna çıktığını düşünmesi onu Cenab-ı Hakk'ın rızasına uygun davranışlar sergilemeye sevk etmektedir. Bu yönüyle namaz müminleri kötülüklerden alıkoymaktadır.[103] Aynı zamanda bu ayet; namaz kıldıkları hâlde hakkı, hukuku gözetmeyenlere, kötülük yapanlara ve ahlak kurallarına uymayanlara bir uyarı niteliği taşımaktadır.[104]

"Allah'ı anmak, elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir." Ayette geçen "zikrullah" kelimesi, Allah'ı (cc) anmak anlamına gelmekte ve bu eylem, amellerin en önemlisi olarak kabul edilmektedir. Bu ayette geçen "ذِكْرُ اللهِ", çoğunlukla namaz olarak yorumlanmıştır. Namazın zikir kelimesiyle anılması, onun tam bir ibadet bilinciyle eda edilmesine bağlıdır. Bu şekilde namaz kılarak Allah'ı anmak en büyük ibadettir. Ancak Allah'ı (cc) anmak sadece namazla sınırlı değildir, onun sınırları çok daha geniştir. "Zikrullah" hayatın her safhasında Allah'ın (cc) yüceliğini hatırlamak demektir. Böylelikle Allah'ı (cc) anmak, bir müminin bütün hayatını kuşatır.[105]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Ankebut suresinin 45. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Hakkıyla kılınan namaz, insanı ahlak dışı davranışlardan ve kötülük yapmaktan uzaklaştırır.
2. Günde beş vakit Rabb'inin huzurunda ibadet eden müminler, kıldıkları namazın bilincinde olmalı ve Allah'ın (cc) rızasına uygun davranışlarda bulunmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.2.4. Meryem Suresi 30-33. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

قَالَ اِنِّيْ عَبْدُ اللّٰهِ اٰتٰنِيَ الْكِتٰبَ وَجَعَلَنِيْ نَبِيًّا ۙ﴿٣٠﴾ وَّجَعَلَنِيْ مُبٰرَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ ۖ وَاَوْصٰنِيْ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ۖ﴿٣١﴾ وَّبَرًّا بِوَالِدَتِيْ ۖ وَلَمْ يَجْعَلْنِيْ جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلٰمُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُّ وَيَوْمَ اَمُوْتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

30. "(Çocuk) şöyle dedi: 'Ben Allah'ın kuluyum; O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı.'"

31-32. "Nerede olursam olayım; O, beni kutlu ve bereketli kıldı. Yaşadığım sürece bana namazı, zekâtı ve anneme saygılı olmayı emretti; beni zorba ve isyankâr yapmadı."

33. "Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden hayata döndürüleceğim gün esenlik benimle olacaktır."

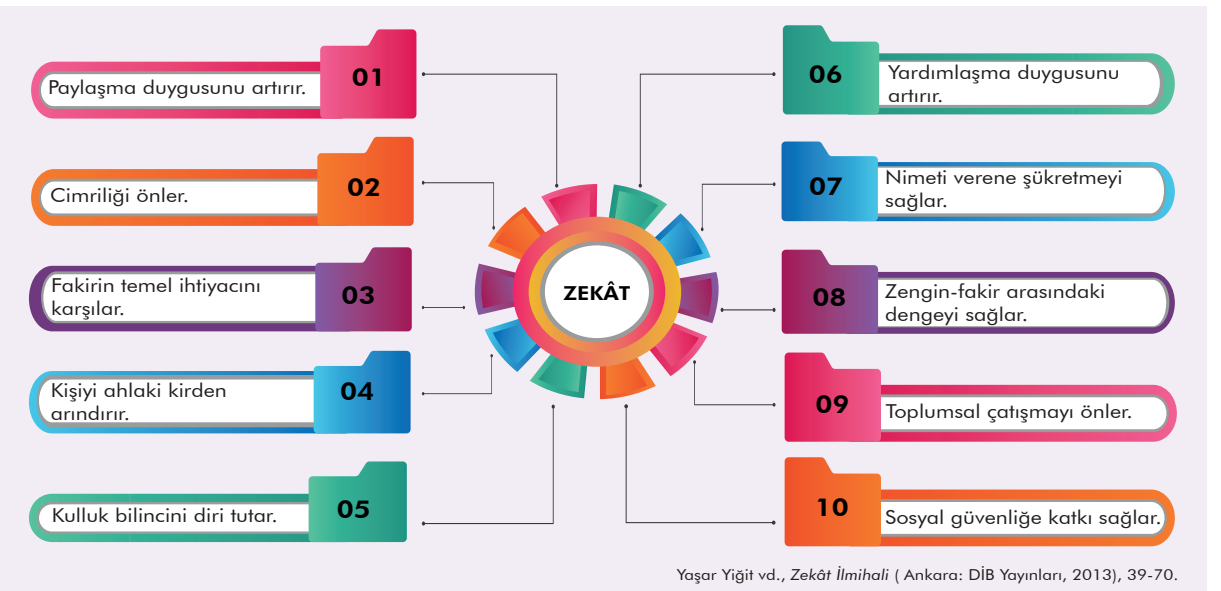
Bu ayetler, Cenab-ı Hakk'ın bir mucizesi olarak Hz. İsa'nın beşikteyken konuştuğunu bildirmektedir. Önceki ayetlerde Cebrail'in (as) Hz. Meryem'e gelerek babasız bir erkek çocuğunun olacağını müjdelemesi anlatılır. Hz. Meryem'in **"Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım hâlde benim nasıl çocuğum olabilir?"**[106] şeklinde cevap vermesi üzerine Cebrail (as), bunun Allah (cc) için çok kolay olduğunu söyler. Bunun üzerine Hz. İsa'ya hamile kalan Hz. Meryem, bir süre uzak bir yerde inzivaya çekilir. Doğum gerçekleştikten sonra kucağında bebeğiyle yaşadığı yere dönen Hz. Meryem, kavmi tarafından iffetsizlikle suçlanır. Ayetlerin devamında Cenab-ı Hak, suçlamalar karşısında Hz. Meryem'in konuşmamasını ve ondan beşikteki bebeği işaret etmesini ister. Böylelikle Allah'ın (cc) bir mucizesi olarak Hz. İsa, henüz beşikte iken kavmine cevap verir.[107]

"(Çocuk) şöyle dedi: 'Ben Allah'ın kuluyum; O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı.'" Bu ayet, Hristiyanların Hz. İsa'ya ilahlık yakıştırmalarından dolayı onlara cevaben **"Ben Allah'ın kuluyum."** ifadesiyle başlamaktadır. Böylelikle Kur'an'da Hz. İsa'nın ağzından bir ilah değil, bir kul olduğu ilan edilmektedir. **"O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı."** şeklinde devam eden ayette Hz. İsa, kendisine kitap verilmiş bir peygamber olduğunu müjdelemektedir. Bu ayette geçen "kitap" ile Hz. İsa'ya hayattayken gönderilen dolayısıyla tahrif edilmemiş "İncil" kastedilmektedir.[108]

"Nerede olursam olayım; O, beni kutlu ve bereketli kıldı. Yaşadığım sürece bana namazı, zekâtı ve anneme saygılı olmayı emretti; beni zorba ve isyankâr yapmadı." Bu iki ayette Cenab-ı Hakk'ın Hz. İsa'yı kutlu ve bereketli kıldığı belirtilmiş; ardından ona yaşamı boyunca namaz, zekât ve anneye hürmet etmesi emredilmiştir.

Ayette geçen "mübarek" kelimesi; bütün hâllerinde, amellerinde, davranışlarında, konuşmalarında ve yaşamının diğer anlarında hayır ve bereket bulunan kimse anlamına gelmektedir. Allah (cc), nerede olursa olsun iyiliği emreden, kötülükten alıkoyan, sapkın kimselere doğru yolu gösteren ve mazluma yardım eden Hz. İsa'yı bereketli kılmıştır. Yüce Allah, Hz. İsa'yı İsrailoğullarına göndermiş ve daha önce haram olan bazı şeyleri helal kılmıştır. Bu da onun bereketinin güzel bir örneğidir.[109]

Hz. İsa, annesine atılan iftirayı ortadan kaldırmak için Allah'ın (cc) bir mucizesi olarak o an konuşmuştur. Bebek yaşta Hz. İsa'ya emredilen namaz ve zekât, onun ibadet ile sorumlu olduğu yaşta geçerli olmuştur. Ayette geçen **"yaşadığım müddetçe"** ifadesi, kulun yaşamı boyunca ibadetlerini yapması ve diğer sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini anlatmaktadır. Aynı zamanda bu ayet; namazın, zekâtın, anne babaya iyi davranmanın bizden önceki ümmetlere de farz olduğunun delillerindendir.[110]

Yaşar Yiğit vd., *Zekât İlmihali* (Ankara: DİB Yayınları, 2013), 39-70.

Bigi Görseli 3. 2
Zekâtın bireysel ve toplumsal faydaları

Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde olduğu gibi bu ayette de namaz ve zekât birlikte yer almaktadır. Zira namaz ruhu arındırırken zekât malı temizlemektedir. Namaz kulun Rabb'ine yöneldiği ve O'na secde ettiği özel bir ibadettir. Zekât ise sosyal adaleti düzenleyen; cömertlik, yardımlaşma, merhamet gibi duyguların toplumda yaygınlaşmasına vesile olan bir ibadettir. Zekât hakkıyla verildiğinde toplumdaki zengin-fakir ayrımı azalmakta, hırsızlık ve gasp gibi kötü fiillerin de azaldığı görülmektedir.[111]

Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette Allah'a (cc) itaatin ardından ana babaya iyilik edilmesi emredilmektedir. Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesinden dolayı bu ayette Allah'a (cc) itaatin en önemli tezahürlerinden olan namaz ve zekâtın ardından sadece anneye saygı emredilmiştir.[112]

"Beni zorba ve isyankâr yapmadı." ifadesinde geçen "cebbar" kelimesi insanlar için kullanıldığında "zalim, kibirli, gaddar, azgın, zorba, kahredici, insanları hükmü altına alan, istediği şeyi yaptırmaya zorlayan ve merhametsiz kimse" anlamlarına gelmektedir.[113] "Şaki" ise kötü davranışları ve inançsızlığından dolayı cehennemlik olan inkârcı kişi demektir.[114] Bu ayette geçen zorba ve isyankâr ifadelerini annesine karşı kötü davranan kimselerin özelliği olarak açıklayanlar olmakla birlikte Rabb'ine isyan edenlerin özelliği olarak kabul edenler de vardır. Cebbarın şaki ile sıfatlanması bu özellikleri taşıyan kişinin dünya ve ahiretteki hazin akıbetine işaret etmektedir. Cebbar olan kişi, dünyasını; şaki ise ahiretini berbat edendir. Hz. İsa ve diğer bütün peygamberler bu olumsuz sıfatlardan uzaktır.[115]

"Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden hayata döndürüleceğim gün esenlik benimle olacaktır." Bu ayet müfessirler tarafından "Dünyaya babasız geldiğim gün, ölüm anı ve sonrasındaki sıkıntıların yaşanacağı an, dirileceğim zaman kıyamet ve cehennem korkusundan selamette olayım. Bu üç önemli safhada Allah'ın (cc) selameti benimledir." şeklinde yorumlanmaktadır.[116]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Meryem suresinin 30-33. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Hz. İsa'nın Allah'ın (cc) bir kulu ve elçisi olduğunu söylemesi, Hristiyanların tanrı anlayışına bir cevap niteliği taşımaktadır.
2. Anne ve babaya iyilik etmek, güzel davranışlarda bulunmak ve merhametle yaklaşmak gerekmektedir.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.2.5. Müddessir Suresi 42-47. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾
وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾

42. "Sizi sekara (cehenneme) sokan nedir?"

43. "Onlar şöyle cevap verirler: 'Biz namaz kılanlardan değildik.'"

44. "Yoksulu (miskin) doyurmuyorduk."

45. "(Günaha) dalanlarla birlikte biz de dalıyorduk."

46. "Ceza gününü de yalan sayıyorduk."

47. "Sonunda bize ölüm geldi, çattı."

Müddessir suresinin 42-47. ayetlerinde "ashabıyemin" ile cehennem ehli arasında geçen konuşma anlatılmaktadır. Müfessirler; "ashabıyemin" kelimesini ahirette amel defteri sağ tarafından verilenler, müminler, Müslümanların çocukları, melekler, Hz. Âdem'in sağ tarafında bulunanlar, dünyada hayırlı işler yapanlar, dürüst ve erdemli kişiler olmak üzere farklı şekillerde yorumlamıştır.[117]

Ayetin başında cennet ehli tarafından cehennemliklere **"Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir?"** diye soru yöneltilmekte; ardından gelen ifadelerde ise cehennem halkının verdiği cevaplar sıralanmaktadır. İlk olarak **"Biz namaz kılanlardan değildik."** diye cevap verilmektedir. Cevap olarak en başta namaza yer verilmesi, namazın İslam inancındaki önemini göstermekle birlikte onun imanın göstergesi ve sembolü olduğunun da kanıtıdır.[118] Ayrıca kulun hesaba çekileceği ilk ibadetin namaz olduğu pek çok hadiste ifade edilmektedir. Peygamber Efendimiz *"Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa kaybeder ve zararlı çıkar."*[119] buyurmaktadır.

Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki tabloya namaz kavramının sizde çağrıştırdığı kelimeleri bir dakika içinde yazınız. Verdiğiniz cevaplarla namaz kavramının birlikte kullanıldığı birer cümle yazınız.

Sizde Çağrışım Yapan Kelime ve Kavramlar		Örnek Cümleler
Namaz		
Namaz		
Namaz		
Namaz		

miskin: Ayette vurgulanan "miskin" kelimesi, hiç geliri olmayan ve malı bulunmayan kişi anlamına gelmektedir.

Karaman vd., "Miskin", 447-448.

Cehennem ehlinin verdiği diğer cevap ise "**Biz yoksulu (miskin) doyurmuyorduk.**" şeklindedir. Bu yönüyle "miskin" fakir kişilerden daha fazla ihtiyaç sahibi olan kimseler için kullanılan bir kavramdır. Fakir, karnını doyuracak yiyecek bulurken miskin onu dahi bulamayan yoksul kimsedir.[120]

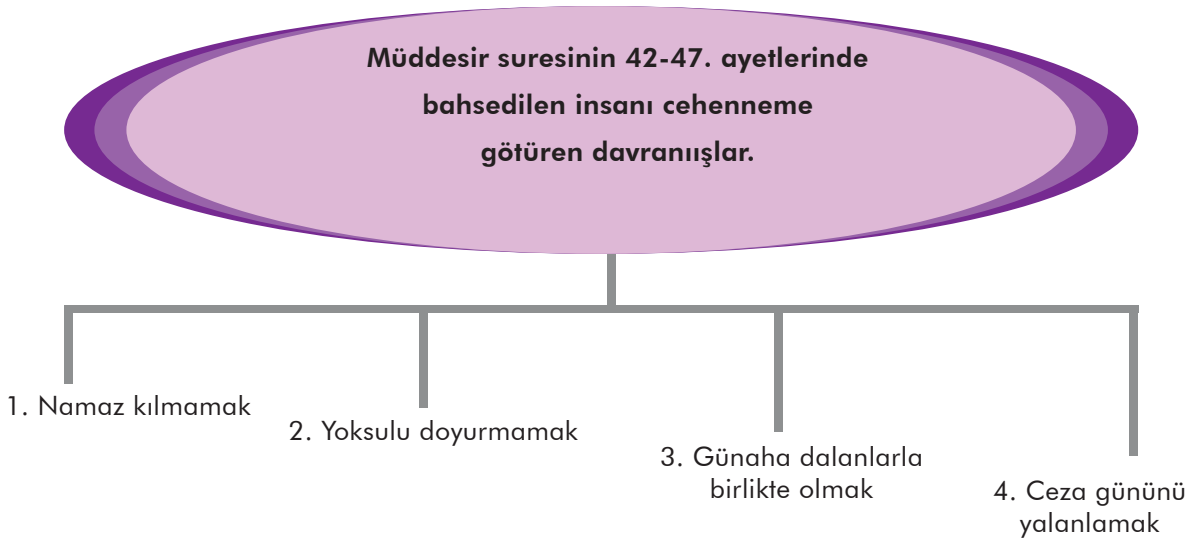
Ayette miskini doyurmamak, ona sahip çıkmamak da cehennemlik olma sebepleri arasında zikredilmektedir. Her insan, yoksulu doyuracak güce sahip olmayabilir. Bundan dolayı bu ayetteki ifadeyle yoksulu görüp de imkânı olduğu hâlde onu doyurmayanlar kastedilmektedir.[121] Bu ayetle, yoksul insanlara karşı duyarsız davranmak, onlara yardım elini uzatmamak yasaklanmaktadır.

"(Günaha) dalanlarla birlikte biz de dalıyorduk." şeklinde devam eden ayette batıla dalanlarla birlikte hareket edenler eleştirilmektedir. İnsanın gönlünde ve bilincinde iman en önemli yere sahip olmalıdır. Günah işleyen, inancı hafife alan, onunla alay edenlerle birlikte bulunmak kişiyi günaha sevk eder. Nitekim Kur'an'da pek çok ayette Müslümanlara kötü insanlardan uzak durmaları emredilmektedir.[122]

"Ceza gününü de yalan sayıyorduk." Cehennem ehlinin bir başka özelliği de ahiret gününü inkâr etmeleridir. Ahirette hesaba çekileceğine inanmamak kişinin bu dünyadaki tercihlerini ve fiillerini etkiler. Ceza korkusu olmayan insan, dilediği kötülüğü yapabilir. Ayrıca insan ahireti kabul etmediğinde hayatı dünya ile sınırlandırır. Her şeyin karşılığını bu dünyada bulmaya çalışır ama bunda başarılı olamaz. Dolayısıyla kalben huzura kavuşamaz.

"Sonunda ölüm bize geldi çattı." Önceki ayetlerde günahkârların cehenneme girme sebepleri sıralandıktan sonra bu ayette ölüm vaktinin geldiği belirtilmiştir. Bu davranışları sergileyenler, ölüm anına kadar pişman olup tövbe etmemiş; aksine bu hâllerini devam ettirdikleri için cehennem ehli olmuşlardır.[123]

Müddessir suresi, 42-47. ayetlerde günahkârların sıralanan özellikleri, bir bakıma ashabıyemin kavramıyla ne kastedildiğine de işaret etmektedir. Buna göre ashabıyemin namaz kılar, yoksulu doyurur, batıla dalanlardan uzak durur ve ceza gününe inanır. Buradaki namaz, Allah'a (cc) iman ve itaati; yoksulu doyurma ise imkânları olmayanlarla paylaşmayı ifade etmektedir. Batıla dalanlardan uzak olma; daima hakka inanmayı, haksızın karşısında olmayı, hak ölçülerine göre yaşamayı, hakkı ve haklıyı desteklemeyi; ceza gününe inanma ise Allah'ın (cc) huzurunda sorguya çekilip bunların tek tek hesabını vereceğini bilerek yaşamayı ifade etmektedir.[124]

Bilgi Görseli 3. 3
Müddessir suresinde geçen insanları cehenneme götüren davranışlar

İLKELER ÇIKARIYORUM

Müddessir suresinin 42-47. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Müslümanlar, imkânı ölçüsünde yoksulları gözetmeli; onların ihtiyaçlarını gidermek için gayret ve fedakârlık etmelidir.
2. Müminler hem dünya hem de ahiret hayatında pişman olmamak için kötü ve faydasız işler yapanlarla değil Allah (cc) yolundaki iyi insanlarla beraber olmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.3

3.3. SÜNNETİN ÖNEMİYLE İLGİLİ AYETLER

3.3.1. Nisa Suresi 59. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ۖ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

59. "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin, sizden olan ülülemre de... Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Peygamber'e götürün. Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzelidir."

Bir önceki ayette Cenab-ı Hak, emaneti ehline vermeyi ve yöneticilere insanlar arasında adaletle hükmetmeyi emretmektedir. Bu ayette ise kimlere ve hangi durumlarda itaat edileceği açıklanmaktadır. **"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin, sizden olan ülülemre de..."**

itaat: İtaat, sözlükte "boyun eğmek, yumuşak davranmak, birinin verdiği emre ve koyduğu yasağa isteyerek uymak" manalarına gelmektedir.

Karaman vd., "İtaat", 344.

Dinî bir kavram olarak itaat, " Yüce Allah'ın (cc) ve Hz. Peygamber'in verdiği emirlere ve koyduğu yasaklara isteyerek uymak" anlamına gelmektedir.[125] Aynı zamanda itaat; sosyal, hukuki, siyasi ve ahlaki alanlarda hayatın düzenli devam etmesini sağlayan temel kavramlardan biridir. Allah'a (cc) itaat, O'nun emirlerine, yasaklarına uymaktır ve imanın bir gereğidir. Resulullah'a itaat ise onun tebliğ ettiği Kur'an'a ve sünnete uymaktır. Ayette "ve" bağlacı ile yetinilmeyip "itaat ediniz" emrinin Resulullah için tekrar kullanılması, onun (bağlayıcı olmadığını bildirdiği emirleri dışındaki) bütün buyruklarının yerine getirilmesinin ve davranışlarının örnek alınmasının zorunluluğunu ifade etmektedir. Nitekim sahabe, "Resulullah'a itaat dinî bir görevdir." şuuruyla hareket etmiş ve bu davranışlarını Kur'an'da geçen itaat hakkındaki ayetlere[126] ve Peygamber Efendimiz'in hadislerine dayandırmıştır.[127]

Görsel 3.15
Namaz kılmak Allah'a (cc) itaatin tezahürüdür.

Allah'a (cc) ve Hz. Peygamber'e itaat imanın bir gereğidir. İtaat etmemek ise nifakın bir göstergesidir. Kur'an'da Allah'a (cc) ve Hz. Peygamber'e itaat edenlerin kurtuluşa erecekleri,[128] aksi davrananlarınsa bundan pişman olacakları[129] belirtilmektedir.[130]

"Ülülemr" emir sahipleri ve emir verme yetkisi olanlar yani amirler demektir. Ayette geçen ülülemr; müfessirler tarafından devlet başkanları, komutanlar, yöneticiler ve âlimler olarak yorumlanmaktadır. Ayette itaat emri tekrarlanmadan "ülülemre de" şeklinde ifade edilmesi, buradaki itaat yükümlülüğünün, Allah (cc) ve Resulü'ne itaatle aynı olmadığını göstermektedir. Bu durum ülülemrin buyrukları meşru (Kur'an ve sünnete uygun) değilse onlara itaat edilmeyeceğine işaret etmektedir.[131] Ülülemre itaatte dikkat edilmesi gereken iki şart vardır: Birincisi, ayette "sizden olan ülülemre" ifadesi ile itaat edilecek kişilerin Müslüman olması gerektiği anlaşılmaktadır. İkincisi ise ülülemr, Allah'a (cc) isyanı emretmemelidir çünkü Allah'a (cc) isyana yol açan bir şeyde kişiye itaat edilmez.[132] Bu ayette Allah'a (cc) ve Hz. Peygamber'e itaat, Müslümanın temel ve asli görevi sayılırken devlet yetkililerine itaat ise onların Allah'a (cc) ve Resulü'ne itaat etme şartına bağlanmaktadır.[133]

Ayetin devamında yönetici ile yönetilenler arasında bir anlaşmazlık çıktığında Kur'an ve sünnete müracaat edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Burada İslami yönetimi diğer sistemlerden ayıran temel özellik, Allah'ın (cc) kitabını ve Resulullah'ın sünnetini nihai otorite olarak kabul edip onların hükmüne boyun eğilmesidir.[134] Bu metoda uymak, ayette belirtildiğine göre "Allah'a (cc) ve ahiret gününe imanın" bir gereğidir.[135]

Görsel 3.16

Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın kitabı ve Peygamber'inin sünneti.

Malik bin Enes, *Muvatta*, Kader, 1.

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Sizin başınıza kulağı kesik Habeşli bir köle bile getirilmiş olsa Allah'ın (cc) kitabına göre hareket edip size de onu uyguladığı sürece emirlerini dinleyin ve itaat ediniz."

Buhari, Ahkâm, 4.

"Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzelidir." İnsanı yaratan Allah (cc), anlaşmazlığa düşülen konularda nasıl bir çözüm aranması gerektiğini belirtmiş, ayetin sonunda müminler için en hayırlı ve en güzelinin bu yöntem olduğunu bildirmiştir.

İLKELER ÇIKARIYORUM

Nisa suresinin 59. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Müslümanlar, karşılaştığı sorun veya anlaşmazlıkların çözümü için öncelikle Kur'an ve sünnetin ilkelerine başvurmalıdır.
2. Ülülemre itaat, onların verdikleri emrin Kur'an ve sünnete uygun olmasına bağlıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.3.2. Ahzab Suresi 36. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَّلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗٓ اَمْرًا اَنْ يَّكُوْنَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ ۗ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا مُّبِيْنًا ﴿٣٦﴾

36. "Allah ve Resulü herhangi bir konuda hüküm verdiklerinde artık mümin bir erkek veya kadın için işlerinde tercih hakları yoktur. Allah'ın ve Resulü'nün emrine itaat etmeyenler doğru yoldan açıkça sapmışlardır."

Ayetin nüzul sebebi olarak müfessirler, Hz. Peygamber'in azatlı kölesi Hz. Zeyd bin Harise ile Peygamber Efendimiz'in halasının kızı Hz. Zeynep binti Cahş'ı evlendirmek istemesini göstermektedir. Bu evlilik, toplumdaki soylu-köle şeklindeki sınıf ayrımını ortadan kaldırmak için atılan önemli bir adımdır. Nüzul sebebi göz önüne alındığında bu ayette Cenab-ı Hak, toplumda soyu ile övünme ve kendini diğer insanlardan üstün görme gibi olumsuz davranışların yerine üstünlüğün şahsi fazilette olduğuna dikkat çekmektedir.[136]

Bu ayet, her ne kadar özel bir olay üzerine inmişse de ayetteki emrin muhatabı bütün ümmettir. Buna göre hiçbir mümin erkeğin ve kadının Allah (cc) ve Resulü'nün hüküm verdiği bir konuda kendi isteğine göre tercih hakkı yoktur. Ayetin devamında ise Allah'a (cc) ve Resulü'ne itaat etmeyip kendi isteğine göre davranan kişilerin doğru yoldan sapmış oldukları ifade edilmektedir.[137]

İslam; inanç, ibadet ve ahlakla ilgili öğretilerin yanında toplumsal yapıya dair kölelik, soyluluk ve evlatlık gibi pek çok konuda düzenlemeler getirmiştir. Cahiliye Dönemi'nde Arap toplumunda kölelik yaygın bir hâle gelmiş ve köleler bir eşya gibi alınıp satılmıştır. Ayrıca bu dönemde yetenek, liyakat ve erdemden ziyade soy bağına çok önem verilmiştir. Evlatlık konusunda ise Cahiliye Dönemi'ndeki insanlar, evlat edindikleri çocukları kendi öz çocukları gibi kabul etmiştir.[138] Hz. Muhammed (sav), peygamberliği süresince evlatlık, kölelik ve asabiyet anlayışıyla ilgili birçok düzenlemeyi hayata geçirmiş ve yaşamındaki uygulamalarıyla Müslümanlara örnek olmuştur.

Biliyor musunuz?

İslam'ın ilk yıllarında eski geleneğin devamı olarak bir süre muhafaza edilen evlatlık kurumu Medine Dönemi'nde nazil olan Ahzab suresinin 4. ayetinde geçen **"... Allah, evlatlıklarınızı öz oğullarınız olarak tanımadı..."** ifadesiyle kaldırılmıştır. Ardından gelen 5. ayette de soyun karışmaması gibi sebeplerle evlatlıkların evlat edinenlere değil asıl babalarına nispet edilmesi emredilmiştir. **"Onları (evlat edindiklerinizi) babalarına nispet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin..."**

Aydın, "Evlatlık Edinme", 11/528.

Hz. Muhammed (sav) toplumdaki sınıf ayrımını ortadan kaldırmak için uygulamaya önce kendi yakın çevresinden başlamıştır. Bu sınıf ayrımı, Arap toplumunda o kadar kökleşmiş ve katılaşmıştı ki ancak Hz. Peygamber'in örnekliği ile ortadan kaldırılabilirdi. Bu sebeple Peygamber Efendimiz,

evlatlığı Hz. Zeyd bin Harise ile Hz. Zeynep binti Cahş'ı evlendirmek istedi. Hz. Zeynep bu haberi duyunca "Ben Zeyd'e nispetle soy bakımından üstünüm." diyerek evlenmek istemedi. Ardından Ahzab suresinin 36. ayeti nazil olunca Hz. Zeynep "Ey Allah'ın Resulü! Sen onunla evlenmemi uygun görüyor musun?" diye sordu. Peygamber Efendimiz'in "Evet, uygun görüyorum." şeklinde cevap vermesi üzerine Zeynep evlenmeyi kabul etti. Hz. Zeynep, bu evliliği kabul ederek Allah (cc) ve Resulü'nün emrine rıza gösterdi.[139]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Ahzab suresinin 36. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. İslam'ı kabul ettiği hâlde kim kendi menfaat ve arzuları uğruna Allah'a (cc) ve Resulü'ne karşı gelirse doğru yoldan uzaklaşmış olur.
2. Müslümanlar, soyunun üstünlüğü ile övünmekten kaçınmalı; üstünlüğün takvada olduğunu unutmamalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.3.3. Araf Suresi 157. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۙ أُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

157. "Onlar, ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Peygamber'e uyarlar. Peygamber, onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını kaldırır, üzerlerindeki zincirleri çözer. O Peygamber'e inanan, onu koruyup destekleyen, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nura uyanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler."

"Onlar, ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Peygamber'e uyarlar." Ayette Hz. Muhammed (sav) "ümmi" olarak nitelendirilmiştir. Kur'an'da birçok ayette geçen bu kelime hakkında üç farklı görüş ileri sürülmüştür:

a) "Ümmülkura" (Mekke) ismine nispetle "Mekkeli" anlamına gelmektedir.

b) Ümmet (millet) kelimesine nispetle "Arap milletinden" anlamındadır.

c) Ümm (anne) kelimesine nispetle "annesinden doğduğu gibi, annesi gibi" (okuma-yazma bilmeyen) anlamına gelmektedir.[140]

Üçüncü görüş, müfessirlerce daha çok benimsenmiştir. Bu ayette de ümmi kelimesi, Hz. Muhammed'in (sav) okuma yazma bilmediği şeklinde yorumlanmıştır. Bu görüşte olan müfessirler **"Sen, bundan önce ne bir kitap okuyabiliyor ne de onu kendi elinle yazabiliyordun; öyle olsaydı gerçeği çürütmeye çalışanlar kuşkuya düşerlerdi."**[141] ayetini delil olarak göstermişlerdir. Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere "ümmi" kelimesi, genellikle Hz. Muhammed'in (sav) en azından başlangıçta okuma yazma bilmediğini, dolayısıyla tebliğ ettiği dinin bütün bilgilerini yalnızca Allah'tan (cc) aldığını ifade etmektedir.[142]

Ayette **"O ümmi Peygamber'e uyarlar."** ifadesiyle Peygamber Efendimiz zamanında ve daha sonraki dönemlerde yaşayan Yahudi ve Hristiyanlardan ona iman edenler kastedilmekte, ayrıca Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed (sav) hakkında bilgiler yer aldığı belirtilmektedir. Cenab-ı Hak, bu konu hakkında Kur'an-ı Kerim'de **"Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar…"**[143] buyurmaktadır.[144]

Biliyor musunuz?

Daha önceki kutsal kitaplarda Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini müjdeleyen bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilere İslami kaynaklarda "beşairünnübüvve" ya da kısaca "beşair" denilmektedir.

Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/603.

Görsel 3.17
Müminler tüm canlılara karşı merhamet etmelidir.

"Peygamber, onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını kaldırır, üzerlerindeki zincirleri çözer." Ayette Hz. Peygamber'in Ehlikitap'a iyiliği emredip kötülüğü yasaklamasından; temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılmasından ve üzerlerindeki ağırlığı kaldırıp zincirlerini çözmesinden bahsedilmektedir. Ayette bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed'in (sav) de en temel görevlerinden birinin iyiliği emretmek ve kötülüklerden menetmek olduğu bildirilmektedir. "اَلْمَعْرُوف" kelimesi; aklıselimin benimsediği, insanın asli tabiatıyla uyuşan, din tarafından da tasvip edilen iyi, güzel, faydalı tutum ve davranışları; "اَلْمُنْكَر" kelimesi ise zıddını ifade etmektedir. Temiz şeyler diye çevrilen "اَلطَّيِّبَات" kelimesi; zararlı olmayan, tiksinti vermeyen ve dinin helal saydığı şeyler için kullanılırken pis şeyler diye çevrilen " اَلْخَبَائِث " kelimesi ise zararlı veya tiksinti verici olan, din tarafından da haram kılınan şeyler için kullanılır. Ayette maruf-münker kelimeleri fiil ve davranışlar için, tayyibat-habais kelimeleri ise yiyecek ve içecekler için kullanılmaktadır. Buna göre İslam'ın gerek fiillerle gerekse yiyecek, içeceklerle ilgili emir ve yasakları, insanın temiz tabiatıyla ve fıtri yönden bozulmamış toplumların genel yargılarıyla bağdaşan hükümlerdir.[145]

Bu ayette Hz. Muhammed'in (sav) teşrideki rolüne vurgu yapılmaktadır. Böylece Hz. Peygamber'in sadece vahyi aktaran bir aracı olmadığı, ilahi iradeye bağlı kalmak şartıyla teşride aktif bir role sahip olduğu gösterilmektedir.[146]

teşri: Kanun koymak, din- şeriat koymak anlamlarına gelmektedir.

Karaman vd., "Teşri" 656.

Daha önceki ayetlerde İsrailoğullarının fıtratlarını bozdukları belirtilmektedir. Bu ayette ise Hz. Peygamber'in onları bu durumdan kurtarmak için kendilerine temiz şeyleri helal, çirkin şeyleri haram kıldığı; iyiliği emredip onları kötülükten menettiği açıklanmaktadır. Böylece Hz. Muhammed'in (sav)

İsrailoğulları için de bir kurtarıcı ve hidayet rehberi olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber vasıtasıyla İslam'a inanan İsrailoğulları çeşitli temiz yiyeceklerin ve sakıncasız davranışların haram sayılması, cumartesi günü çalışmanın yasak olması, tövbe ve pişmanlığın kabul edilmemesi gibi eski dinlerindeki ağır hükümlerden kurtarılmıştır. İncillerde geçen çileci bir hayat anlayışının İslamiyet'te kaldırılması da bu çerçevede düşünülebilir. Ayette Ehlikitap'ın bu meşakkatli yükümlülüklerden kurtarılması **"ağırlıklarını kaldırma"** şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca kaldırılan hükümlerin bir kısmı, aslında Allah'ın koyduğu hükümler değil; Yahudilerin veya Hristiyanların zaman içinde kendilerinin uydurup dinlerine kattıkları hurafelerdir. Bu hükümler, insanların hür ve rahat yaşamalarını engellediği için ayette **"üzerlerindeki zincirler"** diye tasvir edilmiştir. Buna göre İslam, Yahudilikteki ağır hükümleri kaldırarak kendisine uyan İsrailoğullarını ağır ve gereksiz yüklerden kurtarmış; onların esaret zincirlerini çözmüştür. Böylece Hz. Peygamber ve onun getirdiği din, bir önceki ayette her şeyi kuşattığı bildirilen ilahi rahmetin bir tezahürü olarak gösterilmiştir.

Ayette Kur'an'ın Ehlikitap için de bir kurtuluş ve özgürlük vesilesi olduğu onlara bildirilmektedir. Bu ayetten dolaylı olarak Hz. Peygamber'in bir kolaylık ve özgürlük dini getirdiği de anlaşılmaktadır. Ayrıca bu ayette Müslümanların Ehlikitap'ın hatalarını tekrarlayarak insanları gereksiz yük ve meşakkatler altına sokacak, onların özgürlüklerini daraltacak uydurma hükümler ve hurafeler türetmekten kaçınmaları gerektiğine de işaret edilmektedir.[147]

"O Peygamber'e inanan, onu koruyup destekleyen, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nura uyanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler." Ayetin sonunda Cenab-ı Hak, insanların tümüne kurtuluşun reçetesini sunmaktadır. Buna göre Hz. Peygamber'i tasdik edip onu koruyanlar, düşmanlarına karşı ona yardım edenler ve Allah'ın (cc) indirdiği Kur'an'a uyanlar kurtuluşa erecektir.[148]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Araf suresinin 157. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Hz. Peygamber, Allah'ın (cc) emri doğrultusunda iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılmaktadır.
2. Müslümanlar, Ehlikitap'ın hatalarını tekrarlamamalı; uydurma hükümler ve hurafeler türetmekten kaçınmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.3.4. Bakara Suresi 151. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

كَمَآ اَرْسَلْنَا فِيْكُمْ رَسُوْلًا مِّنْكُمْ يَتْلُوْا عَلَيْكُمْ اٰيٰتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ﴿١٥١﴾

151. "Nitekim kendi aranızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."

Önceki ayetlerde Cenab-ı Hakk'ın, İsrailoğullarına verdiği nimetler hatırlatılmakta ve onların bu nimetlere karşı küfür ve nankörlük içinde oldukları belirtilmektedir. Bu ayette ise Allah'ın (cc) Müslümanlara bahşettiği nimetler hatırlatılmakta, sonraki ayette ise inananların Allah'a (cc) şükretmeleri ve nankörlük etmemeleri emredilmektedir. Bu ayet Hz. İbrahim'in duasının Allah (cc) tarafından kabul edildiğini göstermektedir.[149] Nitekim aynı surenin 129. ayetinde Hz. İbrahim'in şu duası zikredilmektedir: **"Soyumuzdan onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar Rabbimiz!..."**

Görsel 3.18
Peygamber Efendimiz, müminlere kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti öğretmiştir.

"Nitekim kendi aranızdan size bir peygamber gönderdik." Yahudiler kendi aralarından çıkacak bir peygamber beklerken Cenab-ı Hak, Mekke toplumunun içinden bir peygamber göndermiştir. Ayetin devamında Yüce Allah, **"Size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."** buyurarak gönderdiği peygamberin bazı özelliklerinden bahsetmektedir: Hz. Peygamber, Allah'tan (cc) aldığı vahyi insanlara tebliğ etmekte; onları Allah'a (cc) ortak koşmaktan, cahiliye âdetlerinden, kötülüğe meylettiren düşüncelerden ve davranışlardan sakındırmaktadır. Böylece insanı bitmek bilmeyen hırs ve arzularından arındıran Hz. Peygamber, toplumu haramdan, faizden, hileli kazançtan, soyguculuk ve yağmacılıktan uzaklaştırmaktadır. Zulüm ve haksızlıkları insanların hayatlarından çıkartarak insanlara huzur ve adaletin olduğu bir yaşam sunan Hz. Peygamber; Kur'an'ı, hikmeti ve daha önce bilinmeyenleri öğretmektedir.[150]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Ancak iki kişiye gıpta edilir: Allah'ın kendisine verdiği malı hak yolunda harcayan kimse ile Allah'ın kendisine verdiği (ilim ve) hikmete göre karar veren ve onu başkalarına öğreten kimse."

Buhari, Zekât, 5; Müslim, Müsafirin, 268; Özafşar, *Hadislerle İslam,* 5/45.

Hikmet kavramı, terim olarak "adalet, ilim, nübüvvet, Kur'an, Allah'a (cc) itaat, dinî anlayış, Allah (cc) korkusu, akıl, söz ve işte isabet, hakkı bilme ve hayır işlemek" anlamlarına gelmektedir. Hikmetin özü; anlayış, gerçeği bilme, düşünme yeteneği, sezgi gücü, iş ve sözlerde isabetli olma, eyleme dönüşen yararlı ve derin bilgi, ilim ve akıl ile doğruyu bulmadır.[151] Ayet ve hadislerde hikmet sahipleri övülmüştür. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de **"O, dilediğine hikmeti verir ve kime hikmet verilirse o kimse birçok hayra nail olmuş demektir…"**[152] buyurmaktadır.

Biliyor musunuz?

Hikmet kavramı Kur'an'da "öğüt, anlama, bilgi ve akli deliller, Kur'an, Kur'an'ın yorumu, sünnet ve peygamberlik" anlamlarında kullanılmıştır.

Karaman vd., "Hikmet", 258.

İnsanlarının hem zihnen hem de ahlaki bakımdan geri olmaları sebebiyle İslamiyet'in gelmesinden önceki dönem, Cahiliye Dönemi olarak adlandırılmıştır. Onları bu gerilikten kurtaran da Hz. Peygamber olmuştur. Zira o, insanlara bir yandan Kitab'ı, bir yandan da "hikmet"i öğrettiği gibi bilmedikleri

başka konularda da insanları aydınlatmış ya da aydınlanmanın yollarını açmıştır. Böylece Müslümanlar, bilgi ve erdemlerle donanarak başarıdan başarıya koşmuştur. Müslümanlar, Hz. Peygamber'in açtığı bu aydınlık yolda ilerleyerek sonraki yüzyıllarda dinî ve dünyevi ilimlerde ve bunların uygulamaya geçirilmesinde insanlığa örnek ve önder olacak bir konuma yükselmiştir. Müslümanlar, kitap ve hikmeti ihmal ettiğinde ise ilimde, teknolojide ve hayatın birçok alanında gerilemiştir. Müminler, Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'in sünnetini özümseyip ahlakını güzelleştirdiğinde, öğrenmeye ve öğretene değer verdiğinde insanlığa örnek bir toplum hâline gelecektir.[153]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Bakara suresinin 151. ayetinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Toplumdaki kötü davranışları düzeltmek için öncelikle Kur'an'a ve sünnete başvurulmalıdır.
2. Müslümanlar, kitap ve hikmete önem verdiklerinde güçlü ve örnek bir toplum hâline gelir.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.4

3.4. GÜZEL AHLAKLA İLGİLİ AYETLER

3.4.1. Furkan Suresi 63-67. Ayetler

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾
وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ
غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

63. "Rahman'ın has kulları; yeryüzünde vakarla yürüyen, cahiller onlara laf attığı zaman 'selam!' deyip geçen kullarıdır."

64. "Gecelerini Rab'lerine secde ederek, huzurunda durarak geçirirler."

65. '"Ey Rabbimiz!' derler. 'Bizi cehennem azabından uzak tut çünkü onun azabı bitip tükenmek bilmez.'"

66. "O cehennem ne kötü bir yerleşme ve kalma yeridir."

67. "Yine o iyi kullar, harcama yaptıkları zaman ne saçıp savururlar ne de cimrilik ederler; harcamaları bu ikisi arasında makul bir dengeye göre olur."

"Rahman'ın has kulları; yeryüzünde vakarla yürüyen, cahiller onlara laf attığı zaman 'selam!' deyip geçen kullarıdır." Furkan suresinin bundan önceki ayetlerinde inkârcıların çeşitli batıl inançları, yanlış, haksız ve zararlı davranışları eleştirildikten sonra bu ayetlerde Allah'ın (cc) sevdiği kullarının üstün niteliklerinden bahsedilerek bir karşılaştırma yapılmaktadır. Bu ayetlerde iyi özellikleri dolayısıyla Allah'ın (cc) rahmet ve sevgisini kazanan kullar, O'nun Rahman ismiyle birlikte anılmaktadır. Bu sebeple "عِبَادُ الرَّحْمٰنِ" tamlaması "Rahman'ın has kulları" şeklinde çevrilmektedir. Ayetin devamında geçen "ağırbaşlılık" diye tercüme edilen "هَوْنًا" kelimesi, tefsirlerde genellikle "sekinet, vakar, rıfk (yumuşaklık), tevazu" ve bu anlamların hepsini içeren "hilm" kavramıyla açıklanmaktadır. Bu kavram "kibirli, gururlu, zorba" anlamındaki "müstekbir" kelimesinin zıddıdır.[154]

Ayette Rahman'ın has kullarının bazı özelliklerine yer verilmiştir: Bunlardan ilki, yeryüzünde vakarla yürümeleridir. Allah'ın (cc) has kullarının dikkati çeken ilk özelliği yürüyüşleridir. Çünkü yürüyüş tarzı, ilk bakışta bir kişinin karakteri hakkında bize ipucu vermektedir. "Vakar ve tevazu ile yürümek" soylu ve ağır başlı olmanın göstergesidir. Bu yürüyüş tarzı ne hasta ve zayıf kimselerin ne de inançlarında ve tavırlarında samimi olmayan, gösteriş yapan münafıkların yürüyüşüne benzer. Ayet, Rahman'ın has kullarının halk içinde yürüyüşleriyle tanınabileceklerini ifade etmektedir. Onlar, büyüklenerek yürümezler. Onların yürüyüşü yumuşak huylu, doğru düşünceli ve güzel ahlaklı insanların yürüyüşüdür. O kulların ibadet ve itaatleri onları öylesine etkilemiştir ki ilk bakışta yürüyüşlerinden hiçbir kötülüğe bulaşmayan, soylu, mütevazı, iyi huylu kişiler oldukları anlaşılır.

Ayetin devamında geçen "cahiller"den kasıt okuma yazma bilmeyen ve öğrenim görmemiş değil, kaba ve küstah olan kişilerdir. Rahman'ın has kullarının diğer bir özelliği de kendilerine kaba ve küstahça davranıldığında onlara karşı kin beslemezler. Bu tür kişilerle karşılaştıklarında onlara esenlik dileyip yollarına devam ederler.[155]

"Gecelerini Rab'lerine secde ederek, huzurunda durarak geçirirler." Ayette Cenab-ı Hak, has kullarının gecelerini secde ve kıyamda geçirdiklerinden bahsetmektedir. Onlar, gecelerini ne boş ne de kötü işlerle geçirirler. Onların bu özellikleri pek çok ayette de zikredilmiştir. **"Onlar, gecenin az bir kısmında uyurlardı. Seher vakitlerinde Rab'lerinden bağışlanmalarını dilerlerdi."**[156]

Görsel 3.19
Gece ibadeti kulu Allah'a (cc) yakınlaştırır.

"'Ey Rabbimiz!' derler. 'Bizi cehennem azabından uzak tut çünkü onun azabı bitip tükenmek bilmez.' O cehennem ne kötü bir yerleşme ve kalma yeridir." Rahman'ın has kulları, bütün ibadetlerine ve salih amellerine rağmen cehennem azabından korunmak için Allah'a (cc) sığınarak dua ederler. Çünkü ahiretteki kurtuluşun sadece kendi amelleri sayesinde değil, Allah'ın (cc) sonsuz rahmetine bağlı olduğunu bilirler.[157]

"Yine o iyi kullar, harcama yaptıkları zaman ne saçıp savururlar ne de cimrilik ederler; harcamaları bu ikisi arasında makul bir dengeye göre olur." Bu ayette israf ve cimrilik kavramları vurgulanmıştır. İsraf kavramı, tefsirlerde sadece nicelikteki aşırılık olarak açıklanmamış; Allah'ın (cc) rızasına uygun olmayan yollarda harcamada bulunmak şeklinde ifade edilmiştir. Cimrilik ise imkânları elverdiği hâlde Allah (cc) rızasına uygun olan yerlere harcama yapmaktan kaçınmak şeklinde açıklanmıştır. "Makul bir denge" diye tercüme edilen "kavam" kelimesi de israfa ve cimriliğe kaçmadan gereken yerlere gerektiği kadar harcamada bulunmak anlamında kullanılmıştır.[158] Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"... Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[159]

Allah'ın (cc) has kulları ne harcamalarının sınırını aşarak israf ederler ne de para biriktirip yığmak için cimrilik ederler. İslam'a göre israf olan harcamalar şunlardır:

1. Gayrimeşru yerlerde en küçük miktarda da olsa harcama yapmak,
2. Meşru yollarda ihtiyacından fazla harcama yapmak,
3. Allah (cc) için değil de gösteriş için infakta bulunmak.

Kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını imkânları ölçüsünde karşılamamak ve hayırlı işlerde harcamada bulunmamak da cimrilik sayılmaktadır. İslam'ın tavsiye ettiği yol, teraziyi dengede tutmaktır.[160]

İLKELER ÇIKARIYORUM

Furkan suresinin 63-67. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Müslüman, ahiretteki kurtuluşun yalnızca kendi amellerine değil Allah'ın (cc) sonsuz rahmetine bağlı olduğuna inanandır.
2. Müslümanlar, davranışlarında ağırbaşlı, insanlara karşı alçak gönüllü olmalı; ayrıca kibir, israf ve cimrilikten uzak durmalıdır.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3.4.2. İsra Suresi 23-24. Ayetler

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

23. "Rabb'in, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle."

24. "Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. 'Rabb'im! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster.' diyerek dua et."

"Rabb'in, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti." İsra suresinin bu ayetlerinde başlıca dinî ve ahlaki yükümlülükler sıralanmaktadır. İlk olarak bu ayette Allah'a (cc) inanmak ve O'nun birliğini tanımak, ardından ana babaya iyi davranmak emredilmektedir. Allah'ın (cc), yalnızca kendisine kulluk edilmesini buyurduktan hemen sonra ana babaya iyiliği emretmesi, bu konunun önemini göstermektedir. Bir hadisinde Hz. Muhammed (sav); vaktinde kılınan namazı, ana babaya iyiliği ve Allah (cc) yolunda cihadı en faziletli ameller olarak sıralamıştır.[161] Başka bir hadiste ise Peygamber Efendimiz; günahların en büyüklerini Allah'a (cc) ortak koşmak, ana babaya asi olmak ve yalan şahitlik yapmak olarak ifade etmiştir.[162] Ayette Allah'tan (cc) sonra insan üzerinde en büyük hak sahibi olanın ana baba olduğu vurgulanmaktadır. O hâlde çocuklar ana babalarına itaat etmeli, saygı göstermeli ve hizmette kusur etmemelidir.

Allah'a (cc) itaat ve ana babaya iyilik emrinin beraber zikredilmesinin sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür:[163]

Bilgi Görseli 3.4

"Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle." Ana babanın şefkate ve ilgiye en ihtiyaç duydukları zaman yaşlılık dönemidir. Ayette Cenab-ı Hak, onlara güzel söz söylemeyi emretmekte, kaba davranışlarda bulunmayı yasaklamaktadır. Ayette insan, ana babasına kötü sözün en alt sınırı olan "öf!" kelimesini dahi söylemekten menedilmektedir. Bu, sakındırmanın en beliğ ve edebî çeşididir. İnsan, ana babasına "öf!" dahi demekten menedildiğine göre onları azarlayan ve dövenlerin akıbeti ne kötüdür.

Bir Ayet/Bir Hadis

"Rabbimiz! Hesap görülecek günde beni, ana babamı ve inananları bağışla."

(İbrahim suresi, 41. ayet)

"Rabb'in hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabb'in öfkesi ise anne babanın öfkesine bağlıdır."

Tirmizi. Birr, 3.

Ayetin devamında şu mesajlar verilmektedir: Onlara karşı sabırlı davran. Küçüklüğünde sana karşı nasıl sabırlı davrandılarsa sen de yaşlandıklarında onlara karşı sabırlı ol ve mükâfatını Allah'tan (cc) iste. Onları sakın azarlama ve ikisine de güzel sözler söyleyerek muamelede bulun.

Görsel 3.20
Allah (cc), anne ve babaya iyi davranmayı emretmiştir.

"Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger." Onlara karşı merhametli ve alçak gönüllü ol. Sevdikleri ve istedikleri şeylerde onlara muhalefet etme ve de ki: **"Rabb'im! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster."** Allah'tan (cc) onlar için merhamet iste. "Rabb'im! Ben küçükken onlar bana acıdılar ve kendilerine ihtiyacımın kalmayacağı zamana kadar beni nasıl yetiştirdilerse sen de onlara öyle merhamet et." şeklinde dua et.[164]

İLKELER ÇIKARIYORUM

İsra suresinin 23-24. ayetlerinden çıkarılan güncel mesajlar aşağıda verilmiştir. Bu sureden çıkarılabilecek diğer mesajları boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Anne ve baba, yavrularını nasıl sevgiyle koruyup gözettiyse evlatlar da anne ve babalarını öyle koruyup gözetmeli; onlara merhametle yaklaşmalıdır.
2. Hiçbir evlat, anne ve babasına kötü davranıp bağırmamalıdır. Anne ve babayla aynı düşüncede hatta aynı inançta olunmasa bile onlara güzel söz söylenmeli ve iyilikle muamele edilmelidir.
3. .....
   .....
4. .....
   .....

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu testte cevaplamanız için farklı soru çeşitlerinden toplam 20 soru verilmiştir.
Daha fazla soru çözmek için testin sonunda verilen karekodu okutarak ek sorulara ulaşabilirsiniz.

A. 1-5. çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "…Çünkü namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır."

Nisa suresi, 103. ayet

"(Resul'üm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."

Ankebut suresi, 45. ayet

"Musa'ya ve kardeşine şöyle vahyettik: 'Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın, evlerinizi ibadet mahalli yapın ve namazı kılın. (Ey Musa!) İnananları müjdele.'"

Yunus suresi, 87. ayet

Bu ayetlerde namaz ibadetinin hangi özelliğine değinilmemiştir?

A) Vakitlerinin belli olması

B) Farz bir ibadet olması

C) Önceki ümmetlere de farz kılınması

D) İnsanı kötülükten uzaklaştırması

E) Farz kılınan ilk ibadet olması

2. "Kim dünya mükâfatını isterse (bilsin ki) dünyanın da ahiretin de mükâfatı Allah katındadır. Allah her şeyi işiten, her şeyi görendir."

Nisa suresi, 134. ayet

"De ki 'İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye kadirdir.'"

Al-i İmran suresi, 29. ayet

"İşte her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah!..."

Mümin suresi, 62. ayet

Bu ayetlerde Allah'ın (cc) hangi sıfatına değinilmemiştir?

A) Âlim B) Basar C) Halık D) Rahman E) Semi

3. "…O, onlara iyiliği emreder; onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar…"

Araf suresi, 157. ayet

Bu ayette Hz. Peygamber'in hangi özelliği açıklanmaktadır?

A) Adaletli olma

B) Örnek olma

C) Hüküm koyma

D) Tebliğ etme

E) Ayetleri açıklama

4. İnsanların duyu organları ve akıllarıyla hakkında bilgi edinemeyeceği konular gayb konularıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi gayb konularından biri değildir?

A) Allah'a (cc) iman

B) Meleklere iman

C) Peygamberlere iman

D) Ahiret gününe iman

E) Cennet ve cehenneme iman

5. "Onlar, öyle kimselerdir ki Allah anıldığında kalpleri titrer; başlarına gelen musibetlere sabrederler, namazlarını özenle kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcarlar."

Hac suresi, 35. ayet

Aşağıdakilerden hangisi müminlerin bu ayette bahsedilen özelliklerine örnek gösterilemez?

A) Allah'a (cc) derin bir saygı duymaları

B) Hastalık karşısında sabır göstermeleri

C) Allah (cc) yolunda infak etmeleri

D) Namazlarını huşu içinde kılmaları

E) Allah (cc) yolunda cihat etmeleri

B. 6-10. açık uçlu soruları ilgili alana cevaplayınız.

6. Marifetullah ne demektir? Yazınız.

7. Namaz vakitlerinin belirlenmesindeki hikmetler nelerdir? Yazınız.

8. Yasin suresinde hangi inanç esaslarından bahsedilmektedir? Yazınız.

9. Ülülemre itaat etmenin hükmü nedir? Açıklayınız.

10. Hz. Peygamber'in sünnetinin, İslam dininin yaşanmasına etkileri nelerdir? Yazınız.

C. 11-15. kısa cevaplı soruları verilen kelimelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

• Beşairünnübüvve	• Hikmet	• Rahim	• Rahman
• Tağut	• Teheccüt namazı	• Yasin	

11. Müfessirlere göre ……kelimesi; şeytanlardan, kâhinlerden, sihirbazlardan, cinlerden ve insanlardan haddi aşanlar için kullanılmaktadır.

12. Allah'ın (cc) …….. sıfatı; dünyada bütün canlılara şefkat gösteren, mümin ve kâfir ayrımı yapmaksızın bütün insanlara merhamet eden anlamlarına gelmektedir.

13. Hz. Peygamber "Her şeyin bir kalbi, özü vardır. Kur'an'ın kalbi de …… suresidir." buyurmaktadır.

14. Yatsı, vitir ve teravih namazları dışında ibadet etmek ve geceyi ihya etmek için kılınan nafile namazlara ……. denir.

15. Önceki kutsal kitaplarda Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini müjdeleyen bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilere İslami kaynaklarda ……. denilmektedir.

Ç. 16-20. ifadelerden doğru olanın başına (D), yanlış olanın başına (Y) getiriniz. Yanlış olan ifadelerin doğrusunu alttaki boşluğa yazınız.

16. (.....)

İslamiyet'te savaş, insanlara dini zorla kabul ettirmek için değil; din ve vicdan hürriyetini sağlamak, gücü elinde bulunduranların yaptıkları zulme engel olmak ve zulme uğramamak için başvurulan bir yöntemdir.

……
……

17. (.....)

Allah'ın (cc) Halık sıfatı; asi ve azgınları kahredici, emir ve yasaklardan istediğini kullarına yaptırmaya gücü yeten anlamlarına gelmektedir.

……
……

18. (.....)

Namaz, zekât ve ana babaya iyi davranmak önceki ümmetlere farz kılınmamıştır.

……
……

19. (.....)

Müslümanlar anlaşmazlığa düştükleri konuların çözümü için öncelikle Kur'an ve sünnete müracaat eder.

……
……

20. (.....)

Allah'ı (cc) anmak anlamına gelen "zikrullah" kelimesi, hayatın her safhasında Allah'ın (cc) yüceliğini hatırlamak demektir.

……
……

Daha fazlası için...

Sonnotlar

1. bk. Süleyman Uludağ, "Marifet", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/ 54-56.
2. Bakara suresi, 256. ayet.
3. bk. İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri,* 3/1023; Muhammed Ali Sabuni, *Safvetü't Tefasir,* 1/300; Beydavi, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil,* 1/323.
4. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/402.
5. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/406.
6. Yunus suresi, 99. ayet.
7. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir,* 5/426.
8. bk. Alak suresi, 6-7. ayetler.
9. bk. Karaman vd., "Tuğyan", 664.
10. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir,* 5/427-428.
11. bk. İbni Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri,* 3/1025.
12. bk. Sabuni, *Safvetü't Tefasir,* 1/302.
13. Lokman suresi, 22. ayet.
14. bk. Sürmeli vd., "Semi", 328.
15. bk. Sürmeli vd., "Alim", 15.
16. bk. Seyyid Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 1/466.
17. bk. Karaman vd., "Veli", 691.
18. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 5/430.
19. bk. Enfal suresi, 40. ayet.
20. Şura suresi, 8-9. ayetler.
21. bk. Sabuni, *Safvetü't Tefasir,* 1/302.
22. bk. Karaman vd., "Allah", 23.
23. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/227.
24. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/227; Kutub, *Fi Zılal'il Kur'an*, 9/606.
25. bk. Bekir Topaloğlu, "Rahman", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/415-417.
26. bk. Sürmeli vd., "Rahman", 300.
27. bk. Sürmeli vd., "Rahim", 299.
28. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 9/606-607.
29. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/227.
30. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 9/607.
31. bk. Topaloğlu, "Melik", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/50.
32. bk. Karaman vd., "Malik", 406.
33. bk. Topaloğlu, "Kuddûs", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/314.
34. bk. Karaman vd., "Kuddûs", 384.
35. bk. Haşr suresi, 23. ayet; Cuma suresi, 1. ayet.
36. bk. Karaman vd., "Selam", 586.
37. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 9/607.
38. bk. Karaman vd., "Mü'min", 478.
39. bk. Topaloğlu, "Müheymin", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/516.
40. bk. Karaman vd., "Müheymin", 491.
41. bk. Orhan Şener Koloğlu, "Aziz", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/331; Karaman vd., "Aziz", 49.
42. bk. Nisa suresi, 139. ayet.
43. bk. Topaloğlu, "Cebbar", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/181-182.
44. bk. Karaman vd., "Cebbâr", 83.
45. bk. Sabuni, *Safvetü't Tefasir,* 6/389.
46. bk. Topaloğlu, "Mütekebbir", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/189.
47. bk. Karaman vd., "Mütekebbir", 368.
48. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/229.
49. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/229.
50. bk. Bekir Topaloğlu, "Halik", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/303.
51. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/229.
52. bk. Topaloğlu, "Bari", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/73.
53. bk. Beydavi, *Envaru't- Tenzil ve Esraru't- Te'vil,* 5/239.

54. bk. Topaloğlu, "Musavvir", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/241.
55. bk. Karaman vd., "Musavvir", 473.
56. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/229.
57. bk. Karaman vd., "Esma-i Hüsna", 151.
58. Araf suresi, 180. ayet.
59. İsra suresi, 44. ayet.
60. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri,* 12/6108.
61. bk. Topaloğlu, "Hakîm", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/181-182.
62. bk. Karaman vd., "Hakîm", 220.
63. bk. Karaman vd., "Gayb", 200.
64. bk. Bursevi, *Ruhul- Beyan,* 3/31.
65. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/ 414-415.
66. bk. Kurtubi, *el- Cami li- Ahkami'l-Kur'an,* 7/38; Taberi, *Taberi Tefsiri,* 2/567.
67. bk. Bursevi, *Ruhu'l Beyan,* 6/374.
68. bk. İbni Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 12/ 6420.
69. bk. İbni Kesir, *Büyük Kur'an Tefsiri,* 7/405.
70. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri,* 9/4765.
71. Kehf suresi, 109. ayet.
72. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri,* 9/4765.
73. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 4/1926-1927.
74. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/514.
75. bk. Bursevi, *Ruhu'l- Beyan,* 7/91.
76. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* 6/425.
77. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri,* 10/5072-5073.
78. bk. Kurtubi, *el- Cami li- Ahkami'l-Kur'an,* 14/455.
79. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri,* 10/5073.
80. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 8/487.
81. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/516.
82. Buhari, Menakibu'l Ensar, 48.
83. bk. Özafşar, *Hadislerle İslam*, 2/153-154; Yaşaroğlu, "Namaz", 32/351.
84. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/377.
85. Buhari, Cihad, 98.
86. Tirmizi, Salat,19.
87. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/377-378.
88. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/377-378.
89. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 1/414.
90. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/511.
91. Müslim, Mesacid, 246.
92. bk. Çelik, *Hakkın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri,* 3/162.
93. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 3/130.
94. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/512.
95. Tirmizi, Deavat, 101.
96. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 3/1231.
97. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 3/130.
98. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/512-513.
99. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 4/ 254.
100. Buhari, İstitabe, 7.
101. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/274-275.
102. bk. Mearic suresi, 18-22. ayetler.
103. bk. Özafşar, *Hadislerle İslam,* 2/155.
104. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/274-275.
105. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 4/258.; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/275.
106. Meryem suresi, 20. ayet.
107. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/598.
108. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/598.
109. bk. Çelik, *Hakkın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri*, 3/257.
110. bk. Kurtubi, *el- Cami li- Ahkami'l-Kur'an,* 11/197-198.
111. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/598.

112. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/598.
113. bk. Karaman vd., "Cebbar", 83.
114. bk. Sürmeli vd., "Şaki", 336.
115. bk. Çelik, *Hakkın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri,* 3/257.
116. bk. Bursevi, *Ruhu'l- Beyan,* 5/182.
117. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 5/500.
118. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 10/274.
119. bk. Nesai, Salat, 9.
120. bk. Karaman vd., "Miskin", 447-448.
121. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 6/523.
122. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 10/275.
123. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 10/275.
124. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 5/500.
125. bk. Karaman vd., "İtaat", 344.
126. bk. Nisa suresi, 64, 80; Nur suresi, 47-48.
127. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/86.
128. bk. Nur suresi, 51. ayet.
129. bk. Ahzab suresi, 66. ayet.
130. bk. Karaman vd., "İtaat", 344.
131. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/87.
132. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 1/372.
133. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 2/522.
134. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 1/370-371.
135. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/88.
136. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 4/1826.
137. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 4/1826.
138. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/386.
139. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 4/1826.
140. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/601.
141. Ankebut suresi, 48. ayet.
142. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/601.
143. Bakara suresi, 146. ayet.
144. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/602-603.
145. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/604.
146. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/606.
147. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 2/606.
148. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 2/701.
149. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 1/ 211.
150. bk. Kutub, *Fi Zılali'l Kur'an,* 1/ 211-212.
151. bk. Karaman vd., "Hikmet", 258.
152. Bakara suresi, 269. ayet.
153. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/237.
154. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/137.
155. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 3/599-600.
156. Zariyat suresi, 17-18. ayetler.
157. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 3/600.
158. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 4/138.
159. bk. Araf suresi, 31. ayet.
160. bk. Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an,* 3/601.
161. bk. Buhari, Edeb, 1; Müslim, İman, 137.
162. bk. Buhari, Edeb, 6; Müslim, İman, 143, 144.
163. bk. Razi, *Tefsir-i Kebir,* 14/444-445; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 3/ 477-478.
164. bk. Taberi, *Taberi Tefsiri,* 3/1204-1205.

Ünite Karekodu

Ünite Özet Sunusu

4. ÜNİTE

Örnek Tefsir Metinleri

1. Türkçe Tefsirlerden Örnek Metinler
2. Tercüme Tefsirlerden Örnek Metinler
3. Arapça Tefsirlerden Örnek Metinler

▶ **Bu temada sizden, ünitede yer alan**

- Türkçe tefsir kitaplarını,
- Türkçeye çevirisi yapılan tefsir kitaplarını,
- Arapça tefsir kitaplarını,
- Arapça tefsir metinlerini,
- örnek verilen ayetlerin meal ve tefsirlerini

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizden ölçme ve değerlendirme soruları ile etkileşimli içerikleri cevaplamanız istenecektir.

Üniteye Başlarken

1. Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayabilmek için neler yapılabilir?
2. Kur'an-ı Kerim'i anlamada tefsir kitaplarının önemi nedir?
3. Daha önce Türkçe bir tefsir kitabı okudunuz mu?
4. Bildiğiniz bir tefsir kitabının adını sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

4.1.

4.1. TÜRKÇE TEFSİRLERDEN ÖRNEK METİNLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَ اِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِيٓ اِسْرَآئِيلَ لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيلاً مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

"Hani biz İsrailoğullarından 'Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz; anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz. Herkese güzel sözler söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz.' diye söz almıştık. Sonra -pek azınız hariç- yüz çevirerek sözünüzden döndünüz."

Bakara suresi, 83. ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَاْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَآءُ وَالضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

"Yoksa sizden öncekilerin çektikleriyle karşılaşmadan cennete girebileceğinizi mi sandınız? Onlar, öylesine yoksulluk ve sıkıntı çekmişler; öyle sarsılmışlardı ki peygamber ve yanındakiler 'Allah'ın yardımı ne zaman gelecek?' demeye başladılar. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır."

Bakara suresi, 214. ayet

4.1.1.Hak Dini Kur'an Dili

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ı Tanıyalım

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, 1878 yılında Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğmuştur. Osmanlı Devleti'nin son devrinde yetişip Cumhuriyet'in ilk yıllarını idrak eden Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* eseri ile meşhur olmuştur. İslami ilimlerdeki derin bilgisinin yanı sıra felsefe, içtimai konular ve pozitif ilimlerde geniş bilgi sahibi bir âlimdir. Osmanlı'nın son döneminde evkaf nazırı (vakıflar bakanı) olarak görev yapmıştır. Döneminin önemli mütefekkirlerinden olan Elmalılı aynı zamanda sanatçı bir kişiliğe sahiptir. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazan Elmalılı'nın sanatçı kişiliği daha çok hattatlığında kendini göstermiş ve sülüs, nesih, talik ve celi türünde çeşitli levhalar yazmıştır. Elmalılı, çok yönlü bir âlim olmasından dolayı devrin en önemli medreselerinde değişik ilim dallarında hocalık yapmıştır. Yaşamı boyunca birçok ilmî ve sanatsal eser ortaya koyan Elmalılı, 27 Mayıs 1942'de vefat etmiş ve Sahrayıcedid Mezarlığı'na defnedilmiştir.[1]

Görsel 4.1
Elmalılı M. Hamdi Yazır
(öl. 1942)

Eseri Tanıyalım

Resmî talep üzerine yazılan *Hak Dini Kur'an Dili*, dönemin en önemli müderrislerinden biri olan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır tarafından kaleme alınmıştır. Yazır, Batılılaşma sürecinin İslam dünyasını yoğun şekilde etkilediği bir dönemde yaşamıştır. Bu eser; söz konusu süreçte yaşanan gelişmelerin meydana getirdiği tartışmalara, ortaya çıkardığı dinî problemlere çözüm getirmek üzere yazılmıştır. Eserin asıl değerli yönü; İslami değerleri, modern bilgilerle hazırlanmış yeni kalıplar içinde yerli yerine oturtmayı amaçlayan bir tefsir çalışması olmasıdır.[2]

Görsel 4.2
Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın
Hak Dini Kur'an Dili adlı tefsiri

Yazar, tefsirde hem rivayet hem dirayet metodunu kullanmıştır. Surenin tefsirine başlarken önce sure hakkında genel bilgiler vermiştir. Daha sonra surenin ismi, nüzul sebebi, ayet, kelime ve harf sayısı, Mekki veya Medeni oluşu hakkındaki detaylara değinmiştir. Son olarak ayetikerimeler yazılarak meal ve tefsir kısmına geçilmiş, ayetikerimeler arasındaki münasebet ve uyum gösterilmiştir.[3]

Biliyor musunuz?

Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararıyla ve devlet bütçesinden tahsis edilen ödenekle yazdırılan Türkçe ilk tefsir eseri *Hak Dini Kur'an Dili*'dir.

Bilgin, "Hak Dini Kur'an Dili", 15/153.

Bakara Suresinin 83. Ayetinin Tefsiri

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, bu ayeti tefsir ederken İsrailoğullarından alınan **misak**ın konularını maddeler hâlinde sıralamaktadır. Bu konuların, dünyada huzura ve güvenliğe; ahirette ise mutluluğa ulaşmayı sağlayacak emirler olduğunu vurgulamaktadır. Daha sonra İsrailoğullarının bu emirlere karşı takındığı duruma değinmekte ve Yahudilerin büyük bir kısmının Allah'a (cc) verilen misakı yerine getirmediğini anlatmaktadır.

misak
Kesin olarak söz vermek. Yapılan ve mutlaka yerine getirilmesi gereken antlaşma, ahit.

Sürmeli vd., "Misak", 240.

Görsel 4.3
Kur'an, anlaşmalara sadık kalmayı emreder.

Elmalılı, ayeti kelime ve cümlelere ayırarak tefsir etmiştir. Yüce Allah'ın İsrailoğullarından aldığı misakı sekiz maddede sıralamıştır:

1. لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ Allah'tan (cc) başka mabut tanımayacak ve O'ndan başkasına kulluk etmeyeceksiniz.
2. وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا Ana babaya ihsan edecek, onlara karşı her yönüyle iyilik ve güzellik gösterecek, hoşça davranacaksınız.
3. وَذِى الْقُرْبٰى Aynı şekilde akrabalara,
4. وَالْيَتَامٰى babaları ölmüş yetim çocuklara,
5. وَالْمَسَاكِيْنِ maişetlerini kazanamayan, ellerinde avuçlarında bir geçim vasıtası bulunmayan yoksullara dahi ihsan edeceksiniz.
6. وَقُوْلُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا Diğer insanlara da güzel söz söyleyeceksiniz.
7. وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ Namazı iyice kılacaksınız.
8. وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ Zekâtı da vereceksiniz.

Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1/331.

Bilgi görseli 4.1

Biliyor musunuz?

"Bir şeyi iyi ve güzel yapmak" anlamına gelen ihsanın üç boyutu vardır:

1) Allah'a (cc) karşı ihsan: Allah'ın (cc) şartlarına uygun iman etmek, emir ve yasaklara uymaktır.

2) İnsanlara karşı ihsan: İnsanın ana babasına, eş ve çocuklarına, komşu ve akrabalarına, tüm insanlara iyilik yapmak, iyi davranmak, onların haklarına riayet etmek ve kusurlarını bağışlamaktır.

3) Kişinin kendisine karşı ihsan: İnsanın iman edip, salih ameller işleyerek Allah'ın (cc) rızasını, rahmetini ve cennetini kazanmasıdır. Allah'a (cc) ve insanlara yapılan ihsan da aslında kişinin kendisine karşı ihsanıdır.

Karaman vd., "İhsan", 301.

Yazır, bu maddeleri sıraladıktan sonra İsrailoğullarının tutumlarına yer vermekte ve şu açıklamaları yapmaktadır:

> Ey İsrailoğulları! Siz, Allah'a (cc) bu emirlerin gereğini yerine getireceğinize dair söz vermiştiniz. Sonra verdiğiniz bu sözden yüz çevirip gereğini yerine getirmekten vazgeçtiniz. Hem bu dünyada huzur ve güvenliğe hem de ahirette sevap kazanmaya vesile olacak bu esaslı emirleri ağır bulup ahdinizi bozdunuz. Ancak içinizden pek çok azı müstesna, verdikleri söze sadakat gösterip Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirdi. Zaten onlar, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden önce bu misak uyarınca amel ederler; dinlerinin emirlerini yerine getirirlerdi. Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden sonra da ona iman ederek aynı misakın gereğini en mükemmel şekilde yerine getirdiler. İşte bu müstesna azınlık, Abdullah bin Selam ve benzeri kişilerdir. Bu azınlığın dışında kalan sizler hâlâ Allah'ın (cc) emirlerinden yüz çevirmeye devam ediyorsunuz. Bu hususlarda böyle olduğunuz gibi doğrudan doğruya hayat hakkınızla ilgili misaklarda da böylesiniz.[4]

Görsel 4.4
İslam akraba ilişkilerini sürdürmeyi emreder.

Bakara Suresinin 214. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayetin tefsirini yaparken ayeti iki bölüm hâlinde ele almaktadır. İlk bölümde, Hz. Muhammed (sav) Dönemi'nde sahabenin verdiği imtihanların benzerinin kendilerinden önceki ümmetler tarafından da verildiği belirtilmektedir. Asıl kazananların ise bu imtihanlara sabredenler olacağı açıklanmaktadır. İkinci bölümde ayetin nüzul sebebine ilişkin görüşlere yer verilmektedir. "Ittırat" (düzgün bir biçimde olayların birbirini izlemesi) kavramına dikkat çekilerek insanların sürekli imtihanlarla karşı karşıya gelmesinin bu kanun gereği olduğu vurgulanmaktadır. Elmalı, açıklamalarına Müslümanların tümüne seslenerek şu şekilde başlamaktadır:

> Ey Muhammed ümmeti! Siz, sizden önce yaşamış ümmetlerin durumu sizin başınıza gelmeden -meşakkatler, sıkıntılar çekmeden, bütün ilahi hükümleri, amelî ibadetler ile tatbik etmeden- sırf iman ile "darıselam" (barış yurdu) olan cennete girivereceğinizi mi zannettiniz? O geçmiş ümmetlerin başına nice sıkıntılar ve çaresizlikler geldi de sarsıldılar, o kadar sarsıldılar ki başlarında bulunan peygamber ve onunla beraber iman edenler 'Allah'ın (cc) yardımı ne zaman?' diyecek dereceye vardılar. Ancak iyi biliniz ki Allah'ın (cc) yardımı yakındır. Siz bu iman ve hidayetten ayrılmazsanız o yardımı görecek, muradınıza ereceksiniz.[5]

Yazar, Müslümanların tümüne yapılan uyarıya yer verdikten sonra bu ayetin nüzul sebebi olarak iki farklı görüş olduğunu ifade etmekte ve ayetin açıklamasına geçmektedir:

> Mekke'de müşriklerin baskıları artınca, Resulullah (sav) ve beraberindeki sahabiler; yurtlarını, mallarını ve mülklerini müşriklere bırakarak Medine'ye hicret etmek zorunda kaldılar. Medine'ye vardıklarında ise Yahudilerin düşmanlıklarıyla karşılaştılar. Ayet, yaşanan bu sıkıntılar sebebiyle nazil olmuştur. Bir diğer görüşe göre de Uhud veya Hendek Savaşları nedeniyle de indiği rivayet edilmiştir. Bu ayet gösteriyor ki "Ittırat" kanunu gereğince Hz. Muhammed (sav) ümmeti de önceki ümmetler gibi birtakım zorluklarla karşılaşacaktır. Ayrılıklar görecek, karşı koymalara uğrayacak, sıkıntılar ve zorluklar geçirecektir. Sarsılmayıp dayananlar, sonunda başarılı olacaktır. İlk yaratılışta olduğu gibi, Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olarak gönderilmesinden itibaren insanlığın yaratılışı hakkın gerçekleştiği noktada yeni bir gelişme sağlayacaktır.*"Gerçekten zaman Allah'ın yeri ve gökleri yarattığı günkü şekline dönmüştür."*[6] hadisişerifinin anlamına göre Hz. Muhammed'in (sav) asrı bütün ölçülere bir başlangıç olacaktır. Bundan sonra da dünyada hakka karşı yine azgınlık ve düşmanlık ortaya çıkacak, geçmişteki milletler gibi topluluklar meydana gelecek ve bütün bunlar içinde Peygamber'in (sav) ve ashabının yoluna giden ve kitapla, sünnetle ve cemaat ile korunmasını bilip Allah'ın (cc) birliğine imanı, amellerin en özeli kabul eden Hak taraftarları fırkayınaciye (kurtuluşa eren grup) olacaktır. **"İnsanların içinden kimi vardır ki Allah'ın rızasına ermek için kendini feda eder."**[7] ayetinin delalet ettiği manaya uygun hareket ederek sabır, sebat ve çabalarla ilahi yardıma erecek; hakkın üstün geldiğini görecek ve barışı temin edecektir. Başarılı olmak için tarihten ibret alıp ona göre korunmalıdır.[8]

4.1.2. İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri

Celal Yıldırım'ı Tanıyalım

Görsel 4.5
Celal Yıldırım (öl. 2020)

Celal Yıldırım, 1932 yılında Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde dünyaya gelmiştir. Yazar, eğitim hayatında okul ve medrese öğrenimini birlikte yürütmüş ve dönemin önde gelen müderrislerinden dersler almıştır.[9]

Celal Yıldırım, 1956 yılında Aydın/Kuyucak Müftülüğüne atanmıştır. 1961-1965 yılları arasında ise İzmir müftüsü olarak görev yapmıştır. 1965 yılında Afyon Müftülüğüne atanmış ve 1977 yılına kadar Afyon'da görev yapmıştır. Afyon müftüsü iken Türkiye Diyanet Vakfı kurucuları arasında yer alan Yıldırım, 1977 yılında İzmir vaizliğine atanmış, iki yıl burada görev yaptıktan sonra emekliye ayrılmıştır. İlmî çalışmalarına bu süreçte de devam etmiştir. Farklı alanlarda birçok eser bırakan Celal Yıldırım, 3 Ağustos 2020 tarihinde vefat etmiştir.[10]

Biliyor musunuz ?

Celal Yıldırım'ın *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri* eserinden başka eserleri de vardır:

Tefsirli Kur'an-ı Kerim Meali (2 cilt)

Kur'an ve Sünnet Işığında İslam İlmihali

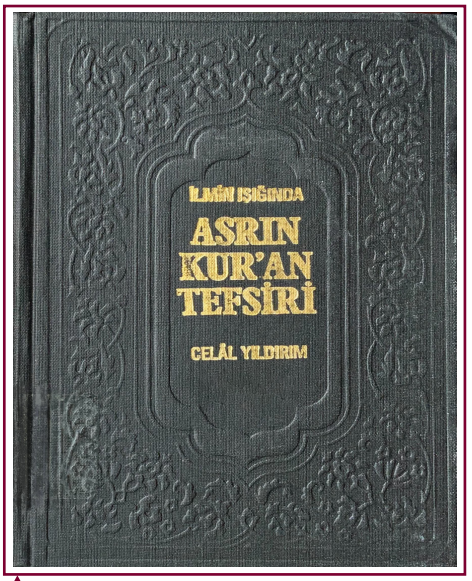
Ahkâm Hadisleri (6 cilt)

Kaynaklarıyla İslam Fıkhı (4 cilt)

Kur'an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farklılıkları (2 cilt)

Deniz, *Celal Yıldırım'ın İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri Adlı Eserinde Tefsir Metodu*, 9-11.

Eseri Tanıyalım

Görsel 4.6
Celal Yıldırım'ın *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri adlı eseri*

Yazıldığı dönemdeki önemli tefsir eserlerinden, ayrıca çok sayıda farklı kaynaktan istifade edilerek hazırlanan *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri* on dört ciltten oluşmaktadır. Bu eser, Celal Yıldırım'ın tefsir alanındaki en kapsamlı çalışması olarak kabul edilmektedir.[11]

Günün değişen şartlarını göz önünde bulunduran yazar, bu tefsirinde daha çok dirayet yöntemine ağırlık vermiştir. Tefsir metodu olarak öncelikle Kur'an'ı Kur'an ile sonra hadislerle tefsir etmeyi benimsemiştir. Yazar, ayetlerin tefsirine geçmeden önce mealini vermiş, ardından müstakil başlıklarla konuyu kategorilere ayırmıştır. Tefsir ettiği ayet gruplarının mealini verdikten sonra nüzul sebeplerini ortaya koymuştur. Ayetlerin ilmî, ahlaki, hukuki, sosyal, ekonomik ve tarihî yönlerini ele alarak öğüt veren hikmetlerini farklı açılardan tahlil etmiştir.[12]

Bakara Suresinin 83. Ayetinin Tefsiri

Yazar, tefsirinde Bakara suresinin 83-86. ayetlerini bir bütün hâlinde ele almıştır. Öncelikle Tevrat'ta yer alan ve İsrailoğullarından alınan misakı maddeler hâlinde sıralamıştır. Yıldırım, huzurlu ve güçlü bir toplum için bu emirlere uymanın önemini vurgulamıştır. Daha sonra namaz ve zekât ibadetlerinin İsrailoğullarına da farz olduğunu belirtmiş ve ayetler arasında bağlantı kurmaya çalışmıştır:

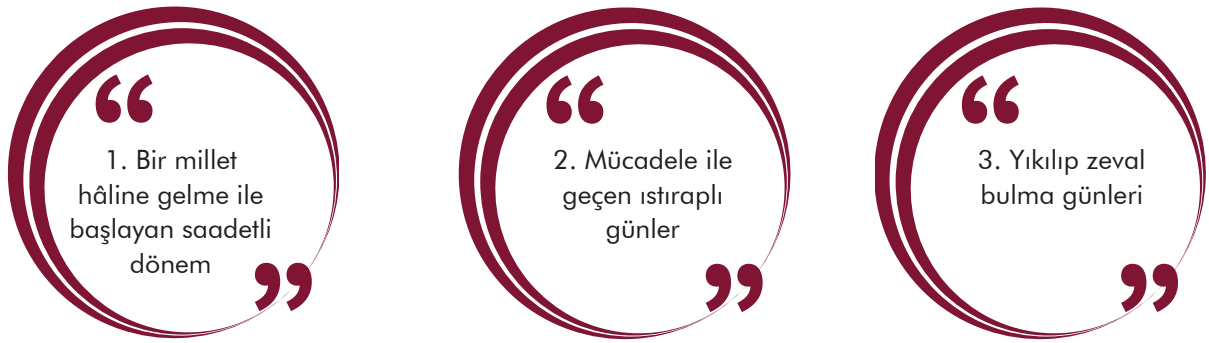
> Cenab-ı Allah bütün ümmetlere telkin ettiği esas ve prensipleri İsrailoğullarına da bildirmiştir. Şüpheden uzak bir imandan sonra ilahi buyruklara göre amel etmeleri hususunda onlardan söz almıştı. Bu sözün ana hatlarını şöyle sıralayabiliriz:[13]

Allah'tan (cc) başkasına ibadet etmeyeceksiniz	1	6	Diğer insanlara güzel söz söylemeyi alışkanlık hâline getireceksiniz.
Ana babaya karşı en güzel ve en uygun şekilde davranacaksınız.	2	7	Namazı vaktinde dosdoğru kılacaksınız.
Akrabaya,	3	8	Zekâtı olması gerektiği gibi vereceksiniz.
Yetimlere,	4	9	Birbirinizin kanını (haksız yere) dökmeyeceksiniz.
Miskinlere ihsanda bulunacaksınız.	5	10	Birbirinizi yurdunuzdan ve evinizden sürmeyeceksiniz.

Bilgi görseli 4.2

Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 1/253.

Ayeti içtimai yönden değerlendiren yazar, toplumların birbirini izleyen üç dönem yaşayacağını belirtmektedir:

Bilgi görseli 4.3

Yazar; Allah'a (cc) kulluk, ana babaya iyilik, akrabayı gözetmek ve yetimi korumak gibi ayette yer alan ilahi emirlere uyulmadığında toplumda kargaşa ortaya çıkacağını belirtmiştir. Hatta ilahi buyrukları yerine getirmeyen bu toplumların yıkılmaktan kurtulamayacağını ifade etmiştir.

Görsel 4.7
"Biz insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir..."

Lokman suresi, 14. ayet

Ayeti itikadi yönden ele alan yazar, ana babaya iyilik edilmesini ve nezaketle davranılmasını vurgulamıştır. Bu hususta Hz. İbrahim'i insanlara örnek göstermiştir. Yıldırım, ikinci olarak namaz ve zekât ibadetlerinin İslamiyet'te olduğu gibi Yahudilikte de farz olduğunu Tevrat'a atıfta bulunarak açıklamaktadır:

> (وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا) cümlesi umum ifade ediyor. Buna göre ana baba kâfir, putperest ve Mecusi bile olsalar -ana baba oldukları için- onlara iyilikte bulunmak farzdır. Nitekim Hz. İbrahim, küfür üzere bulunan babasını (ya da amcasını) en yumuşak bir dille Hakk'a davet eder, buna karşılık onun ağır hakaretlerine maruz kalırdı. Fakat hiç sesini çıkarmaz, onu kıracak bir davranışta bulunmazdı. (...)
>
> (...) Ayrıca yukarıdaki ayetlerden namaz ve zekât gibi önemli iki ibadetin Musevilikte de farz olduğu anlaşılıyor. Ancak şekil ve keyfiyet bakımdan bazı farklar olabilir. Tevrat'ın Tesniye kısmında zekât konusuna temasla deniliyor ki: "Yerden çıkan mahsulün öşrünün üç yıl sonunda verilmesi."[14]

Yazar, ayeti tasavvufi yönden ele aldığında önce ana babaya ve yakın akrabaya yardıma değinmiştir. Daha sonra yetimlerin yok sayılmamasını, her türlü haklarının korunmasını ve bütün dinlerde bu hususa önem verildiğini belirterek ayeti şu şekilde açıklamıştır:

> (...) Zira Allah (cc); umumi manada her müminin, hususi manada velisi olmayanların velisidir. Yetimlere hor bakmak veya onları himayeye almamak ilahi velayetten mahrumiyete sebep olur. (...)
>
> İlahi merhamet, düşkünleri ve idaresini teminden âciz kalan fakirleri rububiyetinin has himayesine aldığı için onlara yardımda bulunmak icap ediyor. (وَالْمَسَاكِينِ) ayeti, bu sırrı ikinci bir manayla beyan edip bu hususta ilahi nehyin perdesini aralıyor. Umumi olarak da Cenab-ı Hak, bütün mahlukatı merhametinin gölgesi altında bulundurur. Bu manayla herkesin hakkına saygı göstermemiz icap eder.[15]

Araştırıyorum

Kur'an-ı Kerim'de ana babaya iyilikle muamele edilmesi ile ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan meallerden iki ayet bularak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bakara Suresinin 214. Ayetinin Tefsiri

Tefsirin genel özelliğine uygun olarak yazar ilk önce sebebinüzule yer vermiş ve ardından konuyla ilgili hadisişerifleri aktarmıştır. Allah'ın (cc) kulları üzerindeki ilahi kanununu açıklayan yazar, iman edenlerin çeşitli sıkıntılar ile imtihan edileceğini belirtmiştir. Zorluklarla karşılaşacak olan müminlere Hz. Peygamber ve sahabenin yaşadıkları sıkıntılar karşısındaki tutumlarını örnek olarak göstermiştir. Daha sonra ayetin günümüz ile bağlantısını kurarak tefsirini tamamlamıştır:

> Ayet, Ahzab Savaşı'nın yapıldığı gün inmiştir. O gün Hz. Peygamber ve arkadaşları hayli sıkıntı ve engelleme ile burun buruna gelmişler, sarsıldıkça sarsılmışlardı. (...) Ahzab Savaşı günü Hak'tan yana olanlar iyice sıkışıp üzüldükleri zaman münafıklar bunu fırsat bilerek "Allah (cc) ve Peygamber'in (sav) bize vadettiği zafer ve saadet aldatmacadan başka bir şey değildir!" demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur. Diğer bir görüşe göre Uhud Savaşı'nda inmiştir. Ayetin muhacirler ile ilgili olduğu ve onları teselli anlamında indiği rivayet edilmektedir.[16]

Biliyor musunuz?

Ahzab Savaşı başlamadan önce savunmayı takviye için Medine şehrinin çevresine hendek kazılmıştır. Bunun için bu savaşa Hendek Savaşı da denilmiştir. Peygamber Efendimiz, kazı sırasında zaman zaman kendisi için kurulan Türk çadırından (Kubbe Türkiyye) çıkıp bizzat çalışmıştır. Uzunluğu yaklaşık 5,5 kilometre, genişliği 9 metre, derinliği ise 4,5 metre olan hendeğin kazılması birkaç haftada tamamlanmıştır.

Hamidullah, "Hendek Gazvesi", 17/194.

Yazar, sebebinüzule değindikten sonra Allah'ın (cc) yardımına ulaşmanın O'nun koyduğu sınırlar içinde yaşamakla mümkün olacağını belirtmiştir:

Bilgi görseli 4.4

Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 2/586-587.

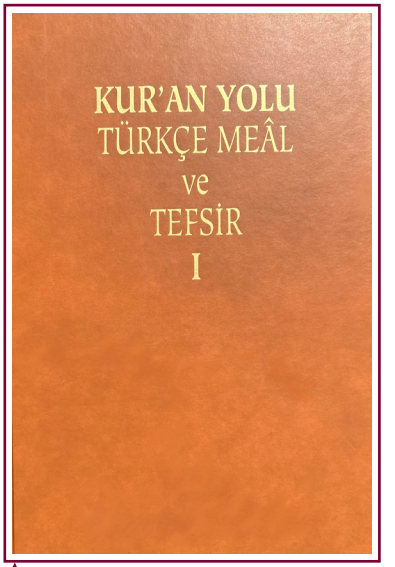
Yazar, Allah'ın (cc), kulları üzerindeki kanununu açıkladıktan sonra Hz. Peygamber ve çevresindeki insanların örnekliğine vurgu yaparak ayetin günümüzle bağlantısını ortaya koymaya çalışmıştır:

> Peygamber Efendimiz, ilahi sünneti en iyi bilen ve ona kusursuz uyan ve onu uygulayan insandır. Çevresindeki inanmışları da aynı durumda bulundurmayı ihmal etmezdi. Bunun için durmadan, dinlenmeden bu sünnet doğrultusunda yürür, engelleri kaldırmaya çalışır; çetin ve sıkıntılı da olsa sonucunun mutlaka saadet getireceğini kesinlikle bilirdi. Şüphesiz ki bu sünneti benimseyenler, içgüdünün arzuladığı sınırsız hürriyeti sınırlar; hayatı disipline edip yaratılış gayesiyle uyum sağlar. İşte Peygamber Efendimiz ile arkadaşları sünnetullahın gereğini yapmış, hürriyetin asıl ölçü ve anlamını belirleyip dengeli ve huzurlu bir hayat yaşamanın şartlarını kusursuz ölçü ve biçimde ortaya koymuş, kendilerinden sonraki inanmışlara en güzel örneği sunmuşlardır.[17]
>
> Bugün İslam'ın, bütün haklılığına ve insanlıktan yana mutluluğun tek doğru habercisi olmasına rağmen onun bazı dönemlerde zayıflaması ve hayat kademelerinden çıkarılıp kendi kaderine terk edilmesi bir talihsizliktir. Ama bu talihsizliğin altında büyük hikmetler yatmaktadır. Bu dine çatanlar, onu zayıflatmak hatta ortadan kaldırmak isteyenler, inanmışlarla alay edenler her geçen gün hızını artırmaktadır. Materyalizm, bütün şiddetiyle onu boğmaya çalışmaktadır. İlk bakışta bu durum bir ümitsizlik havası estirmektedir. Ama hakikatte büyük bir ümide gebe bulunmaktadır. Bu, hak tezinin batıl denilen antitez karşısında güçlenme, daha erken hedefe ulaşma fırtınasıdır. İnanmışların birleşip gönül birliği içinde sünnetullahla uyum sağlayacakları günü beklemektedir. (...) Şerrin altında büyük bir hayır gizlenmiştir, günü gelince sahneye çıkıp sünnetullahı bir kez daha doğrulayacaktır.[18]

4.1.3. Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir

Eseri Tanıyalım

Kur'an Yolu adlı tefsir; Prof. Dr. Hayreddin Karaman, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş ve Prof. Dr. Mustafa Çağrıcı'dan oluşan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. Bu eser, Müslümanların günümüzdeki ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ve klasik tefsir birikiminden yararlanılarak hazırlanmış bir çalışmadır. Eserin en önemli özelliği, İslam dünyasında bir heyet tarafından yazılmış ilk Kur'an-ı Kerim tefsiri olmasıdır.[19]

Görsel 4.8
Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir

Mushaf tertibine göre yapılmış, dirayet tefsirlerine benzeyen bu çalışmada ayetlerin meali ve yorumu yapılırken öncelikle sözcüklerin indirildiği dönemdeki anlamları göz önünde bulundurulmuştur. Kur'an'ın indirildiği toplumun dili, kültürü, inançları, dünya görüşü, sosyal yapısı ve ilişkileri gibi faktörler imkânlar ölçüsünde dikkate alınmıştır. Surenin nüzul yeri, sebebi ve sırasının yanında adı, ayet sayısı, konusu ve faziletleri üzerinde durulmuştur. Ayetlerin tefsiri yapılırken öncelikle Kur'an'daki diğer kullanımlarından ve sahih hadislerden yararlanılmıştır. Daha sonra ilgili konulara dair ilmî çalışmalardan, Hz. Peygamber'in hayatını, yaşadığı dönemi anlatan eserlerden ve dinler tarihinden istifade edilmiştir.[20]

Bakara Suresinin 83. Ayetinin Tefsiri

Bu eserde 83 ve 84. ayetler birlikte tefsir edilmiştir. Ayette geçen emirlerin Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ta "on emir" şeklinde yer aldığı ve bu hükümler üzerine İsrailoğullarından söz alındığı belirtilmiştir. Eserde emirler maddeler hâlinde sıralanmıştır. On emirdeki hükümlerin -cumartesi yasağı hariç- diğer peygamberlere gönderilen kitapların ortak öğretisi olduğu belirtilmiştir. Fakat İsrailoğullarının çoğunun zamanla on emre uymayarak sözlerinden döndüğü ve Hz. Peygamber Dönemi'ndeki Yahudilerin de bu emirlere sırt çevirdikleri ifade edilmiştir:

Tevrat'ta, Tanrı'nın "kendi parmaklarıyla" taş levhalar üzerine yazarak Hz. Musa aracılığıyla İsrailoğullarına bildirdiği ifade edilen bu emirler şöyle sıralanır:

01 Allah'tan (cc) başka ilahların olmayacak.

02 Kendin için oyma put yapmayacaksın.

03 Allah'ın (cc) ismini boş yere anmayacaksın.

04 Cumartesi günü hiçbir iş yapmayacaksın.

05 Babana ve anana hürmet edeceksin.

06 Katletmeyeceksin.

07 Zina etmeyeceksin.

08 Çalmayacaksın.

09 Yalancı şahitlik yapmayacaksın.

10 Komşunun hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.

Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* 1/151.

Bilgi görseli 4.5

Kur'an-ı Kerim'in İsra suresinin 101. ayetinde, **"Ant olsun, biz Musa'ya açık seçik dokuz ayet verdik. 'Haydi, İsrailoğullarına sor!'"** şeklinde işaret ettiği dokuz ayetin, Tevrat'taki on emrin cumartesi yasağı dışında kalanlarını kapsadığı anlaşılmaktadır. Cumartesi gününe saygı ise sadece Yahudileri bağlayan bir hüküm idi. On emrin cumartesi yasağı dışında kalanları, bütün peygamberlere gönderilen kutsal kitapların ortak öğretileri olup Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlar da bu tür vecibelerle yükümlü kılınmıştır.

Konumuz olan ayette Allah'tan başka tanrı tanımamak, ana babaya, akrabaya, yetimlere ve yoksullara iyilik etmek, insanlara güzel söz söylemek, namaz kılıp zekât vermek, birbirinin kanını dökmemek, kendi yurttaşlarını vatanlarından kovmamak şeklinde sıralanan yükümlülükler arasında On Emir'den bazı hükümlerin de yer aldığı görülmektedir. (...)

83. ayette İsrailoğullarından çoğunun zamanla Allah'a (cc) verdikleri sözden döndükleri yani belirtilen hükümlere uymadıkları, Hz. Peygamber Dönemi'ndeki Yahudilerin de bu hükümlere sırt çevirdikleri bildirilmektedir.[21]

Biliyor musunuz?

Hıristiyanlar, Yahudilerin kutsal kitabına Ahd-i Atik demektedir. Onlara göre Allah (cc) ile insanlar arasındaki son ahit, Hz. İsa vasıtasıyla yapılmış olandır. Dolayısıyla bu yeni ahdin yazılı ifadesi olan metinlere Ahd-i Cedid, daha önceleri Allah (cc) ile İsrailoğulları arasında yapılan ahdi içeren metinlere de Ahd-i Atik denilmiştir.

Harman, "Ahd-i Atik", 1/494.

Bakara Suresinin 214. Ayetinin Tefsiri

Ayetin tefsiri yapılırken öncelikle müminleri teselli etmek ve uyarmak için indirildiği rivayeti aktarılmıştır. Daha sonra geçmişteki ümmetlerin karşılaştığı imtihanlardan bahsedilmiş ve insanları kurtuluşa götüren ilahi yasalar müminlere hatırlatılmıştır. Son olarak ilahi yasa gereği İslam ümmetinin de imtihan ve sıkıntılardan geçeceği vurgulanmıştır:

> İslam'ın başlangıç yıllarında inkârcıların baskılarından bunalan müminleri hem teselli etmek hem de uyarmak maksadıyla indiği rivayet edilen bu ayette müminlere nihai başarının iyilikler uğrunda gösterilecek özverilere bağlı olduğu şeklindeki ilahi yasa hatırlatılmaktadır. (...) Geçmişteki ümmetlerden bazıları, nefislerinin kıskançlık, kin ve benzeri olumsuz duygularına kapılarak kutsal kitapları ve dolayısıyla dinleri konusunda derin ihtilaflara düşüp dalalete saptıkları gibi bazıları da yoksulluk ve sıkıntılarla denenmiştir. Sonuna kadar imanlarında sebat edenler, Allah'ın (cc) yardımının geleceği konusunda ümitlerini yitirmeyenler, gösterdikleri sabır ve dayanıklılıkla hem O'nun yardım ve desteğini hem de cennetini kazanmışlardır. Bu, Allah'ın (cc) bir kanunudur. Şu hâlde İslam ümmeti de gerektiğinde bu tür sıkıntılardan geçeceklerdir.[22]

Görsel 4.9
Kur'an'ı Kerim'de Cennet altlarından ırmakların aktığı yeşilliği bol bir yer olarak tasvir edilmektedir.

bk. Rahman suresi, 62-66. ayetler; Yunus suresi, 9. ayet

Nitekim eski peygamberler ve onların ümmetleri gibi, Hz. Muhammed (sav) ve onun ashabı da imanlarını ve kutsal değerlerini rahatlarının üstünde görmüşlerdir. Bu değerleri koruma ve güçlendirme uğruna maddi ve bedensel yararlarını sonuna kadar feda etmeyi göze almışlardır. Büyük acı ve sıkıntılara katlanmışlardır. Allah'ın (cc) rahmetinden asla ümitlerini kesmemişler, aksine "Allah'ın (cc) yardımı ne zaman gelecek!" diye sarsılmaz bir imanla onu bekleyerek şartların gerekli kıldığı yöntemlerle mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Bir yoruma göre onlar, "Allah'ın (cc) yardımı ne zaman gelecek!" diye yakarırken Allah'ın (cc) kendilerini düşmanları karşısında yenilgiye uğratmayacağına inandıkları için "Muhakkak ki Allah'ın (cc) yardımı yakındır." diyerek sordukları soruyu yine kendileri cevaplandırmışlar; "Ya Rabb'i! Vaadine güvendik, dayanıyoruz." demişlerdir. Nihayet ormanlık arazinin yağmur bulutlarını çekmesi gibi onların bu büyük imanları, sabır, sebat ve fedakârlıkları da Allah'ın (cc) yardım ve desteğini üzerlerine çekmiştir. Böylece hem dünyada zafere ulaşıp Müslümanlıklarını yaşatmışlar, İslam'ı güçlendirmişler hem de cennete girmeye hak kazanmışlar hatta içlerinden bazıları daha hayatta iken cennetle müjdelenmişlerdir.[23]

Yazıyorum

Günümüzde insanlar hangi imtihanlardan geçmektedir? Bu imtihanlar karşısında doğru tutum ne olmalıdır? Düşüncelerinizi yazınız.

1. .....
2. .....
3. .....

4.1.4. Hakk'ın Daveti

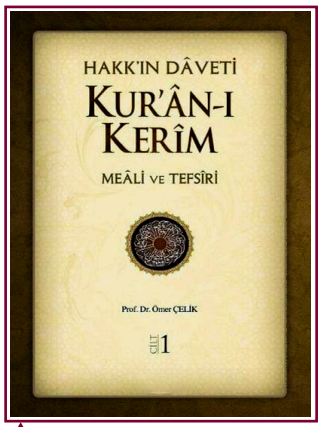

Görsel 4.10
Prof. Dr. Ömer ÇELİK

Prof. Dr. Ömer Çelik'i Tanıyalım

1966 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesinde doğan yazar, 1989 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora çalışmasını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Anabilim Dalında tamamladı. 2001 yılında doçent, 2007 yılında profesör oldu. Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi Araşan İlahiyat Fakültesinde 2004-2007 yılları arasında misafir öğretim üyesi ve dekan olarak görev yaptı. Hâlen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Tefsir Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.[24]

Eseri Tanıyalım

Görsel 4.11
Prof. Dr. Ömer ÇELİK'in *Hakk'ın Daveti* isimli eseri

Yazar, tefsirine surelerin içeriğini tanıtan kısa bir açıklama ile başlamıştır. Ayetlerin tefsirinde yer yer işari yorumlar yapmış ve nakilden çok telif usulünü benimsemiştir. Ayetlerin anlaşılması için nüzul sebeplerine yer vermiş ve değişik tefsir kaynaklarından yararlanmıştır. Bunlarla birlikte eser yazılırken kelam, hadis, siyer ve fıkıh gibi ilim dallarının kaynaklarından faydalanılmıştır. Ayrıca sureler ve ayetler arasındaki münasebete değinilmiş, ara ara yer verilen menakıp, kıssa ve şiirlerle esere edebî bir incelik verilmeye çalışılmıştır.[25]

Bakara Suresinin 83. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayeti tefsir ederken öncelikle insanın yaratılış amacının Allah'a (cc) kulluk görevini yerine getirmek olduğunu vurgulamıştır. Ayette yer alan hitaba uygun olarak ana baba hakkına ve akraba ilişkilerinin önemine değinmiştir:

> **"Sadece Allah'a (cc) kulluk yapılması"** emri aslında bütün insanlara yöneliktir ve onlar bunun için yaratılmışlardır. Allah'a (cc) ait olan bu hak, hakların en üstünü ve en yücesidir. Sonra diğer varlıkların hakları gelir. Yaratıklar içinde ise en mühim hak anne babaya aittir. Bu sebeple Kur'an'ın pek çok yerinde ve hadisişeriflerde Allah'ın (cc) hakkı olan 'şirk koşmamaktan' hemen sonra anne baba hakkı zikredilir.
>
> Anne babadan sonra akrabaya iyilik gelir. Dinimiz sılayırahim denilen akrabayla münasebetleri devam ettirip onlara yardımda bulunmayı ısrarla teşvik etmiş ve bu konuda sorumluluklar koymuştur. Nitekim Resulullah, *"Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse akrabasına iyilik etsin."* buyurmuştur.[26]
>
> Bir sahabinin *"Ya Resulallah, benim akrabam var. Ben kendilerini ziyaret ediyorum, onlar gelip gitmiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar. Ben onlara anlayışlı davranıyorum, onlar bana kaba davranıyorlar." demesi üzerine de af ve rahmet Peygamber'i (sav) "Sen böyle davrandıkça Allah'ın (cc) yardımı seninledir."*[27] buyurmuştur.[28]

Yazar, daha sonra yetim kavramını ve yetimliğin içtimai yönünü açıklamış; yetimin ve yoksulun hakkının korunmasından, insanlara iyi davranmanın ve güzel söz söylemenin öneminden bahsetmiştir. İsrailoğullarının Allah'a (cc) verdikleri söz karşısındaki tutumlarını açıklamıştır:

> Yetimler, kendilerine bakacak babaları olmayan küçük çocuklardır. Yetimlere iyilik ve yardımda bulunmak çok önemli bir içtimai ibadettir. Bu sebeple pek çok ayet ve hadiste insanlar yetimlere bakmaya teşvik edilirler. Yoksullar ise kendileri ve aileleri için harcayacak bir şey bulamayan kişilerdir. Cenab-ı Hak, yoksullara en güzel şekilde davranmayı onları iyilikte bulunmayı emretmektedir.
>
> Cenab-ı Hak, insanlara iyi davranmayı emrettikten sonra yine insanlara güzel söz söylemeyi emrederek uygulamalı ve sözlü iyiliği büyük bir uyum içinde bir araya getirmiştir. Yani insan hem diliyle hem de uygulamalarıyla iyilik üzere olmalı, devamlı iyilik düşünüp iyilik konuşmalı ve herkese güzel muamele etmelidir. Daha sonra ayette Allah'a (cc) ibadetle insanlara iyilik mevzuları birer misalle müşahhas hâle getirilerek namazın doğru kılınması ve zekâtın verilmesi emredilmiştir.

Allah Teala İsrailoğullarından bu şekilde söz almış ancak onlar -pek azı hariç- verdikleri sözlerinden dönmüşlerdir. Sonradan gelen Yahudiler de atalarının izini takip ederek aynı isyan hâlini devam ettirdikleri için hitap onlara yöneltilerek "**Sözünüzden döndünüz.**"[29] buyrulmuş ve geçmişlerin yanlış davranışı bunlara da nispet edilmiştir.[30]

Bakara Suresinin 214. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayeti tefsir ederken öncelikle nüzul sebeplerine ilişkin rivayetlere yer vermiş; ardından konu ile bağlantılı olan ayet ve hadisleri zikretmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber ve ümmetinin yaşadığı sıkıntıların benzerleriyle geçmişteki ümmetlerin de karşılaştığını belirtmiş ve buna dair örnekler vermiştir. Son olarak Allah'ın (cc) mükâfatına erişebilmek için sabır istikametinde ilerlenmesinin gerektiğini vurgulamıştır:

Ayetin iniş sebebi olarak şu rivayetleri zikretmek mümkündür: Müşriklerin baskıları neticesinde Mekke'den Medine'ye hicret eden Peygamber Efendimiz ve beraberindeki muhacirler çok zarara uğramışlardı. Zira mallarını ve mülklerini terk ederek çıkmışlar; evlerini, barklarını müşriklerin ellerine bırakmışlardı. Medine'de de Yahudiler, Allah Resulü'ne olan düşmanlıklarını açıkça ortaya koymuşlardı. İşte bunun üzerine Allah Teala hem Peygamber Efendimiz'i hem de Müslümanları teselli etmek ve kalplerini serinletmek üzere bu ayeti indirmiştir. Bir diğer rivayete göre bu ayet, Müslümanların zorluk, sıkıntı ve meşakkatlerin isabet ettiği Hendek Savaşı hakkında nazil olmuştur.

İman ve hidayet, Allah'ın (cc) büyük bir nimeti olup cennete girebilmenin en mühim şartıdır. Fakat bu büyük nimetlerin şükrü zor, bedeli de ağırdır. İman mücerret bir iddia ve boş bir temenni değildir. Onun doğruluğunu ve yalanlığını ortaya çıkaran amellerdir. Ayetikerime bu noktaya dikkat çekmekte, mücerret iman sözüyle cennete girilemeyeceğini, imanın gereğinin mutlaka yerine getirilmesi lazım geldiğini, dolayısıyla bu yolda her türlü meşakkatlere, sıkıntılara katlanarak ilahi emirler muhtevasında bir kulluk hayatının yaşanması zaruretini haber vermektedir. Şu ayetikerimelerde aynı mevzuya temas eder. "**Elif Lam Mim insanlar hiç imtihana tabi tutulmadan sadece "İnandık." demekle bırakılıvereceklerini mi sandılar? Gerçek şu ki biz, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Böylece Allah, doğru söyleyenleri de ortaya çıkaracak; yalancıları da elbette ortaya çıkaracaktır.**"[31]

(...) Kur'an-ı Kerim'de önceki zamanlarda yaşayan Müslümanların karşılaştıkları eziyet ve işkencelerden bahsedilir. Ateşlerde yakılan Ashabıuhdud, el ve ayakları çaprazlama kesilip hurma dallarına asılarak şehit edilen sihirbazlar, bir mağaraya sığınıp orada üç yüz dokuz sene uyutulan Ashabıkehf ve inanmayan şehir halkı tarafından hunharca şehit edilen Habib-i Neccar'ın hâli dikkat çekici birer misal olarak zikredilebilir.

Bu ayetikerimede, Allah'a (cc) vasıl olmak ve Hak katında yüksek derecelere erişebilmek için nefsani arzuların terk edilip terbiye ve **tezkiye** yolunda birtakım **riyazet**lere, sıkıntı ve zorluklara katlanmak gerektiğini işaret bulunmaktadır.[32]

tezkiye: Temizlemek, arıtmak anlamlarına gelir.

riyazet: Terbiye etmek, eğitmek ve ıslah etmek anlamlarına gelir. Tasavvufta nefsin çekici ancak zararlı olan isteklerinden uzak kalmaya, faydalı ama zor olan şeyleri yapmaya kişinin kendisini alıştırması demektir.

Karaman vd., "Tezkiye", 662; "Riyazet", 560.

Kontrol Noktası

Türkçe tefsirlerde Bakara suresinin 83 ve 214. ayetleriyle ilgili vurgulanan hususlar nelerdir?

Bakara Suresinin 83. Ayeti:	Bakara Suresinin 214. Ayeti:
1.....	1.....
2.....	2.....
3.....	3.....
4.....	4.....

TEFSİRLERİ KARŞILAŞTIRALIM
Bakara Suresi 83. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَ اِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِيٓ اِسْرَآئِيلَ لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيلاً مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

"Hani, biz İsrailoğulları'ndan, "Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz, herkese güzel sözler söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız, zekatı vereceksiniz" diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç, yüz çevirerek sözünüzden döndünüz."

Bakara suresi, 83. ayet

Hak Dini Kur'an Dili

- Ayette açıklanan kelimeler, Arapçalarıyla beraber verilmiştir.
- Hz. Peygamber (sav) Dönemi'nde Abdullah bin Selam ve az sayıda Yahudi'nin Allah'a (cc) verdikleri misakın gereğini yerine getirdiği vurgulanmıştır.

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri

- Ayette geçen prensipler açıklanırken Tevrat'ta geçen on emre atıfta bulunulmuş ama cumartesi yasağına yer verilmemiştir.
- Ana babaya iyiliğin Allah'a (cc) itaatin bir gereği olduğu vurgulanmıştır.
- Namaz ve zekât ibadetlerinin Yahudilikte de farz olduğu dile getirilmiştir.

Kur'an Yolu

- Bu tefsirde Yahudilikteki on emrin tümüne yer verilerek Tevrat'a atıfta bulunulmuştur.
- Ayette geçen prensiplerin bütün peygamberlere de emredildiği -cumartesi yasağı hariç- vurgulanmıştır.
- Konuyla bağlantılı olduğu için İsra suresinin 101. ayetine atıf yapılmıştır.

Hakk'ın Daveti

- İnsanın yaratılış amacının Allah'a (cc) kulluk olduğu belirtilmiştir.
- Sılayırahim üzerinde durulmuş ve hadisişerife yer verilmiştir.
- Yetim kavramı açıklanarak onlara iyilikte bulunmanın önemi vurgulanmıştır.

TEFSİRLERİ KARŞILAŞTIRALIM
Bakara Suresi 214. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَاْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ ؕ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَآءُ وَالضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوْا حَتّٰى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ ؕ اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ ﴿۲۱۴﴾

"Yoksa sizden öncekilerin çektikleriyle karşılaşmadan cennete girebileceğinizi mi sandınız? Onlar, öylesine yoksulluk ve sıkıntı çekmişler; öyle sarsılmışlardı ki Peygamber ve yanındakiler, "Allah'ın yardımı ne zaman gelecek?" demeye başladılar. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır."

Bakara suresi, 214. ayet

Hak Dini Kur'an Dili

- Ayetin nüzul sebebinin Medine'ye hicret edenlerin çektikleri sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir.
- "Darıselam" kavramı ifade edilerek ona ulaşmanın sabır ve mücadele sonucunda mümkün olduğu açıklanmıştır.
- Allah'a (cc) inanan ve bu yolda gayret gösteren her birey ve toplumun "ıttırat" kanunu gereği zorlu imtihanlardan geçeceği vurgulanmıştır.

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri

- Ayetin nüzul sebebinin Hendek Savaşı esnasında Müslümanların çektiği sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir.
- Allah'ın (cc) sünnetullahına uygun şekilde evrenin düzeninin ve insan hayatının sürdürüleceği açıklanmıştır.
- Hz. Peygamber'in ve çevresindeki sahabiler, insanlara örnek olarak gösterilmiştir.

Kur'an Yolu

- Ayetin nüzul sebebinin İslam'ın ilk yıllarında Müslümanların çektikleri sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir.
- Sünnetullah kavramına vurgu yapılmıştır.
- İslam ümmetinin de ilahi yasa gereği imtihan ve sıkıntılardan geçeceği vurgulanmıştır.

Hakk'ın Daveti

- Ayetin nüzul sebebinin Medine'ye hicret eden Müslümanların çektikleri sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir.
- Konuyla bağlantılı olarak Ankebut suresinin 1-3. ayetlerine atıfta bulunulmuştur.
- Ayetin hem uyarı hem de müjde anlamı taşıdığı belirtilmiştir.

4.2.

4.2. TERCÜME TEFSİRLERDEN ÖRNEK METİNLER

Al-i İmran Suresi 104. Ayet

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

"Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar, kurtuluşa erenlerdir."

Al-i İmran suresi, 104. ayet

4.2.1. el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an

Muhammed bin Ahmed Kurtubi'yi Tanıyalım

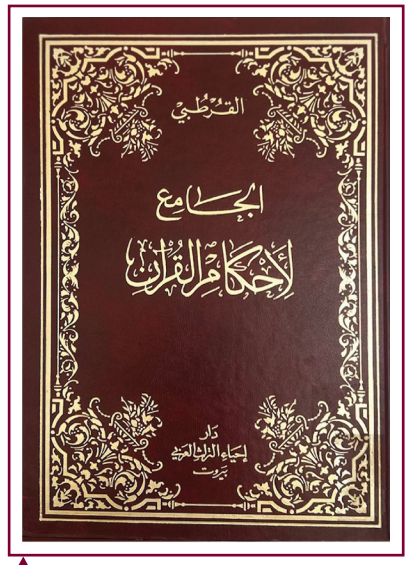
Kurtubi, günümüzde İspanya sınırları içinde yer alan Kurtuba'da (Cordoba) dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Kurtubi'nin XII. yüzyılın sonları veya XIII. yüzyılın başlarında doğduğu tahmin edilmektedir. Tahsil hayatına Kurtuba'da başlayan yazar, devrinin önde gelen âlimlerinden dersler almıştır. Endülüs'ün farklı şehirlerinde ilim hayatına devam eden Kurtubi, daha sonra buradan ayrılarak Mısır'a geçmiştir. Kahire şehrinde bir müddet kaldıktan sonra buradan Said bölgesindeki el-Minye'ye yerleşmiş ve hayatının sonuna kadar burada yaşamıştır. Züht hayatına önem veren, mütevazı kişiliği ve sade yaşantısı ile tanınan Kurtubi; H. 764/ M. 1273 yılında vefat etmiştir.[33]

Kurtubi; tefsir, hadis, kıraat, fıkıh gibi alanlarda önemli eserler ortaya koymuştur. Eserlerinde Ehlisünnet'i savunmuş, başta Mutezile olmak üzere İmamiye, Rafiziye, Kerramiye gibi fırkaları eleştirmiştir. Maliki mezhebine mensup olmakla birlikte mezhep taassubuna karşı çıkmış ve taklitçiliği bir metot olarak benimsemediğini dile getirmiştir.[34]

Eseri Tanıyalım

el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an; ayetlere esbabınüzul, dil ve üslup özellikleri, kıraat farklılıkları, ayetler arasındaki nasih-mensuh ilişkisi, itikadi meseleler ve ahkâm gibi farklı açılardan yaklaşan ve onları yorumlayan bir Kur'an tefsiridir. Ayetleri açıklarken konuyla ilgili rivayet ve görüşleri aktarmış, bunlar arasında tercihler yapmış ve yorumlamalarında bunları değerlendirmiştir. Ayrıca ayetlerin içerdiği konuları bağımsız başlıklar hâlinde sınıflandırmış ve her bir konuyu alt başlıklar hâlinde etraflıca ele almıştır.[35]

Kurtubi, rivayet ve dirayet tefsiri niteliği taşıyan eserinde ahkâma ağırlık vermiştir. Fıkıhta Maliki mezhebine mensup olmasına rağmen her konuda bu mezhebe bağlı kalmayıp yer yer diğer mezheplerin görüşlerini de tercih etmiştir. Kurtubi'nin tefsiri, ahkâm ayetlerinin izahı ve bu ayetlerden çıkan fıkhi hükümler açısından önemli bir kaynaktır. Kurtubi, bu eserinde ansiklopedik denilebilecek tefsir yazım tarzını başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir.[36]

Görsel 4.12
Muhammed bin Ahmed Kurtubi' nin
el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an isimli tefsiri

Al-i İmran Suresinin 104. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayetin tefsirine Al-i İmran suresinin 21-22. ayetlerinin açıklamasına yönlendirerek başlamıştır. Bu ayetlerin tefsirinde marufu emredip münkerden alıkoymanın detaylarını başlıklar hâlinde ele almıştır. Ardından Al-i İmran suresinin 104. ayetini Arapça dil bilgisi kurallarından faydalanarak tefsir etmiştir.

Yazar, Al-i İmran suresinin 21-22. ayetlerinin tefsirinde iyiliği emretmenin ve kötülükten alıkoymanın önceki ümmetlere gönderilen kitaplardaki hükmüne yer vermiştir. Ona göre bu ayet, önceki ümmetlerde de marufu emretmenin ve münkerden alıkoymanın vacip (farz) olduğunu göstermektedir.[37] Konu ile bağlantılı ayetlere ve hadislere atıfta bulunarak iyiliği emretme, kötülükten alıkoyma hususunda mümin ve münafık arasındaki tutum farkını ortaya koymuştur. Daha sonra iyiliği emretme görevini kimlerin yerine getirmesi gerektiğini açıklamıştır:

> Kur'an-ı Kerim'de de şöyle buyrulmaktadır: "**Münafık erkeklerle münafık kadınlar birbirlerindendirler. Onlar münkeri emreder, maruftan alıkoyarlar...**"[38] Daha sonra şöyle buyrulmaktadır: **"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velisidirler. Bunlar da iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar..."**[39]
>
> Ebu Leheb'in kızı Dürre, bu konuda şöyle rivayet etmektedir: "*Peygamber (sav), minber üzerinde (hutbe irat etmekte) iken adamın biri gelip dedi ki: 'Ey Allah'ın Resulü, insanların en hayırlısı kimdir?' Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Aralarında marufu en çok emreden, münkerden en çok alıkoyan, Allah'tan en çok korkan, akrabalık bağlarını en çok gözetendir.'*"[40]
>
> Böylelikle Yüce Allah, iyiliği (marufu) emredip münkerden (kötülükten) alıkoymayı müminler ve münafıklar arasındaki fark olarak göstermektedir. İşte bu da müminin en belirgin özelliklerinden birinin, iyiliği emretmek, münkerden de alıkoymak olduğunu göstermektedir. Bunun başı ise İslam'a davet etmek ve bu uğurda savaşmaktır.

Yazıyorum

Kur'an-ı Kerim'de münafıkların özelliklerinden bahseden ayetleri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu ve dijital meallerden bulunuz. İlgili ayetlerde münafıkların hangi özellikleri belirtilmektedir. Yazınız.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

> İyiliği emretmek, herkesin yapabileceği bir iş değildir. Öncelikle bunu sultan (devlet yetkilisi) yerine getirmelidir. Çünkü hadlerin uygulanma yetkisi ona aittir, tazir de onun görüşüne göre yapılır. Hapsetmek, serbest bırakmak, sürgün etmek, gurbete göndermek, onun yetkisi içerisindedir. O; her bir şehirde salih, güçlü, âlim ve emin bir kimseyi tayin eder ve bunları yerine getirilmesi için emir verir. Herhangi bir ziyade söz konusu olmaksızın o da gereği gibi hadleri uygular. Nitekim Yüce Allah, Hac suresi, 41. ayette şöyle buyurmaktadır: "**O müminlere ki eğer biz yeryüzünde bir iktidar mevki verirsek onlar namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emreder, münkerden alıkoyarlar...**"[41]

Yazar, iyiliği emretme ve kötülüğü engelleme emrini ayrı ayrı ele almış ve münkerden alıkoyanın niteliklerini izah etmiştir. Daha sonra münkeri değiştirme görevinin nasıl olması gerektiğini açıklamıştır.

> Kötülüğü yasaklayan kimsenin adaletli bir kimse olması, Ehlisünnete göre şart değildir... Marufu emretmek, münkerden alıkoymak ise bütün insanlar hakkında geneldir. Eğer Yüce Allah'ın "**... Siz insanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz?...**"[42] buyruğu ile "**Sizin yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah nezdinde büyük bir hışmı gerektirir.**"[43] buyruklarına ve benzerlerine delil diye sarılacak olurlarsa onlara şöyle denilir:

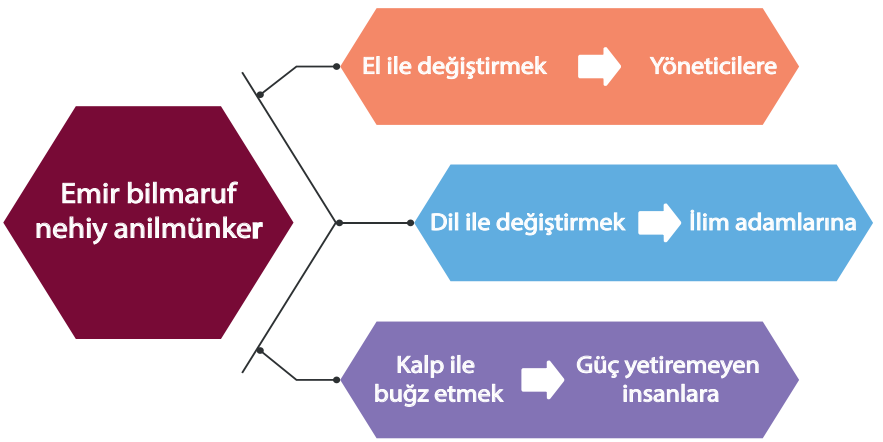
Burada yasaklanmış bir işin yapılmasından dolayı kınama söz konusudur. Yoksa bir kimsenin münkerden alıkoyması dolayısıyla yergi söz konusu değildir. Bir kötülüğü işleyip de onu yasaklamanın onu işlemeyeninkine göre daha çirkin olduğunda şüphe yoktur. (...)[44]

İbni Abdilberr'in naklettiğine göre Müslümanlar, gücü yeten her kişinin eğer münkeri değiştirdiğinden dolayı kınamaktan başka bir şeyle karşılaşmayacak ve bu, ona eziyet etme noktasına varmayacak olursa gücü yeten her kimsenin o münkeri değiştirmesinin vacip olduğu üzerinde icma etmişlerdir. (...) Eğer eliyle değiştirmeye güç yetiremiyorsa diliyle değiştirir. Buna da güç yetiremiyorsa kalbiyle değiştirir ve bundan fazlasını yapmakla mükellef değildir. Şayet kalbiyle değiştirerek, reddedecek olup başkasına gücü yetmiyor ise üzerindeki sorumluluğu yerine getirmiş olur. (İbni Abdilberr) devamla der ki: "Peygamber'den (sav) iyiliği emredip kötülükten alıkoymayı vurgulayan hadisişerifler oldukça çoktur. Fakat bu hadisler 'güç yetirmek' kaydı ile mukayyeddir."(...)[45]

Münkeri el, dil ve kalp ile değiştirmenin hangi koşullarda gerçekleştirilebileceğini açıkladıktan sonra yazar; iyiliği emretmenin, münkerden alıkoymanın hangi durumlarda terk edilebileceğini açıklamıştır:

Hadis imamları, Ebu Said Hudri'den şöyle dediğini rivayet etmektedirler: "*Resulullah'ı şöyle buyururken dinledim: 'Sizden bir münker gören onu eliyle değiştirsin, gücü yetmezse diliyle, gücü yetmezse kalbiyle (değiştirsin). Bu ise imanın en zayıf hâlidir.'*" [46]

İlim adamları der ki: "El ile marufu emretmek, yöneticilere; dil ile ilim adamlarına; kalp ile değiştirmek ise zayıflara yani insanlar arasındaki avama ait bir görevdir. Şayet münkerin, onu yasaklayan tarafından dil ile ortadan kaldırılması mümkün ise onu yapsın. (...)"[47]

Bilgi görseli 4.6
Emir bilmaruf nehiy anil-münker ilkesine göre kişile-re düşen sorumluluklar

Enes bin Malik'in şöyle dediği rivayet edilmektedir: "*'Ey Allah'ın Resulü! Biz ne zaman iyiliği emretmeyi, münkerden alıkoymayı terk edelim?' diye soruldu. Şöyle buyurdu: 'Sizden önceki ümmetlerde baş gösteren şeyler, aranızda baş gösterdiği takdirde.' Ey Allah'ın Resulü, bizden önceki ümmetlerde neler baş gösterdi? Şöyle buyurdu: 'Yöneticilik küçükleriniz arasında, ahlaksızlık büyükleriniz arasında, ilim de sizin ayak takımınız arasında (olursa).'*" Zeyd der ki: "Peygamber Efendimiz'in: 'İlim de ayak takımınız arasında' buyruğu fasıklar arasında ilim yayılırsa demektir." (...)[48]

Yazar, ayetin tefsiri kapsamında son olarak Al-i İmran suresinin 104. ayetinde iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma emrinin hükmünü ve bunun kimleri kapsadığını açıklamıştır:

Yüce Allah'ın (مِنْكُمْ) "İçinizden" buyruğunda yer alan (مِنْ): "...den," tebiz (kısmilik bildirmek) içindir. Yani iyiliği emredecek olanların ilim adamı olmaları gerekmektedir. Çünkü bütün insanlar ilim adamı değildir. Bunun cinsi beyan etmek için geldiği de söylenmiştir. O takdirde hepiniz böyle olunuz, demek olur. Derim ki birinci görüş daha sahihtir çünkü birinci görüş, marufu emredip münkerden alıkoymanın farzıkifaye olduğuna delildir.[49]

4.2.2. Ruhu'l-Beyan Tefsiri

İsmail Hakkı Bursevi'yi Tanıyalım

Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde bulunan Burgaz iline bağlı Aydos'ta 1653 yılında doğmuştur. Uzun süre Bursa'da yaşadığı için Bursevi ismiyle meşhur olmuştur. Birçok hocadan Arapça, Farsça; kelam, fıkıh, fıkıh usulü, tecvit dersleri almıştır. Meşhur şairlerin Farsça divanlarını incelemiş ayrıca Hafız Osman'dan hüsnühat öğrenmiştir. Tefsir, hadis, tasavvuf, kelam gibi birçok alanda eser veren Bursevi; tasavvufi açıdan İbnülarabi (H. 560/ M. 1165), Sadrettin Konevi (H. 606/ M. 1209) ve Mevlana Celaleddin Rumi'den (H. 604/ M. 1207) etkilenmiştir.[50]

1672 yılında İstanbul'da Celveti Şeyhi Osman Fazlı Efendi'ye (H. 1013/ M. 1691) bağlanmıştır. Şeyhinin isteği üzerine Üsküp'te altı yıl irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Osman Fazlı, Bursa Halifesi Sunullah Efendi'nin vefat etmesi üzerine 1685'te İsmail Hakkı'yı yerine halife tayin etti. Başta Ulu Cami olmak üzere farklı camilerde vaazlar vermeye başlamış, uzun yıllar devam eden bu vaazlarında Fatiha'dan başlayarak Kur'an'ı tefsir etmiştir. Bu tarihten sonra Bursa'da yaşayan yazar H. 1137/ M. 1725 tarihinde burada vefat etmiştir.[51]

Görsel 4.13
İsmail Hakkı Bursevi'nin Kabri/Bursa

Görsel 4.14
İsmail Hakkı Bursevi'nin *Ruhu'l-Beyan* Tefsiri adlı eseri

Eseri Tanıyalım

Ruhu'l-Beyan tasavvufi yönü ağır basan işari bir tefsir olarak tanınmıştır. Bununla birlikte hem rivayet hem dirayet tefsirinin özelliklerini taşıyan çok yönlü bir eserdir. Rivayet tefsirlerinde kullanılan yöntemler doğrultusunda Kur'an'ın Kur'an'la, sünnetle, sahabe ve tâbiinden gelen sözlerle tefsir edilmesi esasına uyulmuştur. Ayetler arasında anlam yönünden yakınlığa işaret edilmiştir. Eserde nüzul sebebine değinilmiş ve nasih-mensuh ayetler üzerinde durulmuştur. Tasavvufi yönünü büyük ölçüde tasavvufi tefsir ve eserlerden yapılan alıntılar oluşturur.[52]

Bursevi, bu eserde kelam ilmine dair meselelere kısaca değinmiş ve konuyla ilgili kendi görüşlerini de bazen ifade etmiştir. Başta Mutezile olmak üzere Kaderiye, Cebriye ve Cehmiye gibi mezheplerin Ehlisünnet'e aykırı görüşlerini eleştirmiştir. Hanefi mezhebine mensup olmakla birlikte ahkâm ayetlerinin tefsirinde diğer Sünni mezheplerin görüşlerine de yer vermiştir. Ahkâm ayetlerini tefsir ederken zaman zaman usulüfıkıh kurallarını zikretmiştir. Eser, Arapça kaleme alınmıştır.[53]

Biliyor musunuz?

- İsmail Hakkı Bursevi, *Ruhu'l-Beyan*'ı üç cilt olarak düzenlemiştir. Eserin müellif hattı ile yazılan nüshası, on altı defter hâlinde Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesinde bulunmaktadır.
- *Ruhu'l-Beyan*'da ibretlik kıssalara geniş yer verildiğinden dolayı bu eser vaizler için önemli bir kaynak olmuştur.

Namlı, "Ruhu'l- Beyan", 35/213-214.

Al-i İmran Suresinin 104. Ayetinin Tefsiri

Ruhu'l-Beyan, işari bir tefsir olmasına rağmen yazar, bu ayeti tefsir ederken daha çok fıkhi hükümlere yer vermiştir. Ayetikerimeyi kelimelere ayırıp mealini ve açıklamasını yapmıştır. İyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma emrinin mahiyeti ve hükümlerini Arapça dil bilgisinden faydalanarak açıklamıştır:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ "Sizden olsun." İçinizde var olsun, aranızda bulunsun. (Kim bulunsun?)

أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ "Hayra davet eder bir ümmet. (...)" Hayra davet eden bir cemaat bulunsun. İçinde dinî ve dünyevi maslahat olan şeylere sizi çağıran bir topluluk olsun.

Hayra davet mefhumu umumidir. Teklifler de efale (amel işlemeye) ve (haramları) terk etmelere şamildir. Sonra faziletini beyan ve bildirmek için Allah Teala Hazretleri onun üzerine hususi atıf yaptı ve şöyle buyurdu: Maruf nedir?

وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ "Ve marufu emrederler." Maruf, şeriatın ve aklın güzel gördüğü ve şeriat ve akla muvafık her şeydir. Münker nedir?

وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ "Ve münkerden nehyeyler." Münker, şeriatın ve aklın çirkin gördüğü ve kabul etmediği, akıl ve şeriata muhalif olan her şeydir.

وَأُولَٰئِكَ "İşte onlar" bu kâmil sıfatlar ile muttasıf olanlar demektir. Hitap (ك) kef'inin müfret gelmesi, hitabın kendisine hitap edilmeye elverişli olan herkese olmasındandır.

هُمُ الْمُفْلِحُونَ "Onlardır, o felahı bulacak (olan)lar." Kemali felah ile hususileşenler onlardır.[54]

Yazar, ayetin kelime kelime açıklamasını verdikten sonra مِنْكُمْ kelimesinin manasını vererek kapsamını ortaya koymuştur. Ayrıca bu vazifeyi yerine getirmesi gereken kişileri açıklamıştır. Yazar, daha sonra iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma emrini yerine getirmeyenlerin durumu ile ilgili rivayetlere yer vermiştir:

مِنْكُمْ "Sizden" kavlişerifindeki مِنْ (harficeri) tebiz (kısmilik) manasındadır. Davetin bazılarına isnat edilmesiyle beraber hitabın küllisine tevcih edilmesi (yönlendirilmesi), marufu emretmenin ve münkeri nehyetmenin farzıkifaye olmak üzere vacip olduğu manasının tahakkuku içindir.

Marufu emretmek ve münkeri nehyetmek herkesin üzerine vaciptir. Lakin farzıkifaye olarak farzdır. Şu cihetleki bazı insanlar, marufu emretmek ve münkeri nehyetmek vazifesini yaparlarsa diğerlerinden bu hizmet sakıt olur(düşer). Bütün insanlar, onu boş verirlerse bütün Müslümanlar günahkâr olurlar ve bu yüce vazifeyi ifa etmek, iyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmek bütün Müslümanlar üzerine farz olur. Çünkü iyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmek büyük işlerdendir.

Ona azimet eden ve bu büyük vazifeyi yerine getiren sadece Allah Teala'nın hükümlerini tebliğin mertebelerini ve onu ikame edip yapabilen âlimlerdir. Muhakkak ki cahil yani fıkhı doğru dürüst bilmeyen bir kişi, çoğu kere insanlara iyiliği emredeceği yerde marufu yasaklar. İnsanlara kötülüğü emreder. (...)[55]

Yazıyorum

Ağırlıklı görüşe göre âlimlerin ihtilaf hâlinde bulunduğu meseleler emir ve nehiy konusu olmaz. Özellikle içtihat alanına giren konularda emir ve nehiy yetkili kimselerce yapılmalıdır. Fakat iyi veya kötü olduğu açıkça bilinen hususlarda her Müslüman marufu emretme ve münkeri nehyetme görevini yapabilir.

Mustafa Çağrıcı, "Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları,1995), 11/139.

Bu parçaya göre Müslümanların tümünün görevi olan marufu emretme ve münkeri nehyetme ilkesine örnekler veriniz.

1. .....
2. .....
3. .....

Bazı âlimler buyurdular: مِنْكُمْ "Sizden" kavlişerifindeki مِنْ tebyin için olup beyan manasındadır. كَانَ "oldu, idi" fiili de nakıs fiildir. Buna göre ayetikerimenin manası şöyledir:

"Hem sizler hayra davet eder, maruf ile emr ve münkerden nehyeyler bir ümmet olun." demektir. Bu şekilde mana vermek, marufu emretmek ve münkeri nehyetmenin farzıayn olmasını gerektirmez. Çünkü cihat umumi hitap ile sabit olmasıyla beraber farzıkifayedir. (...)

Efendimiz Hazretleri buyurdular: "Bir şehir ehli, azap olundu. İçlerinde on sekiz bin kişi vardı, amelleri peygamberlerin amelleriydi."

Sahabiler: " Ya Resulallah nasıl?" diye sordular. Efendimiz Hazretleri buyurdular:

Allah (cc) için buğzeder olmadılar.

Marufu emretmediler.

Münkeri nehyetmediler.[56]

Yazar, marufu emretme ve münkeri nehyetme hükmünü ayrı ayrı ortaya koyarak ayeti açıklamaya devam etmiştir. Kendisi kötülük işleyen kişinin münkeri nehyetme görevi ile kendisi iyilik yapmadığı hâlde marufu emreden kişinin görevini ayrı şekilde ele alıp açıklamıştır:

Marufu emretmek, emredilen şeye bağlıdır. Emredilen şey farz ise marufu emretmek farz, eğer vacip ise onu emretmek vaciptir. Eğer sünnet ise onu emretmek sünnettir. (...)

Münkerin hepsinden nehyetmek vacip yani farzdır çünkü münker kübuh (çirkin) sıfatıyla muttasıftır (nitelikli). Vacip olmasının yolu, naklî ve aklidir. Bazılarına göre sadece naklîdir.[57]

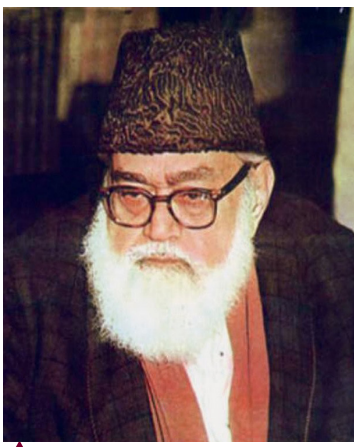
Kötülükten nehyetmek, kendisi günah işleyen kişinin üzerine de vaciptir. O, kendisinin irtikab (kötü iş yapma) ettiği (kazandığı) günahları işleyen de başkalarını münkerden nehyetmelidir. (...) Bundan dolayı bir Müslüman bu vaciplerden birini terk etti, diye diğer vacip kendisinden düşmez. (...) Muhakkak ki sözleriyle değil de davranışlarıyla halkı hayra davet edenler, gerçek manada marufu emreden ve münkerden nehyedenlerdir. Felahı bulacak olanlar bunlardır. Kendisi yapmadığı hâlde, halka iyiliği emreden kişiler için ise büyük korkutma vardır... Kıyamet gününde şiddetli cehennem azabı çeken kimseye cehennem ehli ona şöyle soracağı rivayet edilmiştir. (...) *-Ey falanca adam bu hâlin nedir? Sen değil miydin, bize marufu emreden münkeri nehyeden? Onlara cevap verdi:*

-Ben size marufu emrediyordum ama kendim onu yerine getirmiyordum. Ben sizi kötülükten nehiy ediyordum ama kendim kötülüğü yapıyordum.[58]

Maruf, insanı Allah'a (cc) yaklaştıran her şeydir. Münker ise insanı Allah'tan (cc) uzaklaştıran her şeydir. Kişinin maruf emrine davet edebilmesi için hem tevhit ehli hem de sıratımüstakim üzere olması gerekir. Çünkü sıratımüstakim üzere olmayanlar tevhit ehli olsalar bile kendi düşüncelerine göre maruf ama aslında münker olan şeyleri emredebilirler.[59]

4.2.3. Tefhimü'l-Kur'an

Ebulala Mevdudi'yi Tanıyalım

Görsel 4.15
Ebülala Mevdudi (öl. 1979)

Mevdudi, 1903 yılında Hindistan'ın Haydarabat eyaletine bağlı Evrengabat kasabasında doğmuştur. Eğitim hayatına medresede başlayan Mevdudi, aynı zamanda babasından Farsça, Urduca, Arapça; mantık, fıkıh ve hadis dersleri almıştır. Bir müddet sonra babasının rahatsızlığı sebebiyle ailesinin geçimine katkıda bulunmak için medreseden ayrılmak zorunda kalmış ve eğitimine kendi çabasıyla devam etmiştir. Gençlik yıllarından itibaren birçok dergide yazarlık ve editörlük yapmıştır.[60]

Yazılarının merkezini İslam ümmetinin içinde bulunduğu sıkıntılar ve bunların sebepleri oluşturur. Mevdudi, yazılarında bu sıkıntılardan kurtulmanın yolu olarak İslam inancını yeniden yapılandırmak için bireyden topluma uzanan bir yenileme ve diriltme hareketinin başlaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu amaç doğrultusunda kendisi ile

aynı ülküye sahip âlim ve düşünürlerden oluşan yetmiş beş kişilik bir grupla 1941'de Pakistan'ın Lahor şehrinde Cemaat-i İslami Teşkilatını kurmuş ve Teşkilatın başkanlığına da kendisi seçilmiştir.[61]

Pakistan'ın, İngiliz sömürgesinden kurtulup bağımsız bir devlet olabilmesi için çalışmalarda bulunmuştur. Pakistan bağımsızlığına kavuştuktan sonra Teşkilat; yeni devletin anayasasının İslam hukuku olması gerektiğini savunarak bu yönde faaliyetler yürütmüştür. Teşkilatın yaptığı çalışmalar, 1956 Anayasası'nda kanunların Kur'an ve sünnet ışığında düzenlenmesini öngören maddelere yer verilmesinde etkili olmuştur. Teşkilatın savunduğu düşüncelerin ülke çapında yayılması, Mevdudi'nin Kur'an ve sünnet ışığında hareket etmeyen iktidarı her fırsatta eleştirmesi zamanla devlet yönetimini rahatsız etmiştir. Bunun sonuncunda Mevdudi iki kez tutuklanmış ve hapis cezası almıştır.[62]

1979'da tedavi görmek amacıyla gittiği Amerika Birleşik Devletleri'nde vefat etmiştir. Naaşı Pakistan'a götürülerek bir milyondan fazla insanın katıldığı cenaze namazının ardından Lahor'daki evinin bahçesine defnedilmiştir.[63]

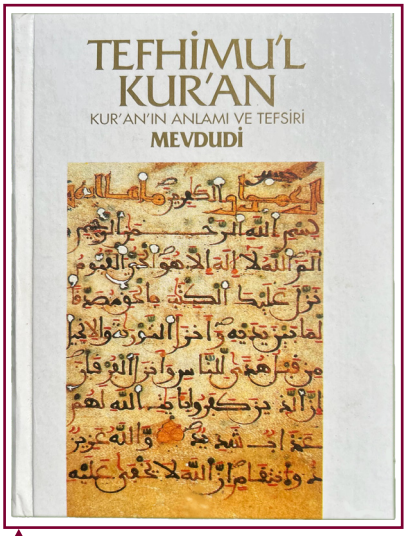
Biliyor musunuz?

Mevdudi'nin görüşleri, XX. yüzyıldaki İslami hareketlerin oluşumunda etkili olmuş; otuzdan fazla dile çevrilen eserleri, geniş bir coğrafyadaki Müslüman aydınları etkilemiştir.

Ahmad, "Mevdudi", 29/435.

Eseri Tanıyalım

Tefhimü'l-Kur'an, yaşadığı asrın sorunlarına çözüm arayan fikir ve aksiyon adamı Pakistanlı âlim Ebülala Mevdudi tarafından kaleme alınmıştır. Mevdudi, 1942 yılında başladığı bu tefsir çalışmasını 1972 yılında tamamlamıştır.[64] Mevdudi, eserin giriş bölümünde bu tefsiri yazmasının amacını Kur'an'ı anlayabilecek düzeyde Arapça bilmeyen, eğitimi orta düzeyde olan insanlara Kur'an'ın evrensel ve güncel mesajını aktarabilmek olduğunu söylemiştir.[65]

Görsel 4.16
Ebulala Mevdudi'nin *Tefhimü'l-Kur'an Tefsiri* adlı eseri

Urduca kaleme alınan eserde ayetler serbest bir metot takip edilerek anlaşılabilir bir dille aktarılmıştır. Eserde her sureye bir giriş bölümü yazılmış; bu bölümlerde surenin nüzulü, o dönemin şartları ve İslam tebliğ edilirken karşılaşılan zorluklar ele alınmıştır.[66] Hukuk, tarih, dinler tarihi, siyer, sosyoloji ve siyaset alanlarına ait bilgileri eserinde harmanlamıştır. Mevdudi, tefsirinde okuyucuya bilgiyi güncel yorum ve örnekler ile daha anlaşılır şekilde aktarmaya çalışmıştır. [67]

Mevdudi, bu eserinde klasik tefsir kaynaklarının yanı sıra Ehlikitap'ın kaynaklarına da geniş yer vermiştir. Özellikle Kur'an'ın nüzulünden önceki dönemle ilgili bölümlerde Kitab-ı Mukaddes'ten peygamber kıssaları gibi bilgiler nakletmiş, bu bilgilerden Kur'an ve sahih hadislerde bildirilen haberlere uygun olanlarını seçmeye özen göstermiştir.[68]

Kur'an'da isimleri geçen peygamberlerin yaşadığı yerlere 1959 yılında ilmî geziler yapmıştır. Eserin en belirgin özelliği; Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye ve Mısır'ı kapsayan üç aylık bir seyahatin gezi notlarıyla beraber bu yerlere ait 29 harita ve krokiyi okuyucuya sunmasıdır. Mevdudi, edindiği bu bilgiler sayesinde Peygamber Efendimiz ile ilgili dönemin sosyal ve kültürel yapısına ayrıca birçok tarihsel olaya ışık tutmuştur. Eser, Urduca kaleme alınmış ve Pakistan'da 6 cilt hâlinde basılmıştır. Arapça, Türkçe ve İngilizce başta olmak üzere birçok dile çevrilmiştir.[69]

4.2.4. Tefsir-i Kebir

Fahreddin Razi'yi Tanıyalım

Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti Rey şehrinde 1149 yılında doğmuştur. İlk eğitimini babasından alan Fahreddin Razi, daha sonra dönemin önemli isimlerinden farklı alanlarda dersler almıştır. İlim öğrenmek için Cürcan, Tus, Herat, Harizm, Buhara, Semerkant, Hucent, Belh, Gazne ve Hint beldelerine gittikten sonra Afganistan'ın Herat şehrine yerleşerek ömrünün geri kalan kısmını burada geçirmiştir. Fahreddin Razi'nin üne kavuşmasında yaptığı bu ilmî seyahatlerin büyük payı olmuştur.[70]

Not Ediyorum

Fahreddin Razi, kelam âlimleri içinde mantığı bağımsız bir ilim dalı kabul eden ilk âlimdir. Onun kuvvet, hareket, ışık ve ses konularındaki görüşleri ilmî çevreler tarafından önemli bulunmuş; ayrıca Razi, matematik alanında verdiği eserlerle de devrinin önemli matematikçileri arasında sayılmıştır.

Yavuz, "Fahreddin er-Razi", 12/90.

Çok yönlü bir âlim olan Fahreddin Razi; kelam, fıkıh usulü, tefsir, Arapça, felsefe, mantık, astronomi, tıp, matematik gibi birçok alanda eser yazmış ve çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Üstün zekâsı, güçlü hafızası ve etkili hitabetiyle yaşadığı yüzyılın en büyük düşünürlerinden biri kabul edilen Fahreddin Razi H. 606/ M. 1210 yılında Herat'ta vefat etmiştir.[71]

Biliyor musunuz?

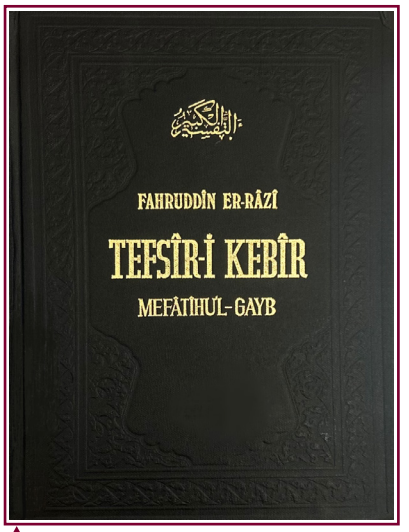
Fahreddin Razi, tabiat bilimlerine ait konularda İbni Sina'nın etkisinde kalmış ve felsefe ile kelamın konularını birleştirip felsefi kelam dönemini başlatmıştır.

Yavuz, "Fahreddin er-Razi", 12/90.

Eseri Tanıyalım

Yazarın hayatının son yıllarında kaleme aldığı eser, ilim çevrelerinde daha çok *et-Tefsirü'l-Kebir, Tefsirü'r-Razi* ve *Mefatihu'l-gayb* adlarıyla bilinir. Mushaf tertibinin esas alındığı bu eser otuz iki cilt hâlinde yayımlanmıştır. Eserin bir cildi Fatiha suresinin tefsirine ayrılmış ve müfessir, metodunu bu ciltte ortaya koymuştur. Eserinde rivayet ve dirayet metotlarını birlikte kullanan Razi; ayetlerle ilgili rivayetleri, nüzul sebeplerini, filolojik açıklamaları, kıraat farklılıklarını anlatmaya ve ayetler arasındaki bağlantıyı göstermeye önem vermiştir. Ancak bunlardan birini tercih ederken anlamın ayetlerin ruhuna uygun olmasına dikkat etmiştir. Ona göre en doğru tefsir yöntemi, Kur'an'ın yine Kur'an'la yapılan tefsiridir.[72]

Razi, bazı ayetleri tefsir ederken felsefi açıklamalara yer vermiş, fen bilimlerinden ve özellikle astronomiden yararlanmıştır. Tefsirinde yer yer işari teviller yaparak akla uygun bir üslupla tasavvufi tefsirin bir örneğini de ortaya koymuştur. Eserinde dönemin kelami konularına yer vermiş, çeşitli mezheplerin görüşlerini tartışmıştır. Bundan dolayı eser, kelam ilmi açısından da önemli bir kaynak olmuştur.[73]

Görsel 4.17
Fahreddin Razi'nin *Tefsir-i Kebir* adlı eseri

Biliyor musunuz?

Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir* adlı eserinde dirayet metodunu başarıyla uygulamış; bu eser, kendisinden sonra gelen müfessirlere kaynak olmuştur. Kur'an'ı tefsir ederken dönemindeki bütün ilimlerden faydalanan Razi, böylece ilmî tefsir hareketine öncülük yapmıştır.

Cebeci, "Mefatihu-l-Gayb", 28/349.

Razi, tefsir konusunda son dönem müfessirleri etkilemiş; eserleri özellikle dirayet tefsiri metodunu kullanan müfessirlerin vazgeçilmez kaynağı olmuştur. Beyzavi (H. 685/ M. 1286), Alusi (H. 1217/ M. 1802), M. Reşid Rıza (H. 1282/ M. 1865), Elmalılı Muhammed Hamdi gibi âlimler tefsirlerinde Razi'nin eserlerinden geniş alıntılar yapmış ve önemli ölçüde yararlanmışlardır. Tefsirü'l-Kebir'in dünyanın birçok kütüphanesinde yazma nüshası bulunmaktadır.[74]

Not Ediyorum

Tefsir-i Kebir'de geçen 1600 hadisin 1062'si *Kütübisitte*'den alınmıştır. Tefsirdeki hadisler için önemli bir kaynak da Gazali'nin *İhya'ü Ulumi'd Din* adlı eseridir. Taberi'nin *Camiu'l-Beyan*'ı Fahreddin Razi'nin en önemli rivayet kaynağıdır.

Cebeci, "Mefatihu-l-Gayb", 28/349.

Al-i İmran Suresinin 104. Ayetinin Tefsiri

Yazar, ayeti ikiye bölerek açıklamıştır. İlk bölümde "Sizden öyle bir cemaat bulunmalıdır ki hayra çağırsınlar, iyiliği emretsinler, kötülükten vazgeçirmeye çalışsınlar." ifadesi ile ilgili iki mesele üzerinde durmuştur. İlk olarak ayette geçen 'minküm' ifadesindeki 'min' harficerini hangi anlamda kullanıldığını Arapça dil bilgisi kurallarından yararlanarak incelemiştir. Bu konudaki farklı görüşleri ayrıntılı olarak ortaya koymuş, daha sonra da bunlar arasından tercih ettiği görüşü ifade etmiştir:

Cenab-ı Hakk'ın مِنْكُمْ ifadesinin tefsiri hakkında iki görüş vardır:

a) Buradaki مِنْ (harficeri) şu iki delilden dolayı tebiz (kısmilik) ifade etmez. Birinci delil, Allah Teala "**Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırsınız. (...)**"[75] ayetiyle bütün ümmete iyiliği emretmeyi, kötülükten sakındırmayı vacip kılmıştır. İkinci delil, her mükellefe ister eli ister dili isterse kalbiyle olsun, iyiliği emredip kötülükten nehyetmesi vaciptir. Ve yine herkese kendisinden zararı savuşturması vaciptir. Bunun böyle olduğu sabit olunca biz deriz ki ayetikerimenin manası şudur: "**Siz; hayra davet eden, iyiliği emir, kötülüğü nehyeden bir topluluk olunuz.**"(...) Sonra âlimler, emri maruf ve nehyi münkerin her ne kadar bütün ümmeti Muhammed'e vacipse de ümmet içinde bunu yerine getiren bir kısım bulunduğu zaman bu mükellefiyetin diğerlerinden düşeceğini belirtmişlerdir. (...)

b) Ayetteki مِنْ tebiz (kısmen) manasındadır. Bu görüşte olanlar da şu iki şekilde ihtilaf etmişlerdir:

1. Bu ayette, مِنْ harficerinin getirilmesinin faydası, bir toplum içinde kadınlar, hastalar ve âcizler gibi tebliğ yapmaya ve marufu emredip münkerden nehye gücü yetmeyen kimselerin bulunacağını göstermektir.
2. Bu mükellefiyet, din âlimleri içindir. Bunun böyle olduğuna şu iki şey delalet eder:

Birincisi; bu ayet, üç emri ihtiva etmektedir: hayra davet, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma. Hayra davetin, hayrın, marufun ve münkerin ne olduğunu bilmesi şartına bağlı olduğu herkesçe malumdur. Çünkü cahil kişi, çoğu kez insanları batıla davet eder, münkeri emrederken, maruf (iyi) olanı yasaklar. Yine çoğu kez o, kendi mezhebindeki hükmü bilir ama başkasının mezhebindeki hükmü bilmez. Böylece de başkasının mezhebinde münker olmayan şeyden yasaklamış olur. Yine cahil bazen yumuşak davranması gereken yerde sert, sert davranması gereken yerde yumuşak olur ve bazen günahta devamını artıracak kimselere nehyi münker yapar. Böylece bu mükellefiyetin din âlimleri için olduğu kesinleşir. Âlimlerin, ümmetin bir kısmını teşkil ettiklerinde şüphe yoktur. Bunun bir benzeri de "**O (müminlerin) her kısmından din hususunda iyice ilim sahibi olmaları için bir takımın bulunması gerekmez miydi?**"[76] ayetidir.

İkincisi; biz, bazı insanların bu mükellefiyeti yerine getirmesi hâlinde, diğer müminlerden düşeceği manasında, bir farzıkifaye olduğunda ittifak ettik. Durum böyle olunca mana, "Bazınız bu işi yerine getirsin. (...)" şeklinde olur. Böylece de bu, hakikatte herkese olmayıp bazı Müslümanlara farz olmuş olur. (...)[77]

Yazar ikinci mesele olarak hayra davet, marufu (iyiyi) emretme ve münkeri (kötüyü) nehyetme ifadelerinin arasındaki atıf vavından (و) dolayı bunların ayrı konular olduğunu ve üç sorumluluk bildirdiğini ifade etmiştir.

Bu ayet şu üç mükellefiyeti ihtiva eder: hayra davet, marufu (iyiyi) emretme ve münkeri (kötüyü) nehyetme. Bu üç şeyin, aralarında olan atıf vavlarından ötürü birbirlerinden farklı şeyler olması gerekir. Binaenaleyh biz şöyle deriz: Hayra davetin en faziletlisi, Allah'ın (cc) zatını ve sıfatlarını bildirip O'nun mümkün varlıklara benzemekten münezzeh olduğuna inanmaya davettir. Biz, Hakk'a davetin işte bu manaya geldiğini söylüyoruz. Çünkü Cenab-ı Allah (cc), "**Rabb'inin yoluna hikmetle davet et...**"[78] ve "**De ki: 'İşte bu, benim yolumdur. Ben ve bana tabi olanlar, Allah'a bir basiret (ilim) üzere davet ediyoruz (körü körüne değil).' ...**"[79] buyurmuştur.

Bunu iyice kavradığın zaman biz deriz ki: Hayra davet, altında şu iki türün bulunduğu bir cinstir:

a) Uygun olan şeyi yapmaya teşviktir ki bu, emri maruftur.

b) Uygun olmayanı bırakmaya bir teşviktir ki bu da nehyi münkerdir. Böylece Cenab-ı Allah, daha fazla izah etmek için önce cinsi, sonra onun iki türünü zikretmiştir...[80]

Yazar ikinci kısımda "**İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.**" ifadesini açıklarken "bu emri günahkâr kimsenin yerine getirmesi, bu emrin yerine getirilmesinin önemi ve nasıl yerine getirileceği hususlarına değinmiştir.

1. Bazı âlimler, fasık (günahkâr) kimsenin emri maruf nehyi münker yapamayacağına bu ayeti delil getirerek "Çünkü ayet, bu işi yapanların kurtuluşa erenlerden olduğunu göstermektedir. Hâlbuki fasıklar, felaha erenlerden değildir. Binaenaleyh bilhassa emri maruf yapan kimsenin fasık olmaması gerekir." demişlerdir. Bunlara şöyle cevap verilmiştir: "Bu ifade, tağlib (ekseriyeti nazarıitibara alma) yoluyla getirilmiştir. Çünkü genelde zahire göre bu işi yapan kimse, ancak kendi hâllerini düzelttikten sonra bu işe başlar. Zira akıllı insan, kendi işlerini başkasının işlerinden önce yapar." Sonra fasıkın bu işi yapamayacağını söyleyenler, görüşlerini şu ayetlerle de desteklemişlerdir: "**... Siz insanlara iyiliği emredip kendinizi unutur musunuz?...**"[81], "**Ey iman edenler, yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah katında büyük bir buğzu gerektirir.**"[82] (...) Âlimler, fasıkın emri maruf yapabileceğini söylemişlerdir. Çünkü ona hem yaptığı kötü işi bırakmak hem de başkalarını o kötü işten uzaklaştırmaya çalışmak vaciptir. Onun, bu vaciplerden bir tarafı yapmaması yüzünden diğerini de yapmaması gerekmez.

2. Hz. Peygamber'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "(...) *Emri maruf ve nehyi münker yapan herkes, yeryüzünde Allah'ın, Peygamber'in ve Kur'an'ın halifesi (vekili) olmuş olur.*" Hz. Ali de "Cihadın en üstünü, emri maruf ve nehyi münkerdir." ve "Kalbi ile bir marufu tanıyamayan ve münkerden nehyetmeyen, tepesi üstü gider; altüst olur." buyurmuştur.

3. Cenab-ı Allah, "**Eğer müminlerden iki zümre, birbiriyle dövüşürlerse aralarını (bulup) barıştırın. Eğer onlardan biri diğerine karşı saldırmaya devam ederse Allah'ın emrine dönünceye kadar o saldırganla savaşın...**"[83] buyurmuş, ara bulmayı (sulhu), savaştan öne almıştır ki işte bu husus, kişinin emri maruf ve nehyi münker yaparken, en yumuşak olan üsluptan başlayıp sonra derece derece daha katı ifadelere doğru çıkmasını gerektirir. (...) Sonra katı ve sert ifadelerden netice alınmadığında insana o kötülüğü eliyle, olmazsa diliyle ortadan kaldırması, o da olmaz ise kalbiyle o işten hoşlanmaması gerekir.[84]

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki:

Ebu Hüreyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resulullah şöyle buyurdu:*"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk insanı iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru/sıddîk' olarak yazılır. Yalandan sakının! Çünkü yalan insanı kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı/kezzâb' olarak yazılır."*

Müslim, Birr, 105.

4.2.5. Fi Zilali'l-Kur'an

Seyyid Kutub'u Tanıyalım

Seyyid Kutub 1906 yılında Mısır'ın Asyut vilayetinde doğmuştur. Öğrenimine burada başlayan yazar, daha sonra eğitimine Kahire'de devam etmiştir. Düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olan Abbas Mahmud el-Akkad (öl. 1964) ile öğrencilik yıllarında tanışmıştır. O dönemde üniversitedeki öğrenci hareketlerinde yer almış ve eğitim sisteminin düzelmesi için çeşitli reform taslakları hazırlamıştır. Edebiyat ile de yakından ilgilenen Seyyid Kutub, Akkad ve çevresiyle birlikte edebî tartışmalara katılmıştır. 1933 yılında Darülulumdan mezun olmuş ve 6 yıl öğretmenlik yapmıştır. 1948 yılına kadar çeşitli gazete ve dergilerde çok sayıda yazısı yayımlanmış ve yazarlık ile birlikte yöneticilik de yapmıştır. Dinî düşüncenin yanı sıra şiir, edebî makale, kitap ve sanat eleştirisi, eğitim sistemi, siyasi ve sosyal konular bu yazıların içeriğini oluşturmaktadır.[85]

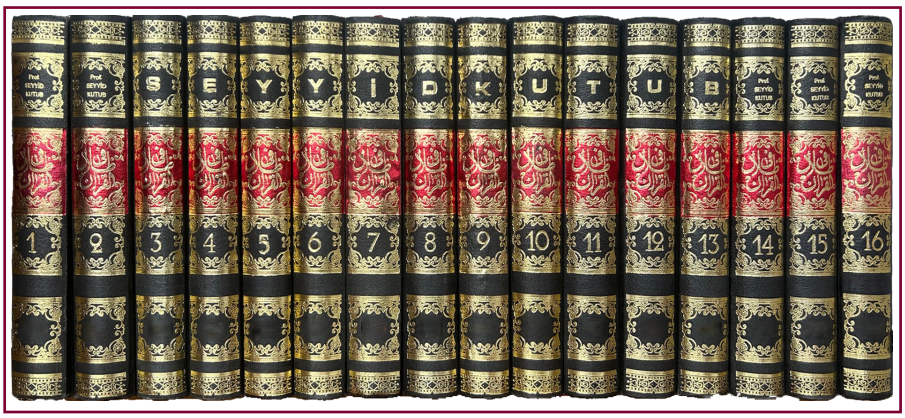
Görsel 4.18
Seyyid Kutub (öl. 1966)

Devlet Başkanı Cemal Abdünnasır'a karşı 1954'te girişilen başarısız suikasttan sorumlu tutulan İhvanımüslimin Teşkilatının yöneticileriyle birlikte Seyyid Kutub da tutuklanmış ve on beş yıl hapse mahkûm edilmiştir. Cezasının on yıllık kısmını çektikten sonra hapishane şartlarında sağlığı bozulan Seyyid Kutub tahliye edilmiştir. Çok tartışılan kitabı Mealim fi't-tarik'i hapishaneden çıkınca yazmıştır. Bu eserinde savunduğu görüşlerinden ve İhvanımüslim Teşkilatını yeniden canlandırma faaliyetlerine katılmasından dolayı 1965'te tekrar tutuklanmıştır. Uzun süren yargılama sonunda idam cezasına çarptırılmış ve 1966'da cezası infaz edilmiştir. Seyyid Kutub'un idamı bütün İslam dünyasında tepkiyle karşılanınca cesedi bilinmeyen bir yere gömülmüştür.[86]

Seyyid Kutub, XX. yüzyılın ikinci yarısında gelişen İslami düşünce ve hareketler üzerinde oldukça etkili olan bir fikir ve aksiyon adamıdır. Eserleri pek çok dile çevrildiği için fikirleri Müslümanların yaşadığı bütün coğrafyayı etkilemiştir.[87]

4.2.5.2. Eseri Tanıyalım

Seyyid Kutub tarafından kaleme alınan *Fi Zilali'l-Kur'an*, XX. yüzyılda yazılmış tefsirler arasında çok okunanlardan biridir. Seyyid Kutub, *el-Müslimun* dergisinde *"Fi Zilali'l-Kur'an"* başlığıyla Müslümanları bireysel ve toplumsal açıdan ilgilendiren güncel konuları Kur'an'ın ışığında yorumlayarak seri hâlinde makaleler yayımlamaya başlamıştır. Bu makalelerin ilgi görmesi üzerine bir tefsir yazmaya karar vermiş ve bu eserini 1960 yılında tamamlamıştır.[88]

Görsel 4.19
Seyyid Kutub'un
Fi Zilali'l-Kur'an adlı eseri

Tefsirde dirayet metodunu kullanan müfessir, edebiyatçı olması sayesinde Kur'an-ı Kerim'in zengin edebî yönünü eserine çok iyi yansıtmıştır. Tefsirinde ayrıca rivayet metodunu da kullanmış, bilhassa Kur'an'ın Kur'an'la tefsirine itina göstermiştir. Tefsir yaparken çoğu zaman ayetleri tek tek ele almak yerine konu ve anlam bütünlüğü arz eden ayetleri bir arada yorumlamıştır. Hapishane şartlarından dolayı müfessir hadislere çok fazla yer verememiştir. [89]

Fi Zilali'l-Kur'an'ın ilk baskısında düşünürün daha çok edebî yaklaşımları ve kıvrak üslubu dikkat çekmiştir. Yazarın kendine has yorumları, açıklamaları ve yenilikleriyle eser, ikinci baskısında modern bir tefsir niteliği kazanmıştır. Klasik tefsir geleneğinin de kullanıldığı bu eseri diğer tefsirlerden ayıran en önemli özellik, dönemin sosyokültürel şartlarını göz önünde bulundurarak güncel problemlere pratik çözümler sunmasıdır.[90]

Yazar tarafından Arapça hazırlanan tefsir; İngilizce, Fransızca, Farsça, Urduca, Endonezce ve Afganca tercüme edilmiştir. *Fi Zilali'l-Kur'an*, Seyyid Kutub hayattayken 30 cilt hâlinde basılmıştır. Daha sonraları ise 8 ve 6 cilt hâlinde baskıları da yapılmıştır.[91]

Biliyor musunuz?

Fi Zilali'l-Kur'an, müfessirin, pratik tecrübelerini duygu ve düşüncelerini kullanarak yansıtmasından dolayı Kur'an'ın yeni bir yorumu veya yeni bir yorum denemesi olarak kabul edilmektedir. Eser, bu özelliğiyle XX. yüzyılda yazılan içtimai-edebî tefsirlerin çok ilgi toplayan örneklerinden biri olmuştur.

Karlığa, "Fi Zilali'l-Kur'an", 13/51.

Görsel 4.20 Fi Zilali'l-Kur'an.

Al-i İmran Suresinin 104. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayeti kendisinden önceki ayetlerle konu bütünlüğü oluşturarak açıklamıştır. Önceki ayetlerin açıklamasında Müslümanların inanç ve kardeşlik noktasında birleşmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Yazar, Al-i İmran suresinin 104. ayetinin açıklamasını iki kısım hâlinde yapmıştır. İlk kısımda inanç ve kardeşlik bağıyla bağlanan Müslümanların görevlerini davet, emir ve nehiy olarak üçe ayırmıştır. Öncelikle bu görevlerin kimler tarafından yapılacağını açıklayan yazar, hayra davet görevini bütün Müslümanların yapabileceğini fakat emir ve nehiy görevinin ancak bir otorite tarafından yapılabileceğini vurgulamıştır. Daha sonra bu görevi yerine getirirken Müslümanların karşılaşılabileceği zorluklar ve bu zorlukların sebepleri üzerinde durmuştur. İkinci kısımda ise İslam'ın bütün değerleriyle kendini donatmış, ilahi metodu en güzel şekilde uygulayan bir toplumun gerekli olduğunu belirtmiştir. Böyle bir ortamın oluşmasını sağlayan topluluğun kurtuluşa ereceğini bir başlık hâlinde ele almıştır.

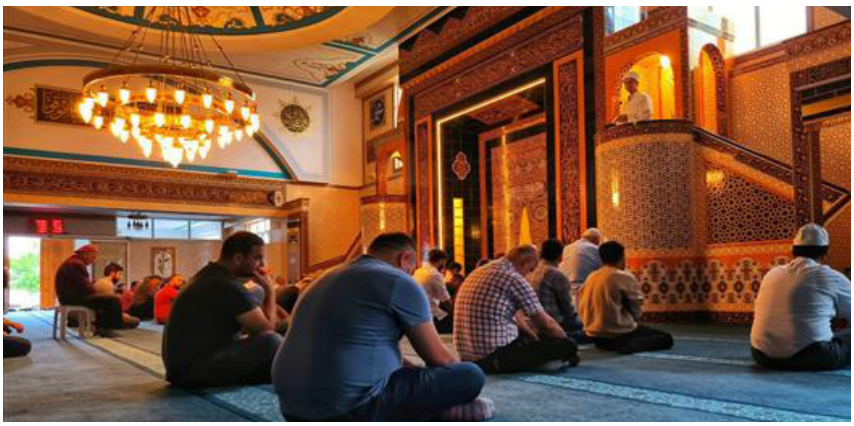
MÜSLÜMANLARIN GÖREVİ

Bu iki temel esasa (iman ve kardeşlik) dayanan ve onlarla ayakta kalan, Allah'ın (cc) metodunun yeryüzünde ikamesi, hakkın batıla, iyiliğin kötülüğe ve hayrın şerre galip gelmesi için Allah'ın (cc) metoduna uygun olarak O'nun gözetimi altında ve O'nun elleriyle meydana gelen Müslüman cemaatin görevi ise aşağıdaki ayette belirtiliyor:

"Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir ümmet bulunsun."

Evet, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten nehyeden bir cemaatin bulunması kaçınılmazdır. Bizzat Kur'an ayetinin ifadesiyle yeryüzünde hayra çağıran, iyiliği emreden, kötülüğü nehyeden bir otoritenin bulunması da kaçınılmazdır. Çünkü ayette hayra " davet" olayı söz konusu edildiği gibi iyiliği " emir" ve kötülüğü "nehiy" etmek de söz konusu edilmiştir. Bilindiği gibi "davet" otorite olmadan da yerine getirilebildiği hâlde, "emir" ve "nehiy" ancak bir otorite ile mümkündür.

İslam'ın bu sorunla ilgili düşüncesi budur. Evet, "emir" eden ve "nehiy" eden bir otoritenin bulunması kaçınılmazdır. Birliklerini bir araya getirip Allah'ın (cc) ipi ve yolunda kardeşlik bağlarıyla birbirine bağlayan bir otorite(...) Hayra "davet" ve şerden "nehiy" üzerine kurulu bir otorite... İnsan hayatında Allah'ın (cc) metodunun gerçekleşmesi için birbirinden ayrılmayan bu iki esas üzerine kurulu bir otorite... Evet, yeryüzünde Allah'ın (cc) hayat için indirdiği metodunun gerçekleşmesi ve insanlar tarafından bilinmesi hayra "davet"i ve iyiliği "emir" edip kötülüğü "nehiy" eden ve kendisine itaat edilen bir otoriteyi gerektirir. Yüce Allah buyuruyor: "**Biz, Resulleri ancak Allah'ın izniyle itaat edilsin diye gönderdik...**"[92] Allah'ın (cc) yeryüzündeki metodu vaaz, irşat ve açıklamalardan ibaret değildir. Bu meselenin bir yönü. Diğer yönü ise insan hayatında iyiliği gerçekleştirip kötülüğü yok edecek, toplumun iyi âdetlerini hevasına, şehvetine ve menfaatine uyan kişilerin oyuncağı olmaktan koruyacak, her önüne gelenin kendi görüş ve düşüncesini hayır, iyi ve doğru zannetmemesi için bu iyi âdetleri koruyacak "emir" ve "nehiy" yetkisine sahip bir otoritenin kurulmasıdır.

Görsel 4.21
Emir bilmaruf nehiy anilmünker irşat görevlerindendir.

Bu açıdan baktığımızda tabiatı gereği bazı insanların şehvetleri ve ihtirasları, bazılarının maslahat ve çıkarları, bazılarının gurur ve kibirleriyle çarpışacağından hayra davet etmenin iyiliği emredip kötülüğü nehyetmenin o kadar kolay ve rahat olmayacağını görürüz. Çünkü insanlar arasında zorba diktatörler, baskıcı egemenler, yükselmekten hoşlanmayan alçaklar, sıkıntıya gelemeyen zenginler, ciddiyetten uzak laubaliler, adaleti sevmeyen zalimler, doğruluktan hoşlanmayan sapıklar ve iyiliği reddedip kötülükten hoşlanan insanlar her zaman bulunur. Bu yüzden hayır galip gelip, iyilik, iyilik olarak ve kötülükte kötülük olarak bilinmedikçe millet kurtulamayacağı gibi insanlık da kurtulamaz. İşte bütün bunlar için iyiliği emredip kötülükten nehyeden ve kendisine itaat edilen bir otoritenin varlığı gerekmektedir.

Bu sebepten Allah'a (cc) inanan ve Allah (cc) için kardeşlik desteğine dayanan bu sıkıntılı ve zor işe iman ve Allah'tan (cc) korkma kuvvetiyle sonra sevgi ve dostluk güçleriyle göğüs geren bir cemaatin elbette bulunması zorunludur. Yüce Allah, bu görevi yerine getirenler için şöyle buyuruyor: "**İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.**"

KURTULUŞA ERENLER

Şüphesiz ki bu cemaatin varlığı bizzat ilahi metodun gereğidir. Çünkü bu cemaat, ilahi metodun teneffüs edildiği, pratik olarak uygulandığı ve hayra davet edenlerin yardımlaştığı ve sorumlulukları paylaşma içinde oldukları en iyi ortamdır. Orada iyilik; hayır, erdem, hak ve adalet, kötülük ise şer, aşağılık, batıl ve zulümdür. Orada hayır işlemek şerden daha kolaydır. Ve üstünlüğün zorlukları alçaklıktan daha azdır. Orada hak, batıldan daha güçlü ve adalet, zulümden daha yararlıdır. Orada iyilik yapan birçok yardımcı bulur. Kötülük yapan ise orada direniş ve horlanma ile karşılaşır. Bu cemaatin değeri, büyük çaba sarf etmeden hakkın ve hayrın gelişeceği ortam olmasındandır. Çünkü orada herkes hayır ve hakta yardımlaşır. Çevresindeki her şey direnip itiraz ettiği için şer ve batılın büyük zorluk ve meşakkatle geliştiği bir ortam oluşmaktadır.

Varlık, hayat, değerler, olaylar, eşya ve şahıslar hakkındaki düşünce öz ve kök itibarıyla İslam düşüncesi bütün cahiliyeden tamamen farklı olduğundan bu düşüncenin kendine özgü bütün değerleriyle yaşadığı bir ortamın varlığı kaçınılmazdır. Evet, cahiliye ortamı dışında bir ortamın ve cahiliye çevresinden farklı bir çevrenin oluşturulması kaçınılmazdır. İslam düşüncesi için var olup onunla varlığını sürdüren bu özel ortamda ancak bu düşünce hayat bulur. Özgürlük ve serbestlik içerisinde tabii nefeslerini teneffüs edip, kendisine genel olup gelişmesini geciktirecek iç engellerle karşılaşmaksızın gelişir. Fakat bu engeller meydana geldiğinde hayra davet, iyiliği emredip kötülüğü nehyetme kurumu bunlara karşı direnir. Ancak Allah'ın (cc) yolunu engelleyen zorba güç bulunduğunda Allah'ın (cc) dışında onu savunacak kişiler de bulunacaktır.

Bu ortam, varlık âlemi, hayat, değerler, işler, olaylar, eşya ve şahıslar hakkındaki düşüncesini belirlemesi, hayatta karşılaştığı şeyleri değerlendirebileceği bir tek ölçüye müracaat etmesi Allah (cc) katından gelen bir tek dinle yönetilmesi ile mümkündür. Böylece bu ortam ve yeryüzünde Allah'ın (cc) metodunu gerçekleştirmek esasına dayanan önderliğe tam bir bağlılıkla yönelebilmesi için iman edip bünyesinde bencilliği bertaraf ettiği, kolaylıkla hareket edip coşkuyla yayılan mutmain, güvenli ve rahat cömertliğin kat kat arttığı, sevgi ve paylaşma esaslarına dayanan Allah (cc) yolunda kardeşlik esasları üzere kurulu Müslüman cemaati temsil imkânı bulabilir.

Medine'deki ilk Müslüman cemaat bu iki esas üzerine kuruldu. Bu cemaat; Allah'ı (cc) bilmekte, O'nun sıfatlarını, vicdanlarda ortaya çıkmasından, O'ndan hoşlanmaktan, gözettiğini bilmekten ve çok az durumlar dışında sınırsız bir uyumluluk ve duyarlılıktan doğan Allah'a (cc) iman; parlak ve saf sevgi, hoş ve güzel dostluk, geniş ve derin dayanışma konularında öyle bir duruma gelmişlerdi ki gerçekten yaşanmış olmasaydı hayalperestlerin bir ütopyası sayılabilirdi. Evet, muhacir ve ensar arasında gerçekleştirilen kardeşlik gerçek âlemde meydana gelmiş bir olay olmakla beraber özü itibarıyla rüya ve hayal âlemine daha yakındır. Yeryüzünde geçmiş bir vakıadır fakat aslında o, sonsuzluk ve cennet hayatından bir kesittir.

Bu yüzden surenin akışı Müslüman cemaate dönerek, onları ayrılıp ve ihtilafa düşmekten sakındırıyor. Kendilerinden önce Allah'ın (cc) metodunu yüklendikleri hâlde ayrılıp, ihtilafa düşmelerinden dolayı Yüce Allah'ın liderlik sancağını ellerinden alarak birbirine kardeş olmuş Müslüman cemaate teslim ettiği Ehlikitap'ın durumuna gelmemeleri konusunda uyarıyor. Böyle bir durumda kendilerini bekleyen azabı bildirerek bazı yüzlerin ak, bazısının da kara olacağı günü hatırlatıyor.[93]

İLKELER ÇIKARIYORUM

"Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir."

Lokman suresi, 17. ayet

"Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanırlar; iyiliği emreder, kötülükten menederler; hayırlı işlere koşuşurlar. İşte onlar salihlerdendir."

Al-i İmran suresi, 114. ayet

"(Resulüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."

Araf suresi, 199. ayet

Bu ayetlerden çıkarılabilecek ilkeler nelerdir? Yazınız.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

Kontrol Noktası

Tercüme tefsirlerde Al-i İmran suresinin 104. ayeti ile ilgili vurgulanan hususlar nelerdir?

1.....

2.....

3.....

4.....

TEFSİRLERİ KARŞILAŞTIRALIM

Al-i İmran Suresi 104. Ayet

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

"Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."

Al-i İmran Suresi, 104. ayet

el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an

- Arapça dil bilgisi kurallarından faydalanılarak ayet tefsir edilmiştir.
- Ayet, mümin ve münafığın farkı üzerinden açıklanmıştır.
- Ahkâm tefsirlerinin genel özelliklerine uygun olarak ayetten çıkarılabilecek fıkhi hükümler ortaya koyulmuştur.
- İyiliği emretme işinin öncelikli olarak devlet başkanına ait olduğu ifade edilmiştir.
- Ayette geçen "minküm" ifadesindeki "min" harficerinin anlamıyla ilgili iki görüş olduğu belirtilmiştir.

Ruhu'l-Beyan

- Genel özellikleriyle işari tefsir olmasına rağmen bu ayetin tefsirinde fıkhi hükümler ortaya konulmuştur.
- Ayet kelimelere ayrılarak sözcüklerin anlamları tek tek açıklanmıştır.
- Maruf ve münker kelimelerinin açıklaması yapılmıştır.
- İyiliği emretmenin hükmünün emredilen marufa bağlı olduğu fakat münkeri men etmenin hükmünün vacip olduğu ortaya koyulmuştur.
- Emri yerine getirecek olanların âlimler olması gerektiği vurgulanmıştır.

Tefsir-i Kebir

- Ayet, Arapça dil kuralları açısından incelenmiş; bu konudaki farklı görüşler aktarılmıştır.
- Ayetteki "minküm" ifadesindeki "min" harficerinin hangi anlamda kullanıldığına dair görüşler ortaya koyulmuştur.
- Ayette geçen "hayra davet, marufu emretme ve münkeri nehyetme" ifadelerinin atıf vavından dolayı birbirinden ayrı şeyler olduğu ifade edilmiştir.
- Ayetteki emri yerine getirecek kişilerin hayır, maruf ve münkeri bilen insanların olması gerektiği vurgulanmıştır.
- Ayetteki emrin farzıkifaye olduğu dile getirilmiştir.

Fi Zilali'l-Kur'an

- Konunun içtimai boyutuna dikkat çekilmiştir.
- İslam toplumunun karşı karşıya kaldığı sorunlar ve bu sorunlara karşı ihtiyaç duyduğu çözümler üzerinden ayet yorumlanmıştır.
- Hayra davetin bütün Müslümanlar tarafından yapılabileceği belirtilmiştir.
- "İyiliği emir" ve "kötülükten nehiy" işini ancak meşru bir otoritenin yapabileceği vurgulanmıştır.
- İslam'ın bütün değerleriyle yaşandığı bir toplumun oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

4.3.

4.3. ARAPÇA TEFSİRLERDEN ÖRNEK METİNLER

Ahzab Suresi 59. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir."

Ahzab suresi, 59. ayet

4.3.1. Camiü'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an

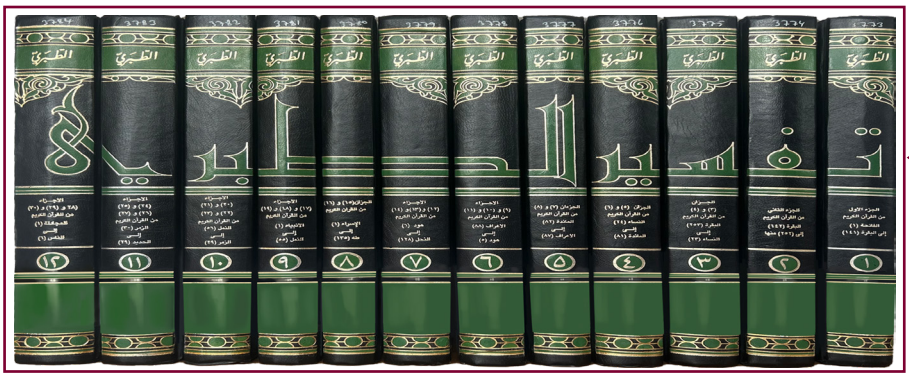
Muhammed İbni Cerir Taberi'yi Tanıyalım

Muhammed İbni Cerir, 839 yılında İran'ın Taberistan bölgesinde bulunan Amül'de doğmuştur. Amüli, Taberi ve daha sonra Bağdat'a yerleştiği için Bağdadi ismiyle anılmıştır. Taberi, Kur'an-ı Kerim'i ezberleyerek, ardından hadis yazarak memleketi Amül'de eğitimine başlamıştır. On iki yaşından itibaren ilim öğrenmek için döneminin önemli ilim merkezleri olan Rey, Bağdat, Kufe, Mısır, Suriye, Beyrut ve Fustat'a seyahat etmiştir. Dönemin önemli hocalarından hadis, tefsir, fıkıh, kıraat ilimleri ile Arap dili ve edebiyatını öğrenmiştir. Tarih alanında da okumalar yapan Taberi; Hz. Ali'nin Basra'ya ziyaretiyle ilgili hadisleri, Cahiliye, Asrısaadet ve Hulefayıraşidin Dönemi'ndeki haberleri rivayet edebilmek için Basra'daki muhaddislerden icazet almıştır. Taberi; tefsir alanında "imamülmüfessirin", sünnet ve hadis ilimlerinde yetkin bir "muhaddis", fıkıh, mukayeseli fıkıhta "müçtehit imam", tarih alanında ise "şeyhülmüverrihin" kabul edilmiştir.[94]

Ömrünün sonuna kadar kitap yazmakla meşgul olan Taberi, birçok öğrenci yetiştirmiştir. İlim meclislerine katılıp sohbetlerde bulunmuş, kendisine yöneltilen sorulara cevap vermiştir. Telif ve tasnif ettiği eserlerle kıraat, tefsir, hadis, fıkıh ve tarih alanlarında büyük bir otorite hâline gelmiştir. 870 yılında Bağdat'a dönen Taberi, 310/923 yılında vefat etmiş ve evine defnedilmiştir.[95]

Eseri Tanıyalım

Taberi tarafından yazılan *Camiü'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an* adlı bu eser, *Tefsirü't-Taberi* adıyla da bilinmektedir. Döneminin zengin tefsir birikimini bir araya toplayan bu eser; daha sonraki tefsir çalışmaları, ilmî ve tarihî araştırmalar için değerli bir kaynak olmuştur.[96]

Görsel 4.22
Muhammed İbni Cerir Taberi'nin *Camiü'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an* adlı eseri

Taberi, eserinde önce ayet hakkında Hz. Peygamber, sahabe ve tâbiinlerden gelen haberleri nakletmiş ve bu rivayetleri birbiriyle uyumlu olanlarla olmayanları ayırarak tasnif etmiştir. Ayetleri öncelikle diğer ayetler ve sünnetle eğer bunlar yoksa Arapça kurallarıyla açıklamaya çalışmıştır. Bu bakımdan onun bu eseri, rivayete dayalı tefsir olsa da eserde tenkit ve tercihlere yer verilmesi ona ayrı bir özellik kazandırmıştır.[97]

Hadis ilmine vâkıf bir âlim olan Taberi, tefsirinde yer verdiği rivayetleri isnatlarıyla beraber ifade etmiştir. Kelimelerden kastedilen anlamı açıklamak için Arap şiirinden bol miktarda örnekler vermiştir. Tefsirinde özellikle ahkâm ayetlerin açıklamalarında fıkhi görüşlere yer verilmiştir.[98]

Taberi'nin eseri gerek ilk devirlerde yazılmış ama günümüze ulaşmamış tefsirlerde yer alan bilgilerden faydalanmak gerekse lügat, tarih, fıkıh, kıraat, kelam, nahiv ve eski Arap şiiri gibi birçok alanda araştırma yapmak isteyenler için vazgeçilmez bir kaynak olmuştur. *Tefsirü't-Taberi*; önceki dönemlerin ilmi birikimini bir araya getirmesi, yazarın ele aldığı konulara dair görüşleri ve yorum tercihleriyle İslam dünyası için zengin bir başvuru eseridir. Eser, bu yönüyle rivayet tefsirinin en mükemmel ve hacimli örneğini teşkil etmektedir.[99]

Biliyor musunuz?

Taberi, tefsirinde şu konulara yer vermiştir:

- Kur'an-ı Kerim'in diğer sözlere olan üstünlüğü
- Kur'an'ın Arapça nazil olması
- Kur'an'ın tefsiri ve tevili yedi harf
- Kur'an'ın rey ile tefsiri
- Kur'an'ı tefsir eden sahabiler
- Kur'an'ın tefsir edilmesini hoş görenler ve görmeyenler
- Kur'an ve surelerin isimleri

Cerrahoğlu, "*Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an*", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7/105-106.

Ahzab Suresinin 59. Ayetinin Tefsiri

Yazar, bu ayetin tefsirinde öncelikle ayetikerimenin açıklamasını yapmış; daha sonra mümin hanımları rahatsız edecek grubu dile getirmiştir. Tefsirin devamında örtünme emrinin ve cilbap kelimesinin ne anlama geldiğini sahabe ve tâbiinden yola çıkarak izah etmiş ve kendi kanaatini belirtmiştir. Örtünmenin nasıl olması gerektiği ile ilgili iki görüş olduğunu ve bu görüşleri savunanların rivayetlerini aktarmıştır.

يقول تعالى ذكره لنبيه محمد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم: يا أيها النبي قل لأزواجك وبناتك ونساء المؤمنين: لا يتشبهن بالإماء في لباسهن إذا هن خرجن من بيوتهن لحاجتهن، فكشفن شعورهن ووجوههن. ولكن ليدنين عليهن من جلابيبهنّ؛ لئلا يعرض لهن فاسق، إذا علم أنهن حرائر، بأذى من قول.

حدثني عليّ، قال: ثنا أَبو صالح قال ثني معاوية عن علي عن ابن عباس، قوله (يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ) أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن في حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رءوسهن بالجلابيب ويبدين عينا واحدة ...

وقال آخرون: بل أمرن أن يشددن جلابيبهن على جباههن. ذكر من قال ذلك

حدثني محمد بن سعد قال ثني أَبي قال ثني عمي قال: ثني أَبي عن أبيه عن ابن عباس، قوله (يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ ...) إلى قوله (وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا) قال: كانت الحرة تلبس لباس الأمة فأمر الله نساء المؤمنين أن يدنين عليهن من جلابيبهن. وإدناء الجلباب: أن تقنع وتشد على جبينها ...

وقوله (ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلا يُؤْذَيْنَ) يقول تعالى ذكره: إدناؤهن جلابيبهن إذا أدنينها عليهن أقرب وأحرى أن يعرفن ممن مررن به، ويعلموا أنهن لسن بإماء فيتنكبوا عن أذاهن بقول مكروه، أو تعرض بريبة (وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا) لما سلف منهن من تركهن إدناءهن الجلابيب عليهن (رَحِيمًا) بهن أن يعاقبهن بعد توبتهن بإدناء الجلابيب عليهن[100]

4.3.2. Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil

Nasırüddin Muhammed Beyzavi'yi Tanıyalım

Nasirüddin Muhammed Beyzavi, bugün İran sınırları içinde olan Beyza kasabasında doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1189 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Çocukluğunu Beyza'da, ömrünün büyük çoğunluğunu ise Şiraz'da geçirmiştir. Şiraz başkadılığı yaptığı için "Kadı" ve "Kadıkudat" olarak da tanınmıştır. Kadılık görevine devam ederken bir yandan da öğrenci yetiştirmiştir. Çeşitli ilim meclislerinde katıldığı münazaralarla ün kazanmıştır. 1281 yılında Tebriz'e yerleşmiş ve ömrünün geri kalan kısmını ilim, ibadet ve riyazetle geçiren Beyzavi, Tebriz'de vefat etmiştir.[101]

Beyzavi, İslami ilimlerin hemen hepsine dair birçok eser yazarak "allame" ünvanını kazanmıştır. Felsefi düşüncenin yaygın olduğu bir dönemde yaşadığı için felsefe ile ilgilenmiştir. Kendisinden önceki âlimlerin başlattığı felsefe ile kelamı birleştirme çalışmalarını daha da ileri götürmüş ve bu iki ilmin ortak meselelerini birbirinden ayırt edilemeyecek şekilde birleştirmiştir.[102]

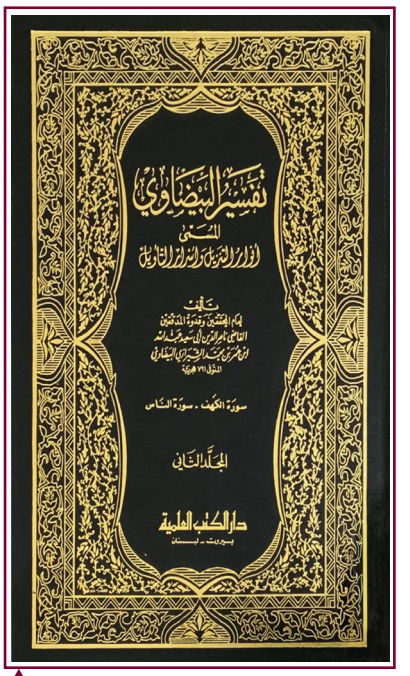
Tefsir, kelam, fıkıh ve usulüfıkıh sahasında meşhur olan Beyzavi; hadis, nahiv, mantık, astronomi, tarih ve kozmografya ile de ilgilenmiştir. Eserleri uzun müddet Osmanlı medreselerinde ve diğer ilim meclislerinde ders kitabı olarak okutulmuştur.[103]

Eseri Tanıyalım

Kadı Beyzavi tarafından kaleme alınan bu tefsir, yazarın ilmî açıdan en yetkin olduğu yaşlılık döneminde yazılmıştır. Beyzavi, eserini yazarken en fazla Ragıb el-İsfahani'nin *el-Müfredat,* Zemahşeri'nin *el-Keşşaf* ve Fahreddin Razi'nin *Mefatihu'l-Gayb* adlı eserlerinden yararlanmıştır. Orta hacimde, özlü bir tefsir olan *Envarü't-Tenzil*'de rivayet ve dirayet metotları birlikte kullanılmıştır.[104]

Ayetler tefsir edilirken diğer ayetlere, hadislere, sahabe sözlerine ve tâbiinin görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca İsrailiyat'tan bazı rivayetlere de yer verilmiştir. Beyzavi bu eserinde kendisinden önceki âlimlerin başlıca tefsir kitaplarını ustaca özetlemiş, ayetlere getirdiği yorumların yanı sıra dil kurallarına ve akli çıkarımlara dayanan yeni görüşler ortaya koyarak dirayet metodunu uygulamıştır. Yaptığı bu bütüncül çalışmayla büyük bir müfessir olduğunu göstermiştir.[105]

Eserde itikadi konulara ilişkin ayetler tefsir edilirken özellikle Mutezile ve Ehlisünnet arasındaki anlaşmazlıklara değinilmiş ve genellikle Ehlisünnet'in görüşleri daha yerinde bulunmuştur. Beyzavi, ahkâm ayetlerini tefsir ederken ise fıkhi mezhepler arasındaki ihtilaflardan bahsetmiştir. Edebî ve felsefi çözümlemelerin veciz bir üslupla ifade edilmesinden dolayı zor anlaşılmasına rağmen eser, büyük itibar görerek medreselerde okutulmuş ve daha sonra yazılan tefsirler için vazgeçilmez bir kaynak olmuştur.[106]

Görsel 4.23
Nasırüddin Muhammed Beyzavi'nin *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil* adlı eseri

Ahzab Suresinin 59. Ayetinin Tefsiri

Yazar, ayeti açıklarken Arapça dil bilgisinden faydalanmıştır. Ayette geçen مِنْ edatından dolayı hükmün tebiz (kısmilik) ifade ettiğini belirtmiş ve kısmilik anlamının kapsamı ile ilgili açıklama yapmıştır.

يا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْواجِكَ وَبَناتِكَ وَنِساءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ) يغطين وجوههن وأبدانهن بملاحفهن إذا)برزن لحاجة، ومِنْ للتبعيض فإن المرأة ترخي بعض جلبابها وتتلفع ببعض (ذلِكَ أَدْنى أَنْ يُعْرَفْنَ) يميزن من الإماء والقينات. (فَلا يُؤْذَيْنَ) فلا يؤذيهن أهل الريبة بالتعرض لهن. وَكانَ اللَّهُ غَفُوراً لما سلف. رَحِيماً بعباده حيث يراعى مصالحهم حتى الجزئيات منها[107]

4.3.3. Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim

Ebülfida İbni Kesir 'i Tanıyalım

İbni Kesir, 1302 yılında Suriye'nin Busra şehrinde dünyaya gelmiştir. Babasını küçük yaşta kaybettikten sonra ailesiyle Dımaşk'a (Şam) göç eden yazar, burada dönemin önemli âlimlerinden tefsir, hadis, kıraat, fıkıh ve kelam ilimleri tahsil ederek onlardan icazet almıştır. Öğrenimini tamamladıktan sonra hatip, müderris, kıraat âlimi, müftü ve mahkeme heyeti üyesi olarak çeşitli görevlerde bulunmuştur.[108]

Dımaşk'ta Necibiyye Medresesinde ders vermeye başlamış ve vefatına kadar bu görevini sürdürmüştür. 774/1373 yılında vefat etmiş ve Dımaşk'ta hocası İbni Teymiyye'nin (661/1263) yanına defnedilmiştir.[109]

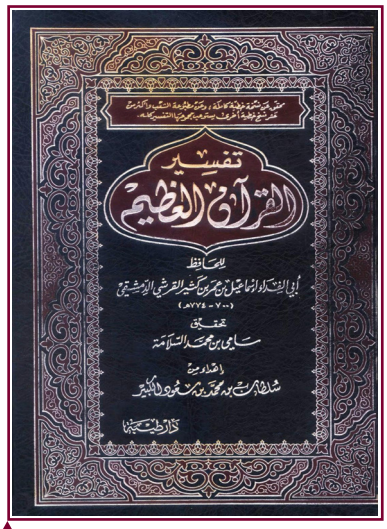
İbni Kesir'e "hafızülmuhaddis" ünvanı ve "fakihülmüfti" lakabı verilmiştir. İbni Kesir; hükümdarlar, emirler, ulema ve halk nezdinde güvenilir bir şahsiyet olmuştur. Önemli dinî ve siyasi meselelerde onun fetvasına başvurulmuş ve verdiği kararlara uyulmuştur. Fıkıhta Şafii mezhebine mensup olmakla beraber diğer mezheplerin görüşlerine açık olmuş, mezhep bağnazlığından uzak bir ilmî tavır ortaya koymuştur. Hocası İbni Teymiyye'nin etkisinde kalarak Hanbeli kelamını benimsemiş, dinî-siyasi konularda onun görüşlerine bağlı kalmıştır.[110]

İbni Kesir; tefsir, fıkıh, hadis ve İslam tarihi alanlarında birçok eser ortaya koymuştur. *Tefsiru'l-Kur'ani'l- Azim* (tefsir) ve *el-Bidaye ve'n-Nihaye* (tarih) eseri çok meşhur olmuştur. İlim geleneğimizin en önemli kaynak eserleri arasında yer alan *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, İbni Kesir'in büyük tarihçiler arasında sayılmasını sağlamıştır. Bu eser, olayları kronolojik sırayla anlatan, on dört ciltlik umumi bir İslam tarihidir.[111]

Eseri Tanıyalım

Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim, İbni Kesir tarafından Allah'ın (cc) kelamının anlamlarını ortaya koymak amacıyla ve tefsir ilmini öğretmenin âlimler üzerine farz olduğu düşüncesiyle kaleme alınmıştır. *Tefsiru İbni Kesir* olarak da bilinen eser bazı âlimlerce kendi türünde eşsiz bir çalışma sayılmıştır. İbni Kesir, eserine yazdığı uzunca ön sözde tefsir usulünün belli başlı konularıyla ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. İbni Kesir 'in faydalandığı en önemli kaynak, Taberi ve İbni Ebu Hatim'in eserleri olmuştur.[112]

Rivayetin sıhhat ölçüsünün esas alındığı eserde ayetler, bölümlere ayrılarak açıklanmıştır. Ayetlerin içeriği hakkında kısa açıklamalar yapılmış, daha sonra bu ayetlerin Kur'an'ın bütünü içindeki anlamını belirlemek amacıyla diğer surelerdeki ayetlerle ilgisi kurulmuştur. İbni Kesir'in bu eseri, tefsirler arasında aynı konuda en fazla ayetin kaydedildiği bir çalışma olmuştur.[113]

Görsel 4.24
Ebülfida İbni Kesir 'in
Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim adlı eseri

Ayetlerin tefsirinde konuyla ilgili, Hz. Peygamber'den, sahabe ve tâbiin âlimlerinden gelen rivayetler aktarılmıştır. Hemen her ayetin tefsirinde gerek sebebinüzul gerekse açıklama bağlamında çok sayıda rivayete yer verilmiştir. Eserin rivayet tefsiri olması sebebiyle ayetlerde dil bilgisi açıklamalarına nadiren yer verilmiştir.[114]

İbni Kesir'in tefsirinin en önemli özelliği, rivayetler konusunda güvenilir oluşudur. Erken dönemlere ait tefsir ve esbabınüzul rivayetlerinin güvenilirliğini tespit açısından önemli olan eser, klasik tefsirler arasında müstesna bir yer edinmiştir. Selefi akımın temsilcilerinden olan İbni Kesir'in eseri, rivayet tefsirleri arasında Taberi'nin tefsirinden sonra tefsir tarihindeki en meşhur tefsir kabul edilmiştir.[115]

Ahzab Suresinin 59. Ayetinin Tefsiri

Yazar, ayetin tefsirine hanımların nasıl örtünmesi gerektiği ve örtünmenin sebeplerine yer vererek başlamıştır. Kadınların dış elbiselerini giymelerini, cahiliye kadınlarından ayrılmaları için bir gösterge olduğunu ifade etmiştir. Cilbap kelimesinin ne anlama geldiğini açıklamış ve bu görüşünü destekleyen farklı âlimlerin açıklamalarını vermiştir. Daha sonra hanımların nasıl örtünmesi gerektiğinin içeriğini, ayetin indiği zaman mümine hanımlar tarafından nasıl uygulanmaya başladığının rivayetini aktararak açıklamıştır. Son olarak hanımların niçin örtünmesi gerektiği konusunu rivayetler ışığında açıklamış ve örtünün kadınları fasıkların zararına uğramaktan koruduğu görüşüne yer vermiştir.

Görsel 4. 25

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle..."

Ahzab suresi, 59. ayet

... يقول تعالى آمرا رسوله، صلى الله عليه وسلم تسليما، أن يأمر النساء المؤمنات –خاصة أزواجه وبناته لشرفهن –بأن يدنين عليهن من جلابيبهن، ليتميزن عن سمات نساء الجاهلية وسمات الإماء. والجلباب هو: الرداء فوق الخمار. قاله ابن مسعود، وعبيدة، وقتادة، والحسن البصرى، وسعيد ابن جبير، وإبراهيم النَّخَعِي، وعطاء الخراسانى، وغير واحد. وهو بمنزلة الإزار اليوم.

قاله الجوهرى: الجلباب: الملحفة، قالت امرأة من هذ يل ترثى قتيلا لها :

تمشى النسور إليه وَهْىَ لاهيةٌ... مشى العذارى عَلَيْهِنَّ.لجَلابيبُ.

قال على بن أبى طلحة، عن ابن عباس: أمر الله نساء المؤمنين. إذا خرجن من بيوتهن فى«حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رؤوسهن بالجلابيب، ويبدين عينا واحدة.

وقال محمد بن سيرين: سألت عبيدة السلمانى عن قول الله تعالى: { يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ } ، فغطى وجهه ورأسه وأبرز عينه اليسرى.

وقال عكرمة: تغطى ثغرة نحرها بجلبابها تدنيه عليها.

وقال : ابن أبى حاتم: أخبرنا أبو عبد الله الظهرانى فيما كتب إلى، حدثنا عبد الرزاق، أخبرنا معمر، عن ابن خثيم، عن صفية بنت شيبة، عن أم سلمة قالت: لما نزلت هذه الآية: { يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ } ، خرج نساء الأنصار كأن على رؤوسهن الغربان من السكينة، وعليهن أكسية سود يلبسنها.

وقال: ابن أبى حاتم، حدثنا أبى، حدثنا أبو صالح، حدثنى الليث، حدثنا يونس بن يزيد قال: وسألناه يعنى: الزهرى –: هل على الوليدة خمار متزوجة أو غير متزوجة؟ قال: عليها الخمار إن كانت متزوجة، وتنهى عن الجلباب لأنه يكره لهن أن يتشبهن بالحرائر إلا محصنات. وقد قال الله تعالى: { يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ}.

وروى عن سفيان الثورى أنه قال: لا بأس بالنظر إلى زينة نساء أهل الذمة، إنما ينهى عن ذلك لخوف الفتنة؛ لا لحرمتهن،

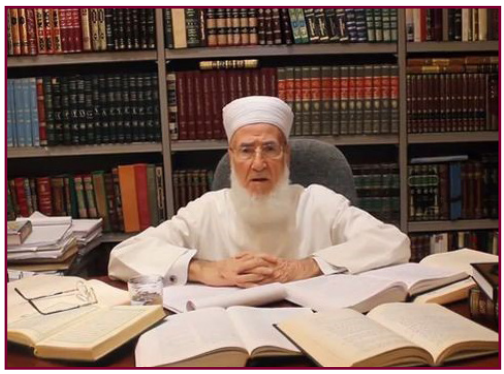
واستدل بقوله تعالى: { وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ}.

وقوله: { ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلا يُؤْذَيْنَ } أي: إذا فعلن ذلك عرفن أنهن حرائر، لسن بإماء ولا عواهر، قال السدى فى قوله تعالى: { [يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ] قُلْ لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلا يُؤْذَيْنَ } قال: كان ناس من فساق أهل المدينة يخرجون بالليل حين يختلط الظلام إلى طرق المدينة، يتعرضون للنساء، وكانت مساكن أهل المدينة ضيقة، فإذا كان الليل خرج النساء إلى الطرق يقضين حاجتهن، فكان أولئك الفساق يبتغون ذلك منهن، فإذا رأوا امرأة عليها جلباب قالوا: هذه حرة، كفوا عنها. وإذا رأوا المرأة ليس عليها جلباب، قالوا: هذه أمة. فوثبوا إليها.[116]

4.3.4. Safvetü't-Tefasir

Muhammed Ali Sabuni'yi Tanıyalım

Muhammed Ali Sabuni, 1930 yılında Suriye'nin Halep şehrinde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlarda başladığı öğrenim hayatında hadis, tefsir, hadis usulü ve fıkıh usulü gibi birçok ilim dalında öğrenim görmüştür. Üniversite öğrenimini Mısır Ezher Üniversitesinde tamamlayan yazar, İslam hukuku alanında yüksek lisans yapmış ve öğrenim hayatındaki başarısından dolayı şeref diploması almıştır.[117]

Görsel 4.26
Muhammed Ali Sabuni

Üniversite eğitiminden sonra tekrar ülkesine dönen Sabuni, burada 8 yıl öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra ders vermek üzere Suudi Arabistan Melik Abdülaziz Üniversitesine davet edilmiştir. Bir müddet sonra da Mekke-i Mükerreme'deki Ümmü'l-Kura Üniversitesine tayin edilmiştir. Sabuni, burada 28 yıl hocalık yapmış ve birçok öğrenci yetiştirmiştir.[118]

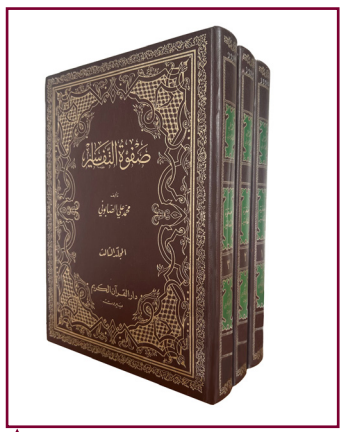
Sabuni eserlerini kaleme alırken çok sayıda eseri incelemiş, bu eserleri özetleyerek yeni bir üslupla okuyucusuna sunmuştur. Gerek kullandığı metot gerekse içerik açısından Sabuni'nin eserleri çok beğenilmiş ve dünyanın birçok yerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Böylelikle Sabuni, bu çalışmalarıyla ilim dünyasına büyük katkı sağlamıştır.[119]

Sabuni, ilmî kişiliğinin yanında cesaretle doğruyu söylemesi ve savunmasıyla tanınmıştır. Yaşamı boyunca birçok zorluk ve sıkıntı ile karşılaşan Sabuni;[120] 2021 yılında Yalova'da, evinde vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir.[121]

4.3.4.2. Eseri Tanıyalım

Safvetü't-Tefasir, dönemindeki meşhur tefsir kitaplarının özü bir araya getirilerek okuyucuya kısa, düzenli ve açık bir tefsir sunma düşüncesiyle kaleme alınmış ve 3 cilt hâlinde basılmıştır. Eserde konuların işlenişi, Sabuni'nin üniversitedeki ders verme yöntemine uygun şekilde düzenlenmiştir. Kendisinden önceki tefsir âlimlerinin yönteminden farklılık arz eden bu eser, geçmiş ile günümüz tefsir anlayışı arasında sağlam bir köprü oluşturmuştur.[122]

Sabuni; tefsirini surenin takdimi, isimlendirilmesi, kelimelerin izahı, ayetlerin tefsiri, belagat özellikleri ve en sonunda faydalı bilgiler olmak üzere bölümler hâlinde yapmıştır. Tefsir, ayet sırasına göre yapıldığından bir konudan diğer konuya geçerken iki konu arasındaki ilişkisi açıklanmıştır. Sabuni, tefsir bölümlerinde ayeti metniyle beraber tekrar ele alıp buradan hareketle metnin açıklamasını yapmıştır.[123]

Görsel 4.27
Muhammed Ali Sabuni'nin *Safvetü't-Tefasir* adlı eseri

Sabuni, tefsirini yapacağı sure ile ilgili konu başlıkları açarak sureyi bölümler hâlinde açıklamıştır. Yazar, bir surenin tefsirine başlamadan önce okuyucunun dikkatini çekmek için o sure hakkında genel bilgiler vermiş, daha sonra surenin asli amaçlarıyla birlikte özetini ön söz bölümünde açıklamıştır. Surenin fazileti bölümünde ilgili hadisişerifler veya varsa selefin söz ve fiillerini aktarmıştır. Daha sonra surenin isminin nereden geldiğini açıklamış ve varsa surenin diğer isimlerini de ifade etmiştir. Sure içinde tefsirini yaptığı önceki ayetlerle tefsirini yapacağı ayetler arasında karşılaştırma yapmış ve ayetlerin nüzul sebeplerini kısaca vermiştir. Sureleri, anlamı bozulmayacak şekilde küçük parçalar hâlinde tefsir etmiştir. Son olarak faydalı bilgiler bölümünde tefsirini yaptığı ayetlerdeki gerçekleri ve önemli ilkeleri anlatmıştır. Rivayet ve dirayet metotlarının birlikte kullanıldığı eser, yalın ve açık bir dil ile yazılmıştır.[124]

Görsel 4. 28
"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Dışarıda kalanlardan başka ziynetlerini göstermesinler."

Nur suresi, 31. ayet.

Ahzab Suresinin 59. Ayetinin Tefsiri

Yazar, ayeti açıklamadan önce ayetikerimeye yer vermiştir. Daha sonra ayetikerimeyi zikretmiştir. Ayetikerimeyi Taberi'nin İbni Abbas'tan yaptığı rivayeti paylaşarak açıklamaya başlamıştır. Örtünmenin nasıl olması gerektiği ile ilgili rivayeti paylaşmış ve örtünmenin öneminden bahsetmiştir. Örtünmenin mümin hanımları kötü insanlardan koruduğunu açıklamıştır.

...تتعرض لأذى الفساق فقال: (ياأيها النبى قُل لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ المؤمنين يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلاَبِيبِهِنَّ) أى قل يا محمد لزوجاتك الطاهرات أمهات المؤمنين وبناتك الفُضْلَيات الكريمات، وسائر نساء المؤمنين، قل لهنَّ يلبسن الجلباب الواسع، الذى يستر محاسنهن وزينتهن، ويدفع عنهم ألسنة السوء، ويميزهن عن صفاتِ نساء الجاهلية، روى الطبرى عن ابن عباس أنه قال فى هذه الآية: أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن فى حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رؤوسهن بالجلابيب ويبدين عيناً واحدة، وروى ابن كثير عن محمد بن سيرين قال: سألت عبيدة السلمانى عن قول الله عَزَّ وَجَلَّ (يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلاَبِيبِهِنَّ) فغطّى وجهه ورأسه وأبرز عينه اليسرى (ذلك أدنى أَن يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ) أى ذلك التستر أقرب بأن يُعْرفن بالعفة والتستر والصيانة، فلا يطمع فيهن أهل السوء والفساد، وقيل: أقرب بأن يُعرفن أنهن حرائر، ويتميزن عن الإماء (وَكَانَ الله غَفُوراً رَّحِيماً) أى إنه تعالى غفور لما سلف منهم من تفريط، رحيم بالعباد حيث راعى مصالحهم وشئوونهم تلك الجزيئات[125]

Kontrol Noktası

Arapça tefsirlerde Ahzab suresinin 59. ayetiyle ilgili vurgulanan hususlar nelerdir?

1.....

2.....

3.....

4.....

TEFSİRLERİ KARŞILAŞTIRALIM

Ahzab Suresi 59. Ayet

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir."

Ahzab suresi, 59. ayet

Camiü'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an

- Ayet rivayet tefsirinin genel özelliklerine uygun olarak tefsir edilirken konuyla ilgili rivayetler nakledilmiştir.
- Ayette geçen cilbap kelimesinin anlamı açıklanmıştır.
- Tesettürün uygulanma şekliyle ilgili görüşler ortaya konulmuştur.
- Tesettürün mümin hanımlar için önemine vurgu yapılmıştır.

Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil

- Dirayet tefsirlerinin özelliklerine uygun olarak Arapça dil bilgisine yer verilmiş ve "min" harficeri açıklanmıştır.
- Hür ve köle ayrımı açısından tesettürün önemine değinilmiştir.
- Yazar tarafından konuya dair farklı bilgiler verilerek müfessirin görüşü, ortaya koyulmuştur.

Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim

- Rivayet tefsirlerinin bir özelliği olarak konuyla ilgili rivayetler paylaşılmıştır.
- Ayette geçen "cilbap" kelimesinin anlamıyla ilgili birçok âlimin görüşleri verildikten sonra yazarın kendi görüşü açıklanmıştır.
- Tesettürün uygulanma şekliyle ilgili görüşler ortaya koyulmuştur.

Safvetü't-Tefasir

- Eser, rivayet ve dirayet metoduyla açıklanmıştır.
- Ayette geçen "cilbap" kelimesinin anlamı açıklanmıştır.
- Tesettürün nasıl uygulanacağı ile ilgili rivayetlere yer verilmiştir.

4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu testte farklı soru çeşitlerinden toplam 20 soru verilmiştir.

A) 1-5. çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Elmalılı Hamdi Yazır, Osmanlı Devleti'nin son devrinde yetişip Cumhuriyet'in kuruluş dönemine ve o zamanın olaylarına şahit olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan Türkçe ilk tefsir olan Hak Dini Kur'an Dili adlı eseri ile tanınan Hamdi Yazır, İslami ilimlerdeki derin bilgisinin yanı sıra felsefe, içtimai konular ve pozitif ilimlerde de geniş bilgi sahibidir. Osmanlı'nın son döneminde evkaf nazırı olarak görev yapmıştır. Çok yönlü bir mütefekkir olan Elmalılı aynı zamanda sanatçı bir kişiliğe sahiptir. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazan Elmalılı'nın sanatçı kişiliği daha çok hattatlığında kendini göstermiştir. Elmalılı, çok yönlü bir âlim olmasından dolayı devrin önemli medreselerinde değişik ilim dallarında hocalık yapmıştır.

Bu parçaya göre Elmalılı Hamdi Yazır ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Dinî bilgisinin yanında sanatçı yönü de olan bir kişidir.

B) Kur'an-ı Kerim'in tefsirini ilk defa yapan ünlü bir âlimdir.

C) Osmanlı Dönemi'nde üst düzey devlet görevinde bulunmuştur.

D) Elmalılı'nın sanatçı yönü en fazla yazı sanatında ön plana çıkmıştır.

E) Farklı ilim dallarındaki geniş bilgisi sayesinde birçok öğrenci yetiştirmiştir.

2. Emir bilmaruf nehiy anilmünker, iyiliğin hâkim kılınması ve yaygınlaştırılması; dinin, aklın ve sağduyunun reddettiği her türlü kötülüğün önlenmesidir. Faziletli bir toplumun oluşturulması ve yaşatılması için gösterilen bireysel ve toplumsal gayretleri, ahlaki ve hukuki kuralları ifade etmektedir. İslam toplumunda ortak bilincin meydana gelmesini sağlayan bu ilke, İslam'ın canlı bir unsurudur. Bunun ihmali toplumda değerler sisteminin zayıflamasına ve devlet düzeninde telafisi olmayan sonuçlara sebep olur.

Bu parçadan emir bilmaruf nehiy anilmünker ilkesi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Yaşadığımız toplumda iyiliğin hâkim kılınması için herkesin elinden geleni yapması gerekmektedir.

B) Bana değmeyen yılan bin yaşasın anlayışı toplum düzeninin bozulmasına sebep olmaktadır.

C) Toplumda kötülüğün ve haksızlığın ortadan kalkması için her birey zor kullanma hakkına sahiptir.

D) Faziletli ve adaletli bir toplum anlayışının ülkede hâkim olabilmesi için yasalara uyulmalıdır.

E) Toplum düzenini sağlayan dinî ve ahlaki kuralları hiçe saymak telafisi zor felaketlere sebep olur.

3. Pakistanlı âlim Ebülala Mevdudi tarafından kaleme alınan *Tefhimü'l-Kur'an,* XX. yüzyılda yazılan önemli tefsirlerin başında gelir. Bu eseri Kur'an'ı anlayabilecek düzeyde Arapça bilmeyen ve eğitimi orta düzeyde olan insanlara Kur'an'ın evrensel ve güncel mesajını aktarabilmek için yazdığını söyleyen Mevdudi, tefsir çalışmasını 1972 yılında bitirmiştir. Dirayet tefsiri metodu ile kaleme aldığı eserinde ayetleri serbest bir metot takip ederek anlaşılır bir dille aktarmıştır. Yazar, her sureye bir giriş bölümü yazmış; bu bölümlerde surenin nüzulünü, o dönemin şartlarını ve İslam tebliğinin karşılaştığı zorlukları ele almıştır. Ayrıca Mevdudi, bu eserinde klasik tefsir kaynaklarının yanı sıra Ehlikitap'ın kaynaklarına da geniş yer vermiştir.

Bu parçada *Tefhimü'l-Kur'an* adlı eserle ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Tefsirin yazılış amacına

B) Hangi dilde yazıldığına

C) Tefsirin hangi yöntemle yapıldığına

D) Açıklamalarda yer alan ortak noktalara

E) Yazılırken İncil ve Tevrat'tan yararlanıldığına

4. **Ansiklopedik denebilecek yazım tarzını *El-Cami li Ahkami'l-Kur'an* adlı eserde başarılı bir şekilde ortaya koyan müfessir kimdir?**

A) İsmail Hakkı Bursevi

B) İbni Cerir Taberi

C) Muhammed bin Ahmed Kurtubi

D) Ömer Nasuhi Bilmen

E) Celal Yıldırım

5. **Bir heyet tarafından yazılmış ve bu yönüyle İslam dünyasında ilk olma özelliği taşıyan tefsir aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Hak Dini Kur'an Dili

B) Kur'an Yolu

C) Tefhimü'l-Kur'an

D) Ruhu'l Beyan

E) Safvetü't Tefasir

B) 6-10. açık uçlu soruları ilgili alana cevaplayınız.

6. Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsirinin önemli özellikleri nelerdir? Yazınız.

7. Allah'ın (cc) insanlarla ahitleşmesi ne anlama gelir? Yazınız.

8. Fahreddin Razi'nin kaleme aldığı *Tefsir-i Kebir*'i diğer tefsirlerden ayıran özellik nedir? Yazınız.

9. Günümüzdeki insanlarla geçmişteki ümmetlerin düştüğü benzer hatalar nelerdir? Listeleyiniz.

10. Seyyid Kutub ve Mevdudi'nin tefsirlerinin ortak noktaları nelerdir? Yazınız.

C) 11-15. kısa cevaplı soruları aşağıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

• Beyzavi	• *Câmiu'l-Beyan*	• *Fi Zilali'l-Kur'an*	• Mevdudi
• On emir	• *Ruhu'l-Beyan*	• *Tefsiri Kebir*	

11. Hz. Musa'ya yazılı olarak verilen buyruklara ……..denir.

12. Taberi, kendisinden sonraki tefsir çalışmalarına kaynak olan ……..adlı eserin yazarıdır.

13. İsmail Hakkı Bursevi'nin …….. tefsiri tasavvufi yönü ağır basan işari bir tefsirdir.

14. *Mefatihu'l-Gayb* olarak da bilinen …….. adlı eser Fahreddin Razi tarafından kaleme alınmıştır.

15. Seyyid Kutub'un kaleme aldığı …….. adlı eser ilk önce bireysel ve toplumsal güncel meseleleri Kur'an'ın ışığında yorumlayan makaleler şeklinde yayımlanmıştır.

Ç. 16-20. ifadelerden doğru olanın başına (D), yanlış olanın başına (Y) getiriniz. Yanlış olan ifadelerin doğrusunu alttaki boşluğa yazınız.

16. (.....) *Hak Dini Kur'an Dili* tefsiri Osmanlı Dönemi'nde medreselerde okutulan bir eserdir.

……..……
……..

17. (.....) Kurtubi, hazırladığı tefsirini Ehlisünnet'i eleştirmek amacıyla oluşturmuştur.

……..……
……..

18. (.....) *Safvetü't-Tefasir* adlı eser Muhammed Ali Sabuni tarafından kaleme alınmıştır.

……..……
……..

19. (.....) Fahreddin Razi ayetleri tefsir ederken fen bilimlerinden faydalanmıştır.

……..……
……..

20. (.....) Celal Yıldırım *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri* adlı eserinde daha çok dirayet metoduna ağırlık vermiştir.

……..……
……..

Daha fazlası için...

Sonnotlar

1. bk. Yusuf Şevki Yavuz," Elmalılı Muhammed Hamdi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/57-62.
2. bk. Mustafa Bilgin, "*Hak Dini Kur'an Dili*", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/153
3. bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1/11-12.
4. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* 1/332.
5. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2/ 80.
6. Buhari, Tefsir, 9-8, Bed'ü'lhalk, 2, Megazi, 77.
7. Bakara suresi, 207. ayet.
8. Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2/80-81.
9. bk. Halil Deniz, *Celal Yıldırım'ın İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri Adlı Eserinde Tefsir Metodu* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 5-6.
10. bk. Deniz, *Celal Yıldırım'ın İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri Adlı Eserinde Tefsir Metodu*, 5-6.
11. bk. Deniz, Celal Yıldırım'ın *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri Adlı Eserinde Tefsir Metodu*, 9-11.
12. bk. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri,* 1/12-13.
13. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 1/252.
14. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 1/254.
15. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 1/255.
16. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 2/585-586.
17. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 2/587.
18. Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 2/588.
19. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/10.
20. bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/48-51.
21. Karaman vd., *Kur'an Yolu,* 1/151.
22. Karaman vd., *Kur'an Yolu,* 1/333.
23. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/334.
24. https://ilahiyat.marmara.edu.tr/bolumler/temel-islam-bilimleri/tefsir/profdr-omer-celik (E.T. 26.02.2024).
25. bk. Çelik, *Hakk'ın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri*, 1/19.
26. Müslim, İman, 74-75.
27. Müslim, Birr, 22.
28. Çelik, *Hakk'ın Daveti, Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri,* 1/145.
29. Bakara suresi, 83. ayet.
30. Çelik, *Hakk'ın Daveti, Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri,* 1/145-146.
31. Ankebut suresi, 1- 3. ayetler.
32. Çelik, *Hakk'ın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri,* 1/279-281.
33. bk. Tayyar Altıkulaç, "Kurtubi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/455.
34. bk. Altıkulaç, "Kurtubi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26/455.
35. bk. Muhammed Coşkun,"el-Cami li- Ahkâmi'l-Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), 7/100.
36. bk. Coşkun,"el-Cami li- Ahkâmi'l-Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7/101.
37. bk. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an,* 4/149.
38. Tevbe suresi, 67. ayet.
39. Tevbe suresi, 71. ayet.
40. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 6/432.
41. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an*, 4/149-150.
42. Bakara suresi, 44. Ayet.
43. Saf suresi, 3. ayet.
44. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an*, 4/150.

45. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an,* 4/151.
46. Müslim, İman, 78.; Ebu Davud, Salat, 242.
47. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an*, 4/152.
48. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an*, 4/153; İbni Mace, Fiten, 21.
49. Kurtubi, *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an*, 4/319.
50. bk. Ali Namlı, "İsmail Hakkı Bursevi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/102.
51. bk. Namlı, "İsmail Hakkı Bursevi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 23/103.
52. bk. Ali Namlı, "Ruhu'l- Beyan", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/212
53. bk. Namlı, "Ruhu'l- Beyan", TDV İslam Ansiklopedisi, 35/212
54. İsmail Hakkı Bursevi, *Ruhu'l Beyan Tefsiri* (İstanbul: Fatih Yayınevi, ts.) 3/ 669-670.
55. Bursevi, *Ruhu'l Beyan*, 3/671.
56. Bursevi, *Ruhu'l Beyan*, 3/672-676.
57. Bursevi, *Ruhu'l Beyan*, 3/677.
58. Bursevi, *Ruhu'l Beyan*, 3/679-680; Buhari, Bedülhalk, 10. ; Müslim, Zühd, 51.
59. bk. Bursevi, *Ruhu'l Beyan,* 3/682.
60. bk. Anıs Ahmad, "Mevdudi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/432.
61. bk. Ahmad, "Mevdudi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29/432.
62. bk. Ahmad, "Mevdudi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29/433.
63. bk. Ahmad, "Mevdudi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29/433.
64. bk.Mustafa Özel, "Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdûdî", "*Mevdudi'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*", Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri, ed. Abdülhamit Birışık, (İstanbul: İnsan Yayınları 2007), 49.
65. bk. Özel, "Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdûdî", 45.
66. bk. Ahmad, "Mevdudi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29/435.
67. bk. Kevser Kasaboğlu, Tefhîmü'l Kur'ân'da Kur'ân Kıssaları,(Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2019), 22-24.
68. bk. Özel, "Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdûdî", 52-54.
69. bk. Özel, "Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdûdî", 47-51.
70. bk. Yusuf Şevki Yavuz, "Fahreddin er-Razi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/89.
71. bk. Yavuz, "Fahreddin er-Razi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 12/89.
72. bk. Lütfullah Cebeci, "Mefatihu-l-Gayb", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/348.
73. bk. Cebeci, "Mefatihu-l-Gayb", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28/348.
74. bk. Cebeci, "Mefatihu-l-Gayb", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28/348-350.
75. Al-i İmran suresi, 110. ayet.
76. Tevbe suresi, 122. ayet.
77. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 6/ 521-522.
78. Nahl suresi, 125. ayet.
79. Yusuf suresi, 108. ayet.
80. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 6/ 522-523.
81. Bakara suresi, 44. ayet.
82. Saf suresi, 2-3. ayet.
83. Hucurat suresi, 9. ayet.
84. Razi, *Tefsir-i Kebir*, 6/ 523-524.
85. bk. Hilal Görgün, "Seyyid Kutub", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/64.
86. bk. Görgün, "Seyyid Kutub", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37/65.
87. bk. Görgün, "Seyyid Kutub", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37/66.
88. bk. H. Bekir Karlığa, "Fi Zilali'l-Kur'an", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/50.
89. bk. Karlığa, "Fi Zilali'l-Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 13/50.
90. bk. Karlığa, "Fi Zilali'l-Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 13/50.

91. bk. Karlığa, "Fi Zilali'l-Kur'an", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 13/51.
92. Nisa suresi, 64. ayet.
93. Kutub, *Fizilali'l Kur'an*, 2/ 144-147.
94. bk. Mustafa Fayda, "Taberi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/314-315.
95. bk. Fayda, "Taberi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39/315.
96. bk. İsmail Cerrahoğlu, "*Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an*", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 7/105.
97. bk. Cerrahoğlu, "*Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an*", 7/105.
98. bk. Cerrahoğlu, "*Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an*", 7/106.
99. bk. Cerrahoğlu, "*Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an*", 7/105-106.
100. Muhammed İbni Cerir et-Taberi, *Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an,* thk. Abdullah bin Abdülmuhsin et-Türki (Kahire; Darul Hecer, 1422-2001), 20/180-183.
101. bk. Yusuf Şevki Yavuz, "Beyzavi", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/100.
102. bk. Yavuz, "Beyzavi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 6/101.
103. bk. Yavuz, "Beyzavi", *TDV İslam Ansiklopedis*i, 6/102.
104. bk. İsmail Cerrahoğlu, "Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/260.
105. bk. Cerrahoğlu, "Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/260.
106. bk. Cerrahoğlu, "Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil", 11/261.
107. Nasırüddin Abdullah b. Ömer Beyzavi, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil* (Beyrut: Müesesetü'l-A'lemi, ts.), 3/392-393.
108. bk. Abdülkerim Özaydın, "İbn Kesir, Ebü'l-Fida", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları,1999), 20/132.
109. bk. Özaydın, "İbn Kesir, Ebü'l-Fida", 20/133.
110. bk. Özaydın, "İbn Kesir, Ebü'l-Fida", 20/133.
111. bk. Özaydın, "İbn Kesir, Ebü'l-Fida", 20/133.
112. bk.Saliha Türcan, Rivayet Tefsiri Geleneğinin Dönüşümü - İbn Kesir Tefsiri Örneği Üzerinden-, (Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 71-72.
113. bk.Türcan, Rivayet Tefsiri Geleneğinin Dönüşümü- İbn Kesir Tefsiri Örneği Üzerinden-, 72-73.
114. bk.Kadir Paksoy, İbn Kesir'in Hayatı, Eserleri ve Hadis İlmindeki Yeri (Şanlıurfa, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 131-136.
115. bk. Paksoy, *İbn Kesir'in Hayatı, Eserleri ve Hadis İlmindeki Yeri*, 131-136.
116. Ebü'l-Fida İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim,* tah. Sami bin Muhammed es-Selame (Riyad; Daru Tibe, 1998), 6/481-482.
117. bk. Rabia Gökçe, "Muhammed Ali es-Sâbûnî (30 Recep 1348-6 Şaban 1442/ 1 Ocak 1930- 19 Mart 2021)", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 20/1 (Haziran 2022), 186.
118. bk. Gökçe, "Muhammed Ali es-Sâbûnî", 187.
119. bk. Gökçe, "Muhammed Ali es-Sâbûnî", 189.
120. bk. Gökçe, "Muhammed Ali es-Sâbûnî", 188.
121. bk. Gökçe, "Muhammed Ali es-Sâbûnî", 185.
122. bk. Cemal Sandıkçı, *Muhammed Ali Es-Sabuni ve Safvetü't-Tefasir Adlı Eserin Belagat Yönü* (Samsun, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 9.
123. bk. Sandıkçı, *Muhammed Ali Es-Sabuni ve Safvetü't-Tefasir Adlı Eserin Belagat Yönü*, 9-10.
124. bk. Sandıkçı, Muhammed Ali Es-Sabuni ve Safvetü't-Tefasir Adlı Eserin Belagat Yönü, 10-11.
125. Muhammed Ali Sabuni, *Safvetü't-Tefasır (Beyrut; Daru'l-Kur'an'l-Kerim,1981),* 2/537.

SÖZLÜK

A

âciz: Bir işi yapabilecek gücü, becerisi veya yeteneği olmayan.
ahit: Antlaşma.
ahkâm: Hükümler.
aklıselim: Sağduyu.
aksettirmek: Yansıtmak.
amel: Dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş, fiil veya hareket.
asabiyet: Aynı soydan gelenlerin dayanışma ve aidiyet duygusu.
avam: Sıradan insanlar, havas karşıtı.
azamet: Görkem.

B

bağnazlık: Bir kimseye veya bir şeye aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlılık, bağnazca davranış; taassup, mutaassıplık, fanatiklik, fanatizm.
batıl: İnançlar bakımından gerçek olmayan.
bedbaht: Mutsuz.
belagat: İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği.
beliğ: Yeterli, tam ve açık.
bertaraf etmek: Ortadan kaldırmak.
binaenaleyh: Bundan dolayı.
buğzetmek: Kin beslemek, nefret etmek.

C - D - E

Ehlikitap: Allah'ın (cc) peygamberlerine indirdiği kitaplara iman edenler.
ensar: Hz. Muhammed'e hicret zamanında yardım eden Medineliler.
esrar: Sırlar.

F

fesahat: Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.
fıtrat: Bir şeyin yaratılırken kazanmış olduğu özellikler bakımından durumu.
filolojik: Dil bilimsel.

G

gaflet: Aymazlık.
gaip: Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen.
gayrimeşru: Yasa dışı. / Yapılmasına dinen izim verilmemiş, dine uygun olmayan şey.
gayrimüslim: Müslüman olmayan kimse.

H

had: İslam dininin koyduğu helal haram sınırları.
hafaza: İnsanın sağ ve sol yanında bulunup bütün söz, fiil ve davranışlarını keydeden melekler.
haysiyet: Saygınlık.
hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.
hikmet: Bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen gizli sebep. / İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi.
himaye: Koruyuculuk.
hurafe: İslamiyet'ten önceki dinlerden kalan veya dinde olmadığı hâlde sonradan oluşturulmuş, gerçekle ilgisi bulunmayan batıl inanç, efsane, hikâye, rivayet vb.

I - İ

ızdırap: Ağrı ve acı içinde olma durumu, keder.
icazet almak: Diploma almak.
içtihat: Birinin herhangi bir konuda kendine ait özel görüşü, anlayışı, kavrayışı./İslam fıkıh bilginlerinin hakkında bir emir veya yasak bulunmayan konularda Kur'an ve sünnetten yeni hüküm çıkarmaları.
içtimai: Toplumsal.
ihlal etmek: Kurala aykırı davranmak.
ihtilaf: Anlaşmazlık.
ikame: Ortaya koyma, meydana çıkarma.
irade: Bir şeyi yapıp yapmama konusunda kişinin kendi kendine karar verebilme ve bunu uygulama gücü.
irşat: Doğru yolu gösterme, uyarma.
isnat: Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma, yükleme; atfetme.
istikamet: Hak yolda olma, hak yola girme, doğruluk, dürüstlük, adalet, denge, dürüstçe yaşama.
istişare: Danışma.
itikat: Bir dinin ibadet dışında kalan inanç kısmı.

J - K

Kahhar: Her şeyi yok eden.
kâhin: Doğaüstü yollardan gizli, bilinmeyen şeyleri, geleceği bilme iddiasında bulunan kimse.
kelam: Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi.
kemale erdirmek: Olgunlaştırmak, tamamlamak.
kibir: Kendini başkalarından üstün tutma; benlik, böbür, gurur.

L

levhimahfuz: Yüce Allah'ın olmuş ve olacak her şeyi tespit ettiği bir kitap ya da bilgi hazinesi.

M

mabut: Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan, kendisine ibadet olunan Allah.

mahlukat: Yaratıklar.
mahrumiyet: Yoksunluk.
maişet: Geçim.
makul: Aklın benimseyebileceği, aklın kabul edebileceği, akla uygun nitelikte olan. Aşırı olmayan, uygun, elverişli.
mazhar olmak: İyi bir şeye ermek, ulaşmak.
mecaz: Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma; metafor.
mefhum: Kavram.
meşakkat: Güçlük.
meşru: Yasal/Yapılmasına dinen izim verilmiş, dine uygun olan şey.
methetmek: Övmek.
minval: Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi.
muhacir: Hz. Muhammed'e uyarak Mekke'den Medine'ye göç eden.
muhalif: Aykırı.
muhteva: İçerik.
mukayyed: Bir şart veya kayıtla bağlı olan.
mushaf: Hz. Peygamber'e gelmiş olan vahiylerin tümünün iki kapak arasında toplanmış olan biçimi.
muttasıf: Nitelikli.
muvafık: Uygun.
mücerret: Soyut.
müderris: Medresede veya büyük camilerde ders veren bilgin.
müfessir: Kur'an'ı yorumlayan kimse.
mükâfat: Ödül.
mükellefiyet: Yükümlülük.
münafık: Dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen.
müreffeh: Gönençli.
müstesna: Benzerlerinden üstün olan, benzerleri az bulunan.
mütefekkir: Düşünür.

N - O - Ö

namütehani: Sonsuz.
nehiy: Bir işin yapılmasını yasak etme, engelleme, menetme.
nicelik: Bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen veya azalıp çoğalabilen durumu.
nifak: Geçimsizlik, anlaşmazlık, ara bozuculuk.
nispet etmek: Eşit tutmak, oranlamak.
nispet: Bağıntı, ilgi, ilinti.
nübüvvet: Peygamberlik.
nüzul: İnme.

P - R

rey: Düşünce, görüş, fikir.
riayet: Uyma, boyun eğme.

S - Ş

sahabe: Hz. Muhammed'i (sav) görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar; ashap, ashabıkiram.
salah: İyilik.
şamil: İçine alan, kaplayan, kapsayan.
şûra: Bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu.

T

tâbiin: Hz. Muhammed'i (sav) görmüş olanları (sahabeyi) gören, Hz. Muhammed'den (sav) sonra gelen ikinci nesil.
tahakkuk: Gerçekleşme, yerine gelme.
tahlil: Çözümleme
tahrif: Bir kelime veya ibareyi değiştirip bozma, üzerinde oynayarak anlamı değiştirme.
takva: Allah (cc) korkusu ile onun yasakladığı şeylerden, günah ve haram olması ihtimali bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma; züht.
tasvir: Betimleme.
tazir: İslam hukukunda dinin miktarını belirlemediği bazı suçlara devlet yetkililerinin vermiş olduğu caydırıcı cezalar.
tebliğ: Bildirme, haber verme.
tehlil: "Allah'tan (cc) başka ilah yoktur." anlamındaki "Lâ ilâhe illallah" tevhit cümlesini söylemek.
telif: Uzlaştırma, kitap yazma.
tenkit: Eleştiri.
teşbih: Benzetme.
tevatür: Arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan topluma kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen.
tevhit: Allah'ın (cc) birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma.
tezahür: Belirti.

U - Ü - V

vakar: Ağırbaşlılık.
vecibe: Boyun borcu.
veciz: Kısa ve etkili (ifade, söz); lakonik.
velayet: Velilik.

Y - Z

zahirî: Görünen, görünürdeki.
zeval: Yok olma, yok edilme.
züht: Takva.
zümre: Topluluk.

KAYNAKÇA

Ahmad, Anıs. "Mevdudi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 29/432-437. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Ahmed bin Hanbel. *el-Müsned*. Riyad: Beytü'l-Efkari'd-Devliyye, 1998.

Altıkulaç, Tayyar. "Kurtubi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 26/455-457. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Arı, Abdüsselam. "Yetim". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 43/501-503. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Arslan, İhsan. "Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Peygamber ve Mucize". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 10/50 (Haziran 2007), 895-899.

Aydar, Hidayet. "Kur'an". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 26/405-407. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Aydar, Hidayet. *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Tarihi.* İstanbul: Kur'an Okulu Yayıncılık, 1996.

Aydemir, Abdullah. "Beytülizze". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 6/90. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Aydın, Hüseyin. *İlim Felsefe ve Din Açısından Yaratılış ve Gayelilik.* Ankara: DİB Yayınları, 2012.

Bağdadi, Hatib. *İktidau'l-ilm el-amel*. thk. Muhammed Nasıruddin el-Elbani. Beyrut: el-Mektebü'l-İslami, 1984.

Beydavi Kadı. *Envaru't-tenzil ve Esraru't-te'vil Beydavi Tefsiri*. çev. Abdülvehhab Öztürk. 5 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2011.

Beyzavi, Nasırüddin Abdullah bin Ömer. *Envaru't-tenzil ve esraru't-te'vil*. 6 Cilt. Beyrut: Müesesetü'l-A'lemi, ts.

Bilgin, Mustafa. "Hak Dini Kur'an Dili". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 15/153-163. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Birışık, Abdülhamit. "Müfessir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/ 496-499. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Birışık, Abdülhamit. "Kur'an". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 26/383-388. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Buhari, Muhammed bin İsmail bin İbrahim. *el-Camiu's-sahih*. haz. Abdüsselam bin Muhammed el-Alluş. Beyrut: Mektebetü'r-Rüşd, 2006.

Bulut, Halil İbrahim. "Mucize". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 30/348-351. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Bursevi, İsmail Hakkı. *Ruhu'l Beyan Tefsiri.* çev. Ömer Faruk Hilmi. 37 cilt. İstanbul: Fatih Yayınevi, ts.

Bursevi, İsmail Hakkı. *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri*. thk. Muhammed Ali Sabuni. 10 Cilt. İstanbul: Damla Yayınevi, 2012.

Cebeci, Lütfullah. "Mefatihu-l-Gayb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 28/348-350. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Cerrahoğlu, İsmail. "Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/260- 261. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Tarihi.* 2 Cilt. Ankara: Fecr Yayınevi, 1996.

Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usulü*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1971.

Coşkun, Muhammed. "el-Câmi' li- Ahkâmi'l-Kur'ân". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 7/100-101. Ankara: TDV Yayınları, 2019.

Çağrıcı, Mustafa. "Emir Bi'l-M'rûf Nehiy Ani'l-Münker". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 11/138-141. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Çakır, Numan. "Kur'an'da Kıyamet İsimleri". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* 5/9 (2018), 9-53.

Çap, Sabri. "Gayr-i Müslimlerin Kur'an Tercümelerindeki Hatalarının Batı'da İslam ve Hz. Peygamber İmajına Olumsuz Etkileri". *Tefsir Araştırmaları Dergisi.* 5/1 (Nisan 2021), 23-60.

Çelik, Ömer. *Hakk'ın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri.* 5 Cilt. İstanbul: Erkam Yayınları, 2013

Çetin, Abdurrahman. "Tilâvet Secdesi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 41/157-159. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Dartma, Bahattin. "Kur'an Kelimesinin Semantik Analizi Üzerine". *Bilimname.* 7 (2005/1), 22-26.

Demir, Recep. *Kur'an Tefsirinde Tarihselci Yöntem*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

Demirci, Muhsin. *Konulu Tefsire Giriş.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2013.

Demirci, Muhsin. *Kur'an Tarihi.* İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 8. Basım, 2015.

Deniz, Halil. *Celal Yıldırım'ın İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri Adlı Eserinde Tefsir Metodu*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Doğan, D. Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Birlik Yayınları, 3. Basım, 1986.

Ebu Davud, Süleyman bin el-Eş'as es-Sicistani. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaud-Kâmil Karabelli. 7 Cilt. Beyrut: Daru'r-Risale el-Alemiyye, 2009.

Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, 2011.

Fayda, Mustafa. "Taberi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 39/314-318. İstanbul: TDV Yayınları, 2010

Gökçe, Rabia. "Muhammed 'Ali es-Sâbûnî. *Hadis Tetkikleri Dergisi*. 20/1. Haziran 2022. 185-193.

Görgün, Hilal. "Seyyid Kutub". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 37/64-68. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Hamidullah, Muhammed. "Hendek Gazvesi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 17/194195. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Harman, Ömer Faruk. "Ahd-i Atik". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 1/494-501. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Işık, Emin. "Beyyine Sûresi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 6/98-99. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

İbn Faris, Ebülhasan Ahmed. *es-Sahibi fi fikhi'l-lüga.* Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.

İbn Hişam, Cemalüddin Abdülmelik. *es-Siretü'n-Nebeviyye*. thk. Ömer Abdüsselam et-Tedmüri. 4 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabi, 3. Basım, 1990.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida. *Büyük Kur'an Tefsiri*. çev. Abdülvehhab Öztürk. 10 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2014.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida. *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*. çev. Bekir Karlığa-Bedreddin Çetiner. 16 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2009.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida. *Tefsirü'l-Kur'ani'l-azim*. thk. Sami bin Muhammed es-Selame. 8 Cilt. Riyad: Daru Tibe, 1998.

İbn Mace, Muhammed bin Yezid el-Kazvini. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaud-Kâmil Karabelli. 5 Cilt. Beyrut: Daru'r-Risale el-Alemiyye, 2009.

İbnü'l-Esir. *İslam Tarihi el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*. çev. M. Beşir Eryarsoy. 7 Cilt. İstanbul: Bahar Yayınları, 1991.

İsmail Cerrahoğlu, "Camiü'l-Beyan An Te'vili Ayi'l-Kur'an". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 7/105-107. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Kanca, Fatih. "Yazılış Amaçları Bakımından Türkçe Kur'an Mealleri". *ULUM Dinî Tetkikler Dergisi.* 5/2 (Aralık 2022), 187-247.

Karagöz, İsmail- Altuntaş, Halil. *Namaz İlmihali*. Ankara: DİB Yayınları, 2017.

Karaman, Fikret vd. *Dini Kavramlar Sözlüğü.* İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.

Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 8. Basım, 2020.

Karlığa, H. Bekir. "Fi Zilali'l-Kur'an". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 13/50-51. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Kasaboğlu, Kevser. *Tefhîmü'l Kur'ân'da Kur'ân Kıssaları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2019.

Kattan, Menna Halil. "Vahiy". çev. İbrahim Görener- Erdoğan Pazarbaşı, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* 10 (1998), 265-286.

Kattan, Menna Halil. *Mebahis fi ulumi'l-Kur'an*. Kahire: Mektebetü Vehbe, ts.

Kılıç, Recep. "Vahiy: Mahiyeti, İmkânı ve Doğrulanması Üzerine". *MİLEL VE NİHAL İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi.* 8/1 (Ocak – Nisan 2011), 22-47, 44-45.

Koloğlu, Orhan Şener. "Aziz". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 4/331. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Kurtubi, Muhammed bin Ahmed. *el-Cami li-Ahkâmi'l Kur'an*. çev. M. Beşir Eryarsoy. 20 Cilt. İstanbul: Buruc Yayınları, 3 Basım, 2005.

Kutub, Seyyid. *Fizilali'l Kur'an.* çev. Salih Uçan- Vahdettin İnce. 10 CiltİstanbuI: Dünya Yayınevi, . 9. Basım. 1991.

Kutub, Seyyid. *Kur'an'da Edebi Tasvir (et-tasviru'l-fenni fi'l-Kur'an*). çev. Ömer Aydın-Ertuğrul Özalp. İstanbul: İşaret Yayınları, 2015.

M. Sait Özervarlı. "Kadr Sûresi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 24/139-140. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Matüridi, Ebu Mansur. *Te'vîlâtü'l-Kur'ân Tercümesi*. çev. Bekir Topaloğlu vd. 17 Cilt. İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.

Mertoğlu, M. Suat. "Üslubü'l-Kur'an". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 42/382. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Mevdudi, Ebu'l-A'lâ. *Tefhimu'l-Kur'an*. çev. Muhammed Han Kayanî vd. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.

Müslim, Müslim bin el-Haccac el-Kuşeyri. *el-Camiu's-sahih*. haz. Ebu Kuteybe Nazar Muhammed el-Faryabi. Riyad: Daru Tibe, 2006.

Namlı, Ali. "İsmail Hakkı Bursevi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 23/102-106. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Namlı, Ali. "Ruhu'l- Beyan". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 35/211-213. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Nesai, Ahmed bin Şuayb. *es-Sünen*. thk. Muhammed Nasıruddin el-Elbani. Riyad: Mektebetü'l-Mearif, ts.

Özafşar, Mehmet Emin vd. (ed.) *Hadislerle İslam.* 7 Cilt. Ankara: DİB Yayınları, 4. Basım, 2020.

Özaydın, Abdülkerim. "İbn Kesir, Ebü'l-Fida". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 20/132-134. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Özel, Mustafa. «Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdûdî». *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*. ed. Abdülhamit Birışık. İstanbul: İnsan Yayınları 2007. 43-61.

Öztürk, Mahmut. "Peygamberlerin Tebliğ Sürecinde Bazı Ortak Noktalar". *Harran İlahiyat Dergisi.* 46 (Aralık 2021), 139-140.

Polat, Emanullah. "Kur'an Dili Arapçanın Bazı Özellikleri", *Turkish Studies.* 9/2 (2014), 1795-1804.

Ragıb el-İsfahani. *Müfredat (Kur'an Kavramları Sözlüğü)*. çev. Abdülbaki Güneş-Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.

Razi, Fahreddin. *Tefsir-i Kebir Mefatihu'l-Gayb*. ed. Ahmet Hikmet Ünalmış. çev. Lütfullah Cebeci vd. 23 Cilt. İstanbul: Huzur Yayınevi, 2002.

Sabuni, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefasir*. çev. Sadreddin Gümüş-Nedim Yılmaz. 7 Cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 2003.

Sabuni, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefasır*. 3 Cilt. Beyrut; Daru'l-Kur'ani'l-Kerim, 1981.

Sandıkçı, Cemal. *Muhammed Ali Es-Sabuni ve Safvetü't-Tefasir Adlı Eserin Belagat Yönü*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

Serahsi, Şemsü'l-eimme Muhammed bin Ebi Sehl. *el-Mebsut.* Beyrut: Daru'l-Marife, ts.

Serinsu, Ahmet Nedim (ed.). *Dinî Terimler Sözlüğü.* Ankara: MEB Yayınları, 2009.

Süyuti, Celaleddin. *el-İtkan fi ulumi'l-Kur'an Kur'an İlimleri Ansiklopedisi*. çev. Sâkıp Yıldız-Hüseyin Avni Çelik. 2 Cilt. İstanbul: Hikmet Neşriyat, 1987.

Şafii, Muhammed bin İdris. *er-Risale*. thk. Halid es-Seb'ü'l-İlmi-Züheyr Şefik el-Kebbi. Beyrut: Darü'l-Kitabi'l-Arabi, 2004.

Şatıbi, İbrahim bin Musa bin Muhammed. *el-Muvafakat fi Usuli'ş-Şeri'a*. çev. Mehmet Erdoğan. İstanbul: İz Yayınları, 1990.

Şengül, İdris. "Tekâsür Sûresi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 40/339. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Taberi, Muhammed bin Cerir. *Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'an*. thk. Abdullah bin Abdülmuhsin et-Türki. 25 Cilt. Kahire: Daru Hecer, 2001.

Taberi, Muhammed bin Cerir. *Taberî Tefsiri*. thk. Muhammed Ali es-Sabuni-Salih Ahmed Rıza. çev. Mehmet Keskin. 6 Cilt. İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2019.

Tahavi, Ebu Cafer. *el-Akidetü't-Tahaviyye*. Beyrut: Daru İbn Hazm, 1995.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed bin İsa. *el-Camiü's-sahih.* thk. Beşşar Avvad Ma'ruf. 6 Cilt. Beyrut: Daru'l-Garbi'l- İslami, 1998.

Topaloğlu, Bekir- Çelebi, İlyas. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2017.

Topaloğlu, Bekir. "Hakîm". 15/181-182. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Topaloğlu, Bekir. "Bâri". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 5/73. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Topaloğlu, Bekir. "Cebbâr". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 7/181-182. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Topaloğlu, Bekir. "Kuddûs*". TDV İslam Ansiklopedisi*. 26/314-315. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Topaloğlu, Bekir. "Melik". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 29/50-51. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Topaloğlu, Bekir. "Musavvir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/241. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Topaloğlu, Bekir. "Müheymin". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/516-517. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Topaloğlu, Bekir. "Mütekebbir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 32/189-190. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Topaloğlu, Bekir. "Rahmân". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 34/415-417. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Topaloğlu, Bekir. "Hâlik". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/303-304. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Türcan, Talip. "Şûra". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 39/230-235. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Uludağ, Süleyman. "Mârifet". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 28/ 54-56. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Namaz". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 32/350-357. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Yavuz, Ömer Faruk. *Kur'an'da Sembolik Dil.* Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2006.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Beyzavi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 6/100-103. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Fahreddin er-Razi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 12/89-95. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Vahiy". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 42/440-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Elmalılı Muhammed Hamdi". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 11/57-62. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. sad. İsmail Karaçam vd. 10 Cilt. İstanbul: Zehraveyn Yayıncılık, 1992.

Yıldırım, Celal. *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*. 13 Cilt. İzmir: Anadolu Yayınları, 1985.

Yiğit, Yavuz. *Zekât İlmihali*. Ankara: DİB Yayınları, 2013.

Zemahşeri, Mahmud bin Ömer el-Harizmi. *el-Keşşaf Keşşaf Tefsiri*. çev. Muhammed Coşkun vd. 6 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2016.

Zürkani, Muhammed Abdülazim. *Menahilü'l-irfan fi ulumi'l-Kur'an.* thk. Fevvaz Ahmed Zemerli. 2 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabi, 1415/1995.

GÖRSEL KAYNAKÇA

CEVAP ANAHTARI

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI

BAŞKENT	● Ankara	ÜLKE SINIRI	
İL MERKEZİ	• Elâzığ	ÖZERK BÖLGE SINIRI	
GÖL		AKARSU	

0 50 100 200 300 400 km

Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
KAZAKİSTAN
TÜRKİYE
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AZERBAYCAN
GÜRCİSTAN
SURİYE
IRAK
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
İZLANDA
NORVEÇ
İSVEÇ
FİNLANDİYA
DANİMARKA
HOLLANDA
İNGİLTERE
İRLANDA
ROMANYA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
MACARİSTAN
SLOVAKYA
MOLDOVA
SLOVENYA
HIRVATİSTAN
BOSNA-HERSEK
SIRBİSTAN
KOSOVA
KUZEY MAKEDONYA
ARNAVUTLUK
İSVİÇRE
AVUSTURYA
BELÇİKA
LİHTENŞTAYN
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
KARADAĞ
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Beyaz Deniz
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Kuzey Denizi
Manş Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi
Moskova
Kiev
Minsk
Varşova
Berlin
Paris
Madrid
Roma
Ankara
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Duşanbe
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Dakka
Pekin
Ulanbator
Bağdat
Tahran
Şam
Amman
Kahire
Trablus
Tunus
Cezayir
Fas
Libya
Nijer
Çad
Mısır
Sudan
Suudi Arabistan
Riyad
Katar
Doha
Abu Dabi
Muskat
Umman
Yemen
Sana
Birleşik Arap Emirlikleri
Ermenistan
Gürcistan
Azerbaycan
Özbekistan
Türkmenistan
Kırgızistan
Tacikistan
Afganistan
Pakistan
Hindistan
Moğolistan
Çin H. C.
Rusya Federasyonu
Irak
Suriye
İran
Ürdün
Filistin
Lübnan
Kıbrıs
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
Arnavutluk
Bosna-Hersek
Sırbistan
Kosova
Kuzey Makedonya
Hırvatistan
Slovenya
Slovakya
Macaristan
Romanya
Bulgaristan
Yunanistan
Moldova
Ukrayna
Belarus
Polonya
Almanya
Fransa
İspanya
Portekiz
İtalya
İzlanda
Norveç
İsveç
Finlandiya
Danimarka
Hollanda
İngiltere
İrlanda
İsviçre
Avusturya
Belçika
Lihtenştayn
Karadağ
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
40°K 30°K 20°K 10°K
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D